Albert Speer
ÎN UMBRA LUI HITLER Memorii
* *
Traducere din limba germană de ION NASTASIA şi ŞERBAN NASTASIA
1997
VOLUMUL I I
PARTEA A TREIA

Capitolul 23 BOALA

Profesorul Gebhardt, Gruppenfuhrer SS, ortoped celebru, cunoscut în toată lumea europeană a sportului,1 conducea spitalul Crucii Roşii din Hohenlychen. Spitalul era situat în mijlocul pădurii, pe malul unui lac, la vreo sută de kilometri nord de Berlin. Fără să ştiu, mă dădusem pe mâna unui prieten de-al lui Himmler, una dintre puţinele persoane care se tutuiau cu el. Timp de mai bine de două luni am locuit în clinica particulară a profesorului, în afara spitalului, într-o cameră simplu mobilată. Alte încăperi ale clinicii erau ocupate de secretarele mele. Mi se instalase o legătură telefonică directă cu ministerul, căci voiam să lucrez în continuare.

A fi bolnav în cel de-al treilea Reich, mai ales când deţineai o funcţie înaltă, era un factor generator de dificultăţi şi un motiv de îngrijorare, căci prea des justifica Hitler eliminarea unui om politic de prim-plan invocând starea sănătăţii lui. De aceea, îmbolnăvirea vreunuia dintre colaboratorii apropiaţi ai Fiihrerului inaugura, în cercurile politice, o perioadă a vorbitului în şoaptă şi a trasului cu urechea. Fiind realmente bolnav, mi s-a părut indicat, în acest context, să rămân totuşi cât mai activ, în plus, nu puteam să-mi abandonez aparatul ministerial, deoarece, la fel ca şi Hitler, n-aveam un locţiitor corespunzător, în ciuda tuturor eforturilor depuse de anturajul meu pentru a-mi permite să mă odihnesc, nu rar se întâmpla să urmăresc până la miezul nopţii, din pat, conversaţiile, apelurile telefonice şi şedinţele de transmitere a dispoziţiilor.

De-abia sosisem la spital că Bohr, pe care-1 numisem de curând director de Personal, m-a sunat, indignat, în legătura cu ordinul dat de Dorsch ca dulapul cu dosare ce se afla în biroul său să fie transferat imediat la centrala Organizaţiei Todt. La rândul meu, am dat dispoziţie ca, indiferent de condiţii, dulapul să fie lăsat în locul în care se află. Peste câteva zile, au apărut nişte reprezentanţi ai Gauleiterului Berlinului, însoţiţi de mai mulţi lucrători de la Serviciul de Mutări. După cum mă informa Bohr, aveau sarcina să ridice dulapul cu tot ce conţinea, pe motiv că aparţinea partidului. Bohr nu mai ştia ce să facă. N-a reuşit să stopeze acţiunea decât în urma unui telefon dat lui Naumann, unul dintre colaboratorii imediaţi ai lui Goebbels: dulapul respectiv a fost sigilat de către funcţionarii partidului. Ulterior, am ordonat să se deşurubeze partea din spate a dulapului, căci uşa era sigilată. A doua zi Bohr a venit cu un teanc de dosare fotocopiate: ele priveau un anumit număr de vechi colaboratori de-ai mei şi conţineau aprecieri aproape totalmente negative la adresa acestora. Cei mai mulţi erau acuzaţi că au o atitudine duşmănoasă faţă de partid, uneori chiar se cerea să fie puşi sub supravegherea Gestapoului, în acelaşi timp, am aflat că partidul folosea în ministerul meu un om de încredere: Xaver Dorsch. Faptul însuşi m-a surprins mai puţin decât numele persoanei.

încă din toamnă încercasem să promovez un funcţionar din minister, dar acesta nu era agreat de clica formată acolo de curând. Primul meu director de Personal recursese la tot felul de subterfugii până când, în cele din urmă, 1-am forţat să-mi prezinte propunerea de avansare. Cu puţin timp înainte de a mă îmbolnăvi, Bormann mă refuzase la modul neprietenesc şi categoric. Acum, în dosarele aflate în dulapul secret, am dat peste proiectul acestei scrisori a lui Bormann, inspirat şi redactat, după cum o dovedeau documentele, de Dorsch şi de fostul meu director de Personal, Haasemann. Proiectul fusese reluat textual de către Bormann în scrisoarea pe care mi-o adresase.2 De pe patul de spital i-am telefonat lui Goebbels: cum el era Gauleiterul Berlinului, membrii de partid însărcinaţi cu misiuni în ministere erau plasaţi sub ordinele lui. Fără să stea pe gânduri, şi-a dat acordul la numirea în acest post a lui Frănk, vechiul meu colaborator: „Exercitarea unei administraţii paralele constituie o stare de lucruri inadmisibilă. La ora actuală, toţi miniştrii sunt membri de partid. Din două una: sau avem încredere în ei, sau trebuie să-şi dea demisia!" Totuşi n-am aflat cine erau oamenii de încredere pe care-i folosea Gestapoul în ministerul meu.

Mai greu a fost să-mi păstrez poziţia în timpul cât am fost internat. A trebuit să-1 rog pe Klopfer, Secretarul de Stat al lui Bormann, să reamintească serviciilor partidului limitele activităţii lor; i-am cerut, mai ales, să nu le facă greutăţi industriaşilor. De la începutul bolii mele, consilierii economici ai diviziunilor teritoriale îşi arogaseră atribuţii care priveau activitatea mea în ceea ce avea ea esenţial, îi solicitam lui Funk şi colaboratorului său Ohlendorf, care-i fusese împrumutat de Himmler, să adopte o atitudine mai binevoitoare faţă de lumea industriei, a cărei autonomie trebuia respectată, şi să mă sprijine împotriva consilierilor economici regionali ai lui Bormann. Sauckel profitase şi el de absenţa mea pentru a lansa o proclamaţie prin care-i chema pe responsabilii armamentului „la ultimul efort decisiv". Având în vedere încercările adversarilor de a se folosi de absenţa mea cu scopul de a mă lovi, m-am adresat în scris lui Hitler pentru a-i aduce la cunoştinţă îngrijorările mele şi pentru a-1 ruga să mă ajute. Douăzeci şi trei de pagini dactilografiate, redactate în patru zile, sunt o mărturie a nevrozităţii care mă cuprinsese. Mă plângeam de pretenţia lui Sauckel şi de consilierii economici ai lui Bormann, rugându-1 să-mi confirme

autoritatea necondiționată pentru toate problemele ce țineau de atribuțiile mele. în fond, nu făceam decât să repet exact cererile pe care, spre indignarea Gauleiterilor, le formulasem deja la congresul de la Posen în termeni energici, dar fără succes. Mai scriam că nu e posibil să planifici producția în ansamblul ei decât dacă „vor fi regrupate în ministerul meu numeroasele servicii care emit directive, aplică sancțiuni, dau sfaturi şi adresează critici conducerii întreprinderilor."

Patru zile mai târziu, mă adresam din nou lui Hitler: într-un stil direct, nepotrivit cu starea reală a raporturilor noastre, îl informam despre camarila din minister; aceasta, în spatele meu, contracarase măsurile ordonate de mine. Mă plângeam de a fi fost înşelat şi de a fi căzut victimă unui mic cerc format din vechi colaboratori ai lui Todt. Mă refeream la grupul condus de Dorsch, care-şi încălcase obligația de loialitate. Mă vedeam deci constrâns să-1 înlocuiesc pe Dorsch cu un om de încredere.4

Fără îndoială, această scrisoare, prin care-i anunțam lui Hitler revocarea unuia dintre favoriții săi, era un gest din cale-afară de neinteligent, pentru că nesocotea una dintre regulile regimului, care cerea ca lui Hitler să i se strecoare cu abilitate şi la momentul propice chestiunile de personal, în loc să respect regula, eu îl pusesem în situația de a se confrunta, pe nepusă masă, cu abaterile de la o conduită loială şi cu îndoielnicele calități ale unui colaborator, îi trimiteam lui Bormann o copie a reclamației mele, ceea ce echivala fie cu o prostie, fie cu o provocare. Procedând aşa, îmi dezmințeam reputația de a fi un tactician desăvârşit în arta de a manevra în ambianța de intrigi ce-1 înconjura pe Hitler. Această reacție se explica probabil printr-o anumită atitudine de sfidare spre care mă împingea izolarea mea.

Boala mă îndepărtase prea mult de Hitler, polul puterii care decidea totul. La toate propunerile, cererile şi reclamațiile mele, el n-a zis nici da, nici ba; vorbeam în vânt, aşa că, din partea lui, n-am primit nici vin răspuns. Nu mai eram ministrul preferat al lui Hitler, nici eventualul lui succesor. Câteva insinuări ale lui Bormann şi câteva săptămâni de boală fuseseră suficiente ca să mă elimine, în acest context, o trăsătură de comportament a lui Hitler, frecvent vizibilă, şi-a spus cuvântul: pe cei care dispăreau un anumit timp din câmpul lui vizual îi scotea pur şi simplu din evidență. Dacă, după o perioadă, cel în chestiune reapărea, atunci şi imaginea respectivului putea să devină alta. în cursul bolii, am făcut în mai multe rânduri această experiență care m-a dezamăgit şi m-a îndepărtat, ca om, de Hitler. Dar, în zilele acelea, noua mea situație nu mi-a inspirat nici revoltă, nici disperare. Cu sănătatea şubrezită, nu simțeam decât oboseală şi resemnare.

Pe căi ocolite, am aflat că Hitler nu voia să renunțe la Dorsch, tovarăşul lui de partid din anii douăzeci. In cursul săptămânilor următoare, Fiihrerul a ținut să marcheze, în mod aproape ostentativ, considerația pe care i-o purta. A avut cu el convorbiri ca între prieteni, ceea ce 1-a ajutat pe Dorsch să-şi întărească poziția față de mine. Goring, Bormann şi Himmler au sesizat deplasarea centrului de greutate şi s-au folosit de ocazie pentru a-mi săpa definitiv autoritatea de ministru. Desigur, fiecare pentru sine, fiecare pentru motive care erau numai ale lui şi, probabil, fără a se fi înțeles în prealabil între ei. De revocarea lui Dorsch nici vorbă nu mai putea fi.

Douăzeci de zile am stat la pat, cu piciorul în gips, imobilizat cu fața în sus. Am avut tot timpul să-mi rumeg necazul şi decepțiile. După ce m-am ridicat din nou, am simțit, după câteva ore, nişte dureri acute în spinare şi în coşul pieptului, am expectorat sânge, ceea ce părea să indice o embolie pulmonară. Profesorul Gebhardt a diagnosticat totuşi un reumatism muscular şi mi-a masat coşul pieptului cu venin de albine (Forapin); în plus, mi-a prescris sulfamide, chinină şi narcotice.5 Peste două zile am suferit un al doilea atac violent. Starea mea devenea îngrijorătoare. Totuşi, profesorul Gebhardt continua să diagnosticheze numai un reumatism muscular. Atunci, soția mea 1-a alertat pe doctorul Brandt care, în aceeaşi noapte, 1-a trimis 1-a Hohenlychen pe profesorul Friedrich Koch, specialist în boli interne la Facultatea din Berlin şi asistent al lui Sauerbruch. Brandt, care era medicul însoțitor al lui Hitler şi dispunea de „puteri depline în materie de sănătate şi igienă", i-a încredințat în mod expres lui Koch responsabilitatea exclusivă a tratamentului şi, în acelaşi timp, i-a interzis profesorului Gebhardt sa mai intervină în vreun fel în abordarea cazului meu. Din indicația doctorului Brandt, i s-a repartizat profesorului Koch o cameră în imediata mea apropiere, şi a primit sarcina ca, într-o primă etapă, să stea lângă mine zi şi noapte.6

Timp de trei zile, starea mea a rămas „deosebit de îngrijorătoare", potrivit caracterizării din raportul lui Koch: „Dispnee acută, pigmentație puternică, accelerarea considerabilă a pulsului, temperatură, accese chinuitoare de tuse, dureri şi expectorații cu sânge. După evoluția bolii şi ansamblul simptomelor, nu se poate trage altă concluzie decât aceea că ne aflăm în prezența unui infarct." Medicii o pregăteau pe soția mea pentru ce era mai rău. în contrast cu acest diagnostic, situația în care mă aflam a făcut să mă cufund într-o euforie aproape miraculoasă: cămăruța se transformase într-o sală magnifică, un biet dulap din lemn, pe care-1 avusesem în fața ochilor timp de trei săptămâni, devenise o piesă somptuoasă, bogat sculptată şi încrustată cu lemn prețios. Rar mi-a fost dat să am o asemenea senzație de bine şi de seninătate.

După ce m-am mai restabilit, prietenul meu Robert Frank mi-a povestit că avusese într-o noapte o discuție confidențială cu profesorul Koch, specialistul în boli interne. Ceea ce-mi relata el suna destul de extravagant: atunci când starea mea fusese îngrijorătoare, Gebhardt îi ceruse să efectueze o uşoară intervenție care, după părerea profesorului Koch, mi-ar fi pus viața în pericol. Pentru un moment, profesorul Koch s-a făcut a nu înțelege; apoi, în fața refuzului său de a proceda la această intervenție, Gebhardt a căutat să se eschiveze, pretinzând că vrusese numai să-1 pună la încercare.

Frank m-a implorat să nu întreprind nimic, profesorul Koch temându-se sa nu dispară într-un lagăr de concentrare, în timp ce informatorul meu ar fi avut desigur necazuri cu Gestapoul. A trebuit să tac, căci şi pe Hitler cu greu mi 1-aş fi putut face confident în asemenea problemă. Reacția lui era previzibilă: într-un acces de mânie, ar fi spus că toate acestea sunt categoric imposibile, apoi ar fi apăsat pe butonul soneriei ce-i era totdeauna la îndemână, 1-ar fi chemat pe Bormann şi i-ar fi ordonat arestarea celor care-1 calomniau pe Himmler.

Pe atunci, treaba aceasta mi se părea imposibil de colportat sub forma ei actuală. Himmler trecea şi în cercurile partidului drept un om de o răceală şi de o consecvență atroce. Nimeni nu se gândea în mod serios să se pună rău cu el. în afară de aceasta, ocazia era prea favorabilă: eu n-aş fi supraviețuit nici celei mai mici complicații, astfel că nici o bănuială nu şi-ar fi putut face loc. Incidentul constituie un capitol al luptei intestine care se dădea între pretendenții la succesiunea puterii. Se vede de aici că poziția mea era încă solidă, deşi nu într-atât încât, după acest insucces, să nu se mai poată urzi alte intrigi.

De abia la Spandau mi-a povestit Funk detaliile unui incident la care, în 1944, nu îndrăznise să facă decât nişte aluzii vagi: prin toamna lui 1943, la Statul-Major al SS-ului, condus de Sepp Dietrich, avusese loc o beție la care participase, alături de Geb-hardt, adjutantul şi prietenul de-o viață al lui Funk, Horst Walter, acum adjutant al lui Dietrich. în acest cerc de şefi SS, Gebhardt declarase că, după părerea lui Himmler, Speer constituia un pericol şi, prin urmare, trebuia sa dispară.

Am insistat în eforturile de a-mi grăbi plecarea din acest spital în care începusem să mă simt în nesiguranță, deşi starea sănătății mele nu părea să-mi permită. Am rugat să se facă de urgență demersuri ca să fiu transferat într-o altă unitate spital-cească. Inițial, Gebhardt s-a opus pe considerente medicale. Chiar în primele zile ale lui martie, când începusem să mă ridic, el a vrut să mă împiedice să plec. Dar peste vreo zece zile, un spital vecin a fost atins în cursul unui teribil atac aerian executat de Flota a 8-a americană, ceea ce 1-a făcut pe Gebhardt să creadă că eu eram cel vizat de bombardamentul respectiv. Peste noapte, şi-a schimbat părerea despre posibilitatea transportării mele. La 17 martie, am putut, în sfârşit, să părăsesc acel loc deprimant.

Cu puțin înainte de sfârşitul războiului, 1-am întrebat pe Koch în legătură cu cele întâmplate atunci. Dar nici de data aceasta nu a vrut să-mi spună mai mult decât că se certase rău cu Gebhardt în legătură cu mine. Profesorul îi dăduse de înțeles că el nu este numai medic, ci şi „medic politic". De altfel, Gebhardt se străduise să mă rețină în clinica lui cât mai mult cu putință.7

La 23 februarie 1944, Milch mi-a făcut o vizită la spital. Flotele aeriene a 8-a şi a 15-a americane îşi concentraseră bombardamentele asupra industriei aeronautice germane. Luna viitoare, producția noastră de avioane n-ar mai putea să atingă -îmi explica el - decât o treime din producția lunilor precedente. Milch aducea cu el o propunere în scris: după modelul a ceea ce se chema „Statul-Major al Ruhrului", care permisese să se repare pagubele pricinuite de bombardamente, el propunea crearea unui „Stat-Major al Aviației de vânătoare" pentru a surmonta, într-un efort comun al celor două ministere, dificultățile întâmpinate de industria care lucra pentru războiul aerian. Poate că în situația dată ar fi fost mai inteligent să răspund evaziv, dar voiam să încerc totul ca să vin în ajutorul Aviației, aflate la ananghie; aşadar, m-am declarat de acord cu proiectul. Eram conştienți de faptul că acest Stat-Major al Aviației de vânătoare reprezenta primul pas spre integrarea în Ministerul Armamentului, adică în ministerul meu, a Luftwaffei, singura armă care rămăsese independentă.

De pe patul de spital, 1-am informat telefonic pe Goring, care a refuzat însă să subscrie la propunerea noastră de a lucra în comun. Nu i-am acceptat obiecția cum ca, în felul acesta, m-aş amesteca în treburile ținând de competența lui. L-am informat telefonic şi pe Hitler. A găsit excelentă ideea, dar s-a arătat reticent şi rece când i-am împărtăşit intenția noastră de a încredința Gauleiterului Hanke comanda Statului-Major al Aviației de vânătoare. Eu am comis o grava eroare încredințându-i lui Sauckel conducerea Departamentului Forței de Muncă", mi-a spus Hitler la telefon. „Prin funcția lui de Gauleiter, el nu poate să ia decât decizii irevocabile, şi iată-1 acum obligat să tot negocieze şi să recurgă la compromisuri. Pentru nimic în lume n-aş mai repartiza o asemenea sarcină unui Gauleiter!" Hitler a devenit treptat din ce în ce mai furios. „Exemplul lui Sauckel a avut drept efect diminuarea autorității tuturor Gauleiterilor. Saur va fi cel care va prelua această sarcină!" Cu aceste cuvinte, Fuhrerul a încheiat într-o manieră abruptă conversația noastră şi, pentru a doua oară într-o scurta perioadă de timp, intervenea în politica mea de personal, în cursul convorbirii telefonice, vocea lui Hitler rămăsese rece şi neprietenoasă. Poate că o altă problemă fusese cauza indispoziției lui... Dar, întrucât şi Milch îl prefera pe Saur, a cărui putere crescuse şi mai mult în acest răstimp, m-am supus fără rezerve ordinului.

Ani de experiență mă familiarizaseră cu diferențierile pe care le făcea Hitler atunci când adjutantul său, Schaub, îl aviza asupra aniversării sau a bolii uneia dintre numeroasele sale cunoştințe. Formula scurtă: „flori şi scrisoare" corespundea unui mesaj al cărui text era fixat dinainte, fiindu-i prezentat doar spre semnare. Florile erau lăsate la alegerea adjutantului. Câteva cuvinte scrise cu mâna lui puteau fi socotite ca un semn deosebit de considerație. Cu ocazii la care ținea extraordinar de mult, îl trimitea pe Schaub să-i aducă stilou şi carton pe care scria el însuşi câteva rânduri. Atunci preciza şi ce flori să se pregătească.

A existat o vreme când făceam parte, alături de vedetele de cinema şi de cântăreți, din categoria celor care primeau distincții acordate cu mare tam-tam. Aşa că atunci când, la puțin timp după ce trecusem printr-o boală care era să mă coste viața, mi-a parvenit un buchet de flori, însoțit de un text dactilografiat banal şi indiferent, mi-am dat

seama că, deşi rămăsesem unul dintre membrii cei mai importanţi ai guvernului, mă aflam pe treapta cea mai de jos a ierarhiei. Boala m-a făcut să reacţionez cu mai multă susceptibilitate decât era necesar, căci Hitler mă chemise de două sau de trei ori la telefon ca să se intereseze de sănătatea mea. Mă considera însă pe mine vinovat de a mă fi îmbolnăvit.

„De ce trebuia să te duci la schi? ţi-am spus mereu că asta e o nebunie! Ce idee să-ţi legi de picioare nişte scânduri! De urgenţă pe foc cu ele!" adăuga el de fiecare dată, în intenţia stângace de a încheia convorbirea cu o glumă.

Specialistul în boli interne, profesorul Koch, ţinând cont de problemele pe care le aveam cu plămânii, mi-a recomandat să evit aeml de altitudine de la Obersalzberg. în parcul castelului de la Klessheim, reşedinţa din apropierea Salzburgului rezervată invitaţilor lui Hitler, arhitectul baroc Fischer von Erlach construise, pentru prinţii-episcopi ai oraşului, un încântător pavilion în arc de cerc numit „Castelul de treflă". Acest edificiu renovat mi-a fost repartizat, la 18 martie, ca loc de sejur, deoarece corpul castelului era rezervat regentului Ungariei, Horthy, venit pentru negocieri care aveau să se soldeze, douăzeci şi patru de ore mai târziu, cu ultima invazie a lui Hitler într-o ţară străină, Ungaria, în seara sosirii mele, într-o pauză a tratativelor, Hitler mi-a făcut o vizită.

Revăzându-1 acum, după o întrerupere de zece săptămâni, i-am remarcat, pentru prima oară după toţi aceşti ani petrecuţi în preajma lui, nasul lătăreţ, paloarea şi faţa respingătoare. Această reacţie era primul simptom al schimbării mele de atitudine, al distanţei pe care începeam s-o iau faţă de el; de-acum aveam să-1 văd în realitatea nealterată de prejudecăţile mele idealizante de odinioară. Timp de aproape trei luni, nu mai fusesem supus influenţei lui personale, dar jignirile şi afronturile sale nu mă ocoliseră. După ani de entuziasm şi de exaltare, reflectam pentru prima dată la drumul parcurs alături de el. în timp ce altădată câteva cuvinte sau un simplu gest din partea lui erau suficiente ca să mă revigoreze şi să elibereze în mine resurse extraordinare de energie, acum, după această reîntâlnire, în ciuda cordialităţii lui Hitler, mă simţeam iremediabil obosit şi epuizat. Nu tânjeam decât după un singur lucru: să plec cât mai curând cu soţia şi copiii la Meran şi să petrec acolo multe săptămâni, ca să prind din nou putere, fără să ştiu la drept vorbind în ce scop, căci nu mai aveam nici unul.

Totuşi, voinţa mea de autoafirmare a avut o tresărire când, în timpul celor cinci zile petrecute la Klessheim, m-am văzut obligat să constat că, prin minciună şi ranchiună, se pusese la cale eliminarea mea definitivă. A doua zi după vizita lui Hitler, Goring mi-a transmis telefonic felicitări la aniversarea zilei mele de naştere. Când, profitând de ocazie, i-am dat, cu mici exagerări, informaţii liniştitoare despre starea sănătăţii mele, el mi-a spus, fără să aibă câtuşi de puţin aerul că o face cu strângere de inimă, ci mai degrabă bucurându-se: „Dar, uite ce e, ceea ce spui dumneata nu-i deloc aşa! Profesorul Gebhardt mi-a comunicat ieri că eşti atins de o gravă afecţiune cardiacă. Fără speranţă de vindecare, înţelegi dumneata? Poate că dumneata nici nu ştii!" Imediat după aceasta, risipind multe cuvinte de laudă la adresa activităţii mele trecute, Goring a făcut aluzie la plecarea mea iminentă. I-am spus că examenele radiografice şi electrocardiografîce nu relevaseră nimic patologic.8 Goring a replicat că se vedea limpede că sunt greşit informat şi, pur şi simplu, nu a vrut să ia în considerare explicaţia mea. Dar Gebhardt era cel care-i furnizase date eronate.

Hitler, cu un aer vizibil afectat, le-a spus şi el celor din anturaj, printre care se găsea şi soţia mea: „Speer nu se mai face bine!" Vorbise şi el cu Gebhardt, care mă caracterizase drept o epavă inaptă de muncă.

Poate că Hitler se gândea la visurile ce ni le făcuserăm amândoi în legătură cu arhitectura, visuri pe care o leziune cardiacă incurabilă m-ar împiedica de acum înainte să le realizez, sau poate că se gândea la sfârşitul prematur al primului său arhitect, profesorul Troost - fapt este că a reapărut în aceeaşi zi la Klessheim, ca să-mi facă surpriza de a-mi oferi un uriaş buchet de flori pe care 1-a luat din mâna valetului său. Era un gest neobişnuit din partea lui. La câteva ore după plecarea lui Hitler, am aflat că Himmler îmi va face şi el o vizită. Acesta mi-a declarat oficial că Gebhardt a fost însărcinat de Hitler să-mi asigure securitatea, în calitate de Gruppenfuhrer S S şi sănătatea, în calitate de medic. Astfel, specialistul meu în boli interne era îndepărtat. Un comando SS, desemnat să-mi asigure protecţia, a fost pus sub comanda lui Gebhardt.9

La 23 martie, Hitler a venit încă o dată pentru a-mi face o vizită de adio, ca şi când şi-ar fi dat seama cât de mult mă înstrăinasem de el în timpul bolii, în realitate, şi în ciuda simpatiei pe care mi-o arătase în mai multe rânduri în ultima vreme, raporturile mele cu el suferiseră transformări sensibile. Mă deranja în mod deosebit faptul că nu şi-a amintit de mine, colaboratorul lui apropiat, decât datorită întâmplării de a ne fi reîntâlnit aici şi că realizările mele ca arhitect şi ca ministru contaseră atât de puţin în timpul celor câtorva săptămâni în care nu ne mai văzuserăm. înţelegeam, fireşte, că un om foarte ocupat şi supus unei presiuni extreme, cum era Hitler, avea tot dreptul să-şi neglijeze colaboratorii pe care nu-i mai vedea. Dar întreaga lui comportare din ultimele săptămâni îmi demonstrase că eu contam foarte puţin printre cei din suita lui şi că dădea dovadă de prea puţină raţiune şi obiectivitate în luarea deciziilor. Simţind răceala mea sau vrând, poate, să mă consoleze, mi-a spus, pe un ton deprimat, că şi el stă foarte rău cu sănătatea: are indicii sigure că, în curând, îşi va pierde vederea. A receptat, fără să spună un cuvânt, informaţia mea cum că profesorul Brandt o să-i descrie succesul cu care trecusem examenul cardiac.

Castelul Goyen era situat pe o înălţime care domina Meranul. Acolo am petrecut şase săptămâni, cele mai frumoase ale ministeriatului meu, singurele în care am fost împreună cu familia. Gebhardt se instalase departe, în vale, şi nu prea făcea caz de dreptul de a supraveghea modul în care-mi petreceam eu timpul.

în zilele cât m-am aflat la Meran, Goring, cuprins de un neobişnuit dor de activitate, i-a convocat, fără să mă întrebe şi chiar fără să mă prevină, pe cei doi colaboratori ai mei, Dorsch şi Saur, la consfătuiri cu Hitler. Era-clar ca lumina zilei că, după numeroasele nereuşite pe care le avusese în anii precedenţi, voia să profite de ocazie pentru a-şi asigura poziţia de al doilea om al regimului. Calea aleasă pentru atingerea scopului vizat era aceea de a-i sprijini, în dauna mea, pe cei doi colaboratori ai mei care, nu constituiau un pericol, în afară de aceasta, Goring a pus în circulaţie zvonul că era de aşteptat să mă retrag şi a vrut să afle de la Gauleiterul regiunii Dunărea Superioară, Eigruber, părerea partidului despre directorul de întreprindere Meindl — un prieten de-al lui. Şi-a justificat demersul prin intenţia de a-1 atrage pe Meindl la convorbiri cu Hitler, prezentându-1 ca succesor al meu.10 Deja supraîncărcat cu funcţii, Ley, Reichsleiter al partidului, a venit şi el cu pretenţii. Fără să fie solicitat în acest sens, a declarat că, dacă pleacă Speer, preia el şi această muncă şi, iară doar şi poate, o să se descurce.

între timp, Bormann şi Himmler au încercat să-i ponegrească în faţa lui Hitler pe ceilalţi directori generali ai mei, făcând să planeze asupra lor grave suspiciuni. Ftihrerul socotea că nu e necesar să fiu informat şi eu. De aceea, numai pe căi ocolite am aflat că era aşa de pornit împotriva a trei dintre ei, Liebel, Waeger şi Schieber, încât se putea presupune că aceştia aveau să fie concediaţi în curând. Câteva săptămâni fuseseră de ajuns ca Hitler să uite zilele de la Klessheim. în afară de Fromm, Zeitzler, Guderian, Milch şi Donitz, numai Funk, ministrul Economiei, a mai făcut parte din micul cerc de fruntaşi ai regimului care mi-au dat dovezi de simpatie în săptămânile cât am fost bolnav.

Pentru a anula efectul bombardamentelor, Hitler cerea, de luni de zile, ca industria să fie transferată în subterane sau în mari buncare. I-am replicat că bombardierele nu puteau fi combătute cu beton, căci ar fi necesari ani de muncă pentru a îngropa uzinele de armament sau pentru a le instala sub straturi de beton, în plus, noi aveam şansa ca inamicul, atacând industria noastră de armament, sa se vadă obligat a se război, ca să zicem aşa, cu delta vast ramificată, formată de un fluviu şi de numeroasele-i braţe; protejând această deltă, noi nu făceam decât să-1 constrângem să atace acolo unde cursul fluviului industrial continua să fie concentrat într-o albie adâncă şi îngustă. Argumentând în felul acesta, mă gândeam la chimie, la cărbune, la centralele electrice şi la alte coşmaruri de-ale mele. Nu încăpea îndoială că Anglia şi America ar fi avut posibilitatea ca, în primăvara lui 1944, într-un scurt interval de timp, să elimine total una dintre aceste ramuri ale producţiei şi să zădărnicească astfel toate celelalte eforturi pe care le-am fi putut întreprinde pentru a proteja fabricaţia.

La 14 aprilie, Goring, luând iniţiativa, 1-a convocat pe Dorsch: nu poate fi vorba de construirea marilor buncăre cerute de Hitler - declara el dându-şi importanţă - decât prin intermediul Organizaţiei Todt. Dorsch a replicat că asemenea instalaţii, care ar trebui sa fie amplasate pe teritoriul Reichului, nu cad în sarcina acestei organizaţii, competentă numai pentru teritoriile ocupate. Totuşi, el putea prezenta imediat un proiect gata elaborat, deşi era destinat Franţei. Chiar în seara aceea, Dorsch a fost convocat la Hitler: „Voi da ordin ca asemenea mari construcţii să fie executate şi pe teritoriul Reichului, dar numai prin dumneata." A doua zi, Dorsch era deja în măsură să propună un anumit număr de amplasamente favorabile şi să explice care erau condiţiile necesare, pe plan tehnic şi administrativ, pentru realizarea a şase ansambluri de mari buncăre, fiecare dintre ele urmând să aibă o suprafaţă de 100 000 de metri pătraţi. Dorsch promisese că aceste construcţii vor fi gata în noiembrie 1944.11 într-unul dintre improvizatele şi atât de temutele sale decrete, Hitler şi-1 subordona nemijlocit pe Dorsch, dând realizării lor un asemenea caracter de urgenţă, încât Dorsch putea interveni, după bunul său plac, în toate proiectele de construcţie. Totuşi, nu trebuia sa fii vizionar ca să-ţi dai seama că toate cele şase buncăre uriaşe nu vor putea fi gata la termenul promis şi că nici nu vor mai apuca să fie puse în funcţiune. De fapt, nu era mare filozofie să recunoşti adevărul, când falsitatea ieşea la iveală într-un mod atât de evident.

Până atunci, Hitler nu considerase necesar să mă ţină la curent cu toate măsurile prin care continuase, fără formalităţi şi fără mănuşi, să-mi restrângă autoritatea. Rana ce mi se făcuse în amorul propriu, sentimentul că mi se aduseseră jigniri nu puteau să nu-şi spună cuvântul în scrisoarea pe care i-am scris-o la 19 aprilie, unde, în mod deschis, puneam la îndoială justeţea deciziilor luate; ea a fost prima dintr-un lung şir de epistole şi memorii în care a început, adesea sub învelişul unor divergenţe obiective, procesul de trezire a conştiinţei propriei mele valori. Aceasta se întâmpla după ani lungi în care facultăţile mele perceptive fuseseră tulburate şi vrăjite de puterea magică a lui Hitler. A ne apuca, la ora actuală, de asemenea construcţii - spuneam eu în scrisoare- este o zădărnicie, căci „numai cu greu vom face faţă nevoilor celor mai elementare ale populaţiei germane active şi ale lucrătorilor străini pe care va trebui să-i punem la adăpost, reconstruind în acelaşi timp uzinele noastre de armament, împrejurările nu-mi mai permit să mă angajez în lucrări pe termen lung... Dimpotrivă, la tot pasul sunt nevoit să închid uzine de armament aflate în construcţie, pentru a asigura, în lunile următoare, condiţiile minimale necesare menţinerii producţiei de armament."

în continuarea acestei expuneri, îi reproşam lui Hitler faptul de a nu fi avut o atitudine corectă: „încă de când eram arhitectul dumneavoastră am căutat să-mi las colaboratorii să lucreze autonom. Desigur, mergând pe acest principiu, am avut adesea parte de grave dezamăgiri; căci nu oricine suportă o astfel de întâlnire cu opinia publica, şi nu unul singur mi-a fost infidel după ce a dobândit un succes suficient." Lui Hitler nu-i era greu să conchidă din această frază că făceam aluzie la Dorsch. Cu un ton de punere la punct, continuam: „Dar acest lucru n-o să mă împiedice ca, şi pe viitor, să urmez cu străşnicie principiul stabilit. Reprezintă, după părerea mea, singurul mod în care se poate guverna şi crea. Principiul este cu atât mai valabil cu cât poziţia pe care te afli este mai înaltă."

Construcția şi armamentul constituiau, după mine, un tot indivizibil; Dorsch putea să-şi păstreze, fără dificultate, competențele pentru construcțiile din teritoriile ocupate, dar eu voiam să-i încredințez lui Wili Henne, un vechi colaborator al lui Todt, conducerea acestei lucrări pentru Germania; amândoi ar fi urmat sa se apuce de treabă sub conducerea unui colaborator loial, Walter Brugmann.12 Hitler n-a fost de acord. Cinci săptămâni mai târziu, la 26 mai 1944, Brugmann şi-a găsit moartea, ca şi predecesorul meu Todt, într-un accident de avion. Cazul a rămas neelucidat.

Scrisoarea i-a parvenit lui Hitler în ajunul aniversării sale. Cel care i-a remis-o a fost vechiul meu colaborator Frănk. Anexasem la acest document o cerere de demisie pentru cazul în care Fiihrerul n-ar fi fost de părerea mea. După cum am aflat din sursă autorizată, de la Johanna Wolf, secretara-şefă a lui Hitler, acesta s-a arătat extrem de iritat de scrisoarea mea şi, printre altele, a spus: „Speer trebuie să ştie că există o rațiune de stat şi pentru el."

Cu şase săptămâni în urmă formulase aceeaşi idee atunci când eu oprisem provizoriu construcția de buncăre destinate personalităților regimului, construcție pe care o ordonase el însuşi. Procedasem aşa pentru că era necesar să fie înlăturate marile stricăciuni provocate de un bombardament. După toate aparențele, îşi formase părerea că eu mă supuneam ordinelor sale numai atunci când îmi convenea mie; în orice caz, se servea de acest pretext pentru a-şi exprima nemulțumirea. II însărcinase atunci pe Bormann să-mi comunice în mod expres, fără să țină cont de boala mea, că „ordinele Fiihrerului trebuie executate de fiecare cetățean german si în nici un caz nu pot fi abrogate, suspendate sau amânate", în acelaşi timp, Hitler amenința că „va ordona ca funcționarul care contravine ordinelor Fiihrerului să fie arestat pe loc de către poliție şi să fie transferat într-un lagăr de concentrare".13

De-abia luasem cunoştință - tot pe căi ocolite - de reacția lui Hitler, că Goring mi-a şi dat telefon de la Obersalzberg: auzise vorbindu-se despre intenția mea de a mă retrage, dar avea sarcină de sus să mă informeze că numai Fiihrerul este abilitat să constate când poate un ministru să-şi părăsească serviciul. Conversația a continuat, aprinsă, timp de o jumătate de ora, până când am ajuns la un compromis: „în loc să demisionez, îmi voi prelungi boala si, pe neobservate, voi dispărea ca ministru." Goring a îmbrățişat ideea aproape cu entuziasm: „Da, asta-i soluția! Iată ce putem face. Cu asta o să fie de acord şi Fiihrerul!" Hitler care, în cazurile neplăcute, încerca totdeauna să evite confruntarea, nu îndrăznea să mă convoace şi să-mi spună deschis că trage concluziile ce se impun şi că se vede nevoit să mă trimită în concediu. Din aceeaşi teamă, el n-a încercat nici în anul următor, atunci când ajunseserăm la o ruptură deschisă, să mă forțeze să plec. Retrospectiv, mi se pare că era, fără îndoială, posibil să-1 superi în aşa măsură, încât să te concedieze. Cine rămânea însă în anturajul său imediat făcea acest lucru, în orice caz, de bunăvoie.

Oricare ar fi fost motivele mele, ideea de a mă retrage nu-mi displăcea. Căci aproape în fiecare zi puteam vedea pe cerul albastru al Sudului semnele prevestitoare ale sfârşitului războiului. Plecând de la bazele lor din Italia şi zburând la o altitudine provocator de joasă, bombardierele celei de-a 15-a Flote americane treceau Alpii, atacând centrele industriale germane. Din partea noastră, nici urmă de avion de vânătoare, nici măcar un foc de antiaeriană. Tabloul pe care-1 oferea această absență totală de apărare era mai impresionant decât orice reportaj. Dacă, până atunci, reuşiserăm de fiecare dată să refacem stocul de arme pierdute în retrageri, mă gândeam cu pesimism că, din pricina ofensivei aeriene, acest lucru n-o să mai fie posibil mult timp. Ce era mai ispititor decât să dispar în linişte, adică să profit de şansa oferită de Goring şi să nu mă aflu într-un post de răspundere în momentul când se va produce catastrofa, de-acum iminentă? Ideea de a-mi abandona postul pentru ca, prin încetarea colaborării mele, să contribui la accelerarea sfârşitului lui Hitler şi al regimului său mi-a rămas, în ciuda tuturor divergențelor, străină, într-o situație asemănătoare, probabil că nici azi nu mi-aş pune o asemenea problemă.

Planurile mele de fugă au fost date peste cap de vizita pe care mi-a făcut-o, în după-amiaza zilei de 20 aprilie, Rohland, colaboratorul meu cel mai apropiat. Industria simțise că intenționez să-mi dau demisia, şi de aceea Rohland venise să mă determine a-mi reconsidera părerea: „N-aveți dreptul să lăsați Industria, care v-a urmat până azi, pe mâna celor care vă vor succeda. Vă imaginați cine vor fi aceştia... Activitatea noastră de viitor depinde de răspunsul la întrebarea următoare: cum vom putea menține potențialul industrial necesar în perioada ce va urma unui război pierdut? Acesta este motivul pentru care trebuie să rămâneți la post!" Mi-aduc aminte că spectrul „pământului pârjolit" mi-a apărut pentru prima dată în fața ochilor atunci când, în continuare, Rohland a vorbit de un mare pericol: conducerea partidului, din disperare, ar putea ordona să se procedeze la distrugeri arbitrare, în ziua aceea am simțit născându-se în mine ceva care nu depindea de Hitler, ceva care privea numai țara şi poporul: sentimentul încă vag şi confuz al unei responsabilități.

Numai câteva ore mai târziu, în plină noapte, către ora l, au venit să mă vadă mareşalul Milch, Saur şi dr. Frănk. Porniseră la drum către seară şi veneau direct de la Obersalzberg. Milch avea sarcina să-mi transmită un mesaj din partea lui Hitler, care, pe această cale, îmi aducea la cunoştință stima pe care mi-o purta şi cât de statornice erau sentimentele lui față de mine. Suna aproape ca o declarație de dragoste; ea nu se datora, după cum aveam să aflu douăzeci şi trei de ani mai târziu din gura lui Milch, decât îndemnului insistent al acestuia. Numai cu câteva săptămâni mai înainte aş fi fost şi mişcat, şi fericit să mă văd răsplătit cu asemenea cuvinte. Acum, dimpotrivă, citind scrisoarea lui Hitler am spus: „Nu, mi-ajunge!"14 Milch, Saur şi Frănk au insistat. Am rezistat câteva ore bune. Desigur, apreciam comportamentul lui Hitler ca fiind dezgustător şi incredibil, dar, după ce Rohland mă făcuse să întrevăd o nouă responsabilitate, nu mai voiam să renunț la activitatea de ministru. N-am

cedat decât după mai multe ore, cu o condiţie: Dorsch să fie din nou pus în subordinea mea, restabilindu-se situaţia anterioară, însă în ce priveşte marile buncăre eram gata să cedez; problema nu mai avea importanţă. Chiar a doua zi, Hitler a semnat un text pe care-1 redactasem în acea noapte, prin care dădea satisfacţie cererii mele: de acum înainte, Dorsch urma să construiască buncărele sub responsabilitatea mea, în regim de maximă urgenţă.15

Desigur, trei zile mai târziu, mi-am dat seama că luasem o hotărâre foarte pripită, drept pentru care i-am scris o nouă scrisoare lui Hitler. îmi devenise limpede ca, în baza reglementării adoptate, ajungeam într-un impas total. Dacă, într-adevăr, 1-aş fi sprijinit pe Dorsch în construirea acestor mari instalaţii, furni-zându-i materiale şi mână de lucru, mie mi-ar fi revenit sarcina ingrată să înregistrez şi sa ţin piept plângerilor venite de la instanţele Reichului, cărora le-aş fi stânjenit programele. Dacă nu satisfăceam cererile lui Dorsch, ar fi început între noi un schimb interminabil de reclamaţii şi hârtii cu funcţie de „plapumă".

Explicam în scrisoare ca era mai logic ca Dorsch să preia şi responsabilitatea celorlalte proiecte de construcţii „a căror realizare este afectată de cea a marilor buncăre". Cântărind bine toate datele problemei, afirmam eu în concluzie, separarea domeniului construcţiei de cel al armamentului şi al producţiei de război mi se pare a fi, în împrejurările actuale, soluţia cea mai bună. în consecinţă, propuneam numirea lui Dorsch ca „inspector general al Construcţiilor" şi plasarea lui în subordinea nemijlocită a lui Hitler. Orice alta reglementare n-ar fi rămas neafectată de fricţiunile dintre mine şi Dorsch.

M-am oprit cu proiectul aici, căci, scriindu-1, mă hotărâsem să-mi întrerup imediat concediul de convalescenţă şi să mă duc la Hitler la Obersalzberg. Acum mă izbeam din nou de nişte greutăţi. Gebhardt invoca deplinele puteri pe care i le conferise Fuhrerul şi-şi exprima îndoiala că starea sănătăţii mele mi-ar permite o asemenea deplasare. Profesorul Koch, în schimb, îmi spusese cu câteva zile mai devreme că pot să iau avionul fără teamă.16 în cele din urmă, Gebhardt i-a telefonat lui Himmler. Acesta s-a declarat de acord cu intenţia mea de a veni la Obersalzberg, dar mi-a pus condiţia să trec pe la el înainte de a-1 vedea pe Hitler.

Himmler mi-a vorbit deschis, ceea ce, în asemenea situaţii, putea netezi drumul spre unele clarificări. Separarea sectorului construcţiilor de Ministerul Armamentului şi transferarea responsabilităţii acestui departament asupra lui Dorsch fuseseră decise de multă vreme în cursul convorbirilor cu Hitler şi în prezenţa lui Goring. Himmler îmi cerea sa nu mai fac, de acum încolo, greutăţi. Desigur, tot ce spunea el nu era decât prezumţie, dar acest lucru corespundea atât de bine intenţiilor mele, încât convorbirea a decurs într-un climat de înţelegere perfectă.

De-abia sosisem în casa mea de la Obersalzberg, că adjutantul lui Hitler m-a şi invitat să particip la ora de ceai, când se aduna întreg anturajul. Totuşi, voiam să-1 abordez pe Hitler într-o chestiune de serviciu; atmosfera de intimitate de la ceai ar fi aplanat, fără îndoială, divergenţele care se acumulaseră între noi, or, eu tocmai acest lucru voiam să-1 evit. Drept pentru care am refuzat invitaţia.

Hitler a înţeles semnificaţia gestului meu neobişnuit şi, scurt timp după aceasta, mi s-a fixat o audienţă la Berghof.

Cu cascheta pe cap şi cu mănuşile în mâini, Hitler a venit să mă întâmpine oficial la intrare şi m-a condus în salon cu toate formalităţile rezervate unui oaspete. Am fost foarte impresionat, pentru că ignoram intenţia ce se ascundea în spatele acestei primiri. De atunci încolo, raporturile dintre noi au devenit cu totul anormale. Pe de o parte, mă onora şi-mi acorda un tratament de deosebită favoare, ceea ce nu mă lăsa indiferent, pe de altă parte, acţiunea lui era tot mai funestă pentru poporul german. Puţin câte puţin, începeam să-mi dau seama de acest lucru. Şi, cu toate că vechiul farmec al lui Hitler continua să acţioneze şi, cu toate că, în relaţiile cu oamenii, continua să dea dovadă de tact înnăscut, mie îmi era din ce în ce mai greu să-i rămân fidel în mod necondiţionat.

Interesant este că rolurile s-au inversat nu numai la început, când m-a primit cu cordialitate, ci şi în continuare, în timpul convorbirii care a urmat: acum mă curta el pe mine, şi nu eu pe el. Hitler a respins propunerea mea de a-mi lua din subordine Construcţiile şi de a i le încredinţa lui Dorsch: „Pe astea în nici un caz n-am să le despart. Sectorul construcţiilor nici n-am cui să-1 dau. Din nefericire, dr. Todt e mort. Dumneata ştii, domnule Speer, ce importanţă acord eu construcţiilor, înţelege-mă! Aprob dinainte toate măsurile pe care vei socoti util să le iei în domeniul construcţiilor."17 Exprimându-se astfel, Hitler se contrazicea pe sine însuşi, el care stabilise cu câteva zile înainte, în prezenţa lui Himmler şi a lui Goring, ca Dorsch să fie avut în vedere pentru această sarcină. Acţionând după bunul plac, aşa cum îi era obiceiul, el nu ţinea cont nici de intenţiile pe care le exprimase recent, nici de sentimentele lui Dorsch: nestatornicia capricioasă era o expresie grăitoare a dispreţului său visceral faţă de oameni. Totuşi, trebuia să mă aştept ca şi această întorsătură să fie de scurtă durată. De aceea i-am replicat că e necesar să ia o decizie valabilă pe termen lung: „Pentru mine este imposibil să mai fac o discuţie pe o asemenea temă." Hitler mi-a promis să nu-şi schimbe atitudinea: „Hotărârea mea e definitivă. Nici nu mă gândesc să mai revin asupra ei." în încheiere, a minimalizat reproşurile care-i vizau pe trei dintre şefii mei de serviciu, de bine ce eu şi mizasem pe înlocuirea lor.18

La sfârşitul conversaţiei noastre, Hitler m-a condus la garderobă, şi-a pus iarăşi cascheta şi mănuşile, pregătindu-se să mă însoţească până la ieşire. Mi s-a părut că e prea oficial cu mine şi, adoptând tonul obişnuit în anturajul său, i-am spus că am întâlnire sus la etaj cu Below, adjutantul lui pentru Armata aerului. Seara am petrecut-o, precum odinioară, „la gura sobei" printre familiarii săi. îi aveam în preajmă pe el, pe Eva Braun şi

curtenii. Conversaţia a fost o succesiune molcomă de banalităţi. La un moment dat, Bormann a propus să ascultăm nişte discuri. S-a început cu o arie de Wagner, apoi s-a trecut repede la Liliacul.

După urcuşurile şi coborâşurile, după tensiunile şi convulsiile din ultimul timp, încercam, în seara aceasta, un sentiment de linişte: toate dificultăţile şi sursele de conflict păreau eliminate. Incertitudinea ultimelor săptămâni mă deprimase profund. Mi-era imposibil să lucrez fără a mi se da semne de stimă şi simpatie, şi iată că, pe bună dreptate, puteam să mă consider învingător într-o luptă pentru putere pe care o duseseră contra mea Goring, Himmler şi Bormann. Ei erau acum, fără îndoială, foarte dezamăgiţi, căci, cu siguranţă, crezuseră că m-au desfiinţat. Poate că, îmi ziceam eu, Hitler îşi dăduse seama ce jocuri se făceau acolo şi în ce intrigi se lăsase antrenat.

Dacă analizez toate motivele care, într-un chip atât de surprinzător, m-au readus în acest cerc, trebuie să recunosc că dorinţa de a păstra poziţia de forţă pe care o dobândisem a constituit, în mod cert, un factor important. Chiar dacă, în realitate, nu eram decât un subaltern al lui Hitler - şi în această privinţă nu mi-am făcut niciodată iluzii - găseam că posibilitatea de a-mi atrage, rămânând în preajma lui, ceva din popularitatea, din strălucirea şi din grandoarea lui este un lucru spre care merită să aspiri în permanenţă. Până în 1942, încă mai aveam sentimentul că vocaţia mea de arhitect îmi permitea să am o conştiinţă a propriei mele valori, independentă de Hitler. Dar, între timp, prinsesem gust şi mă îmbătasem cu alcoolul puterii ca putere. A instala oameni în funcţii, a dispune de miliarde, a decide asupra unor chestiuni importante, toate acestea îmi procurau o satisfacţie profundă, la care cu greu aş fi renunţat. Rezervele pe care evenimentele recente le suscitaseră în mine au fost risipite de apelul Industriei, ca şi de forţa de sugestie pe care o emana Hitler, rămasă intactă. Ce-i drept, raporturile noastre se clătinaseră, în loialitatea mea faţă de el apăruseră fisuri şi simţeam că nu va mai fi niciodată ceea ce a fost. Dar, deocamdată, mă reintegrasem în cercul apropiaţilor lui Hitler şi eram mulţumit.

Două zile mai târziu, mă aflam din nou la Hitler. Mă însoţea Dorsch, pe care 1-am prezentat ca nou director al Departamentului meu pentru Constaicţii. Hitler a reacţionat la această noutate aşa cum mă aşteptasem: „Las la discreţia dumitale, dragă domnule Speer, să iei măsurile pe care le crezi de cuviinţă în cadrul ministerului dumitale. Numirile în funcţie sunt de competenţa dumitale. Fireşte, sunt de acord cu Dorsch, dar răspunderea pentru construcţii îţi revine în întregime dumitale."19 Părea a fi o victorie, dar eu învăţasem că victoriile n-au viaţă lungă. A doua zi totul putea să se schimbe.

Pe un ton de răceală premeditată, 1-am informat pe Goring despre noua situaţie; nici măcar nu 1-am consultat când am hotărât să fac din Dorsch reprezentantul meu pentru construcţiile prevăzute în Planul de patru ani. „Căci am presupus că nu veţi obiecta la această numire, dat fiind încrederea pe care o aveţi în domnul director ministerial Dorsch", îi scriam nu fără o undă de sarcasm. Goring mi-a răspuns sec şi uşor iritat: „Perfect de acord cu ce-ai hotărât dumneata. Am pus deja tot aparatul de construcţii al Armatei aerului în subordinea lui Dorsch."20

Himmler n-a avut nici o reacţie; în asemenea ocazii, el era ca un peşte ce-ţi alunecă printre degete, în relaţiile mele cu Bormann, în schimb, pentru prima dată după doi ani, se simţea că vântul începe să umfle pânzele bărcii mele. A realizat imediat că eu obţinusem un succes notabil şi că toate intrigile urzite cu trudă în ultimele luni eşuaseră. Nu era destul de puternic şi de bărbat ca, sfidând asemenea mutaţii, să continue să-mi păstreze pică. Vădit contrariat de faptul că-1 ignoram în mod ostentativ, a profitat de prima ocazie ivită pentru a încerca să se explice. Astfel, în cursul uneia dintre plimbările în grup spre pavilionul ceaiului, m-a asigurat, cu o cordialitate exagerată, că n-avusese nici un amestec în marea lucrătură îndreptată împotriva mea. Poate că era aşa, deşi îmi venea greu să-1 cred, dar, prin cuvintele acestea, îmi confirma nici mai mult, nici mai puţin că marea lucrătură existase.

Curând după aceea, ne-a invitat, pe Lammers şi pe mine, în casa lui de la Obersalzberg, mobilată fără nici un gust. Brusc, şi mai degrabă în felul celui care ţi se bagă-n suflet, ne-a forţat să bem şi, după miezul nopţii, a început sa ne îmbie cu familiaritatea adresării cu „tu". Eu, încă din ziua următoare, am ignorat această încercare de apropiere. Lammers însă a rămas agăţat de acea formulă, fapt ce nu 1-a împiedicat pe Bormann ca, în scurtă vreme, să-1 umilească fără scrupule, pe când atitudinii mele ofensive nu a încercat să i se opună. Faţă de mine a manifestat o cordialitate crescândă, bineînţeles atât timp cât Hitler mi-a rămas, în văzul tuturor, favorabil.

La jumătatea lui mai 1944, în cursul unei vizite la şantierele navale din Hamburg, Gauleiterul Kaufmann m-a informat confidenţial că, după mai mult de şase luni de la discursul rostit de mine în faţa Gauleiterilor, supărarea provocată de ideile pe care le exprimasem cu acel prilej încă nu se stinsese. Aproape nici un Gauleiter nu mai voia să audă de mine, iar Bormann susţinea şi încuraja atitudinea lor. Kaufmann m-a prevenit asupra pericolului ce mă pândea din direcţia aceea.

Am receptat informaţia ca fiind destul de importantă pentru ca, în cursul audienţei pe care Hitler mi-a acordat-o ulterior, să-i atrag atenţia asupra acestui aspect. Din nou a făcut un gest care m-a onorat: pentru prima dată, eram invitat în biroul său lambrisat în lemn de la primul etaj al Berghofului, unde, de regulă, purta numai convorbiri cu un caracter foarte personal sau confidenţial. Pe tonul conversaţiei între patru ochi şi aproape ca pe un prieten, m-a sfătuit să evit tot ce ar putea să mi-i pună în cap pe Gauleiteri. Mi-a sugerat să nu le subapreciez niciodată puterea, pentru că ar fi în stare să-mi creeze greutăţi în viitor. Cunoştea perfect, spunea el, dificultăţile legate de caracterul celor mai mulţi dintre aceştia: ei sunt simpli soldăţei, cam neciopliţi, dar foarte devotaţi. Să-i luăm aşa cum sunt, a adăugat. Din cuvintele lui Hitler înţelegeam că nu este câtuşi de puţin dispus ca, în atitudinea faţă de mine, să se

lase influențat de Bormann: „Am primit, într-adevăr, nişte reclamații, dar în ce mă priveşte problema este închisă." Deci şi această fază a ofensivei lui Bormann eşuase.

Hitler mi s-a pănit, de asemenea, frământat de sentimente contradictorii şi confuze în momentul în care mi-a împărtăşit intenția de a-i conferi lui Himmler cea mai înaltă decorație a Reichului: aveam impresia că mă roagă să nu mă supăr că nu mă decorează şi pe mine în acelaşi timp. Căci Reichsfuhrerul SS şi-a câştigat merite cu totul deosebite, a adăugat el aproape scuzân-du-se.211-am dat o replică de om bine dispus, declarându-i că mai degrabă aştept ca, după război, să primesc ordinul, nu mai puțin apreciat, al Artelor şi Ştiințelor, pentru realizările mele în domeniul arhitecturii. Fapt este ca Hitler părea neliniştit la gândul că s-ar fi putut ca eu să nu înțeleg întâietatea pe care i-o dădea lui Himmler.

Dar în acea zi mă nelinişte a mai mult eventualitatea ca Bormann să-i pună pe masă lui Hitler un articol din ziarul englez Observer din 9 aprilie 1944, în care eram prezentat ca un corp străin în angrenajul acționat de doctrina partidului. Trebuia s-o iau înaintea lui Bormann, care ar fi putut să asorteze articolul respectiv cu niscaiva remarci tendențioase. Am reuşit să mă prezint primul la Hitler cu traducerea articolului, însoțită de câteva remarce umoristice; Hitler şi-a pus tacticos ochelarii şi a început să citească: „într-o anumită măsura, Speer este astăzi pentru Germania mai important decât Hitler, Goring, Goebbels sau oricare general. Ei cu toții au devenit colaboratorii acestui om care, de fapt, dirijează uriaşa maşinărie, obținând maximum de randament, în el vedem realizându-se perfect revoluția managerilor. Speer nu este unul dintre aceşti nazişti pitoreşti şi stridenți. Nu ştim dacă, în general, în materie de politică are altceva decât nişte idei convenționale. Ar fi putut să adere la orice alt partid, cu condiția să-i asigure un loc de muncă şi o carieră. Reprezintă, într-un mod foarte pregnant, tipul de om mijlociu care a reuşit: îmbrăcat bine, politicos, necorupt, el are, împreună cu soția şi cei şase copii ai săi, modul de viața al oamenilor din clasele mijlocii. Se apropie mult mai puțin decât ceilalți conducători ai Germaniei de un model tipic german sau tipic național-socialist. El simbolizează mai degrabă un tip care dobândeşte o importanță crescândă în toate statele beligerante: acela al tehnicianului pur, al omului strălucit (brighf), care nu aparține nici unei clase şi nu e legat de nici o tradiție, care nu cunoaşte alt scop decât acela de a-şi croi un drum în lume numai cu ajutorul aptitudinilor lui de tehnician şi organizator. Tocmai absența preocupărilor psihologice şi sentimentale, precum şi libertatea cu care mânuieşte teribila maşinărie tehnică şi organizatorică a vremii permit acestui tip de om insignifiant să realizeze maximum în epoca noastră. Ceasul lui a sosit. De Hitleri şi de Himmleri probabil că vom scăpa, dar Speerii vor rămâne încă multă vreme printre noi, oricare va fi soarta ce se va rezerva în mod concret acestui om." Hitler a citit imperturbabil comentariul până la capăt, a împăturit foaia şi mi-a retur-nat-o fără să spună un cuvânt, dar într-un mod foarte respectuos. Orice ar fi fost, în săptămânile şi lunile care au urmat, am devenit tot mai conştient de distanța existentă între mine şi Hitler. De acum, această distanță creştea întruna. Nimic nu e mai greu de făcut decât să restabileşti o autoritate care a fost pusă la bătaie. După ce, pentru prima oară, îi rezistasem lui Hitler, devenisem față de el mai independent, cu gândul şi cu fapta. Căci insubordonarea mea, în loc să-1 irite, mai degrabă îl dezarmase, în cele din urmă, mi-a dat dovezi de bunăvoință cu totul ieşită din comun; a mers până acolo încât a renunțat la intențiile sale, deşi se angajase în fața lui Himmler, Goring şi Bormann să şi le respecte.

Cedasem şi eu, dar acest lucru nu diminuase cu nimic valoarea instructivă a experienței pe care o făcusem: învățasem că, opunân-du-te cu fermitate lui Hitler, puteai să impui şi să realizezi chiar proiecte dificile.

Recentele experiențe n-au avut pentru mine alt rezultat decât apariția unor prime îndoieli legate de caracterul discutabil, din punct de vedere principial, al sistemului de putere. Eram revoltat mai ales de comportarea şefilor: ei continuau a refuza să-şi impună lor înşişi sacrificiile pe care le cereau poporului, dispuneau iară scrupule de oameni şi de valori, se ocupau de intrigile lor meschine şi astfel îşi dădeau pe față corupția morală. Probabil că toate acestea au contribuit la disocierea mea de regim; începeam, în mod încă timid, să mă despart de viața mea trecută, de sarcinile, de angajamentele mele şi de vidul intelectual care generase întreaga situație.

Capitolul 24 TRIPLĂ ÎNFRÂNGERE

Pe 8 mai 1944, m-am întors la Berlin pentru a-mi relua lucrul, îmi voi aminti mereu data de 12 mai, adică patru zile mai târziu, ziua în care s-a hotărât soarta războiului tehnic.1 Până atunci, reuşiserăm să producem cam tot atâtea arme câte erau necesare Wehrmachtului, şi aceasta în ciuda pierderilor considerabile. Atacul de zi efectuat de 935 de bombardiere ale celei de-a 8-a flote aeriene americane asupra mai multor uzine de carburanți din centrul şi estul Germaniei marca începutul unei noi epoci în războiul aerian; era sfârşitul industriei germane de armament.

A doua zi, împreună cu specialişti de la uzinele Leuna, care fuseseră bombardate, ne făceam drum prin hățişul de țevărie smulsă şi îndoită. Uzinele chimice s-au dovedit deosebit de vulnerabile la bombe; prognozele cele mai favorabile nu dădeau ca posibilă reluarea producției decât peste câteva săptămâni. După acest bombardament, producția noastră zilnică scăzuse de la 5 850 la 4 820 de tone. Rezervele de carburant pentru aviație, care se ridicau la 574 000 de tone, ceea ce abia corespundea producției pe trei luni, au putut totuşi să compenseze acest deficit pentru nouăsprezece luni.

După ce mi-am făcut o idee despre consecințele bombardamentului, la 19 mai 1944, am luat avionul spre Obersalzberg, unde Hitler m-a primit în prezența lui Keitel. îi aduceam vestea despre catastrofa iminentă: „Inamicul ne-a atacat într-unul dintre punctele noastre cele mai slabe. Dacă ne resemnăm în fața situației, în curând

n-o să mai avem producție de carburanți demnă de acest nume. Nu ne rămâne decât speranța ca şi cealaltă parte să aibă un Stat-Major al Aviației la fel de incoerent în planificarea operațiunilor ca şi al nostru!" Keitel, dimpotrivă, mereu preocupat să-i placă lui Hitler, a bagatelizat lucrurile spunând că el, cu rezervele lui, este în stare să depăşească dificultățile, încheind cu argu-mentul-standard al lui Hitler: „Prin câte situații grele n-am trecut noi până în prezent!..." Apoi, întorcându-se spre el, a adăugat: „O să le trecem şi pe acestea, mein Fiihrer!"

Hitler nu părea totuşi să împărtăşească optimismul lui Keitel: în afară de Goring, Keitel şi Milch, industriaşii Krauch, Pleiger, Biitefisch şi R. Fischer, precum şi directorul Oficiului Planificării şi Materiilor Prime, Kehrl, urmau să vină pentru a lua parte la o altă consfătuire asupra situației.2 Goring a încercat să împiedice participarea reprezentanților industriei producătoare de carburanți, susținând că subiecte de o asemenea importanță se cuvine să fie dezbătute numai între noi. Dar Hitler stabilise deja lista invitaților.

Peste patru zile, în vestibulul neprimitor al Berghofului, îl aşteptam cu toții pe Hitler, care avea o convorbire în salonul cel mare. în ce mă priveşte, îi rugasem dinainte pe reprezentanții industriei producătoare de carburanți să-i spună lui Hitler adevărul gol-goluț. însă Goring s-a folosit de ultimele minute dinaintea şedinței pentru a face presiuni asupra lor ca nu cumva să se arate prea pesimişti. Evident, se gândea cu teamă că reproşurile lui Hitler ar putea să se îndrepte, în principal, spre el.

Nişte ofițeri superiori care tocmai participaseră la şedința precedentă au trecut în grabă prin fața noastră; imediat a apărut un adjutant care ne-a poftit la Hitler. Fiihrerul, cu un aer absent, ne-a întâmpinat cu un salut scurt şi a dat mâna cu fiecare. Ne-a invitat să luăm loc, spunându-ne că a convocat această şedință pentru a se informa asupra consecințelor ultimelor bombardamente. Apoi i-a rugat pe reprezentanții industriei sa-şi exprime părerea. Potrivit cu temperamentul lor, aceşti oameni ai calculului lucid au demonstrat tranşant că, în cazul în care bombardamentele vor continua sistematic, situația va deveni disperată. Desigur, Hitler a încercat mai întâi să potolească toate manifestările de pesimism, întrerupându-i cu exclamații stereotipe ca: „Vă descurcați voi!" sau „Am avut situații mai grele!" şi, fireşte, Keitel şi Goring se agățau imediat de aceste sloganuri pentru a-i întări lui Hitler certitudinea că va câştiga războiul şi pentru a estompa impresia produsă de declarațiile noastre; mai ales Keitel, care tot revenea la rezervele lui de carburant. Dar industriaşii erau dintr-un material mai rezistent decât membrii anturajului lui Hitler; ei au perseverat în punerile lor în gardă, întărindu-le cu fapte şi cifre comparative. Deodată, Hitler a adoptat o altă atitudine, încurajându-i să analizeze situația la rece. Aveai impresia că voia, în sfârşit, să audă adevărul, fie el şi neplăcut, ca şi când ar fi fost sătul de toate disimulările, prefăcătoriile şi optimismele artificiale. Concluzia şedinței a tras-o el însuşi: „După părerea mea, uzinele de carburanți şi de oxigen constituie un punct deosebit de vulnerabil al industriei noastre de război, întrucât materiile prime indispensabile pentru armament se produc într-un număr restâns de uzine."3 Oricât de apatic şi de absent păruse la început, Hitler făcea acum impresia unui om concentrat, realist, perspicace; numai că, peste câteva luni, când s-a produs catastrofa, n-a mai vrut sa recunoască justețea intuițiilor sale. Apoi ne-am adunat din nou în vestibul, prilej pentru Goring de a ne reproşa că 1-am copleşit peste măsură pe Hitler cu mărunțişuri pesimiste şi cu tot felul de probleme.

Urcând în maşinile trase la scară, invitații s-au îndreptat spre „Berchtesgadener Hof', ca să bea ceva răcoritor. Căci, pentru Hitler, Berghoful nu era, în asemenea ocazii, decât un loc de reuniune. El nu se considera gazdă şi nu-şi recunoştea nici o obligație de această natură. Dar acum, după plecarea celor care participaseră la şedință, ieşeau din toate camerele de la etaj membrii anturajului său personal. Hitler se retrăsese pentru câteva minute, şi a trebuit ca noi să aşteptăm în vestibul. Şi-a luat bastonul, pălăria şi capa neagră: începea promenada zilnică spre pavilionul ceaiului. Ni s-au servit cafea şi prăjituri. Focul ardea în şemineu; temele conversației au fost inofensive. Hitler s-a lăsat smuls din grijile sale şi transportat într-o lume mai prietenoasă: se simțea ce mare nevoie are el de această lume. Despre pericolul care ne amenința n-a mai vorbit nici cu mine.

De-abia atinseserăm, după şaisprezece zile de reparații febrile, vechiul nivel al producției când, în noaptea de 28 spre 29 mai 1944, s-a abătut asupra noastră un al doilea val de bombardamente. De data aceasta, 400 de bombardiere ale celei de-a 8-a flote aeriene americane au reuşit să provoace distrugeri mai grave decât formațiunea de două ori mai mare care executase primul atac. în acelaşi timp, foarte importantele rafinării din zona petroliferă românească de lângă Ploieşti au fost bombardate de Flota a 15-a americană. De-acum, producția scădea la jumătate.4 Aşadar, n-a fost nevoie de mai mult de cinci zile pentru ca declarațiile noastre pesimiste de la Obersalzberg să se adeverească pe deplin, iar sloganurile liniştitoare ale lui Goring să fie dezmințite. Din anumite remarci ale lui Hitler se putea deduce că prestigiul acestuia atinsese din nou punctul cel mai de jos.

Dacă m-am grăbit să profit de poziția şubrezită a lui Goring, n-am făcut-o numai din considerente de oportunitate. Desigur, ținând cont de succesele noastre în producția de avioane de vânătoare, aveam toate temeiurile să propunem transferul la ministerul meu a întregii industrii de armament pentru Luftwaffe5; dar şi mai mult țineam să-i plătesc lui Goring cu aceeaşi monedă pentru atitudinea pe care o avusese în timpul bolii mele. La 4 iunie, 1-am rugat pe Hitler, care continua să conducă operațiunile de război de la Obersalzberg, „să-1 determine pe mareşalul Reichului să mă convoace din proprie inițiativă şi sa facă în aşa fel încât propunerea de a integra armamentul Luftwaffei în ministerul meu să vină de la el". Hitler a acceptat fără obiecții această sfidare la adresa lui Goring. El s-a arătat înțelegător, tactica mea vizând în mod evident menajarea mândriei şi a prestigiului lui Goring.

Pe un ton nu lipsit de asprime, a adăugat: „Trebuie ca producția de armament pentru războiul aerian să se subordoneze ministerului dumitale - în privința aceasta nu mai încape discuție.

Am să-1 chem imediat pe mareşalul Reichului şi am să-i comunic intenția mea. Dumneata vei examina împreună cu el detaliile acestui transfer."6

Cu câteva luni în urmă, Hitler încă ar mai fi ezitat să-i spună ce are în minte vechiului său paladin. La sfârşitul anului trecut, de exemplu, mă însărcinase să mă duc la Goring, în pârloagele acestuia de la Rominten, pentru a-i aduce la cunoştință o neplăcere despre care nici nu-mi mai amintesc. La data aceea, probabil că Goring era la curent cu misiunea mea, căci, contrar obiceiului său, m-a tratat ca pe un invitat de marca; dăduse ordin să se înhame caii la trăsură pentru o raită de câteva ore pe terenurile lui de vânătoare, şi atât a sporovăit, încât eu n-am mai apucat să spun ce problemă mă adusese la el şi am plecat aşa cum venisem; Hitler, desigur, nu s-a supărat, înțelegând că îmi menajasem gazda.

De data aceasta, dimpotrivă, Goring n-a mai afişat cordialitatea aceea de rutină care servea la ocolirea subiectului. Convorbirea noastră s-a desfăşurat în biroul personal al casei lui de la Obersalzberg. Hitler îl informase deja. Goring a avut cuvinte aspre la adresa şovăielilor şefului. Aflam pe această cale că Fiihrerul voise, cu cincisprezece zile mai înainte, să-i retragă Construcțiile şi că, după o scurtă convorbire pe care o avuseseră, revenise asupra deciziei respective. Şi Goring a continuat în aceeaşi cheie: că aşa se întâmplă mereu, că, din păcate, Fiihrerul face de prea multe ori dovada că nu e omul deciziilor ferme. Fireşte, dacă vrea el, îmi dă din nou în sarcină industria pentru războiul aerian, mi-a spus Goring pe un ton resemnat. Mareşalul mi-a mai mărturisit că nu poate înțelege toate aceste lucruri, că doar cu puțin timp în urmă Hitler fusese de părere că eu, Speer, am mult prea multe sarcini.

Uşurința cu care se intra în grațiile şefului suprem sau cu care se cădea în dizgrație mi se părea caracteristică şi, în acelaşi timp, îngrijorătoare pentru propriul meu viitor, dar mărturisesc că fața de această inversare a rolurilor îmi spuneam, cu satisfacție, că s-a întors roata. Am renunțat totuşi la ideea de a-1 umili pe mareşal în mod ostentativ, în loc să-i prezint lui Hitler un decret, m-am învoit cu Goring ca el însuşi să fie acela care să transfere ministerului meu responsabilitatea industriei pentru războiul aerian.

în comparație cu evenimentele din Germania, care decurgeau din superioritatea flotei aeriene a inamicului, acest transfer de sarcini a constituit un intermezzo nesemnificativ. Deşi au fost obligați să-şi concentreze o parte din forțe pentru a sprijini invazia, Aliații au întreprins, după o întrerupere de două săptămâni, o nouă serie de bombardamente, care au scos din funcțiune un mare număr de uzine de carburanți. La 22 iunie, ne lipseau nouă zecimi din producția de carburant pentru aviație şi nu mai produceam decât 632 de tone pe zi. Când bombardamentele s-au mai potolit, am putut atinge încă o dată, la 17 iulie, o producție de 2 307 tone, adică în jur de 40% din producția inițială, dar, patru zile mai târziu, la 21 iulie, cu 120 de tone producție zilnică eram ca şi terminați. Producția de carburant pentru aviație scăzuse cu 98%.

Ce-i drept, după aceasta, inamicul ne-a îngăduit să ținem parțial în funcțiune marile uzine chimice de la Leuna, ceea ce ne-a dat posibilitatea să atingem, la sfârşitul lui iulie, 609 tone. De-acum consideram că e un succes ca, în împrejurările date, să realizăm o zecime din producție. Dar numeroasele bombardamente avariaseră atât de mult țevăria uzinelor chimice, încât nu numai bombele care-şi atingeau ținta, ci, şi mai mult, zguduiturile provocate de exploziile din apropiere cauzau peste tot scurgeri în instalații. Era aproape imposibil să se facă vreo reparație, în august am realizat 10%, în septembrie 5,5%, în octombrie din nou 10% din capacitatea noastră inițială. Abia în noiembrie 1944 am reuşit, spre marea noastră surprindere, o recuperare de 28% (l 633 de tone pe zi).8 „Serviciile Wehrmachtului înaintează rapoarte întocmite în culori trandafirii, ceea ce-1 determină pe ministru să se teamă că gravitatea situației nu este recunoscută în toată amploarea ei" - aceasta era mențiunea pe care o făcea Cronica la data de 22 iulie 1944. Urmarea a fost redactarea, şase zile mai târziu, a unui memoriu către Hitler, consacrat situației în domeniul carburanților, care, în unele pasaje, coincidea aproape cuvânt cu cuvânt cu un prim memoriu datat 30 iunie.9 în cele două studii se făcea constatarea clară că nerealizarea preliminară în producția pentru iulie şi august va însemna, fără nici o îndoială, consumarea celei mai mari părți a rezervelor de carburant pentru avioane şi de alți carburanți, şi că astfel va apărea o penurie insurmontabilă, fapt ce nu va întârzia „să aibă consecințe tragice".10

în acelaşi timp, i-am propus lui Hitler diverse soluții menite a ne da posibilitatea să evităm, sau măcar să amânăm aceste consecințe. Pentru a obține maximum de eficacitate, 1-am rugat pe Fiihrer să-mi acorde depline puteri spre a mobiliza toate forțele capabile să contribuie la remedierea stricăciunilor cauzate de bombardamente. Edmund Geilenberg realizase minuni în producția de muniții. I-am sugerat lui Hitler să-i dea acestui om dreptul să rechiziționeze, fără menajamente, toate materialele necesare pentru relansarea producției de carburanți, să limiteze, la nevoie, anumite fabricații şi să atragă specialişti, în primul moment a respins ideea: „Dacă-i acord puteri depline, o să avem imediat mai puține tancuri. Aşa ceva nu se poate! în nici un caz nu voi permite acest lucru." Se vedea că nu sesizase gravitatea situației, deşi discutaserăm în mai multe rânduri despre evoluția amenințătoare a evenimentelor. Nu încetasem să-i repet că, dacă nu producem suficienți carburanți, tancurile n-au nici un rost. Hitler nu şi-a pus semnătura decât atunci când i-am făgăduit majorarea producției de tancuri şi când Saur a confirmat această promisiune. Două luni mai târziu, 150 000 de muncitori lucrau la reconstrucția uzinelor de

hidrogenare, printre ei aflându-se un procentaj foarte mare din cea mai bună forța de muncă indispensabilă industriei de armament. La sfârşitul toamnei lui 1944, numărul lor se ridica la 350 000.

Dictându-mi memoriul, eram îngrozit de lipsa de discernământ a comandamentului, în rapoartele Serviciului meu de Planificare, pe care le aveam în fața ochilor, fuseseră consemnate pierderile din producția zilnică, deficitele şi termenele necesare pentru o revigorare a producției - dar toate acestea numai cu condiția expresă de a reuşi să împiedicăm atacurile aeriene sau măcar sa le reducem, în memoriul meu din 28 iulie 1944, îl imploram pe Hitler „să repartizeze o parte sensibil mai rnare din producția de avioane de vânătoare pentru apărarea țării".'' Nu o dată am ridicat problema dacă n-ar fi mai rațional „să protejăm cu ajutorul aviației de vânătoare, în mod prioritar, uzinele de hidrogenare situate pe teritoriul patriei, în aşa fel încât, în august şi în septembrie, să se poată realiza cel puțin o parte a producției, ştiind cu certitudine că, dacă ne cramponăm de metoda folosită până acum, în septembrie sau octombrie Luftwaffe, din lipsă de carburant, va sucomba atât pe front cât şi acasă".12

Era deja a doua oară când supuneam atenției lui Hitler aceste chestiuni. După şedința de la Obersalzberg de la sfârşitul lui mai, aprobase un plan al lui Galland care prevedea ca, plecând de la producția majorată de avioane de vânătoare, să se creeze o flotă aeriană pentru nevoile de apărare a teritoriului, în cadrul unei consfătuiri la Karinhall, după ce reprezentanții industriei de carburanți au descris iarăşi situația disperată din acest domeniu, Goring a promis solemn să nu mai trimită niciodată pe front flota căreia i se dăduse numele „Reich". Dar, după ce a început invazia, Hitler şi Goring au decis plecarea ei în Franța; acolo, în câteva săptămâni, a fost scoasă din luptă fără să fi adus vreun folos concret. Atunci, la sfârşitul lui iulie, Hitler şi Goring si-au reînnoit promisiunea: o flotă de 2 000 de avioane de vânătoare urma să fie pusă pe picioare şi afectată apărării teritoriului german. Trebuia să fie gata de decolare în septembrie, dar, din cauza lipsei de înțelegere a situației, această contramăsură a fost şi ea sortită eşecului.

La l decembrie 1944, cu prilejul unei şedințe consacrate problemelor armamentului, făcând o retrospectivă, declaram: „Trebuie să ne fie clar că oamenii care, în tabăra adversarului, elaborează strategia bombardamentelor vizând economia'sunt la curent cu viața economică germană şi că, spre deosebire de noi, inamicul se bizuie pe o planificare inteligentă. Noi am avut norocul că duşmanul n-a început să-şi execute planurile în mod consecvent decât în cursul ultimului semestru... Şi că înainte a acționat, din punctul lui de vedere, prosteşte." Spunând aceasta, eu nu ştiam că, încă din 9 decembrie 1942, deci cu doi ani mai devreme, un raport emanând de la „Economic Warfare Division" al americanilor constatase că este preferabil „să provoci un grad înalt de distrugeri în câteva industrii indispensabile, decât un grad mai scăzut într-un mare număr de industrii. Rezultatele se potențează reciproc şi ar trebui ca planul, odată adoptat, să fie aplicat cu o hotărâre nestrămutată."13 Concepția era justă, execuția defectuoasă.

încă din august 1942, Hitler declarase, în convorbirile cu şefii Marinei, că o invazie, pentru a avea şanse de reuşită, presupune deținerea unui port de o anumită mărime.14 Căci, fără să aibă un asemenea port, inamicul n-ar putea să-şi asigure în timp decât prea puține întăriri şi deci n-ar rezista contraatacurilor forțelor germane. Stabilirea unei linii continue de buncăre, apropiate unele de altele, care s-ar susține reciproc pe toată lungimea coastelor franceză, belgiană şi olandeză, ar depăşi cu mult capacitățile industriei germane de construcții, în afară de aceasta, de unde să iei ațâți soldați ca să acoperi un asemenea număr de buncăre? De aceea, numai porturile destul de mari au fost înconjurate cu o centură de buncăre, în timp ce întinderile de coastă care le separau erau ocupate, din loc în loc, de buncăre de observație. Trebuia ca 15 000 de buncăre mai mici să servească drept adăpost soldaților în cazul unui atac de artilerie. De altfel, Hitler îşi imagina că soldații vor ieşi cât timp va dura atacul propriu-zis, o poziție adăpostită slăbind curajul şi angajamentul personal indispensabile luptei. Aceste instalații defensive au fost concepute de Hitler până în cele mai mici detalii, în nopțile lui de insomnie, a făcut şi proiectele diferitelor tipuri de buncăre. Nu erau decât nişte schițe, executate însă cu multă precizie. Fără teama de a fi acuzat de lipsă de modestie, avea obiceiul să spună că planurile sale răspundeau în mod ideal tuturor nevoilor unui soldat de pe front. Planurile au fost acceptate aproape fără modificări de către generalul comandant al trupelor de Geniu şi transmise spre executare.

Pentru îndeplinirea acestor sarcini, s-au consumat în aproape doi ani de muncă încordată 13 302 000 de metri cubi de beton15, în valoare de 3,7 miliarde DM; întregul dispozitiv a înghițit, în plus, l 200 000 de tone de fier, în dauna producției de armament. Ca urmare a unei singure idei „geniale", la cincisprezece zile de la prima debarcare a inamicului, desfăşurarea noastră de mijloace s-a transformat într-o zădărnicie. Astăzi se ştie că trupele de invazie au adus cu ele propriul lor port şi au construit, lângă Arromanches şi Omaha, pe o coastă neadăpostită, rampe de debarcare şi alte instalații care le-au permis să asigure aprovizionarea cu muniție, aparate, alimente şi întăriri.16 în felul acesta, întregul plan de apărare a devenit caduc.

Rommel, care fusese numit la sfârşitul lui 1943 inspector al Apărării coastelor de vest, s-a dovedit mai prevăzător. La puțin timp după numirea sa, Hitler îl invitase la Cartierul lui General din Prusia Orientală. După o discuție lungă, Fuhrerul îl însoțise pe Feldmarschall până în fața buncărului unde aşteptam eu, ca următor partener de conversație. Ai fi zis că discuția se reaprinde, când Hitler s-a pomenit cu declarația fără ocolişuri a lui Rommel: „Trebuie să interceptăm inamicul chiar de la prima debarcare. Buncărele din jurul porturilor nu se pretează la acest gen de operațiuni. Numai nişte baraje şi nişte obstacole primitive, dar eficace, dispuse de-a lungul coastei, pot face

destul de dificilă debarcarea, pentru ca noi să putem pune la cale nişte contraatacuri victorioase." Rommel vorbea ferm şi concis: „Altminteri, cu tot Zidul Atlanticului, invazia va reuşi. La Tripoli şi la Tunis, inamicul a aruncat în ultimul timp atâtea bombe, încât şi trupele noastre de elită s-au demoralizat. Dacă dumneavoastră nu puteţi pune stavilă acestor bombardamente, atunci toate celelalte măsuri, chiar barajele, nu vor avea nici un efect." Rommel era politicos, dar distant; evita aproape ostentativ adresarea cu „mein Fiihrer". Devenise pentru Hitler un expert reputat, un specialist al apărării contra ofensivelor occidentale. Acesta era, de altfel, singurul motiv pentru care Hitler îi asculta calm critica, iar la ultimul argument privind bombardamentele masive părea a se fi aşteptat: „Este tocmai ceea ce voiam să vă arăt astăzi, domnule Feldmarschall." Hitler ne-a condus la un vehicul experimental, o maşină complet blindată pe care era montat un tun antiaerian de 88 mm. Nişte soldaţi au făcut o demonstraţie a puterii de foc, a siguranţei la deplasările laterale în timpul tirului. „Câte asemenea piese ne puteţi livra în lunile următoare, domnule Saur?" Acesta a promis câteva sute. „Vedeţi, cu asemenea arme avem posibilitatea să dispersăm concentrările de bombardiere de deasupra diviziilor noastre." Oare Rommel renunţase la ideea de a combate atât diletantism? în orice caz, reacţia lui a fost un zâmbet dispreţuitor, aproape compătimitor. Când şi-a dat seama că este imposibil să inspire încrederea sperată, Hitler şi-a expediat musafirul şi, nemulţumit, s-a întors în buncărul lui ca să discute cu Saur şi cu mine, fără să mai spună măcar o vorba despre incidentul abia încheiat. Mai târziu, după invazie, Sepp Dietrich mi-a relatat, cu lux de amănunte, despre efectul demoralizant al acelor covoare de bombe lansate asupra diviziei sale de elită. Soldaţii supravieţuitori se dezechilibraseră psihic şi deveniseră apatici; chiar dacă scăpaseră nevătămaţi, ziîe-n şir nu mai fuseseră capabili de lupta.

La 6 iunie, spre ora 10 dimineaţa, mă aflam la Berghof, când unul dintre adjutanţii lui Hitler m-a informat că invazia începuse încă din zorii zilei. „A fost trezit Fuhrerul?" El a clătinat din cap: „Nu, primeşte ştirile numai după micul dejun." Deoarece Hitler declarase cu câteva zile înainte că inamicul va începe probabil printr-un atac de diversiune, cu intenţia de a atrage trupele noastre departe de locul invaziei, nimeni nu voia să-1 trezească, pentru a nu fi acuzat că a apreciat greşit situaţia.

La consfătuirea ţinută câteva ore mai târziu în marele salon al Berghofului, Hitler a părut şi mai întărit în ideea lui preconcepută cum că inamicul vrea să-1 inducă în eroare. „Vă amintiţi? Printre numeroasele ştiri pe care le-am primit, una prezicea cu exactitate locul, ziua şi ora debarcării. Asta mă face să stărui în părerea mea că încă nu poate fi vorba de adevărata invazie."

Informaţia, pretindea Hitler, a fost pusă în circulaţie de serviciile de spionaj ale inamicului, în scopul de a-1 atrage departe de adevăratul loc al invaziei şi de a-1 face să-şi angajeze trupele înainte de vreme şi în condiţii nepotrivite. Interpretând eronat o informaţie exactă, el întorcea spatele justei lui ipoteze iniţiale, conform căreia, pro-babil, pe coasta normandă urma să se deschidă frontul invaziei.

încă din săptămânile precedente, SS-ul, Wehrmachtul şi Ministerul Afacerilor Externe, în condiţiile concurenţei dintre serviciile lor de informaţii, îi furnizaseră Fiihrerului pronosticuri contradictorii privind momentul şi locul invaziei. Ca în multe alte domenii, Hitler luase asupra lui şi sarcina, dificilă chiar şi pentru specialişti, de a stabili care dintre aceste ştiri este exactă, care dintre serviciile de informaţii merită mai multă încredere şi care dintre ele a pătruns cel mai adânc în dispozitivul inamicului. Acum chiar râdea de incapacitatea diferitelor servicii şi, suprali-citându-se pe sine însuşi, a sfârşit prin a face ironii pe seama stupidităţii serviciilor de informaţii în general: „Nici nu vă închipuiţi câţi dintre aceşti agenţi ireproşabili sunt plătiţi de Aliaţi! De aceea ne dau cu premeditare ştiri menite să semene confuzie. Eu nu permit să se transmită aşa ceva la Paris. Pur şi simplu trebuie să stopăm toate chestiile astea. Asemenea ştiri nu fac decât să enerveze Statele noastre Major."

De-abia către prânz s-a luat o decizie în chestiunea cea mai urgentă a zilei: s-a dispus să se angajeze împotriva capului de pod anglo-american „rezerva OKW" staţionată în Franţa; numai Hitler putea decide cu privire la transferul oricărei divizii, acesta fiind un drept pe care şi-1 rezervase lui însuşi. Până la urmă, cu mare greutate, a aprobat cererea comandantului-şef al Frontului Occidental, Feldmarschallul von Rundstedt, de a folosi în luptă aceste divizii. Ca urmare a tergiversărilor, două divizii blindate n-au mai putut profita de noaptea de 6 spre 7 iunie ca să înainteze; în timpul zilei, marşul lor a fost împiedicat de bombardierele inamice şi, înainte chiar de a fi stabilit contactul cu inamicul, au suferit pierderi importante în oameni şi materiale.

Această zi hotărâtoare pentru evoluţia războiului nu s-a desfăşurat, cum ne-am fi putut aştepta, într-o atmosferă de agitaţie febrilă. Hitler se străduia să-şi păstreze calmul, mai ales în situaţiile cele mai dramatice, iar Starul său Major căuta şi el să afişeze stăpânire de sine. A arăta nervozitate şi îngrijorare ar fi fost o abatere de la modelul comportamental acreditat la Berghof.

Chiar şi în zilele şi săptămânile care au urmat, Hitler, prizonier al neîncrederii sale caracteristice şi din ce în ce mai absurde, a continuat să fie convins că nu era vorba decât de o diversiune, pentru a-1 determina să comită greşeli în desfăşurarea forţelor de apărare. După părerea lui, adevărata invazie urma să aibă loc pe un cu totul alt amplasament, acolo unde nu vor fi fost nici un fel de trupe. Spunea că şi Marina consideră terenul respectiv ca fiind impracticabil pentru debarcări de mare anvergură. O vreme, Hitler se aşteptase la un atac decisiv în regiunea Calais. Aveai impresia că aşteaptă ca şi inamicul să-i confirme ipotezele: căci, începând din 1942, dăduse ordin să se instaleze în această regiune, sub un strat din beton gros de câţiva metri, piese de artilerie navală de calibru foarte

mare, menite să nimicească orice flotă de debarcare. Acesta a fost şi motivul pentru care, în bătălia de pe coasta normandă, n-a angajat Armata a 15-a, staţionată în apropiere de Calais.17

Ce motiv îl făcea pe Hitler să se aştepte la un atac la Pas-de-Calais? Aici fuseseră instalate 55 de baze, de unde urmau să fie trimise zilnic asupra Londrei câteva sute de bombe zburătoare. Hitler presupunea că adevărata invazie va fi dirijată în primul rând contra acestor baze de lansare. Oricum, nu voia să conceapă că Aliaţii ar putea să ia aceste teritorii franceze plecând din Nor-mandia. El conta mai degrabă pe posibilitatea de a îngusta, cu preţul unor lupte grele, capul de pod al inamicului.

Hitler şi noi speram că noua armă va răspândi groază şi confuzie în tabăra inamică şi că o va reduce la neputinţă, îi supraestimam eficacitatea. Desigur, viteza redusă a acestor bombe zburătoare mă făcea să am serioase îndoieli, şi de aceea 1-am sfătuit pe Hitler să nu le dea drumul decât atunci când cerul va fi acoperit de pături joase de nori.18 Dar eu am zis, eu am auzit. Când, la 12 iunie, din ordinul pripit al lui Hitler, au fost catapultate primele V\, precipitarea şi lipsa de organizare au fost aşa de mari, încât numai zece proiectile au putut fi puse în funcţiune şi, dintre ele, numai cinci au atins Londra. Hitler a uitat că el însuşi insistase pentru declanşarea acestui tir şi şi-a descărcat asupra constructorilor mânia provocată de ineficacitatea acţiunii. La şedinţa de Stat-Major, Goring s-a grăbit să arunce răspunderea eşecului asupra lui Milch, adversarul său, iar Hitler s-a pronunţat deja pentru oprirea producţiei acestei rachete pe care o socotea de acum complet ratată. Când şeful Serviciului de Presă al Reichului i-a prezentat nişte reportaje peste măsură de umflate din ziarele londoneze care relatau despre efectele lui VI; starea de spirit a lui Hitler s-a schimbat cu 180 de grade. A cerut atunci să se majoreze producţia de V}; Goring, la rândul lui, s-a grăbit să declare că el dintotdeauna a sprijinit această mare performanţă a Luftwaffei. Despre Milch, ţapul ispăşitor din ziua precedentă, nu s-a mai spus un cuvânt.

înainte de invazie, Hitler afirmase tot timpul că, îndată după începerea debarcării, se va duce la o bază din Franţa şi de acolo va dirija personal operaţiunile. Cu preţul a foarte multe milioane de mărci, au fost instalate în acest scop sute de kilometri de cabluri telefonice, iar Organizaţia Todt a construit, cu un consum enorm de beton, două Cartiere Generale înzestrate cu echipamente costisitoare. Hitler stabilise personal amplasamentul şi mărimea lor. în zilele în care avea să piardă Franţa, el justifica aceste cheltuieli uriaşe prin aceea că cel puţin unul dintre Cartierele Generale respective era situat exact la frontiera occidentală a Germaniei şi ar putea să se integreze într-un sistem de fortificaţii. La 17 iunie, a vizitat Cartierul General situat între Soissons şi Laon, botezat W2, pentru ca, în aceeaşi zi, să se întoarcă la Ober-salzberg. După cum lăsa să se vadă, era prost dispus: „Rommel nu-şi mai poate stăpâni nervii, a devenit pesimist. Astăzi numai optimiştii pot să ajungă la un rezultat." După asemenea observaţii, înlocuirea lui Rommel devenea doar o chestiune de timp. Căci Hitler continua să fie de părere că linia de apărare pe care o organizase în faţa capului de pod era inexpugnabilă, în seara aceea s-a exprimat faţă de mine că W2, situat în mijlocul unei Frânte infestate de partizani, i se părea prea puţin sigur.

Aproape concomitent cu primele mari succese ale invaziei, la 22 iunie 1944 a început o ofensivă a trupelor sovietice care avea să ne coste 25 de divizii. De acum, înaintarea Armatei Roşii nu mai putea fi oprită nici măcar vara. Incontestabil, chiar în săptămânile marcate de prăbuşirea a trei fronturi - occidental, oriental şi aerian - Hitler şi-a păstrat controlul asupra nervilor, dovedind o uimitoare capacitate de a persevera. Probabil că lupta îndelungată pentru putere, precum şi numeroasele reculuri îl căliseră, atât pe el cât şi pe Goebbels şi pe ceilalţi comilitoni. Poate că experien-ţa dobândită în aşa-zisa perioadă de luptă îl învăţase că nu trebuie să-ţi dezvălui faţă de colaboratori nici cea mai mică urmă de panică. Anturajul îi admira stăpânirea de sine dovedită în momente critice. Cu siguranţă că, în felul acesta, el contribuise în mod esenţial la menţinerea încrederii cu care ceilalţi îi întâmpinau deciziile. Fără doar şi poate, era în permanenţă conştient de mulţimea ochilor aţintiţi asupra lui şi de descurajarea pe care ar fi provocat-o dacă şi-ar fi pierdut cumpătul fie şi o singură dată. Această stăpânire de sine a fost, în definitiv, o expresie a unei extraordinare voinţe, o victorie asupra lui însuşi, în ciuda vârstei, a bolii, a experimentelor lui Morell şi a sarcinilor ce-i apăsau pe umeri tot mai greu. Aveam adesea impresia că are voinţa neînfrânată şi frustă a unui copil de şase ani, pe care nimic nu-1 poate descuraja şi nici chiar obosi. Dar, oricât de ridicolă ar fi fost într-o anumită măsură, această voinţă impunea totuşi respect.

Este însă cu neputinţă să explici credinţa sa în victorie, fenomen uimitor într-o perioadă de înfrângeri neîntrerupte, numai prin energia pe care o avea. în timpul detenţiei noastre la Spandau, Funk mi-a mărturisit că Hitler n-ar fi putut să-i păcălească pe medici în legătură cu starea sănătăţii sale cu atâta îndărătnicie şi credibilitate dacă n-ar fi crezut el însuşi în propriile sale minciuni. Funk mai spunea că această teză a stat la baza propagandei lui Goebbels. Nu pot să justific altfel atitudinea de neclintit a lui Hitler decât prin propriile-i eforturi de a se autosugestiona în privinţa victoriei finale, într-un anumit sens, se adora pe sine însuşi. El se afla în contemplarea perpetuă a unei oglinzi în care vedea nu numai propria-i imagine, ci şi confirmarea misiunii sale prin semne ale Providenţei. Religia lui era „marele hazard", care nu putea să nu-1 salveze; metoda lui era o afirmare de sine prin autosugestie. Cu cât îl strâmtorau mai tare evenimentele, cu atât mai ferm le opunea certitudinea că e protejatul destinului. Natural, nu-şi făcea nici o iluzie asupra evenimentelor militare, dar le transpunea în domeniul credinţei sale, şi chiar în înfrângere vedea o conjunctură creată de Providenţă, preludiu ascuns al victoriei iminente. Câteodată putea sesiza caracterul disperat al unei situaţii date, dar rămânea neclintit în aşteptarea unei întorsături favorabile cu care - credea el - până la urmă destinul îi va veni în ajutor. Dacă exista ceva patologic la Hitler, atunci

nu era decât această credinţă nestrămutată în steaua lui norocoasă. Era tipul credinciosului, dar credinţa lui degenerase în autoidolatrie.

Această obsesie a lui Hitler nu rămânea fără efect asupra anturajului său. în parte, îmi dădeam seama că acum totul avea să se sfârşească. Totuşi, vorbeam adesea, chiar dacă mă limitam la resortul meu, despre „restabilirea situaţiei", în spiritul meu, această încredere subzista, în mod curios, separată de analiza care mă făcea să înţeleg că înfrângerea este inevitabilă.

La 24 iunie 1944, la un congres consacrat problemelor armamentului, reunit la Linz, în toiul întreitei catastrofe militare, am încercat să redau auditorilor mei încrederea. A fost un fiasco. Recitindu-mi astăzi discursul, sunt îngrozit de temeritatea nebunească şi aproape grotescă a încercării mele de a convinge nişte oameni serioşi că un ultim efort ar mai fi putut aduce succesul. La sfârşitul expunerii, îmi exprimam convingerea că, în domeniul nostru, vom depăşi criza iminentă şi că, în anul următor, vom realiza o creştere tot aşa de mare ca şi aceea din anul trecut.

Vorbind liber, m-am lăsat dus de inspiraţie. Exprimam speranţe care, în lumina realităţii, trebuie să fi părut nişte fantasmagorii. Faptele urmau să demonstreze capacitatea noastră de a realiza, în lunile viitoare, o nouă creştere a producţiei de armament. Dar nu dădusem eu dovadă de realism când, printr-o serie de memorii, îi atrăsesem lui Hitler atenţia asupra sfârşitului din ce în ce mai apropiat? Aceasta era percepţia exactă a faptelor, cealaltă era credinţa, în ruptura totală dintre cele două atitudini se manifesta acel soi caracteristic de buimăceală cu care fiecare membru al anturajului lui Hitler vedea venind sfârşitul ineluctabil.

Numai în fraza de încheiere a discursului am reluat ideea unei responsabilităţi care nu se reducea la loialitatea mea faţă de Hitler sau faţă de colaboratori. Fraza nu era altceva decât un artificiu retoric, neangajant, dar cu toate acestea spunea destul de mult: „Vom continua să ne facem datoria pentru ca poporul german să se menţină ca atare." Totodată, acestea erau cuvintele pe care voiau să le audă industriaşii. Cât despre mine, eu mă refeream pentru prima oară la această obligaţie superioară pe care o amintise Rohland cu ocazia vizitei lui din aprilie. Ideea prinsese din ce în ce mai multă putere. Mi se contura, tot mai clar, o misiune pentru îndeplinirea căreia merita să te angajezi.

Nu i-am convins pe fruntaşii industriei, în privinţa aceasta nu încape nici o îndoială. După cuvântarea mea, şi în zilele următoare ale congresului, am auzit multe voci exprimându-şi deznădejdea. Cu zece zile înainte, Hitler îmi promisese că va lua şi el cuvântul în faţa industriaşilor. Aşteptam acum, nerăbdător, ca discursul lui să aibă un efect pozitiv asupra climatului de dezolare.

Din ordinul lui Hitler, Bormann construise înainte de război, în apropierea Berghofului, un hotel, pentru a da numeroşilor pelerini ai Obersalzbergului posibilitatea de a-şi reîmprospăta forţele sau chiar de a petrece noaptea în vecinătatea Fuhrerului. La 26 iunie, cele câteva sute de reprezentanţi ai industriei de armament s-au reunit în marea sală a „Platterhofului". La congresul de la Linz constatasem că aceştia erau supăraţi şi din cauza extinderii tot mai accentuate a puterii aparatului de partid asupra vieţii economice.

într-adcvăr, în mintea multora dintre activiştii partidului părea să câştige teren ideca unui fel de socialism de stat. Avuseseră succes unele încercări de a împărţi pe regiuni toate uzinele proprietate de stat si de a le subordona întreprinderilor regionale.

Pericolul de a nimeri sub controlul statului părea să planeze mai ales asupra numeroaselor întreprinderi amplasate sub pământ şi finanţate de stat, dar având personal de conducere, muncitori specializaţi şi maşini asigurate de firme particulare.20 Tocmai sistemul nostru de conducere a industriei, concepută ca industrie de război, putea servi drept cadru pentru o ordine economică guvernată de socialismul de stat. într-o anumită măsură, industria, cu fiecare progres al său, furniza ea însăşi conducătorilor partidului instrumentele care s-o ducă la pierzanie.

L-am rugat pe Hitler să ţină seama de aceste preocupări. El mi-a cerut să-i punctez câteva idei pentru discurs, astfel încât i-am scris negru pe alb că trebuie să dea conducătorilor industriei asigurarea că vor fi ajutaţi în timpul crizei care bătea la uşă şi că, în plus, vor fi protejaţi contra intervenţiilor organelor locale ale partidului, îl rugam, în sfârşit, să insiste cu tărie asupra următoarelor puncte: „Intangibilitatea proprietăţii private asupra întreprinderilor, chiar dacă, în mod provizoriu, necesitatea de a le adăposti sub pământ le-ar transforma în întreprinderi de stat; libertate economică după război şi opoziţie principială faţă de ideea etatizării industriei."

în discursul său, Hitler, în general, s-a conformat sugestiilor mele, dar a dat impresia că este inhibat. De câteva ori s-a bâlbâit, pierzând firul, ori s-a oprit în mijlocul frazei, şi, din când în când, s-a încurcat de-a binelea. Acest discurs era dovada îngrozitoarei stări de epuizare în care se afla. Chiar în ziua aceea, situaţia se înrăutăţise în aşa măsură, încât nu mai era posibil să se evite căderea primului mare port, Cherbourg, fapt ce se traducea pentru Aliaţi în rezolvarea tuturor problemelor de aprovizionare şi în întărirea considerabilă a forţei armatelor de invazie.

Pentru început, Hitler renunţase la toate reticenţele de natură ideologică, „întrucât nu poate exista decât o singură dogmă şi ea se rezumă astfel: este just ceea ce este util." în felul acesta, îşi reafirma pragmatismul gândirii şi se lepăda, la drept vorbind, de toate angajamentele pe care şi le luase faţă de industrie.

Hitler a dat frâu liber predilecţiei sale pentru teoriile de filozofia istoriei, pentru conceptele vagi asupra evoluţiei, în termeni confuzi, ne-a asigurat că: „Forţa creatoare nu se mulţumeşte să creeze forme, ci ia sub jurisdicţia ei formele create. Aceasta este originea a ceea ce desemnăm prin conceptul de capital privat, proprietate

privată. De aceea nu este aşa cum afirmă comuniştii, cum că în viitor se va înfăptui idealul egalitar, ci invers, cu cât omenirea evoluează şi cu cât realizările se diferenţiază, administrarea acestor realizări este necesarmente încredinţată celor care produc..." El considera că: „încurajarea iniţiativei particulare reprezintă condiţia unică a oricărei veritabile evoluţii spre un scop mai înalt şi chiar a continuării întregului progres uman. Când acest război se va fi terminat prin victoria noastră, iniţiativa particulară în economia germană va cunoaşte epoca ei de glorie! Câte nu vor fi de făcut atunci! Să nu credeţi că voi mări aparatul de stat cu câteva birouri de proiectări sau cu câteva birouri de studii economice... Şi când va fi reînceput marea epocă a economiei de pace germane, nu voi mai avea alt interes decât acela de a pune la treabă marile genii ale economiei germane... Vă sunt recunoscător că m-aţi ajutat să-mi îndeplinesc sarcinile perioadei de război, în plus, ca mărturie a nemărginitei melc gratitudini, vă fac promisiunea că nici în viitor nu voi înceta să vă fiu recunoscător, şi că nimeni din rândurile poporului german nu va avea motiv să-mi spună că m-am abătut de la programul meu. Vreau să vă asigur că atunci când declar că economia germană de după război va atinge culmea înfloririi, poate cea mai înaltă din istoria ei, trebuie ca dumneavoastră să luaţi aceasta şi ca pe o promisiune care într-o zi se va realiza."

în timpul discursului chinuit şi dezlânat, Hitler a fost cât pe ce să nu primească nici un fel de aplauze. Parcă cineva ne lovise pe toţi în moalele capului. Poate că această rezervă 1-a făcut să încerce să-i sperie pe fruntaşii industriei cu soarta care-i aştepta în cazul când Germania ar pierde războiul: „Nu încape îndoială că dacă ar fi să pierdem războiul, n-ar mai rămâne nimic din industria particulară germană. O dată cu nimicirea întregului popor german, se înţelege că şi economia germană ar fi nimicită. Nu numai pentru că inamicul nu doreşte concurenţa germană -asta nu e decât o abordare superficială a lucrurilor - ci pentru că este vorba de chestiuni de principiu. Ne aflăm într-o luptă care ne pune în faţa unei alternative: sau omenirea se va vedea aruncată cu câteva mii de ani în urmă, în faza ei primitivă, originara, cu o producţie de masă dirijată în exclusivitate de către stat, sau evoluţia va continua prin încurajarea iniţiativei particulare." Câteva minute mai târziu, a revenit asupra acestei idei: „Dacă am pierde războiul, domnii mei, atunci n-ar mai fi nevoie să vă puneţi problema trecerii de la economia de război la economia de pace. în acel caz, fiecare cetăţean german n-ar avea a-şi pune decât problema cum să ajungă de aici pe lumea cealaltă: ar trebui să se întrebe dacă vrea să se sinucidă, să se lase spânzurat de o mâna străină, să piară de foame, sau să meargă la muncă în Siberia. Iată singurele probleme pe care ar avea a şi le pune cetăţeanul german." Hitler pronunţase aceste fraze pe un ton aproape batjocoritor şi, în orice caz, cu o nuanţă de dispreţ la adresa acestor „suflete laşe de burghezi". Faptul nu a trecut neobservat, spulbe-rându-mi speranţa de a-i vedea pe fruntaşii industriei stimulaţi de discursul său.

Fie că prezenţa lui Bormann 1-a iritat, fie că fusese pus în gardă de către acesta, cert este că declaraţia în favoarea economiei liberale în timp de pace, declaraţie pe care eu i-o solicitasem şi pe care el mi-o promisese21, n-a ieşit atât de clară pe cât mă aşteptasem. Câteva fraze din discursul său erau totuşi destul de interesante pentru a fi consemnate. Hitler şi-a dat cu spontaneitate acordul pentru înregistrarea discursului, rugându-mă să-i fac nişte propuneri de îmbunătăţire. Bormann, din contră, s-a opus publicării. Atunci i-am reamintit lui Hitler că-şi dăduse acordul în acest sens. Dar el s-a eschivat, spunând că încă mai trebuie să lucreze pe text.22

Capitolul 25
DECIZII ERONATE,
ARME MIRACULOASE ŞI SS

Pe măsură ce situaţia se înrăutăţea, Hitler era din ce în ce mai impermeabil la orice argument care-i contraria deciziile. Devenise şi mai autoritar decât înainte. Această rigiditate a avut consecinţele cele mai nefaste pe plan tehnic, unde ne-am văzut spulberate speranţele pe care ni le puseserăm în cea mai valoroasă dintre „armele noastre miraculoase": Me 262, avionul de vânătoare cel mai modern de care dispuneam. Echipat cu două reactoare, putea depăşi viteza de 800 kilometri pe oră şi o altitudine ce-i conferea o netă superioritate faţă de toate avioanele inamice.

încă din 1941, când mai lucram ca arhitect, suportasem, cu ocazia unei vizite la Uzinele de Aviaţie Heinkel din Rostock, zgomotul asurzitor produs la bancul de probă de unul dintre primele motoare cu reacţie. La vremea aceea, profesorul Ernst Heinkel insista să se verifice această invenţie revoluţionară în construcţia de avioane.1 La consfătuirea consacrată problemelor armamentului, ţinută în septembrie 1943 la Rechlin, pe terenul de încercări al Luftwaffei, Milch mi-a întins pe muteşte o telegramă: Hitler ordona încetarea pregătirilor pentru producţia de serie a lui Me 262. Desigur, am decis să ignorăm acest ordin. Dar nu-i mai puţin adevărat că lucrările nu s-au mai putut desfăşura în ritmul care ar fi fost necesar.

După vreo trei luni, la 7 ianuarie 1944, eu şi Milch am primit ordinul să ne prezentăm de urgenţă la Cartierul General. Abia atunci, în urma apariţiei unui articol în presa londoneză din care rezulta că englezii aveau să încheie în curând probele la avionul cu reacţie, s-a produs o mutaţie în viziunea lui Hitler. Pur şi simplu, el cerea acum să se construiască în cel mai scurt interval posibil cât mai multe avioane de acest tip. întrucât, pentru o vreme, pregătirile fuseseră neglijate, a trebuit sa declaram că vom putea iivra câte 60 de aparate pe luna începând de-abia cu iulie 1944. Din ianuarie 1945 urmau să se asigure câte 210 aparate lunar.2

încă de la această luare de contact, Hitler ne-a spus că intenționează să utilizeze acest aparat conceput să fie avion de vânătoare ca bombardier rapid. Specialiştii Luftwaffei nu ştiau ce să mai creadă; desigur, la data aceea, ei încă mai sperau că, prin nişte argumente mai convingătoare, vor reuşi să-1 determine pe Hitler să-şi reconsidere ideile. Dar una urmăreau ei şi alta a ieşit: Hitler, în încăpățânarea lui ireductibilă, a dat ordin să fie înlăturate toate armele de bord pentru a se majora încărcătura de bombe. Avioanele cu reacție n-au nevoie să se apere întrucât, spunea el, la viteza lor superioară, şi aşa nu pot fi atacate de avioanele de vânătoare inamice. Plin de neîncredere față de noua invenție, a hotărât să le folosească la mare altitudine, în zbor liniar, pentru a menaja celula şi motorul, şi să le impună o reducere de viteză, limitând astfel sarcinile la care era supus acest sistem netestat încă.3

Cu încărcătura lor de aproximativ 500 de kilograme de bombe şi cu un dispozitiv de ochire primitiv, eficacitatea micilor bombardiere era ridicol de scăzută. Dar, utilizat ca avion de vânătoare, fiecare dintre aceste avioane cu reacție ar fi fost în măsură, datorită caracteristicilor tehnice, să doboare mai multe cvadrîmotoare americane care, raid de raid, aruncau mii de tone de explozibil asupra oraşelor germane.

La sfârşitul lui iunie 1944, împreună cu Goring, am încercat din nou, dar tot în zadar, să-1 facem pe Hitler să-şi schimbe atitudinea, între timp, piloții de vânătoare încercaseră noile aparate şi cereau să li se dea voie să le folosească împotriva formațiunilor de bombardiere americane. Hitler, agățându-se fără scrupule de orice amănunt pentru a obiecta, şi-a motivat poziția spunând că piloții de vânătoare ar fi expuşi la eforturi fizice mult mai mari decât înainte, tocmai din cauza rapidității cu care aceste aparate ar putea să vireze şi a schimbărilor bruşte de altitudine, şi că, prin viteza lor superioară, ele ar fi puse în inferioritate față de avioanele de vânătoare inamice, mai lente şi deci mai uşor manevrabile.4 Faptul că aceste aparate puteau să zboare mai sus decât avioanele de vânătoare ale Aliaților, şi deci să atace cu o mai mare viteză greoaiele escadrile de bombardiere americane, nu 1-a clintit pe Hitler din convingerile lui. Şi asta numai pentru că el decisese altfel. Cu cât încercările noastre de a-1 urni din fixismul lui deveneau mai insistente, cu atât mai înverşunată era încăpățânarea lui. Ne consola cu promisiunea că, mai târziu, o să-şi dea desigur acordul la utilizarea parțială a acestor aparate ca avioane de vânătoare.

Ce-i drept, în iunie, când ne încrucişam spadele în legătură cu posibilitatea utilizării lui Me 262, existau doar câteva prototipuri; totuşi, pe termen lung, ordinul lui Hitler a influențat planificarea militară, pentru că Statele-Major aşteptau o cotitură decisivă în războiul aerian tocmai de la acest avion de vânătoare. Dat fiind situația noastră disperată în războiul aerian, toți cei care puteau pretinde dreptul de a-şi spune cuvântul în această materie încercau să-1 facă să-şi schimbe părerea. Jodl, Guderian, Model, Sepp Dietrich şi fireşte generalii sus-puşi ai Luftwaffei nu încetau să atace cu perseverență atitudinea de diletant a lui Hitler. Dar n-au făcut decât să-şi atragă mânia Fiihrerului: el mirosise că toate aceste atacuri, într-o oarecare măsură, îi puneau la îndoială competența în problemele militare şi priceperea în cele tehnice, în toamna lui 1944, s-a debarasat, în sfârşit, în maniera lui proprie, de toate disputele, şi a pus capăt incertitudinii crescânde interzicând, fără ceremonii şi explicații, orice altă discuție pe această temă.

Când am luat legătura la telefon cu generalul Kreipe, noul şef de Stat-Major al Luftwaffei, şi i-am comunicat ce am de gând să-i scriu lui Hitler în raportul meu de la jumătatea lui septembrie în problema avioanelor cu reacție, el m-a sfătuit stăruitor ca, în privința aceasta, să evit orice aluzie. La simpla menționare a lui Me 262 — spunea interlocutorul meu — Hitler şi-ar ieşi cu totul din fire şi ne-ar face mari necazuri. Căci, fireşte, ar presupune că inițiativa demersului meu porneşte de la şeful Statului-Major al Luftwaffei. Trecând peste rugămintea generalului, i-am explicat încă o dată lui Hitler că utilizarea ca bombardier a acestui aparat, conceput a fi avion de vânătoare, mi se pare lipsită de sens şi că, în situația noastră militară actuală, constituie o eroare. Părerea mea era împărtăşită nu numai de aviație, ci şi de toți ofițerii armatei.5 Hitler nu mi-a acceptat observațiile şi, după atâtea eforturi zadarnice, m-am reîntors la problemele resortului meu. De fapt, chestiunile referitoare la caracterul operațional al avioanelor erau de competența mea tot atât de puțin cât şi alegerea tipului de avion ce urma a se produce.

Avionul cu reacție n-a fost singura armă nouă, superioară celor ale inamicului care, după ce a fost pusă la punct, s-ar fi putut produce în serie în 1944. Noi posedam o bombă zburătoare teleghidată, un avion-rachetă mai rapid decât avionul cu reacție, o bombă-rachetă ce putea fi dirijată cu ajutorul radiațiilor termice spre avioanele inamice, o torpilă ce capta sunetele şi putea astfel să urmărească, şi să atingă chiar, navele care încercau să fugă printr-o cursă în zigzag. Se încheiase punerea la punct a unei rachete sol-aer. Constructorul Lippisch terminase proiectele unor avioane cu reacție bazate pe principiul exclusivității aripii, care aveau un mare avans asupra construcției aeronautice din epocă.

Noi suferеam, într-adevăr, de o pletoră de proiecte în curs de elaborare; limitându-ne la câteva tipuri, am fi reuşit, cu siguranță, să finalizam unele dintre ele. De aceea, în cursul unei consfătuiri, organele de resort au hotărât ca pe viitor să solicite nu atât idei noi, cât, mai degrabă, să selecționeze dintre proiectele existente pe cele care corespund capacităților noastre de dezvoltare şi să le promoveze cu energie.

Din nou, Hitler i-a ajutat pe Aliați ca, în civida tuturor erorilor tactice, să-şi ducă la bun sfârşit ofensiva aeriană din 1944: nu numai că a împiedicat realizarea avionului de vânătoare cu reacție înainte de a fi dispus transformarea lui în bombardier, dar a vrut să utilizeze marile rachete pentru a întreprinde represalii împotriva Angliei. Din ordinul lui, enorme capacități industriale au fost reprofilate, la sfârşitul lui iulie 1943, pe producția de rachete cu rază mare de acțiune, aşa-numitele VI, lungi de 14 metri şi cântărind peste 13 tone. Hitler cerea să se producă lunar

900 de rachete de acest tip. Era absurd să vrei să răspunzi cu represalii formaţiunilor de bombardiere inamice, în anul 1944, 4 100 de cvadrimotoare au aruncat asupra Germaniei, timp de mai multe luni, în medie, câte 3 000 de tone de bombe pe zi. Represaliile noastre ar fi constat în 24 de tone de explozibil lansate zilnic asupra Angliei: cantitatea de bombe aruncată de numai şase „Fortăreţe zburătoare".6

Fără îndoială, se poate considera că una dintre erorile cele mai grele de consecinţe pe care le-am comis în calitatea mea de şef în domeniul armamentului a constat nu numai în faptul de a-mi fi dat acordul la această decizie a lui Hitler, ci şi de a o fi promovat, atunci când ar fi fost mai bine să ne concentrăm eforturile asupra fabricării unei rachete defensive sol-aer. Un prototip cu numele „Cascada" atinsese un asemenea grad de finalizare în 1942, încât s-ar fi putut trece rapid la producţia de serie, dacă am fi mobilizat, începând de la acea dată, capacităţile tuturor tehnicienilor şi cercetătorilor ştiinţifici ai Centrului de Cercetări asupra Rachetelor, centru care funcţiona la Peenemiinde, sub conducerea lui Wernher von Braun.7

Lungă de 8 metri, această rachetă putea să propulseze spre o flotă de bombardiere inamice circa 300 de kilograme de exploziv. Şi aceasta la o altitudine ce putea atinge 15 000 de metri, fără ratarea ţintei, în plus, funcţiona independent de zi sau noapte, de nori, de îngheţ sau de ceaţă. Aşa cum, mai târziu, am fost în măsură să lansăm un program ce prevedea o producţie lunară de 900 de rachete ofensive mari, tot aşa ar fi fost, fără îndoială, posibil să producem în fiecare lună câteva mii de asemenea rachete, şi aceasta cu cheltuieli mult mai reduse. Continuu să cred că aceste rachete, combinate cu avioanele cu reacţie, ar fi putut, începând din primăvara lui 1944, să înfrângă ofensiva aeriană a Aliaţilor occidentali împotriva industriei noastre. Dar, la noi, s-au aruncat sume uriaşe în proiectarea şi producţia de rachete cu rază lungă de acţiune. Or, acestea, în toamna lui 1944, când deveniseră operaţionale, s-au dovedit un eşec aproape total. Proiectul nostru cel mai costisitor a fost, în acelaşi timp, şi cel mai lipsit de sens. Obiectul mândriei noastre şi, într-o vreme, scopul privilegiat al politicii mele în domeniul armamentului s-a dovedit şi el o investiţie răsunător falimentară, în plus, a fost una dintre cauzele care ne-au făcut să pierdem războiul antiaerian defensiv.

încă din iarna lui 1939, stabilisem legături strânse cu Centrul de Cercetări de la Peenemunde, ca unul care fusesem, într-o primă etapă, responsabil cu lucrările de construcţii de aici. îmi plăcea compania acestor tineri savanţi şi inventatori apolitici, având în frunte un tânăr de douăzeci şi şapte de ani, înzestrat cu conştiinţa scopului şi viziunea realistă a viitorului: Wernher von Braun. Era ceva neobişnuit să vezi o echipă aşa de tânără, neexperimentată, căreia i se puseseră la dispoziţie sute de milioane de mărci ca să urmărească un proiect a cărui realizare era de domeniul unui viitor îndepărtat. Sub conducerea părintească a colonelului Walter Dornberger, ei puteau sa lucreze la adăpost de sâcâielile birocratice şi să emită idei ce păreau, uneori, utopice.

Proiectele schiţate la Peenemunde, în 1939, au avut şi asupra mea un efect straniu, fascinant: părea pregătirea unui miracol. Aceşti tehnicieni, cu viziunile lor fantastice, aceşti romantici ai calculului matematic, n-au încetat să mă impresioneze profund ori de câte ori am vizitat Peenemunde, trezindu-mi sentimentul spontan că, într-un anumit fel, aparţineam aceleiaşi familii. Sentimentul s-a verificat atunci când, la sfârşitul toamnei lui 1939, Hitler i-a retras proiectului de fabricare a rachetelor orice caracter de prioritate, prin aceasta lipsindu-1 automat de forţă de muncă şi materiale. Cu acordul tacit al Direcţiei Armamentelor Armatei de uscat, am continuat să construiesc, fără asentimentul lui Hitler, instalaţiile de la Peenemiinde, o indisciplină pe care, fără îndoială, numai eu mi-o puteam permite. O dată cu numirea mea în postul de ministru al Armamentului, am început, fireşte, să mă interesez şi mai îndeaproape de acest mare proiect. Hitler însă continua să se arate extrem de sceptic: el privea cu profundă neîncredere toate inovaţiile care, precum avionul cu reacţie sau bomba atomică, depăşeau orizontul generaţiei primului război mondial şi anticipau o lume pe care el nu avea s-o cunoască.

La 13 iunie 1942, împreună cu şefii Armamentului celor trei arme ale Wehrmachtului, feldmareşalul Milch, amiralul Witzell şi generalul Fromm, am plecat cu avionul la Peenemiinde, ca să asistăm la prima lansare a unei rachete teleghidate, într-o pădure de pin, în mijlocul unei poiene, se ridica în faţa noastră, ca un turn cu patru etaje, un proiectil ce părea ireal. Colonelul Dornberger, Wernher von Braun şi ceilalţi aşteptau cu încordare, ca şi noi, rezultatul primei lansări. Ştiam ce speranţe îşi punea tânărul inventator în această experienţă care, pentru el şi pentru echipa lui, reprezenta nu un aport la construirea unei arme, ci un pas înainte spre tehnica viitorului.

Aburi uşori arătau că rezervoarele de carburant erau pe punctul de a se umple. La ora prevăzută, întâi ezitând uşor, dar apoi cu urletul unui uriaş dezlănţuit, racheta a decolat lin de pe standul de lansare, a părut pentru o fracţiune de secundă că zăboveşte pe jetul ei de foc, pentru ca apoi să dispară, cu vuiet, dincolo de perdeaua joasă de nori. Wernher von Braun radia. Eu, dimpotrivă, am rămas uluit în faţa acestei minuni a tehnicii, a preciziei sale, a acestei victorii asupra tuturor legilor gravitaţionale graţie căreia devenise posibilă, fără ghidaj mecanic, propulsarea verticală în atmosferă a unei greutăţi de 13 tone.

Specialiştii tocmai ne explicau la ce distanţă se găseşte proiectilul, când, un minut şi jumătate mai târziu, cu un urlet care se amplifica rapid, racheta cădea foarte aproape de noi. Am rămas înmărmuriţi în momentul în care s-a produs, la un kilometru distanţă, impactul cu solul. Ghidajul nu funcţionase, după cum aveam să aflăm mai târziu. Dar tehnicienii erau mulţumiţi: problema cea mai arzătoare pentru ci, aceea a decolării, se rezolvase. Hitler continua sa manifeste „îndoieli dintre cele mai serioase" şi-şi exprima scepticismul, deoarece el nu credea că se va putea „garanta vreodată" ghidajul rachetei.

La 14 octombrie 1942, am putut să-1 anunț că nu mai are motive să se îndoiască: a doua rachetă străbătuse cu succes distanța prevăzută, de 190 de kilometri, şi căzuse, cu o abatere de patru kilometri, exact în zona-țintă. Pentru prima data, o creație, mărturie a inventivității spiritului omenesc, bătuse la porțile cosmosului, la o altitudine de peste 100 de kilometri. Părea un pas pe tărâmul unui vis. De abia acum s-a arătat şi Hitler foarte interesat, dar, ca de obicei, a sărit imediat peste cal cu cererile lui, dând ordin să se prevadă 5 000 de proiectile care să poată fi utilizate, încă de Ia prima punere în funcțiune a rachetei, „pentru o intervenție masivă".9

După acest succes a trebuit să mă îngrijesc ca producția de scrie să înceapă cât mai curând. La 22 decembrie 1942 i-am cerut lui Hitler să semneze un ordin în consecință, deşi racheta nu atinsese nicicum etapa care să permită trecerea la producția de serie.10 Credeam că pot să-mi asum riscurile de rigoare, căci, după promisiunile specialiştilor şi stadiul cercetărilor de la Pecnemiinde, urma ca, până în iulie 1943, să dispunem de datele tehnice definitive.

în dimineața de 7 iulie 1943, i-am invitat, din partea lui Hitler, pe Dornberger şi von Braun la Cartierul General. Fiihrenil voia detalii despre V2. După ce Hitler a terminat o consfătuire, ne-am dus împreună în sala de proiecții unde câțiva colaboratori ai lui Wernher von Braun pregătiseră totul în vederea prezentării proiectului. După o scurtă introducere, sala s-a cufundat în întuneric şi s-a proiectat un film în culori, în care Hitler a văzut, pentru prima dată, spectacolul maiestuos al unei mari rachete care decola şi dispărea în stratosfera. Von Braun şi-a explicat proiectele, fără nici un fel de complex, cu un entuziasm tineresc. Nu mai exista nici o îndoială: de-acum, proiectul îl cucerise pe Hitler definitiv. Dornberger s-a oprit asupra câtorva probleme de organizare, timp în care eu i-am propus lui Hitler să-1 numească pe von Braun profesor. „Da, reglează chestiunea imediat cu Meissner. în cazul acesta voi semna chiar eu ordinul de numire", a spus el cu însuflețire.

Hitler s-a despărțit cu extremă cordialitate de cei de la Peenemiinde; era şi entuziasmat, şi profund impresionat, întors în buncărul său, s-a lăsat cu totul îmbătat de perspectivele acestui proiect: „A4 va decide soarta războiului. Ce uşurată va răsufla patria când vom ataca Anglia cu ea! Aceasta este arma care va decide soarta războiului şi, în plus, o vom putea produce cu mijloace relativ reduse. Dumneata, Speer, vei pune totul la contribuție pentru a accelera realizarea lui A4! Trebuie să i se asigure imediat toată forța de muncă şi tot materialul de care are nevoie. Eram deja gata să semnez decretul privind programul carelor de asalt. Dar m-am răzgândit: modificați proiectul în aşa fel încât fabricației lui A4 să-i atribuim aceeaşi importanță ca şi producției de care de asalt." Apoi a adăugat: „Dar în această acțiune nu putem antrena decât germani. Doamne, ajută-ne să nu afle străinătatea!"11

Rămânând din nou doar noi doi, m-a întrebat încă neîncrezător: „Nu te-ai înşelat? Tânărul ăsta chiar are douăzeci şi opt de ani? L-aş fi crezut şi mai tânăr!" Găsea uimitor faptul că un om aşa de tânăr a putut să facă să răzbată o idee tehnică aptă să schimbe fața viitorului. Când, mai târziu, se întâmpla să-si expună teza conform căreia, în epoca noastră, oamenii îşi irosesc anii cei mai buni cu lucruri inutile, în timp ce, în trecut, Alexandru cel Mare, la douăzeci şi trei de ani, cucerise un mare imperiu, iar Napoleon, la treizeci de ani, repurtase victoriile sale geniale, el îl evoca printre alții pe Wernher von Braun care, la o vârstă la fel de precoce, crease la Peenemiinde o minune a tehnicii.

în toamna lui 1943, s-a văzut ca ne plasaserăm prea sus speranțele. Planurile definitive n-au putut fi livrate în iulie, conform promisiunii, astfel că n-am reuşit să ne respectăm angajamentul de a trece rapid la producția de seric a rachetelor. Au apărut nenumărate surse de eroare; când s-a procedat la primele tiruri experimentale cu rachete prevăzute cu încărcătură explozivă, s-au înregistrat, în mod inexplicabil, explozii premature la revenirea rachetei în atmosferă.12 Mai rămân încă multe chestiuni nerezolvate, avertizam eu într-un discurs pronunțat la 6 octombrie 1943, aşa că ar fi prematur „să se vorbească despre utilizarea acestei arme noi ca despre o posibilitate certă. Diferența care există între construcția unui prototip şi producția de serie, deja considerabilă în sine, este deosebit de importantă, având în vedere marea complexitate a acestor mecanisme."

S-a mai scurs aproape un an: la începutul lui septembrie 1944 au fost trimise primele rachete asupra Angliei. Nu 5 000, cum îşi propusese Hitler, ci 25, şi nu dintr-o dată, ci într-un interval de zece zile.

După ce proiectul lui V2 a trezit entuziasmul lui Hitler, a intrat şi Himmlcr în acțiune. Şase săptămâni mai târziu, i-a declarat Fiihrerului că el poate garanta în cel mai simplu mod cu putință secretul acestui program, presupus a fi hotărâtor pentru soarta războiului: toată producția să fie asigurată cu deținuți din lagărele de concentrare, în condiții de întrerupere a oricărui contact cu lumea exterioară, inclusiv a legăturilor poştale. Din partea industriei n-ar mai fi fost nevoie decât de cadre de conducere şi de ingineri. Hitler a aprobat proiectul. Saur şi cu mine n-am avut de ales, cu atât mai mult cu cât noi nu puteam prezenta o soluție mai bună.13

Prin urmare, a trebuit să negociem cu comandamentul SS pentru a stabili statutul unei întreprinderi comune, botezate „Mittelwerk". Colaboratorii mei s-au înhămat, nu fără reticențe, la această treabă; curând, s-a dovedit că temerile lor erau întemeiate. Desigur, fabricația rămânea în mod formal de competența noastră, dar, în cazurile mai complicate, ne vedeam obligați să ne înclinăm în fața comandamentului SS, mai puternic decât noi. În felul acesta, Himmler ne băgase oarecum piciorul în uşă şi noi înşine îl ajutaserăm s-o deschidă.

Colaborarea cu Himmler a început, imediat după numirea mea ca ministru, cu o disonanță. Aproape toți miniştrii Reichului, de a căror importanță politică sau personală Himmler era nevoit sa țină cont, primiseră de la acesta un grad onorific în SS. Mie personal îmi acordase o distincție deosebit de înaltă; voia să mă facă

Oberstgrappenfuhrer S S, un grad ce corespundea celui de general de armată, care nu fusese oferit decât foarte rar până arunci. Şi, cu toate că mi-a prezentat semnificaţia deosebită a acestei distincţii, i-am refuzat oferta în termeni politicoşi. I-am răspuns că primisem asemenea propuneri atât de la Armata de uscat14, cât şi de la SA şi NSKK, dar că le-am refuzat pe toate. Pentru a atenua caracterul abrupt şi tranşant al refuzului meu, i-am spus că am intenţia să-mi reactivez calitatea de simplu membru al organizaţiei SS de la Mannheim, căreia îi aparţinusem cândva, fără să bănuiesc că acolo nu figurasem niciodată pe lista membrilor activi.

Se înţelege de la sine că, prin conferirea unor asemenea grade, Himmler căuta să câştige influenţă şi astfel să se vâre şi în sectoare ce nu-i erau subordonate. Neîncrederea pe care mi-o inspira s-a dovedit a fi, în cazul meu, mai mult decât justificată. De fapt, Himmler a început imediat să recurgă la toate mijloacele pentru a se amesteca în problemele armamentului pentru Armata de uscat, s-a arătat foarte dispus să furnizeze un număr nelimitat de deţinuţi şi, începând din 1942, şi-a pus în joc puterea pentru a face presiuni asupra unora dintre colaboratorii mei: din cât se putea deduce, el voia să transforme lagărele de concentrare în ateliere moderne, subordonate direct SS şi destinate, înainte de toate, producţiei de material pentru armament. Fromm mi-a atras atunci atenţia asupra pericolului pe care-1 putea constitui acest proiect şi Hitler a fost, după cum s-a văzut curând, de partea mea. Căci experienţele făcute înainte de război cu uzinele SS în domeniul fabricaţiei de cărămizi şi al prelucrării granitului fuseseră suficient de descurajatoare. La 21 septembrie 1942, Hitler a tranşat diferendul. Deţinuţii urmau să lucreze în întreprinderile care depindeau de organismele de a trece rapid la producţia de serie a rachetelor. Au apărut nenumărate surse de eroare; când s-a procedat la primele tiruri experimentale cu rachete prevăzute cu încărcătură explozivă, s-au înregistrat, în mod inexplicabil, explozii premature la revenirea rachetei în atmosferă.12 Mai rămân încă multe chestiuni nerezolvate, avertizam eu într-un discurs pronunţat la 6 octombrie 1943, aşa că ar fi prematur „să se vorbească despre utilizarea acestei arme noi ca despre o posibilitate certă. Diferenţa care există între construcţia unui prototip şi producţia de serie, deja considerabilă în sine, este deosebit de importantă, având în vedere marea complexitate a acestor mecanisme."

S-a mai scurs aproape un an: la începutul lui septembrie 1944 au fost trimise primele rachete asupra Angliei. Nu 5 000, cum îşi propusese Hitler, ci 25, şi nu dintr-o data, ci într-un interval de zece zile.

După ce proiectul lui V2 a trezit entuziasmul lui Hitler, a intrat şi Himmler în acţiune. Şase săptămâni mai târziu, i-a declarat Fiihrerului că el poate garanta în cel mai simplu mod cu putinţă secretul acestui program, presupus a fi hotărâtor pentru soarta războiului: toată producţia să fie asigurată cu deţinuţi din lagărele de concentrare, în condiţii de întrerupere a oricărui contact cu lumea exterioară, inclusiv a legăturilor poştale. Din partea industriei n-ar mai fi fost nevoie decât de cadre de conducere şi de ingineri. Hitler a aprobat proiectul. Saur şi cu mine n-am avut de ales, cu atât mai mult cu cât noi nu puteam prezenta o soluţie mai bună.13

Prin urmare, a trebuit să negociem cu comandamentul SS pentru a stabili statutul unei întreprinderi comune, botezate „Mittelwerk". Colaboratorii mei s-au înhămat, nu fără reticenţe, la această treabă; curând, s-a dovedit că temerile lor erau întemeiate. Desigur, fabricaţia rămânea în mod formal de competenţa noastră, dar, în cazurile mai complicate, ne vedeam obligaţi să ne înclinăm în faţa comandamentului SS, mai puternic decât noi. În felul acesta, Himmler ne băgase oarecum piciorul în uşă şi noi înşine îl ajutaserăm s-o deschidă.

Colaborarea cu Himmler a început, imediat după numirea mea ca ministru, cu o disonanţă. Aproape toţi miniştrii Reichului, de a căror importanţă politică sau personală Himmler era nevoit să ţină cont, primiseră de la acesta un grad onorific în SS. Mie personal îmi acordase o distincţie deosebit de înaltă; voia să mă facă Oberstgruppenfuhrer SS, un grad ce corespundea celui de general de armată, care nu fusese oferit decât foarte rar până atunci. Şi, cu toate că mi-a prezentat semnificaţia deosebită a acestei distincţii, i-am refuzat oferta în termeni politicoşi. I-am răspuns că primisem asemenea propuneri atât de la Armata de uscat14, cât şi de la SA şi NSKK, dar că le-am refuzat pe toate. Pentru a atenua caracterul abrupt şi tranşant al refuzului meu, i-am spus că am intenţia să-mi reactivez calitatea de simplu membru al organizaţiei S S de la Mannheim, căreia îi aparţinusem cândva, fără să bănuiesc ca acolo nu figurasem niciodată pe lista membrilor activi.

Se înţelege de la sine că, prin conferirea unor asemenea grade, Himmler căuta să câştige influenţă şi astfel să se vâre şi în sectoare ce nu-i erau subordonate. Neîncrederea pe care mi-o inspira s-a dovedit a fi, în cazul meu, mai mult decât justificată. De fapt, Himmler a început imediat să recurgă la toate mijloacele pentru a se amesteca în problemele armamentului pentru Armata de uscat, s-a arătat foarte dispus să furnizeze un număr nelimitat de deţinuţi şi, începând din 1942, şi-a pus în joc puterea pentru a face presiuni asupra unora dintre colaboratorii mei: din cât se putea deduce, el voia să transforme lagărele de concentrare în ateliere moderne, subordonate direct S S şi destinate, înainte de toate, producţiei de material pentru armament. Fromm mi-a atras atunci atenţia asupra pericolului pe care-1 putea constitui acest proiect şi Hitler a fost, după cum s-a văzut curând, de partea mea. Căci experienţele făcute înainte de război cu uzinele SS în domeniul fabricaţiei de cărămizi şi al prelucrării granitului fuseseră suficient de descurajatoare. La 21 septembrie 1942, Hitler a tranşat diferendul. Deţinuţii urmau să lucreze în întreprinderile care depindeau de organismele industriei de annament; expansionismul lui Himmler se vedea, deocamdată, frânat, cel puţin în acest domeniu.

La început, directorii fabricilor se plângeau de starea de slăbiciune în care se găseau deţinuţii la sosirea lor la locurile de muncă: epuizaţi, ei urmau, după câteva luni, să fie retrimişi în lagărele de origine. Stagiul lor de ucenicie

era de câteva săptămâni, iar noi duceam lipsă de instructori. Nu ne puteam deci permite să reîncepem pregătirea după câteva luni. Ca urmare a reclamaţiilor noastre, SS-ul a ameliorat sensibil condiţiile sanitare, precum şi aprovizionarea. Curând am avut prilejul să văd, în cursul inspecţiilor mele prin uzinele de armament, feţe mai mulţumite şi oameni mai bine hrăniţi printre deţinuţi.16

Regula care ne garanta independenţa în activitatea noastră consacrată armamentului a fost încălcată prin ordinul lui Hitler de a se organiza o producţie de serie a rachetelor care să se afle sub oblăduirea SS.

Se amenajase înainte de război, într-o vale singuratică din Harz, un sistem extrem de ramificat de subterane pentru depozitarea produselor chimice indispensabile războiului. Aici am vizitat, la 10 decembrie 1943, vastele instalaţii unde, în viitor, urmau să fie fabricate V2. în nişte hale vaste, deţinuţii montau maşini şi mutau instalaţii. Cu chipuri lipsite de orice expresie, ei mă priveau fără să mă vadă. Şi-au scos mecanic şepcile din doc albastru şi au rămas cu capul descoperit până când a trecut grupul nostru.

Nu pot uita un profesor de la Institutul Pasteur din Paris care a compărut ca martor la Procesul de la Nurnberg. Se afla şi el la muncă în acea „Mittelwerk" pe care o inspectasem în ziua respectivă. Pe un ton obiectiv, fără nici un accent pătimaş, a relatat despre condiţiile inumane din fabrică: nu-1 voi uita niciodată pe acest om trist şi zdrobit, uluit de atâta barbarie. Acuzaţiile lui lipsite de ură continuă să mă obsedeze.

Condiţiile de viaţă ale acestor deţinuţi erau într-adevăr barbare. Un sentiment de profundă consternare şi de vinovăţie personală mă cuprinde şi astăzi ori de câte ori mă gândesc la ei. După cum m-au informat gardienii la terminarea inspecţiei, măsurile sanitare fiind insuficiente, bolile erau foarte răspândite; prizonierii locuiau în apropierea locurilor de muncă, în subterane umede, ceea ce explică de ce mortalitatea atingea cote extraordinar de ridicate.17 Chiar în ziua aceea, am alocat materialele necesare şi am pus totul în mişcare pentru construirea imediată a unui lagăr de barăci, pe o înălţime din apropiere, în rest, am insistat pe lângă conducerea S S a lagărului să ia toate măsurile în vederea îmbunătăţirii condiţiilor sanitare şi de hrană. Mi s-a promis că acestea se vor lua efectiv.

De fapt, până atunci nu mă preocupasem deloc de asemenea probleme, şi asigurarea dată de conducerea lagărului m-a făcut sa le neglijez în continuare, încă o lună. La 13 ianuarie 1944, doctor Poschmann, medicul consilier al ministerului meu, mi-a descris din nou, în culorile cele mai negre, condiţiile de igienă care domneau la „Mittelwerk". Drept urmare, am trimis a doua zi la uzină pe unul dintre directorii mei generali.18 în acelaşi timp, doctor Poschmann a întreprins măsuri sanitare suplimentare. Câteva zile mai târziu, propria mea îmbolnăvire a zădărnicit în parte aceste tentative. Totuşi, la întoarcere, pe 26 mai, doctor Poschmann m-a informat, printr-un raport, ca într-un mare număr de lagăre de muncă fuseseră numiţi medici civili. Dar ne-am izbit de dificultăţi, întrucât, chiar în ziua aceea, am primit o scrisoare grosolană de la Robert Ley care, din raţiuni de formă, protesta împotriva activităţii doctorului Poschmann: îmi scria că asistenţa medicala în lagăre intră de fapt în atribuţiile lui. Pe un ton indignat, îmi cerea nu numai să-1 admonestez pe doctor Poschmann, ci şi să-i interzic pe viitor orice intervenţie, insistând să-1 trag la răspundere pe linie disciplinară. I-am răspuns imediat că, personal, nu văd nici un motiv să-i accept cererile şi că, dimpotrivă, aveam cel mai mare interes să le asigurăm deţinuţilor o asistenţă medicală suficientă.19 Chiar în ziua aceea am convenit cu doctor Poschmann luarea unor măsuri medicale suplimentare. Cum reglasem toate acestea în colaborare cu doctor Brandt, şi cum, dincolo de considerentele umanitare, argumentele de bun-simţ erau de partea noastră, mi-am văzut de treabă fără să mă sinchisesc de reacţia lui Ley. Eram sigur că Hitler nu numai că va obliga birocraţia de partid, pe care noi o ignoraserăm în această afacere, să stea în banca ei, ci o va lua chiar în derâdere.

Dinspre Ley n-am mai auzit nimic. Şi nici lui Himmler nu i-a mers când a încercat să-mi demonstreze că poate să lovească, după bunul său plac, până şi în personalităţi importante. La 14 martie 1944, din ordinul lui, a fost arestat Wernher von Braun împreună cu doi colaboratori. S-a comunicat directorului Administraţiei Centrale a ministerului meu că aceştia încălcaseră una dintre dispoziţiile mele, lăsându-se antrenaţi în proiecte utilizabile în scopuri paşnice în dauna sarcinilor lor vitale pentru mersul războiului. De fapt, Wernher von Braun şi cei din jurul său vorbiseră adesea fără nici o reţinere despre invenţiile la care visau. Schiţaseră tabloul unui viitor îndepărtat, când s-ar fi putut pune la punct şi exploata o rachetă pentru traficul poştal între Statele Unite şi Europa. Pe cât de naivi, pe atât de exuberanţi, legănându-se în visurile lor, ei publicaseră într-o revistă ilustrată nişte desene debordând de fantezie. Bolnav la pat fiind, la Klessheim, am fost vizitat de Hitler, care m-a surprins cu solicitudinea lui. Am profitat de această ocazie ca să obţin eliberarea deţinuţilor. Dar a trebuit să treacă o săptămână până să se realizeze promisiunea. Deja, după şase săptămâni, Hitler spunea, plin de amărăciune, cât 1-a costat pe el favoarea pe care mi-o acordase. Procesul-verbal al consfătuirii din 13 mai 1944 consemnează că Hitler mi-a promis pur şi simplu „în legătură cu afacerea B, că respectivul va fi la adăpost de orice urmărire penală atât timp cât îmi va fi indispensabil, oricât de serioase ar fi consecinţele generale pe care măsura le-ar antrena". Himmler îşi atinsese totuşi scopul: din acest moment, nici membrii cei mai importanţi ai Statului-Major al Rachetelor nu se vor mai simţi în siguranţă faţă de dispoziţiile lui arbitrare. Căci, în definitiv, nu era greu de imaginat că eu nu voi fi mereu în măsură să le obţin repede eliberarea.

încă de multa vreme se străduia Himmler să-şi organizeze un concern economic subordonat SS-ului. Hitler - cel puţin aşa mi se părea mie - nu agrea ideea si, în privinţa aceasta, i-am fost alături. Probabil că astfel poate fi explicat

comportamentul straniu pe care 1-a avut Himmler în timpul bolii mele. Fapt este că reuşise, în acele câteva luni, să-1 convingă în sfârşit pe Hitler că o mare întreprindere economică SS ar prezenta numeroase avantaje. La începutul lui iunie 1944, Fuhrerul mi-a cerut să sprijin SS-ul în eforturile lui de a construi un imperiu economic care să se întindă de la industria materiilor prime până la cea prelucrătoare. Şi-a fundamentat cererea invocând argumente destul de discutabile, pretinzând că e necesar ca SS-ul să fie destul de puternic spre a se putea apăra şi atunci când el, Hitler, nu va mai exista: de exemplu, contra unui ministru al Finanţelor care ar vrea sa-i taie resursele.

Astfel, de ceea ce mă temusem la începutul activităţii mele de ministru n-am scăpat. Desigur, am putut obţine de la Hitler angajamentul că uzinele lui Himmler „se vor supune aceluiaşi control ca şi celelalte întreprinderi care lucrează pentru producţia de război", pentru a se evita „ca o parte a acestei activităţi să devină autonomă, în condiţiile în care, în cursul acestor doi ani de muncă, mă străduisem să concentrez problemele de armament ale celor trei arme într-o organizaţie unică".20 Hitler îmi promisese că mă va sprijini în faţa lui Himmler, dar, la data aceea, aveam îndoieli serioase privind capacitatea lui de a-şi impune punctul de vedere. Este incontestabil că, atunci când m-a rugat să-1 vizitez la vila lui de la Berchtesgaden, Himmler fusese deja informat de Hitler în legătură cu această discuţie.

Desigur, Reichsfuhrerul SS părea câteodată că umblă cu capul în nori. Fanteziile lui îl făceau şi pe Hitler să râdă. Dar, în acelaşi timp, era şi un realist foarte lucid, care-şi cunoştea exact interesele politice de mare întindere. Când stăteai de vorbă cu el, avea o atitudine amabilă şi corectă, uşor forţată, nu se arăta niciodată cordial şi se îngrijea totdeauna să fie de faţă un martor de la Statul său Major. Avea darul, rar în epocă, de a asculta, cu multă răbdare, argumentele interlocutorilor săi. în cursul discuţiei, părea adesea meschin şi pedant, cântărindu-şi îndelung şi cu grijă cuvintele. Se vedea că-i este indiferent dacă dă astfel impresia de imobilitate sau chiar de îngustime de orizont intelectual. Biroul său lucra cu precizia unei maşini bine unse, ceea ce era, probabil, o oglindire a lipsei sale de personalitate, în orice caz, aveam de fiecare dată sentimentul că figura lui ştearsă se regăsea în stilul complet dezumanizat al secretariatului său. Căci secretarele lui, tinere dar nicidecum frumoase, erau de un zel şi de o conştiinciozitate extreme.

Himmler mi-a înmânat un proiect elaborat şi ambiţios, în timpul bolii mele, SS-ul, în ciuda tuturor încercărilor de contracarare ale lui Saur, îşi însuşise concernul maghiar Manfred-Weiss, o importantă întreprindere de armament, în jurul acestui nucleu, Himmler voia, după cum mi-a explicat el însuşi, să înjghebeze, în mod sistematic şi cu perspectivă de continuă extindere, un concern economic, îmi cerea să-i desemnez un specialist pentru organizarea uriaşei întreprinderi. După ce am reflectat puţin, i 1-am propus pe Paul Pleiger, cel care construise marile oţelării pentru Planul de patru ani. Acesta era un om ambiţios şi energic, despre care ştiam că, în virtutea numeroaselor sale legături cu lumea industriei, o să-1 împiedice pe Himmler să-şi întărească prea tare concernul, extinzându-1 fără scrupule. Dar sfatul meu nu i-a fost pe plac lui Himmler, şi de atunci nu mi-a mai vorbit despre proiectele lui.

Colaboratorii apropiaţi ai lui Himmler, Pohl, Juttner şi Berger, în ciuda încăpăţânării şi a înverşunării dovedită în discuţii, aveau o blândeţe bazată pe un fond de mediocritate: manifestările lor impregnate de banalitate se dovedeau, la prima vedere, uşor de suportat. Dinspre alţi doi colaboratori adia însă unda de răceală care-şi avea sursa la şeful lor. Aceştia erau Heydrich şi Kammler: blonzi, cu ochii albaştri, craniu alungit, bine educaţi şi totdeauna corect îmbrăcaţi, amândoi se dovedeau capabili, în orice moment, să ia decizii neaşteptate, ştiind să le impună cu o rară tenacitate în ciuda tuturor rezistenţelor. Cu Kammler, Himmler făcuse o alegere semnificativă. Căci, în pofida tuturor obsesiilor ideologice, el nu dădea nici o importanţă unui stagiu foarte îndelungat în partid atunci când era vorba de probleme de personal; părea mai interesat în a găsi un om energic, care să înţeleagă rapid lucrurile şi să manifeste un zel fără egal. în primăvara lui 1942, îl numise pe acest om, până atunci înalt funcţionar responsabil cu construcţiile la Ministerul Aerului, şef al Sectorului Construcţiilor SS, iar în vara lui 1943,1-a trecut la programul de fabricare a rachetelor, în cursul colaborării ce a urmat, noul om de încredere al lui Himmler s-a dovedit un socotitor rece şi brutal, un fanatic, pe cât de grijuliu, pe atât de lipsit de scrupule în a-şi calcula şi a-şi urmări scopul.

Himmler îl supraaglomera cu sarcini şi nu scapă nici o ocazie să-1 împingă aproape de Hitler. în curând s-a răspândit zvonul că Himmler se străduieşte să facă din Kammler succesorul meu.21 în acea vreme îmi plăcea obiectivitatea rece a lui Kammler: numeroasele sarcini de executat mi-1 făceau partener. După poziţia ce i se atribuia în perspectivă, mi-era concurent, însă noi aveam, în evoluţia şi în felul de a lucra, multe puncte comune. Ca şi mine, se trăgea dintr-o familie de burghezi cumsecade şi terminase studii universitare; ca şi mine, fusese descoperit datorită activităţii lui în construcţii şi-şi făcuse rapid o carieră în domenii care n-aveau nici o legătură cu specialitatea lui.

în timpul războiului, capacitatea de producţie a întreprinderilor depindea, într-o mare măsură, de numărul de muncitori de care dispuneau, încă de la începutul anilor patruzeci şi, apoi, într-un ritm din ce în ce mai accelerat, SS a trecut la organizarea în secret a unor lagăre de muncă şi la completarea lor. într-o scrisoare din 7 mai 1944, Schieber, unul dintre directorii mei generali, îmi atrăgea atenţia asupra faptului că S S căuta să facă uz de dreptul de a dispune de muncitori pentru a-i pune în serviciul expansiunii sale economice, în plus, SS se dovedea din ce în ce

mai lipsit de scrupule în a sustrage de la uzinele noastre un mare număr de lucrători străini, folosind ca pretext infracțiunile minore pe care unii dintre aceştia le comiteau pentru a aresta delincvenții şi a-i transfera în propriile lui lagăre.22 Colaboratorii mei au evaluat la 30-40 000 numărul lucrătorilor care, începând din primăvara lui 1944, ne-au fost astfel retraşi în fiecare lună. De aceea, la începutul lui iunie 1944, i-am declarat lui Hitler: „Nu pot suporta pierderea a 500 000 de muncitori pe an... Cu atât mai mult cu cât era vorba de lucrători specializați, pe care cu greu reuşiserăm să-i formăm." Ceream ca aceştia „să fie readuşi cât mai repede la meseria lor de origine". Hitler mi-a promis că, după ce eu voi fi abordat subiectul cu Himmler, va tranşa chestiunea în sensul dorit de mine.23 Dar, față de mine, ca şi față de Fiihrer, Himmler, în pofida oricărei evidențe, a negat pur şi simplu existența unor asemenea practici.

Deținuții se temeau şi ei, după cum am avut ocazia să constat, de ambiția crescândă în probleme economice a lui Himmler. îmi amintesc un turneu de inspecție pe care 1-am făcut în vara lui 1944 la oțelăriile din Linz, unde deținuții circulau liber printre ceilalți lucrători. I-am văzut lângă maşini, în halele înalte ale uzinei, muncind ca ajutoare pe lângă lucrătorii specializați, cu care vorbeau nestingherit. Erau păziți nu de SS, ci de soldați ai armatei obişnuite, întâlnind un grup de vreo douăzeci de ruşi, i-am întrebat, prin interpret, dacă sunt mulțumiți de modul în care sunt tratați. Mi-au răspuns printr-un „da" însoțit de gesturi făcute din toată inima. Aspectul lor exterior le confirma spusele; spre deosebire de oamenii care se topeau pe picioare în fabricile subterane, aceştia erau bine hrăniți şi, când i-am întrebat, de forma, dacă ar prefera să se întoarcă în lagărul lor de origine, i-a cuprins oroarea; pentru o clipă, pe chipuri li s-a aşternut o spaimă nedisimulată.

Dar m-am oprit aici cu întrebările. La ce bun aş mai fi continuat? Fețele lor, în definitiv, spuneau totul. Când încerc astăzi să analizez starea mea sufletească de atunci, când, dincolo de orizontul unei vieți, caut să stabilesc dacă simțeam milă sau iritare, dacă eram consternat sau revoltat, am impresia că această cursă disperată, contra cronometru, această fixație obsesivă asupra cifrelor de producție şi randament sufocaseră în mine orice sentiment şi orice vibrație de omenie. Un istoric american a afirmat despre mine că am iubit mai mult maşinile decât oamenii.24 Avea dreptate, îmi dau seama că perceperea suferinței oamenilor mi-a influențat numai sentimentele, nu şi conduita, în plan afectiv, n-am avut decât reacții marcate de sentimentalism; la nivelul deciziilor, dimpotrivă, continuau să mă domine principiile oportunității. Folosirea deținuților în uzinele de armament avea să-mi fie reproşată şi să constituie un cap de acuzare împotriva mea la Procesul de la Niirnberg.

După criteriile tribunalului, vinovăția mea ar fi sporit dacă aş fi reuşit să înfrâng împotrivirea lui Himmler şi să măresc numărul deținuților noştri şi, pe această cale, şansele de supraviețuire pentru unii dintre ei. în mod paradoxal, azi m-aş simți mai bine daca vinovăția mea, luată în acest sens, ar fi fost mai mare. Dar ceea ce are importanță pentru mine astăzi nu sunt criteriile de la proces şi nici numărul de vieți pe care le-am salvat, căci toate acestea n-au sens decât dacă ne situăm în interiorul sistemului. Pe mine mă nelinişteşte, mai degrabă, faptul că n-am văzut reflectându-se pe chipurile deținuților fizionomia regimului a cărui existență mă străduiam, îndârjit ca un maniac, de-a lungul acestor săptămâni şi luni, s-o prelungesc. N-am ştiut să adopt atitudinea morală necesară şi să mă debarasez de sistem. Mi se întâmplă uneori să mă întreb cine era acel tânăr care, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, mergea prin halele oțelăriilor din Linz sau cobora în galeriile de muncă şi care mi-a devenit atât de străin.

într-o zi - trebuie să fi fost în vara lui 1944 - m-a vizitat prietenul meu Karl Hanke, Gauleiterul Sileziei Inferioare, în anii precedenți, el îmi povestise multe despre campaniile din Polonia şi din Franța, îmi relatase despre morți şi răniți, despre suferințe şi chinuri, dovedindu-mi, în felul acesta, că este un om sensibil la durerile altora. S-a aşezat pe fotoliul verde din biroul meu: de data aceasta însă era tulburat, vorbea şi se poticnea. Mi-a spus să nu accept niciodată invitația de a vizita un lagăr de concentrare în Silezia Superioară. Niciodată, sub nici un motiv. El văzuse acolo ceva ce nu avea voie să descrie şi nici nu era în stare să descrie.

Nu i-am pus întrebări, n-am pus întrebări lui Himmler, n-am pus întrebări lui Hitler, n-am vorbit despre asta cu prietenii mei personali. N-am căutat să ştiu, n-am vrut să ştiu ce se petrecea acolo. Trebuie să fi fost vorba despre Auschwitz. în momentul când Hanke mă punea în gardă, mi s-a revelat din nou toată responsabilitatea mea. La aceste clipe a trebuit să mă gândesc, la Procesul de la Niirnberg, când am recunoscut în fața tribunalului internațional că, în calitate de membru important al guvernului Reichului, am partea mea de vină pentru tot ce s-a întâmplat, începând de atunci m-am legat organic, printr-o culpabilitate morală, de aceste crime, pentru că am închis ochii de teamă să nu descopăr fapte care ar fi putut să mă determine să trag nişte concluzii. Refuzul meu de a vedea anulează, poate, tot ce am făcut şi am vrut să fac pozitiv în ultimele luni ale războiului, reduce la zero activitatea mea ulterioară. Tocmai pentru că, în fața acelei realități, nu am avut reacția unei ființe înzestrate cu conştiință morală, mă simt şi astăzi răspunzător personal pentru Auschwitz.

Capitolul 26 OPERAȚIUNEA „WALKIRIA'

Survolând o uzină de hidrogenare care fusese bombardată, am fost uimit de precizia cu care aviația aliată îşi întindea covoarele de bombe. Mi-am dat seama atunci că, pentru Aliați, nu ar fi o problemă să distrugă, într-o singură zi, toate podurile de peste Rin. Experții cărora le cerusem să deseneze la scară aceste poduri, aşa cum apăreau ele în fotografiile aeriene ale câmpurilor răvăşite de explozii, mi-au confirmat temerile, în grabă, am dispus

să se aducă grinzile de oțel necesare reparării rapide a podurilor. Mai mult, am comandat zece bacuri şi un pod de vase.1

Zece zile mai târziu, la 29 mai 1944, plin de nelinişte, i-am scris lui Jodl: „Mă chinuie gândul că într-o zi podurile de peste Rin ar putea fi distruse. Că acest lucru este de domeniul posibilului m-a convins, în ultimul timp, densitatea punctelor lovite de bombe. Care va fi situația dacă inamicul, după ce a tăiat căile de comunicație ale armatelor staționate în teritoriile ocupate din Vest, debarcă nu pe coasta atlantică, ci pe coasta germană de la Marea Nordului? O asemenea operațiune devine foarte posibilă acum, când prima condiție necesară reuşitei unei debarcări în zona de coastă din nordul Germaniei, şi anume stăpânirea absolută a spațiului aerian, este îndeplinită. Fără îndoială, pierderile inamicului ar fi mai mici decât în cazul unui atac direct la Zidul Atlanticului."

Aproape că nu mai aveam unități combatante pe propriul nostru teritoriu. Mă temeam că dacă nişte unități de paraşutişti, cu forțe reduse, ar reuşi să captureze aeroporturile Hamburg şi Bremen, atunci armatele de invazie debarcate ar fi în stare să ocupe Berlinul în câteva zile fără a întâmpina rezistență şi, apoi, să invadeze întreaga Germanie; cele trei armate aflate în Vest s-ar fi văzut izolate dincolo de linia Rinului, iar grupurile de armate din Est ar fi fost ținute în loc de grele lupte defensive şi, în plus, ar fi rămas prea departe ca sa mai poată interveni în timp util.

Temerile mele erau pe atât de extravagante pe cât erau uneori ideile lui Hitler. Puțin după aceea, cu ocazia unui sejur la Obersalzberg, Jodl mi-a spus ironic că, fără îndoială, prin mine creşte efectivul de-acum deja numeros al strategilor; în ce-1 priveşte, Hitler a preluat ideea mea. La 5 iunie 1944, Jodl nota în jurnalul său: „în Germania trebuie să se creeze infrastructurile de divizii care, la nevoie, sa poată fi întărite cu cei aflați la momentul respectiv în permisie şi în concediu medical. Speer se declară gata să pună la dispoziție armele în cazul unei operațiuni de şoc. Există în orice moment 300 000 de oameni în permisie, ceea ce înseamnă 10-12 divizii."2

Fără ca Jodl sau eu să ştim, ideea fusese pregătită organizatoric de multă vreme. Din mai 1942, existau, sub denumirea codificată „Walkiria", dispoziții elaborate până în cele mai mărunte detalii, care, în caz de tulburări sau în caz de urgență, prevedeau mobilizarea rapidă a unităților ce se găseau în Germania.3 Dar acum se trezise interesul lui Hitler şi imediat, la 7 iunie 1944, la Obersalzberg, s-a ținut o consfătuire la care a participat, în afară de Keitel şi de Fromm, colonelul von Stauffenberg.

Contele von Stauffenberg fusese ales de generalul Schmundt, primul adjutant al lui Hitler, să fie şef de Stat-Major şi să-1 secondeze pe Fromm, în momentele de oboseală. După cum mi-a explicat Schmundt, acesta era considerat unul dintre ofițerii cei mai serioşi şi mai capabili ai armatei germane.4 Hitler însuşi mi-a cerut, de mai multe ori, să colaborez strâns şi cu toată încrederea cu Stauffenberg. în ciuda rănilor grave pe care le suferise, păstrase un farmec juvenil; cu aplecarea lui spre poezie, dar şi spre lucruri precise, avea un temperament original, care fusese marcat de două experiențe aparent incompatibile: cercul lui Ştefan George şi Statul-Major General. Noi ne-am fi înțeles bine chiar şi fără recomandarea lui Schmundt. După ce a săvârşit fapta care rămâne indisolubil legată de numele lui, m-am gândit adesea la el şi n-am găsit cuvinte care să i se potrivească mai bine decât cele ale lui Holderlin: „Un caracter absolut nefiresc şi straniu, dacă nu se ține seama de împrejurările care au impus spiritului său blând această formă austeră."

Consfătuirile privind operațiunea „Walkiria" au fost continuate în zilele de 6 şi 8 iulie. Am luat loc la masa rotundă aşezată lângă fereastra marelui salon al Berghofului, alături de Hitler, Keitel, Fromm şi alți ofițeri; lângă mine era Stauffenberg, cu mapa lui de documente uimitor de groasă. El a explicat planul de acțiune „Walkiria". Hitler a ascultat cu atenție şi, în cursul discuției care a urmat, a acceptat majoritatea propunerilor. La sfârşitul consfătuirii, a stabilit ca, în acțiunile de luptă de pe teritoriul Reichului, comandanții militari să dispună de o putere executivă nelimitată, iar autoritățile politice, deci în primul rând Gauleiterii, în calitatea lor de comisari pentru Apărarea Reichului, să aibă numai un rol consultativ. Aceasta însemna că autoritățile comandamentului militar puteau să transmită direct organelor de stat şi comunale toate directivele necesare, deci fără a-i aviza pe Gauleiteri.5

A fost o întâmplare sau ceva premeditat? Fapt este că, în acele zile, conjurații militari cei mai implicați se adunaseră la Berchtesgaden. Ei hotărâseră, împreună cu Stauffenberg, după cum am aflat mai târziu, să execute atentatul asupra lui Hitler cu o bombă pregătită de generalul de brigadă Stieff. La 8 iulie, m-am întâlnit cu generalul Friedrich Olbricht pentru a discuta despre repartizarea lucrătorilor puşi la dispoziția Armatei de uscat. Această convorbire era o continuare a celei pe care tocmai o avusesem cu Keitel, în cursul căreia nu reuşiserăm să ne punem de acord. Ca de atâtea ori, Olbricht se plângea de dificultățile care decurgeau din organizarea Wehrmachtului în patru unități separate. Mi-a demonstrat că, prin înlăturarea unor anomalii, se puteau transfera de la Luftwaffe la Armata de uscat sute de mii de soldați tineri.

A doua zi, m-am întâlnit la „Berchtesgadener Hof cu generalul Eduard Wagner, generalul de transmisiuni Erich Fellgiebel, generalul Fritz Lindemann, adjunctul serului de Stat-Major General, precum şi cu şeful secției Organizare de la Cartierul General al Armatei de uscat, generalul de brigadă Helmut Stieff. Participau cu toții la conjurație şi, în lunile următoare, nici unul n-avea să scape cu viață. Poate tocmai din cauză că decizia, atât de mult amânată, de a încerca lovitura de stat fusese luată acum într-un mod irevocabil, atitudinea lor în după-amiaza aceea a fost mai degrabă una de nepăsare, cum se întâmplă adesea după luarea marilor decizii. Cronica ministerului meu consemnează deruta care mă cuprinsese văzându-i cum bagatelizează situația disperată de pe front: „Dacă e să ne

luăm după generalul Eduard Wagner, dificultăţile sunt minore... Generalii tratează cu superioritate situaţia de pe Frontul de Est, referindu-se la ea ca la un fleac."

Cu una sau două săptămâni înainte, generalul Wagner schiţase un tablou extrem de sumbru al situaţiei şi prezentase, pentru cazul în care ar avea loc noi retrageri, nişte cereri atât de mari în domeniul armamentului, încât erau irealizabile; cred astăzi că asemenea cereri aveau scopul de a-i demonstra lui Hitler că devenise imposibilă înzestrarea cu arme a armatei şi că ne îndreptam spre catastrofa. La acea consfătuire, la care eu nu am participat, colaboratorul meu Saur, susţinut de Hitler, îl pusese la colţ pe general, deşi era mult mai în vârstă decât el. Mai apoi, 1-am vizitat ca să-i arăt că simpatia pe care i-o purtam rămăsese aceeaşi. Dar am constatat că motivul care-1 indispusese nu-1 mai preocupa de mult.

Am zăbovit îndelung asupra necazurilor apărute ca urmare a carenţelor comandamentului suprem. Generalul Fellgiebel mi-a descris risipa de soldaţi şi materiale generată de faptul că fiecare armă a Wehrmachtului dispunea de o reţea proprie de transmisiuni: Luftwaffe şi Armata de uscat îşi întinseseră fiecare cablurile ei de la Atena până în Laponia. Făcând abstracţie de considerentele de economie, reunirea acestor servicii ar fi garantat, în caz de urgenţă, o funcţionare ireproşabilă. Dar Hitler se opunea cu înverşunare unor asemenea sugestii. Eu însumi am venit cu câteva exemple apte să învedereze ce avantaje ar aduce tuturor sectoarelor Wehrmachtului o conducere unitară a producţiei de armament. Deşi am avut destul de des ocazia să stau de vorbă cu conjuraţii, n-am bănuit nimic în legătură cu intenţiile lor. Numai o singură dată am simţit că se urzeşte ceva, nu ca urmare a vreunei convorbiri cu ei, ci datorită unei observaţii a lui Himmler. Trebuie să fi fost pe la sfârşitul toamnei lui 1943: Hitler se întreţinea cu Himmler în incinta Cartierului General; aflându-mă în imediata lor apropiere, am fost martorul involuntar al acestei convorbiri: „Acceptaţi deci, mein Fiihrer, să vorbesc cu «eminenţa cenuşie» şi să mă prefac că particip la acţiunea lor?" Hitler consimţise. „Există anumite planuri dubioase; poate reuşesc, dacă-i câştig încrederea, să aflu mai multe. Dacă s-ar întâmpla să aflaţi ceva de la vreo terţă persoană, dumneavoastră, mein Fiihrer, să fiţi la curent cu motivaţiile mele." Hitler a arătat printr-un gest că este de acord: „Bineînţeles, am deplina încredere în dumneata." L-am întrebat pe unul dintre adjutanţi daca ştie cine este „eminenţa cenuşie". „Da, este ministrul de Finanţe al Prusiei, Popitz", mi-a răspuns el.

Hazardul a fost cel care a împărţit rolurile. Pentru o clipă, el a părut să ezite în legătură cu locul unde urma să mă găsesc eu la 20 iulie: în centrul puciului, pe Bendlerstrasse, sau în inima contra-acţiunii, la domiciliul lui Goebbels.

La 17 iulie, Fromm m-a invitat, prin intermediul şefului său de Stat-Major, Stauffenberg, să dejunez pe 20 iulie la el, în Bendlerstrasse, dejun ce trebuia să fie urmat de o consfătuire. Dar, pentru ultimele ore ale primei jumătăţi a acelei zile îmi programasem, de mai multă vreme, un discurs pe probleme de armament, pe care urma să-1 ţin în faţa reprezentanţilor guvernului Reichului şi ai economiei, aşa că am fost nevoit să nu dau curs invitaţiei, în ciuda refuzului meu, şeful de Stat-Major al lui Fromm a reînnoit, într-o manieră imperativă, invitaţia pentru 20 iulie, afirmând că prezenţa mea e absolut indispensabilă. Dar perspectiva ca, după şedinţa de dimineaţă, care probabil avea să fie obositoare, să discut cu Fromm chestiuni privind problemele armamentului nu-mi surâdea, ceea ce m-a determinat să refuz şi a doua oară invitaţia.

Mi-am început expunerea către ora 11 în sala Ministerului Propagandei, amenajată şi decorată de Schinkel, pe care mi-o pusese la dispoziţie Goebbels. Asistau vreo două sute de persoane, toţi miniştrii prezenţi la Berlin, secretarii de stat şi funcţionarii importanţi: se adunase toată lumea politică a Berlinului. Am făcut mai întâi un apel ca ţara să se implice mai deplin în ducerea războiului, o cerere pe care nu încetam s-o repet şi pe care puteam s-o recit aproape automat. Apoi, cu ajutorul graficelor, am pus auditoriul la curent cu situaţia armamentului.

Tocmai îmi terminasem expunerea, şi, în timp ce Goebbels, amfitrionul, adăuga câteva cuvinte de închidere a şedinţei, la Rastenburg a explodat bomba lui Stauffenberg. Dacă puciştii ar fi fost mai abili, ar fi putut profita de această adunare pentru ca, paralel cu atentatul, să purceadă la arestarea majorităţii membrilor guvernului, precum şi a celor mai importanţi dintre colaboratorii lor. Aceasta s-ar fi putut face cu ajutorul figurii clasice a „locotenentului cu zece oameni". Nebănuind nimic, Goebbels ne-a introdus, pe Funk si pe mine, în biroul lui. Tocmai discutam, potrivit obiceiului nostru din ultimul timp, despre ocaziile ratate şi despre cele care ne mai rămâneau pentru mobilizarea tuturor forţelor, când s-a auzit la megafon: „Domnul ministru este cerut de urgenţă de Cartierul General. La aparat dr. Dietrich." Goebbels a intervenit: „Daţi legătura la biroul meu!" S-a dus spre telefon şi a ridicat receptorul: „Doctor Dietrich? Aici Goebbels... Ce e? Un atentat contra Fiihrerului? Adineauri?... Spuneţi că Fuhrerul este în viaţa? Deci, în baraca lui Speer. Se cunosc deja amănunte?... Fuhrerul crede că e vorba de un lucrător din Organizaţia Todt?" Dietrich, obligat să fie scurt, a întrerupt convorbirea. Operaţiunea „Walkiria", pe care conjuraţii o discutaseră de luni de zile în auzul tuturor, chiar şi cu Hitler, prezentând-o ca fiind un plan de acţiune menit să mobilizeze rezervele naţiunii, începuse.

„Asta mai lipsea!" mi-am zis, îndată ce Goebbels ne-a relatat cele auzite, referindu-se încă o dată la bănuielile ce planau asupra lucrătorilor din Organizaţia Todt. Căci, dacă aceste prezumţii se confirmau, prestigiul meu ar fi fost şi el afectat direct, întrucât Bormann, pentru a recurge la noi intrigi şi insinuări, ar fi putut folosi ca pretext atribuţiile mele. Goebbels era deja furios din cauză că nu puteam să-i dau nici o informaţie despre măsurile de control care fuseseră aplicate lucrătorilor OT selecţionaţi pentru Rastenburg. I-am explicat că sute de lucrători au

permisiunea să pătrundă în fiecare zi în incinta de securitate nr. l, pentru a efectua lucrări de consolidare a buncărului lui Hitler. între timp, Fiihrerul lucrează în baracamentul construit pentru mine, prevăzut cu o sală mare de şedinţe, care, în absenţa mea, stă nefolosit, în aceste condiţii, a apreciat Goebbels dând din cap, nemulţumit de atâta nepricepere, probabil că n-a fost deloc greu să se pătrundă în perimetrul cel mai bine izolat şi cel mai bine păzit din lume. „Ce sens mai au toate măsurile de securitate?" a lansat el o întrebare învăluitoare, ca şi când s-ar fi adresat unui vinovat invizibil.

Curând după aceea am plecat de la Goebbels. Chiar într-un asemenea moment, eram amândoi foarte ocupaţi de rutina ministerială. Se făcuse destul de târziu când am ajuns la dejun: colonelul Engel, fost adjutant al lui Hitler pentru Armata de uscat, acum comandant al unei unităţi de front, mă aştepta. Eram curios să ştiu ce părere are despre memoriul întocmit de mine în urmă cu câteva zile în care ceream instalarea unui „vicedictator", adică a unui om învestit cu puteri excepţionale care, fără să se preocupe de chestiuni de prestigiu, ar urma să înlăture confuzia din Wehrmachtul împărţit în trei sau patru arme şi să creeze, în sfârşit, structuri pe cât de clare, pe atât de eficiente. Că acest memoriu purta data de 20 iulie era o simplă întâmplare, dar el conţinea un anumit număr de idei dezbătute în cursul convorbirilor cu militarii care participaseră la puci.

Nu mi-a trecut prin cap ideea să telefonez între timp la Cartierul General al Fiihrerului pentru a obţine detalii. Probabil am presupus că, în agitaţia stârnită de un asemenea eveniment, un apel telefonic n-ar fi făcut decât să deranjeze, în plus, mă simţeam copleşit la gândul că atentatorul ar putea să provină din organizaţia mea. După dejun, 1-am primit, conform calendarului din ziua respectivă, pe ambasadorul Clodius, de la Ministerul de Externe, care mi-a prezentat un raport cu privire la „asigurarea petrolului românesc". Dar, înainte de a termina convorbirea, am primit un telefon de la Goebbels.8

în răstimpul care trecuse din dimineaţa acelei zile, vocea lui se schimbase într-un mod uimitor; avea un ton aspru şi agitat: „Poţi să-ţi întrerupi imediat treaba? Vino repede! E ceva extrem de urgent! Nu, nu pot să-ţi spun nimic la telefon." Am întrerupt pe loc întrevederea şi, către ora 17, m-am dus la Goebbels. M-a primit în biroul lui, la etajul întâi al palatului său de reşedinţă, situat la sud de poarta Brandenburg. Mi-a spus cu sufletul la gură: „Am primit adineauri de la Cartierul General comunicarea că s-a declanşat în tot Reichul un puci militar. Aş vrea ca dumneata să-mi fii alături în această situaţie. Mi se întâmplă uneori să iau decizii cam pripite. Dumneata, prin calmul dumitale, poţi să mă ajuţi să-mi păstrez echilibrul. Trebuie să acţionăm inteligent."

De fapt, această ştire m-a făcut să intru într-o panică nu mai mică decât cea în care se afla Goebbels. Ca într-o fulgerare, mi-am amintit toate discuţiile pe care le avusesem cu Fromm, Zeitzler şi Guderian, cu Wagner, Stieff, Fellgiebel, Olbricht şi Lindemann. Mă gândeam la situaţia noastră fără ieşire pe toate fronturile, la reuşita invaziei, la supremaţia Armatei Roşii, precum şi la prăbuşirea iminentă a sistemului nostru de aprovizionare cu carburant, şi-mi reaminteam de virulenţa cu care, adeseori, criticaserăm diletantismul lui Hitler, deciziile lui absurde, jignirile pe care le aducea în permanenţă ofiţerilor superiori, umilirile şi afronturile neîncetate. Desigur, nu mă gândeam că Stauffenberg, Olbricht, Stieff şi cercul lor pot fi autorii puciului. Mai degrabă 1-aş fi crezut capabil de un asemenea act pe un om cu temperament coleric ca Guderian. După cum am descoperit mai târziu, la ora aceea Goebbels fusese deja informat despre bănuielile care planau asupra lui Stauffenberg. Dar, faţă de mine, a păstrat discreţie totală. Nu mi-a spus nimic nici despre convorbirea telefonică pe care o avusese cu Hitler, puţin înainte de sosirea mea.9

Fără să am cunoştinţă de aceste lucruri, eu mă hotărâsem deja. De fapt, consideram că, în situaţia noastră, un puci ar fi catastrofal; pe de altă parte, nu-i sesizam justificarea morală. Goebbels putea conta deci pe concursul meu.

Ferestrele biroului său dădeau spre stradă. La câteva minute după ce am sosit, am văzut soldaţi în ţinută de luptă, cu căşti de oţel, cu grenade prinse la centură şi cu pistolul-mitralieră în mână îndreptându-se, în formaţii mici, spre poarta Brandenburg. Sosiţi acolo, şi-au montat mitralierele şi au interzis circulaţia, în timp ce doi dintre ei, înarmaţi până în dinţi, s-au îndreptat spre poarta de intrare amenajată în zidul parcului, unde au lăsat o santinelă. L-am chemat pe Goebbels să vină să vadă. El a înţeles îndată despre ce este vorba şi a dispărut în dormitorul său de-alături, a scos dintr-o cutie câteva pilule pe care şi le-a pus în buzunarul hainei. „Aşa, pentru orice eventualitate!" a spus el, vizibil îngrijorat.

Am încercat, dar fără prea mare succes, să aflăm printr-un adjutant ce ordine primiseră aceste santinele. Soldaţii de lângă zid nu s-au arătat dispuşi să vorbească şi, în cele din urmă, au declarat scurt şi tăios: „Pe aici nu se intră şi nu se iese."

Telefoanele date în toate părţile de Goebbels, care uitase de oboseală, au adus ştiri derutante. Rezulta că unităţi din Potsdam au pornit deja în marş spre Berlin, că sunt pe aproape şi unităţi ale unor garnizoane din provincie. Cât despre mine, deşi respingeam instinctiv ideea de revoltă, încercam sentimentul straniu de a fi pur şi simplu prezent fără a participa la evenimente, ca şi când pe mine toate acestea, activitatea febrilă a unui Goebbels nervos şi îndârjit nu mă priveau. Deocamdată situaţia părea mai degrabă disperată, şi Goebbels se arăta extrem de îngrijorat. Dar, din constatarea că telefonul încă funcţiona iar radioul încă nu transmitea nici o proclamaţie din partea insurgenţilor, el conchisese totuşi că partea adversă încă ezita. De fapt, este de neînţeles greşeala conspiratorilor de a nu fi neutralizat mijloacele de informare sau de a nu se fi servit de ele în propriul lor scop, deşi prevăzuseră, într-un plan stabilit cu câteva săptămâni înainte, nu numai să-1 aresteze pe Goebbels, ci si să ocupe centrala telefonică

interurbană, Biroul Telegrafic Central, Centrul de Transmisiuni al SS, Biroul Central al Poştei Reichului, emiţătorii cei mai importanţi situaţi în jurul Berlinului şi clădirea Radioului.10 Ar fi fost suficienţi câţiva soldaţi ca să pătrundă la Goebbels şi sa-1 aresteze, şi aceasta fără să întâmpine vreo rezistenţă; într-adevăr, singurele noastre arme şi singura protecţie erau câteva pistoale. Goebbels ar fi încercat probabil să scape înghiţind cianura de potasiu pe care o avea pregătită pentru orice eventualitate. Astfel ar fi fost eliminat adversarul cel mai inteligent al conspiratorilor.

Uimitor este că, în aceste ore critice, n-a fost de găsit nici Himmler, singurul care dispunea de trupe capabile să zdrobească puciul. Era limpede că se retrăsese, fapt ce îl neliniştea pe Goebbels, cu atât mai mult cu cât încerca, în zadar, să găsească un motiv plauzibil acestei atitudini. El îşi exprimase în mai multe rânduri neîncrederea faţă de Reichsfuhrer şi faţă de ministrul de Interne, îndoielile lui Goebbels cu privire la loialitatea chiar a unui Himmler mi s-au părut a fi un indiciu al incertitudinii care domnea în acele clipe.

La un moment dat, vrând să vorbească la telefon, Goebbels m-a trimis într-o cameră alăturată. Să fi fost din cauză că n-avea încredere nici în mine? Afişa un mod destul de direct de a mă face să-i simt scepticismul. Ulterior, mi-am zis că poate se gândise că modalitatea cea mai bună de a se asigura de persoana mea era să mă ţină pe lângă el, cu atât mai mult cu cât prima bănuială căzuse asupra lui Stauffenberg şi deci, necesarmente, asupra lui Fromm. Or, Goebbels ştia că sunt prieten cu Fromm, pe care, de multă vreme, îl trata făţiş ca pe un „duşman al partidului".

M-am gândit şi eu imediat la Fromm. După ce Goebbels mi-a permis să plec, am cerut legătura cu centrala telefonică din Bendlerstrasse, în dorinţa de a vorbi cu Fromm, căci de la el aveam cele mai multe şanse să obţin amănunte. „Nu se poate vorbi cu generalul Fromm", mi s-a răspuns. Nu ştiam că, în momentul acela, el era deja închis într-o cameră din Bendler-strasse. „Fa-ceţi-mi atunci legătura cu adjutantul lui." Mi s-a spus că la numărul respectiv nu răspunde nimeni. „Atunci, vă rog, cu generalul Olbricht." Acesta a venit îndată la aparat. „Ce se întâmplă, domnule general?" 1-am întrebat eu pe un ton de glumă, obişnuit între noi, cu care treceam mai uşor peste greutăţi. „Eu am de lucru şi sunt reţinut de soldaţi aici la Goebbels." Olbricht s-a scuzat: „Iertaţi-mă, la dumneavoastră este vorba de o eroare. Am să aranjez eu lucrurile." Până să-1 mai întreb şi alte lucruri, a pus receptorul în furcă. M-am ferit să-i relatez lui Goebbels toată convorbirea cu Olbricht, deoarece tonul şi conţinutul acesteia indicau mai degrabă o înţelegere între noi şi puteau să-i trezească lui Goebbels niscaiva bănuieli.

Intre timp, a intrat în camera mea Schach, locţiitorul Gauleiterului Berlinului. Acesta mi-a spus că unul dintre prietenii lui, pe nume Hagens, garantează pentru convingerile naţional-so-cialiste ale maiorului Remer, al cărui batalion împresurase cartierul guvernamental. Goebbels a încercat imediat să obţină o întrevedere cu Remer. De-abia obţinuse acordul acestuia, că mi-a si trimis vorbă să vin din nou la cabinetul lui. Era sigur că va putea să-1 atragă pe Remer de partea lui şi m-a rugat să fiu si eu de faţă. Hitler - a spus Goebbels - este la curent cu discuţia ce urmează să aibă loc, aşteaptă să i se comunice rezultatul la Cartierul General şi, în orice moment, este gata să stea de vorbă cu comandantul.

Maiorul Remer şi-a făcut apariţia. Goebbels dădea impresia unui amestec de stăpânire de sine şi de nervozitate. Părea să ştie că soarta puciului, şi deci şi a lui, se decidea în acest moment, în câteva minute, lipsite, în mod straniu, de orice caracter dramatic, se terminase totul. Puciul eşuase.

Mai întâi, Goebbels i-a amintit maiorului jurământul de fidelitate faţă de Fiihrer. Drept răspuns, Remer a promis solemn să rămână credincios comandantului suprem şi partidului, dar, a adăugat el, Hitler a murit, în consecinţă, trebuie să execute ordinele şefului său, generalul de divizie von Hase. In replică, Gocbbels a adus argumentul hotărâtor, care răsturna totul: „Fiihrerul trăieşte!" Şi, observând cum Reraer mai întâi se blochează şi apoi se descumpăneşte vizibil, a adăugat imediat: „Trăieşte! Am vorbit acum câteva minute cu el! O minusculă clică de generali ambiţioşi a declanşat un puci militar! E o infamie! Cea mai mare infamie din istorie!" Pentru acest om, care primise ordinul să împresoare cartierul şi care era, în acelaşi timp, iritat şi strâns cu uşa, ştirea că Hitler este în viaţă a fost o adevărată uşurare. Fericit, dar încă neîncrezător, Remer ne-a pironit cu privirile. Goebbels i-a atras atenţia asupra acestei clipe decisive, subliniind că, în faţa istoriei, poartă pe umerii săi tineri o răspundere uriaşă, că rar s-a întâmplat ca destinul să ofere unui om o asemenea şansă, că de el depinde s-o folosească sau s-o rateze. Cei care îl vedeau acum pe Remer, cei care observau transformările ce se petreceau în el în timp ce asculta aceste cuvinte îşi dădeau seama că Goebbels deja câştigase. Dar abia acum avea să-şi joace ministrul Propagandei cartea cea mai importantă. „Am să vorbesc imediat cu Fiihrerul, şi poţi şi dumneata să-i telefonezi. Oare Fiihrerul poate să-ţi dea ordine care să le anuleze pe cele ale generalului dumitale?" a spus el în concluzie pe un ton uşor ironic. Apoi a stabilit legătura cu Rastenburgul.

Goebbels putea să comunice cu Cartierul General al Fiihrerului printr-o linie specială a centralei telefonice din ministerul său. în câteva secunde a avut legătura cu Hitler; după câteva consideraţii asupra situaţiei, Goebbels i-a pasat maiorului receptorul. Remer a recunoscut îndată vocea lui Hitler, despre care se zicea că e mort. Cu receptorul în mână, a luat, fără să vrea, poziţia de drepţi. Maiorul s-a făcut auzit doar de câteva ori: „Desigur, mein Fu'hrer... Desigur! La ordinul dumneavoastră, mein Fiihrer!"

Goebbels, luând din nou receptorul, a aflat de la Hitler indicaţiile date interlocutorului anterior. Maiorul fusese însărcinat să execute, în locul generalului Hase, atât toate măsurile militare la Berlin, cât şi toate directivele emanând de la Goebbels. O singură linie telefonică intactă făcuse sa eşueze definitiv rebeliunea.

Goebbels a trecut la contraatac, ordonând să se adune imediat în grădina reşedinţei sale toţi oamenii batalionului de gardă care puteau fi găsiţi.

Desigur, răscoala eşuase, dar nu era încă totalmente zdrobită când, la ora 19, din dispoziţia lui Goebbels, s-a difuzat un mesaj la radio prin care se anunţa că asupra lui Hitler se comisese un atentat cu bombă, dar ca Fiihrerul este în viaţă şi că deja şi-a reluat activitatea. Folosea pentru a doua oară în aceeaşi zi unul dintre mijloacele tehnice pe care insurgenţii îl neglijaseră în orele precedente, eroare care le-a fost fatală.

Aparenţele înşelau: succesul a fost pus din nou sub semnul întrebării atunci când, câteva momente mai târziu, i s-a comunicat lui Goebbels că o brigadă de blindate a sosit în Fehrbelliner Platz şi refuză să se supună ordinelor lui Remer. Se spunea că nu ascultă decât de generalul Guderian. „Cine nu se supune va fi împuşcat", suna, în concizia ei cazonă, informaţia care ne parvenise. Superioritatea acestei unităţi era aşa de mare, încât de atitudinea ei depindea nu numai evoluţia imediat următoare.

Un fapt era simptomatic pentru incertitudinea situaţiei noastre: nimeni nu putea să ne precizeze dacă această unitate de blindate, căreia Goebbels nu era capabil să-i opună nici o rezistenţă, ţinea cu guvernul sau trecuse de partea insurgenţilor. Nici Goebbels, nici Remer nu excludeau posibilitatea ca Guderian să participe la puci." Brigada era comandată de colonelul Bollbrinker. întrucât îl cunoşteam bine, am încercat să iau legătura cu el prin telefon. Răspunsul pe care mi 1-a dat ne-a liniştit: blindatele veniseră ca să zdrobească rebeliunea.

în acest timp, înjur de 150 de soldaţi din batalionul de gardă berlinez, majoritatea oameni mai maturi, luaseră poziţie în grădina lui Goebbels. înainte de a se duce acolo, ministrul declarase: „Dacă reuşesc să-i conving şi pe ei, atunci partida este câştigată. Uitaţi-vă numai, să vedeţi cum îi bag în buzunar!" între timp se înnoptase şi scena nu era luminată decât printr-o poartă deschisă a grădinii. De la primele cuvinte, soldaţii au ascultat cu foarte mare atenţie discursul destul de lung şi, în fond, destul de găunos al lui Goebbels. Oricum, ministrul arăta un aplomb extraordinar, de parcă el ar fi fost învingătorul zilei. Tocmai pentru că se limitase la cunoscutele locuri comune, sucite şi răsucite într-un mod foarte personal, discursul a avut un efect năucitor şi incitant. Impresia produsă se citea pe feţele soldaţilor adunaţi în penumbră: ei se lăsaseră cuceriţi nu de ameninţări şi de ordine, ci de forţa convingerii.

Către ora 23, 1-am primit, în camera ce-mi fusese atribuită, pe colonelul Bollbrinker, de la care am aflat că Fromm voia să ţină un Consiliu de Război pentru a-i judeca pe conspiratorii arestaţi între timp. După cum mi-am dat seama imediat, faptul avea sâ-i creeze lui Fromm grave complicaţii, în afară de aceasta, după părerea mea, Hitler era cel care trebuia să decidă soarta conspiratorilor. Imediat după miezul nopţii, am plecat să împiedic execuţia. Bollbrinker si Remer mă însoţeau în maşină, în mijlocul Berlinului cufundat complet în întuneric, Bendlerstrasse fusese iluminată cu proiectoarele: tablou ireal şi fantomatic. Priveliştea avea, totodată, un aer teatral, ca un decor de cinema iluminat în mijlocul unui studio cufundat în întuneric. Umbre lungi, negre, sporeau plasticitatea decorului.

Când am vrut s-o cotesc pe Bendlerstrasse, un ofiţer SS mi-a făcut semn să opresc la marginea trotuarului, pe Tiergartenstrasse. în întuneric, sub copaci, se aflau, aproape de nerecunoscut, Kaltenbrunner, şeful Gestapoului, şi Skorzeny, eliberatorul lui Mussolini, înconjuraţi de un mare număr de subofiţeri. Siluetele acestea sumbre păreau la fel de fantomatice ca şi comportamentul lor. Nimeni nu a pocnit din călcâie când ne-am salutat. Ei îşi pierduseră băţoşenia pe care o afişau de obicei; totul se petrecea în linişte, chiar şi discuţia noastră desfăşurându-se în şoaptă, ca la o înmormântare. I-am explicat lui Kaltenbrunner că venisem ca să-1 împiedic pe Fromm să ţină un Consiliu de Război. Dar atât Kaltenbnmner, cât şi Skorzeny, din partea cărora aşteptasem mai degrabă explozii de mânie sau de triumf faţă de înfrângerea morală a Armatei de uscat concurente, mi-au replicat, pe un ton aproape indiferent, că evenimentele sunt în primul rând treaba Armatei de uscat: „Nu vrem să ne amestecăm, în nici un caz nu vrem să intervenim. De altfel, Consiliul de Război probabil că s-a şi terminat!" Kaltenbrunner m-a asigurat că SS-ul nu va interveni pentru a zdrobi rebeliunea sau pentru a executa sentinţele curţilor marţiale. Mi-a declarat că a mers până acolo încât a interzis oamenilor lui să intre în clădirea de pe Bendlerstrasse, considerând că orice intervenţie a SS-ului ar crea, fără doar şi poate, noi complicaţii cu Armata de uscat si ar agrava tensiunile deja existente.12 Asemenea consideraţii tactice, rod al unei conjuncturi de moment, au avut o viaţă scurta. Câteva ore mai târziu, urmărirea de către SS a ofiţerilor Armatei de uscat implicaţi în puci era în plină desfăşurare.

Kaltenbrunner de-abia terminase de vorbit când, pe fundalul iluminat al lui Bendlerstrasse, s-a detaşat o umbră maiestuoasă. Singur-singurel, în mare ţinuta, cel care se îndrepta spre noi, călcând apăsat, era Fromm. M-am despărţit de Kaltenbrunner şi de suita sa şi, ieşind din zona întunecată a arborilor, m-am dus în întâmpinarea lui. „Puciul s-a terminat", a început Fromm, stăpâ-nindu-se cu greu. „Am dat adineauri ordinele necesare către toate comandamentele regiunilor militare. Un timp am fost împiedicat de a-mi exercita comanda asupra Armatei din interior. M-au închis pur şi simplu într-o cameră. Şeful meu de Stat-Major, colaboratorii mei cei mai apropiaţi!" Indignarea, dar şi neliniştea au devenit perceptibile atunci când, cu o voce din ce în ce mai ridicată, a început să justifice executarea Statului său Major, ai cărui membri tocmai fuseseră împuşcaţi: „în calitate de judecător şi de şef, eram obligat să convoc imediat un Consiliu de Război pentru a-i judeca pe toţi cei implicaţi în puci." Cu o voce joasă, de om chinuit, a adăugat: „Generalul Olbricht şi şeful meu de Stat-Major, colonelul von Stauffenberg, nu mai sunt în viaţă."

Fromm voia să-i telefoneze imediat lui Hitler. în zadar I-am rugat să vină mai întâi la ministerul meu. A insistat să-1 vadă pe Goebbels, deşi ştia la fel de bine ca şi mine că ministrul Propagandei nu-i păstra decât sentimente de duşmănie şi neîncredere.

Comandantul garnizoanei Berlin, generalul Hase, se afla -deja arestat - la reşedinţa lui Goebbels. în prezenţa mea, Fromm a relatat pe scurt evenimentele şi 1-a rugat pe Goebbels să-i mijlocească o convorbire cu Hitler. Dar, în loc de răspuns, Goebbels 1-a rugat pe Fromm să meargă într-o cameră alăturată, iar apoi a cerut să i se facă legătura cu Hitler. O dată aceasta stabilită, m-a rugat să-1 las singur. Cam după douăzeci de minute, apărând în uşă, a chemat o santinelă şi i-a ordonat să se posteze în faţa camerei în care se găsea Fromm.

Era deja miezul nopţii când Himmler, de negăsit până atunci, a sosit la Goebbels. Fără să-1 fi rugat cineva în sensul acesta, a început să explice de-a fir-a-păr motivele pentru care se ţinuse la distanţă13, invocând o regulă confirmată de practică: când ai de combătut rebeliuni, trebuie să stai totdeauna departe de centrul operaţiunii şi să angajezi contraofensiva numai din exterior. Asta e tactica, susţinea el. Goebbels a părut că acceptă explicaţia, într-o dispoziţie excelentă, satisfăcându-şi o plăcere, i-a explicat lui Himmler, printr-o descriere amănunţită a evenimentelor, cum stăpânise el, practic singur, fără nici un ajutor, situaţia: „Neîndemânatici au mai fost! Şi ce şansa au ratat! Ce atuuri! Ce copilărie! Ce-aş fi făcut eu în locul lor! Ar fi putut să ocupe clădirea Radioului şi să difuzeze minciunile cele mai extravagante! în schimb, au plasat santinele la uşa mea. Dar lor nici că le-a păsat şi m-au lăsat să vorbesc la telefon cu Fiihrerul şi să mobilizez totul! Nici măcar nu mi-au debransat telefonul! Sa ai atâtea atuuri în mână... Ce începători! Militarii ăştia s-au bazat prea mult pe noţiunea tradiţională de subordonare, conform căreia, bineînţeles, ofiţerii şi soldaţii execută orice ordin. Tocmai asta a dus la eşecul puciului." Şi a adăugat pe un ton care denota un straniu amestec de satisfacţie şi răceală: „Ei au uitat că, în ultimii ani, statul naţional-socialist a făcut germanilor o educaţie politică: astăzi nu mai este posibil să-i supui ca pe nişte marionete ordinelor date de o clică de generali." Goebbels s-a oprit brusc. Ca şi când 1-ar fi deranjat prezenţa mea, mi-a zis: „Am câteva chestiuni de discutat între patru ochi cu Reichsfuhrerul, dragă domnule Speer. Noapte bună!"

A doua zi, pe 21 iulie, miniştrii cei mai importanţi au fost invitaţi la Cartierul General ca sa-i prezinte felicitări lui Hitler. în invitaţia adresată mie se menţiona că trebuie să fiu însoţit de Dorsch şi de Saur, principalii mei colaboratori; precizarea aceasta era cu atât mai ciudată cu cât toţi ceilalţi miniştri veniseră fără locţiitorii lor. La recepţie, Hitler i-a salutat pe toţi cu o cordialitate ostentativă, în timp ce mie mi-a acordat o strângere de mână aproape fără să observe că exist. Chiar şi membrii anturajului lui Hitler au fost inexplicabil de reticenţi faţă de mine. îndată ce intram într-o sală, conversaţiile amuţeau, persoanele prezente plecau sau se întorceau cu faţa în altă parte. Schaub, adjutantul civil al lui Hitler, mi-a spus cu mult tâlc: „Acum ştim cine era în spatele atentatului!" Apoi m-a lăsat singur în locul unde mă găseam, şi mai multe n-am aflat. Saur şi Dorsch au fost invitaţi fără mine până şi la ceaiul de seară în cercul intimilor. Sub toate acestea mocnea ceva. Eram foarte neliniştit.

Keitel, dimpotrivă, ieşise definitiv din criza care se conturase în ultimele săptămâni ca efect al concepţiilor acreditate în anturajul lui Hitler. Ridicându-se imediat după atentat şi văzându-1 pe şef teafăr şi nevătămat, Keitel se precipitase spre el - aşa cum povestea acum Hitler - strigând: „Mein Fiihrer, sunteţi în viaţă, sunteţi în viaţă!" şi, trecând peste toate convenţiile, îl îmbrăţişase năvalnic. Era clar faptul că, după aceasta, Hitler nu va mai renunţa la Keitel, mai ales că el i se părea omul cel mai potrivit să-i reprime aspru pe pucişti. „Puţin a lipsit ca să-1 omoare pe Keitel. O să fiu necruţător", spusese el.

A doua zi, Hitler a revenit la sentimente mai prieteneşti faţă de mine, atitudine pe care a adoptat-o şi anturajul. Sub preşedinţia lui a avut loc, în pavilionul ceaiului, o consfătuire la care, alături de Keitel, Himmler, Bormann si Goebbels, am participat şi eu. De data aceasta, Hitler a reluat ideile pe care eu i le comunicasem în scris cu cincisprezece zile în urmă şi 1-a numit pe Goebbels „comisar al Reichului pentru războiul total".'4 Norocul de a fi scăpat cu viaţă îl făcuse mai curajos în luarea deciziilor; în câteva minute s-au obţinut rezultate pentru care ne luptaserăm, Goebbels şi cu mine, mai bine de un an.

în încheiere, Hitler s-a oprit asupra evenimentelor din ultimele zile: era triumfător, afirmând că de-acum a venit momentul marii cotituri pozitive în desfăşurarea războiului, că timpul trădării a trecut, că generali mai capabili vor prelua comanda. Din cele spuse de el rezulta că în acea zi a ajuns la concluzia ca, prin procesul contra lui Tuhacevski, Stalin făcuse un pas hotărâtor în direcţia organizării unui comandament eficace; că lichidând Statul-Major General, el crease posibilitatea aducerii unor oameni noi care nu fuseseră formaţi în epoca ţaristă. A mai spus că, dacă odinioară văzuse nişte falsuri în acuzaţiile aduse în procesele din 193 7 de la Moscova, acum, după experienţa lui 20 iulie, se întreabă dacă nu era şi o parte de adevăr în acele acuzaţii. Apoi a continuat: „Desigur, n-am astăzi mai multe probe decât ieri, dar nu pot exclude posibilitatea unei colaborări în scopuri trădătoare a celor două State-Major."

Toţi cei de faţă au fost de acord cu aceste concluzii. Goebbels s-a evidenţiat în mod deosebit vărsând găleţi de injurii şi batjocură asupra generalilor. Eu mi-am exprimat nişte rezerve, dar Goebbels m-a pus imediat la punct cu brutalitate. Hitler asculta şi tăcea.15

Faptul că generalul Fellgiebel, şeful Serviciilor de Transmisiuni, făcuse parte şi el din grupul conspiratorilor 1-a scos din sărite pe Hitler; în reacţia lui se împletea mânia cu satisfacţia de a fi avut dreptate: „Acum ştiu de ce toate marile mele planuri au fost condamnate să eşueze în Rusia, în ultimii ani. Totul a fost trădare! Am fi învins de

multă vreme dacă n-ar fi fost aceşti trădători! Iată justificarea mea în faţa istoriei! Acum este absolut necesar să se stabilească dacă Fellgiebel a avut o linie directă cu Elveţia, prin care transmitea ruşilor planurile mele. Trebuie folosite toate mijloacele pentru a-1 interoga! încă o data, eu sunt cel care a avut dreptate! Cine oare mă credea atunci când mă opuneam la orice unificare a comandamentului Wchrmachtului? Strâns într-o singură mână, Wehrmachtul constituie un pericol! Puteţi să mai credeţi astăzi că a fost întâmplător faptul că am aprobat organizarea unui număr cât mai mare de divizii Waffen-SS? Ştiam de ce dădeam aceste ordine în ciuda tuturor rezistenţelor... inspectorului general al Blindatelor: am creat toate acestea pentru a diviza încă o dată Armata de uscat!"

Apoi, Hitler a fost cuprins din nou de un acces de furie împotriva conspiratorilor, ameninţând că-i va „nimici şi extermina" pe toţi. Şi-a amintit nume de persoane cu care se încontrase cândva şi pe care acum le trecea pe lista conspiratorilor. Printre aceştia îl socotea şi pe Schacht, despre care zicea că a fost totdeauna un sabotor al industriei de armament, îşi reproşa că 1-a tratat cu prea multă indulgenţă. A ordonat să fie arestat imediat, adăugând: „Hess va fi şi el spânzurat fără milă, întocmai ca aceşti porci, aceşti ofiţeri criminali. El a făcut începutul, el a dat exemplul trădării!"

După asemenea izbucniri, Hitler s-a calmat; uşurat, ca un om tocmai scăpat dintr-o mare primejdie, a povestit cum s-a produs atentatul, a vorbit despre întorsătura luată de evenimente, despre victoria care acum era, chipurile, din nou pe-aproape. Cuprins de euforie, el găsea în nereuşita puciului o sursă de noi speranţe şi de încredere, în ce ne priveşte, prea ne-am grăbit să ne lăsăm pătrunşi de optimismul lui!

' Curând după 20 iulie, buncărul lui Hitler a fost gata. Din cauza lucrărilor de construcţie, a trebuit să-1 părăsească în ziua atentatului şi să se adăpostească în baraca mea. Dacă o construcţie poate să simbolizeze o situaţie, atunci acest lucru se poate afirma despre buncărul lui Hitler: semănând pe dinafară cu un monument funerar din Egiptul antic, el nu reprezenta, la drept vorbind, decât un bloc mare din beton, fără ferestre şi fără aerisire directă. Văzut în secţiune, era o construcţie la care masa de beton depăşea de mai multe ori spaţiul util. în această construcţie funerară trăia, lucra şi dormea Hitler. Se poate spune ca pereţii din beton, groşi de cinci metri, îl separau şi în sens propriu de lumea exterioară, închi-zându-1 în nebunia lui.

Am profitat de şederea mea la Rastenburg pentru a-i face vizita de adio, la Cartierul lui General din imediata apropiere, generalului Zeitzlcr, şeful de Stat-Major, care fusese desărcinat. Saur nu s-a lăsat convins că nu e cazul să mă însoţească, în timpul convorbirii noastre, adjutantul lui Zeitzler, locotenent-colonelul Giinther Smend, care avea să fie executat peste câteva zile, a venit să raporteze că s-a întors. Saur a intrat imediat la bănuieli: „Aţi văzut schimbul de priviri conspirative cu care s-au salutat?" Am reacţionat printr-un „nu" iritat. Puţin după aceea, rămânând numai cu Zeitzler, am aflat că Smend se întorcea de la Berchtens-gaden, unde se dusese să facă ordine în seiful Statului-Major. Dar, auzindu-1 pe Zeitzler vorbind despre această problemă pe un ton aşa de inofensiv, mi s-a confirmat impresia că el nu fusese pus la curent de către conspiratori. N-am ştiut niciodată dacă Saur i-a vorbit lui Hitler despre cele observate atunci.

După trei zile petrecute la Cartierul General al Fiihrerului, pe 24 iulie am urcat din nou în avion, cu destinaţia Berlin.

Obergruppenfuhrerul SS Kaltenbrunner, şeful Gestapoului, îşi anunţase vizita. Până atunci nu-mi călcase pragul niciodată. M-a găsit întins pe pat, deoarece mă durea iar piciorul. Afişând, acum, ca şi în noaptea de 20 iulie, un amestec de cordialitate şi de ameninţare, el părea că mă scrutează cu o privire pătrunzătoare. Fără nici o introducere, a trecut direct la subiect: „Noi am găsit în seiful din Bendlerstrasse lista guvernului pe care voiau să-1 instaleze complotiştii din 20 iulie. Dumneavoastră figuraţi ca ministru al Armamentului." M-a întrebat dacă şi ce ştiam despre funcţia aceasta, dar, în rest, a rămas corect şi în limita politeţii care-1 caracteriza. Poate că a citit pe faţa mea atât de multă consternare auzind ce spune, încât m-a crezut. A renunţat repede la ideea de a mai obţine alte informaţii şi a scos un document din servietă: era organigrama guvernului ce urma a fi format după lovitura de stat.

Aparent, aceasta provenea de la un ofiţer, căci organizarea Wehrmachtului era tratată cu o grijă deosebită. Un „Mare Stat-Ma-jor General" îngloba cele trei arme ale Wehrmachtului. Acestuia i se subordona comandantul-şef al Armatei din interior, care era, în acelaşi timp, şeful Sectorului Armament, în mijlocul multor altor rubrici am văzut trecut cu litere de tipar: „Armament: Speer". Un sceptic adăugase cu creionul: „Dacă e posibil", menţiune urmată de un semn al întrebării. Notaţia necunoscutului şi faptul că n-am răspuns la 20 iulie invitaţiei de a merge în Bendlerstrasse m-au scos din încurcătură. Partea curioasă este că Hitler nu m-a abordat niciodată în această chestiune.

Fireşte, m-am întrebat atunci ce poziţie aş fi adoptat dacă puciul din 20 iulie ar fi reuşit şi dacă aş fi fost rugat să continuu a-mi exercita funcţiile. Fără îndoială, aş fi făcut-o în mod provizoriu, dar nu fără a-mi pune probleme de conştiinţă. După toate câte ştiu astăzi despre persoanele şi motivele conspiraţiei, o colaborare cu puciştii m-ar fi ajutat desigur ca, în scurt timp, să mă desprind de Hitler şi m-ar fi câştigat pentru cauza lor. Dar tocmai acest lucru ar fi determinat ca, din motive exterioare, rămânerea mea în guvern sa fie problematică încă din start şi imposibilă din considerente de conştiinţă, căci orice judecată morala asupra naturii regimului şi poziţiei mele personale în cadrul acestuia m-ar fi condus cu necesitate la concluzia că nu mai era posibil ca eu să ocup vreun post de conducere în Germania de după Hitler.

în după-amiaza aceleiaşi zile am organizat şi noi, ca toate ministerele, o manifestaţie de fidelitate faţă de Ftihrer, care a avut loc în sala noastră de şedinţe, în prezenţa principalilor mei colaboratori, întreaga acţiune n-a durat mai mult de douăzeci de minute. Am ţinut discursul cel mai slab, vorbind ca unul care simte acut că-i fuge pământul de sub picioare, în timp ce, de obicei, mă străduiam să evit formulele consacrate, de data aceasta am exprimat admiraţia faţă de geniul lui Hitler şi încrederea noastră în el. Mi-am suprasolicitat coardele vocale şi am încheiat cu un „Sieg Heil!" răsunător. Până atunci nu simţisem nevoia să folosesc asemenea formule bizantine, deoarece erau incompatibile cu temperamentul şi cu orgoliul meu. Dar acum nu mă mai simţeam tare pe poziţie, aveam sentimentul de a mă fi compromis şi, în acelaşi timp, de a mă fi implicat într-un proces cu final imprevizibil. Temerile mele nu erau, de altminteri, neîntemeiate. Circulau zvonuri cum că aş fi fost arestat, altele chiar că deja aş fi fost executat - semn că opinia publică, nevoită să continue a se exprima pe şoptite, considera că poziţia mea este în pericol.17

Dar toate neliniştile mele s-au risipit atunci când Bormann mi-a cerut să vorbesc din nou despre armament, la o adunare a Gauleiterilor ce s-a ţinut pe 3 august la Poznan. Asistenţa era încă sub şocul lui 20 iulie; dar, deşi invitaţia mă reabilita în mod oficial, m-am izbit de la început de semne glaciale de neîncredere. Mă simţeam singur în mijlocul mulţimii de Gauleiteri. Nimic nu poate caracteriza mai bine atmosfera acelei reuniuni decât reflecţia făcută de Goebbels faţă de Gauleiterii şi Reichsleiterii partidului care-1 înconjurau: „Acum ştim în sfârşit de partea cui este Speer."

Tocmai în iulie 1944, producţia noastră de armament atinsese nivelul maxim. Ca să nu-i provoc din nou pe conducătorii partidului şi să nu-mi agravez situaţia, am fost prudent în prezentarea consideraţiilor generale, dar, în schimb, i-am potopit cu o avalanşă de cifre privind succesele obţinute în activitatea noastră de până atunci şi noile programe pe care ni le trasase Hitler. Producţiile suplimentare ce ni se cereau acum aveau să arate şi conducătorilor de partid că tocmai în aceste luni eu şi aparatul meu eram de neînlocuit. Am reuşit să destind atmosfera demonstrând, cu ajutorul a numeroase exemple, că Wehrmachtul posedă stocuri de materiale care nu sunt folosite. Goebbels a strigat: „Sabotaj! Sabotaj!", ceea ce arăta că, după 20 iulie, conducătorii vedeau acţionând peste tot trădarea, conspiraţia şi perfidia. Oricum, pe Gauleiteri i-a impresionat raportul meu de activitate.

De la Poznan, participanţii la reuniune au mers la Cartierul General unde, a doua zi, în sala de cinema, li s-a adresat însuşi Hitler. Deşi ca rang nu aparţineam acestui cerc,19 Fuhrerul mi-a cerut expres să fiu prezent şi eu. M-am aşezat în ultimul rând. Hitler a vorbit despre consecinţele lui 20 iulie, a explicat din nou eşecurile de până atunci prin trădarea ofiţerilor Armatei de uscat şi s-a arătat plin de speranţe în ce priveşte viitorul. A declarat că a dobândit o încredere cum nu mai cunoscuse niciodată în viaţa lui.20 Căci - după cum spunea el - până în prezent, toate eforturile îi fuseseră sabotate, dar acum clica criminală fusese demascată şi eliminată, şi poate că, până la urmă, acest puci constituise un eveniment extrem de bine venit pentru viitorul nostru. Hitler a repetat cuvânt cu cuvânt ceea ce declarase deja îndată după puci, într-un cerc mai restrâns. Era tocmai pe punctul ca, în ciuda atitudinii lui absurde, să mă impresioneze şi pe mine cu nişte cuvinte lipsite de pasiune, dar încărcate de emoţia prin care trecuse, când a rostit o frază care m-a scuturat dintr-o dată de toate iluziile: „Dar dacă, acum, poporul german va ieşi bătut din această luptă, înseamnă că a fost prea slab. înseamnă că a căzut la proba istoriei şi că nu a fost menit altei soarte decât aceleia de a pieri."

Fapt surprinzător şi cu totul contrar obiceiului său de a nu-şi evidenţia colaboratorii, Hitler a subliniat în faţa auditoriului activitatea şi meritele mele. Ştia sau presimţea, fără îndoială, că era necesar, având în vedere atitudinea ostilă a Gauleiterilor, să mă reabiliteze în ochii lor pentru a-mi permite să continuu a lucra cu bune rezultate. A ţinut să demonstreze public, în faţa conducătorilor partidului, că nici după 20 iulie raporturile dintre noi doi nu se răciseră.

Am profitat de poziţia mea din nou consolidată ca să vin în ajutorul unor prieteni şi al unor colaboratori pe care-i atinsese valul de persecuţii declanşat la 20 iulie.22 Saur, dimpotrivă, a denunţat doi ofiţeri de la Direcţia Armamentului Armatei de uscat, pe generalul Schneider şi pe colonelul Fichtner, a căror arestare a fost imediat ordonată de Hitler. Saur nu făcuse decât să şoptească unde trebuie că Schneider ar fi spus, chipurile, că Fuhrerul nu e în stare să înţeleagă problemele tehnice; în ce-1 priveşte pe Fichtner, s-a folosit ca pretext faptul că acesta nu încurajase cu toată energia posibilă producţia noilor tipuri de blindate cerute de Hitler de la începutul războiului, ceea ce îi atrăgea acum bănuiala de sabotaj premeditat. Tipic pentru incertitudinea în care se afla Hitler a fost faptul că şi-a dat imediat acordul pentru eliberarea celor doi ofiţeri în favoarea cărora intervenisem eu,23 cu condiţia să nu mai fie folosiţi la Direcţia Armamentului Armatei de uscat.

Un eveniment căruia i-am fost martor la 18 august, la Cartierul General, a fost simptomatic pentru neliniştea ce-1 cuprinsese pe Hitler din momentul în care corpul ofiţeresc începuse a fi suspectat de înclinaţie spre trădare. Cu trei zile în urmă, fiind în drum spre Armata a 7-a, mareşalul Kluge, comandantul-şef al Frontului de Vest, nu putuse fi găsit timp de câteva ore. Auzind că mareşalul, însoţit numai de adjutantul său, care avea asupra lui un post emiţător, se apropiase de Front, Hitler s-a lansat în tot felul de ipoteze şi, în curând, nu a mai avut nici o îndoială cu privire la intenţia lui Kluge de a se deplasa împreună cu adjutantul său spre un loc dinainte stabilit, unde urma să înceapă negocieri cu aliaţii occidentali în vederea unei capitulări a armatei germane de pe Frontul de Vest. Şi, întmcât s-a constatat că nu avuseseră loc nici un fel de negocieri, explicaţia pe care a găsit-o Hitler a fost că

numai un atac aerian întrerupsese călătoria mareşalului, zădărnicind intenţiile lui trădătoare. Când am ajuns la Cartierul General, el îl şi desărcinase pe Kluge şi-i ordonase să se prezinte la Cartierul General. Aflând că, în timpul călătoriei, mareşalul sucombase în urma unei crize cardiace, Fiihrerul, făcând caz de al şaselea simţ al său, a ordonat Gestapoului sa ia măsuri pentru efectuarea unei autopsii. Hitler a avut un moment de triumf când a aflat că fusese vorba de o sinucidere, prin administrare de otravă: acum spunea că este convins de caracterul trădător al maşinaţiunilor lui Kluge, cu toate că, într-o scrisoare de adio, mareşalul îl asigurase că îi rămăsese credincios până la moarte.

în timpul şederii la Cartierul General de la Rastenburg, am găsit, pe marea masă cu hărţi din buncărul Iui Hitler, procese-le-verbale ale interogatoriilor luate de Kaltenbrunner. Un prieten de-al meu, adjutant al lui Hitler, mi le-a dat să le citesc timp de două nopţi, căci încă nu mă simţeam în afara oricărui pericol.

Multe dintre afirmaţiile care, înainte de 20 iulie, ar fi putut trece drept critici justificate, atârnau acum opresiv deasupra capului autorilor lor. Totuşi, nici una dintre persoanele arestate nu a dat declaraţii în privinţa mea. Un singur lucru preluaseră puciştii de la mine, şi anume caracterizarea pe care o făcusem adulatorilor din anturajul lui Hitler. Despre aceştia spusesem că-1 aprobă mereu pe şef dând din cap ca măgarul.

Pe aceeaşi masă zăcea în acele zile un maldăr de fotografii. Cu gândul în altă parte, le-am luat în mână, dar le-am pus imediat la loc. într-o fotografie am văzut un om spânzurat în haine de deţinut, cu o largă eşarfa multicoloră prinsă de pantaloni. Un ofiţer SS care făcea parte din anturajul lui Hitler mi-a explicat: „Acesta este Witzleben. Nu vreţi să-i vedeţi şi pe ceilalţi? Toate sunt instantanee din timpul desfăşurării execuţiilor." Seara, s-a prezentat în sala de cinema filmul executării conspiratorilor. Nu puteam şi nici nu voiam sâ-1 văd. Dar, pentru a nu atrage atenţia, am pretextat că am foarte mult de lucru; am văzut un mare număr de oameni mergând la acest spectacol, majoritatea grade inferioare SS şi civili, dar nici un ofiţer al Wehrmachtului.

Capitolul 27 VALUL DINSPRE APUS

în primele zile ale lui iulie, i-am propus lui Hitler ca, în locul ineficientului comitet al celor trei, să-1 însărcineze pe Goebbels cu problemele mobilizării ţării în desfăşurarea războiului total, în momentul când făceam acest demers nu puteam prevedea că, peste câteva săptămâni, echilibrul dintre mine şi Goebbels se va modifica în defavoarea mea, deoarece eu, ca unul care figurasem printre candidaţii conspiratorilor, eram în pierdere de prestigiu, în afară de aceasta, tot mai mulţi conducători de partid îşi exprimau părerea că insuccesele avute până atunci fuseseră cauzate în principal de insuficienta angajare a partidului. Din punctul lor de vedere, cel mai bine ar fi fost ca generalii sa fie numiţi în funcţie chiar de către partid. Unii Gauleiteri regretau deschis că, în 1934, SA a fost eliminat în profitul Wehrmachtului; în eforturile de odinioară ale lui Rohm vizând formarea unei armate populare, vedeau acum o ocazie ratata. Din rândurile armatei populare, gândeau ei, s-ar fi ridicat un corp de ofiţeri educaţi în spirit naţional-socialist. Lipsa acestora li se părea că explică, la ora aceea, înfrângerile din ultimii ani. Partidul considera că e timpul să treacă la acţiune în sectorul civil şi să-şi extindă, cu fermitate şi energie, autoritatea imperativă asupra statului şi asupra noastră, a tuturor.

La numai o săptămână după reuniunea Gauleiterilor de la Poznan, Tix, preşedintele comitetului principal „Arme", mi-a relatat că „Gauleiterii, şefii SA şi celelalte organe ale partidului" încearcă să intervină în întreprinderi „fără să ceară avizul cuiva". Trei săptămâni mai târziu, ca urmare a imixtiunii partidului, „avea să se instituie un comandament dublu". Serviciile cvi atribuţii în domeniul armamentului se aflau „într-o anumită măsura sub presiunea Gauleiterilor; intervenţiile lor arbitrare provocau o harababură nemaipomenită".1

Gauleiterii erau încurajaţi în ambiţiile şi abuzurile lor de către Goebbels, care a devenit, pe neaşteptate, mai puţin ministru al Reichului şi mai mult şef de partid: susţinut de Bormann şi de Keitel, el a trecut la încorporări masive. Evident, aceste intervenţii arbitrare aveau să conducă la mari neajunsuri în producţia de armament. La 30 august 1944, am adus la cunoştinţa directorilor mei generali intenţia de a trece asupra Gauleiterilor responsabilitatea producţiei de armament.2 Eram decis să capitulez.

Aceasta cu atât mai mult cu cât mă vedeam lipsit de apărare; căci, de la o vreme încoace, eu, ca şi majoritatea miniştrilor, cu greu îi mai puteam prezenta lui Hitler asemenea situaţii, mai ales când priveau partidul, îndată ce discuţia lua o întorsătură neconvenabilă, schimba vorba. Era acum mai indicat să-mi comunic în scris doleanţele.

Plângerile mele priveau imixtiunile partidului, care deveneau tot mai numeroase. La 20 septembrie, i-am trimis lui Hitler o scrisoare detaliată pe această tema, expunându-i, printre altele, în mod deschis, reproşurile partidului la adresa mea, încercările lui de a mă înlătura sau de a mă dribla, suspiciunile şi tracasările la care mă supunea.

în scrisoare spuneam: „20 iulie a dat partidului noi motive de neîncredere faţă de numeroşii mei colaboratori din domeniul industriei. Partidul rămâne cu convingerea că anturajul meu cel mai apropiat este «reacţionar, preocupat unilateral de problemele economice şi străin partidului»." Goebbels şi Bormann îmi reproşaseră în faţă că organizaţia mea, întemeiată pe principiul autonomiei industriei, şi ministerul meu pot fi definite ca „rezervor de conducători economici reacţionari sau chiar ostili partidului". Nu mă simţeam în stare să duc la bun sfârşit, în deplină libertate şi cu sorţi de izbândă, misiunea tehnică încredinţată mie şi colaboratorilor mei, dacă munca noastră ar fi urmat să fie apreciată după criteriile politice ale partidului.

Numai cu două condiţii eram de acord cu intervenţia partidului în producţia de armament: Gauleiterii şi consilierii economici regionali ai lui Bormann să-mi fie subordonaţi direct în chestiunile privind armamentul. Consideram că „în ce priveşte emiterea ordinelor şi stabilirea atribuţiilor trebuie să existe o claritate deplină".4 Mergând mai departe, îi ceream din nou lui Hitler să ia poziţie în favoarea principiilor pe care le aplicam în conducerea activităţii din domeniul armamentului: „Este necesar să se ia o decizie categorică: ori se merge şi în continuare pe principiul autoconducerii industriei, bazat pe încrederea acordată şefilor de întreprinderi, ori se aplică un alt sistem. După părerea mea, trebuia ca responsabilitatea şefilor de întreprinderi să fie menţinută în continuare şi să fie subliniată cu maximum de insistenţă." Un sistem care a trecut toate probele nu trebuie modificat - scriam eu în concluzie - dar socoteam necesară luarea unei decizii „care să arate clar tuturor în ce direcţie se va orienta pe viitor conducerea economiei".

La 21 septembrie, i-am remis scrisoarea lui Hitler, la Cartierul General. A luat cunoştinţă de conţinutul ei fără să spună un cuvânt. A apăsat pe butonul soneriei şi a dat scrisoarea unui adjutant, cu indicaţia să i-o transmită lui Bormann. în acelaşi timp, 1-a însărcinat pe secretarul său ca, împreună cu Goebbels, care era prezent la Cartierul General, să decidă asupra conţinutului memoriului. Pierdusem definitiv. Lui Hitler i se făcuse lehamite să se mai bage în nişte certuri atât de impenetrabile pentru el.

Peste câteva ore, am fost invitat de Bormann la cancelaria lui, aflată la câţiva paşi de buncărul lui Hitler. Era în cămaşă, cu bustul lui gros, închingat cu bretelele pantalonilor; Goebbels însă era pus la şapte ace. Referindu-se la decretul lui Hitler din 25 iulie, ministrul mi-a spus pe şleau că va face uz nelimitat de dreptul ce i s-a conferit de a-mi da ordine. Bormann i-a ţinut hangul: trebuia ca eu să mă subordonez lui Goebbels. Tot el, Bormann, mi-a mai spus că, de altminteri, nu va mai tolera nici o încercare de a-1 influenţa pe Hitler direct, în confruntarea din ce în ce mai neplăcută pe care a stârnit-o cu acest prilej, s-a comportat ca un mitocan, în timp ce Goebbels - ameninţător, intervenind din când în când cu remarci cinice - era pe post de auditoriu. Dreptul la iniţiativă pe care eu îl cerusem de atâtea ori se exercita acum, dar, lucru surprinzător, de către tandemul Goebbels-Bormann.

Două zile mai târziu, Hitler, continuând să păstreze tăcere asupra cererilor pe care le formulasem în scris, mi-a dat, ce-i drept, din nou un semn de simpatie semnând un apel, redactat de mine şi adresat directorilor de fabrici. Apelul relua, în fond, ceea ce solicitasem în scrisoare, în condiţii normale, aceasta ar fi echivalat cu o victorie asupra lui Bormann şi Goebbels. Dar, la data aceea, despre autoritatea lui Hitler în partid nu se mai putea spune câtuşi de puţin că e de neclintit. Paladinii lui cei mai credincioşi treceau cu uşurinţă peste deciziile lui şi nu se mai jenau să intervină samavolnic în economie: erau primele semne evidente ale descompunerii care începea să macine aparatul de partid şi să zdruncine loialitatea clasei conducătoare. Diferendul a continuat să se învenineze, să îmbrace forme din ce în ce mai violente şi n-a făcut decât să confirme aceste simptome.5 Natural, la erodarea autorităţii lui Hitler o contribuţie însemnată o avea el însuşi. Dezorientat, Fiihrerul se găsea prins între pretenţiile lui Goebbels, care cerea mai mulţi soldaţi, şi insistenţa mea de a majora producţia de armament. El aproba când pe unul, când pe celălalt, îşi dădea acordul la nişte ordine ce se băteau cap în cap, şi aceasta până în ziua când bombele şi înaintarea armatelor inamice au făcut să nu se mai pună problema adoptării uneia sau a alteia dintre atitudini. Din acea zi, nici diferendul nostru şi, finalmente, nici chestiunea autorităţii lui Hitler n-au mai avut absolut nici o importanţă.

Supus atât presiunii problemelor politice, cât şi celei a inami-fcului extern, aveam o senzaţie de relaxare de fiecare dată când puteam să mă îndepărtez de Berlin. Curând am început o serie de călătorii de inspecţie pe front, din ce în ce mai prelungite. Desigur, în plan tehnic, nu mai puteam nicicum să ajut la ameliorarea calităţilor armamentului, căci, de acum, era exclusă valorificarea experienţei mele. Speram totuşi ca, prin observaţiile pe care le făceam sau prin informaţiile pe care le primeam de la şefii militari, să pot influenţa unele decizii ale Cartierului General.

Dar când încercam să dau o idee de ansamblu, rapoartele mele, atât cele scrise cât şi cele orale, rămâneau fără efect. De pildă, un mare număr de generali de pe front cu care stătusem de vorbă îmi cereau sa-i ajut să-şi împrospăteze vechile lor unităţi şi să primească arme şi blindate din producţia noastră de armament, încă importantă. Dar Hitler, precum şi Himmler, promovat coman-dant-şef al Armatei de interior, în ciuda tuturor argumentelor, considerau că trupele respinse de inamic nu mai aveau rezistenţă morală şi că era deci preferabil să se organizeze de urgenţă unităţi noi, numite divizii populare de grenadieri. în concepţia celor doi, trebuia ca diviziile înfrânte să fie lăsate, ca să reluăm expresia semnificativă pe care ei o foloseau, „să se vlăguiască sută la sută".

Am putut să-mi dau seama de rezultatele aplicării acestui sistem la sfârşitul lui septembrie 1944, cu ocazia unei inspecţii pe care am efectuat-o la Bitburg, într-o unitate a diviziei blindate de instrucţie. Comandantul ei, ofiţer cu mulţi ani de război la activ, mi-a arătat câmpul de luptă unde se desfăşurase, cu câteva zile înainte, tragedia acestei unităţi recent formate şi lipsite de experienţă. Insuficient instruită, şi ca urmare a unor avarii, pierduse în timpul marşului de apropiere 10 din cele 32 de tancuri noi „Panther". Restul de 22 de blindate ajunse pe teatrul de operaţiuni au fost, după cum mi-a explicat ofiţerul, conduse în câmp deschis, fără recunoaştere prealabilă, astfel încât 15 dintre ele au fost distruse de o unitate antitanc americană de parcă torul s-ar fi petrecut pe terenul de exerciţii. „Era prima luptă pe care o dădea această unitate, de curând pusă pe picioare. Când mă gândesc ce lecţie ar fi putut să le dea trupele mele experimentate acestor blindate!" a spus căpitanul cu amărăciune. I-am relatat

incidental lui Hitler şi am încheiat afirmând, nu fără ironie, că acest exemplu dovedeşte că „nişte unităţi recent înjghebate prezintă adesea inconveniente majore în comparaţie cu unităţile vechi, cărora li se trimit ranforsări".6 Dar relatarea mea n-a avut nici un efect asupra Ftihrerului. La o şedinţă de Stat-Major, a declarat că experienţa lui de infanterist îi arătase că trupele n-au grijă de armele lor decât atunci când li se drămuieşte foarte strict aprovizionarea cu altele noi.

Mai multe inspecţii mi-au permis să constat că, pe Frontul de Vest, se încerca să se ajungă cu adversarul la înţelegeri în chestiuni de amănunt. Lângă Arnhem 1-am întâlnit pe Bittrich, general Waffen-SS. Unitatea lui, Corpul 2 blindate, decimase în ajun o divizie aeropurtată britanică, în cursul luptelor, generalul încheiase un aranjament cu englezii prin care le permitea să folosească un spital de campanie situat în spatele liniilor germane. Or, nişte activişti de partid omorâseră piloţi englezi şi americani. Bittrich, indignat, vedea în aceasta o dezavuare a eforturilor sale. Vehementele reproşuri pe care le făcea partidului erau cu atât mai neaşteptate cu cât veneau din partea unui general SS.

Fostul adjutant al lui Hitler pentru Armata de uscat, colonelul Engel, care comanda acum Divizia 12 infanterie de lângă Duren, din proprie iniţiativă, încheiase şi el cu inamicul un aranjament care prevedea ca, în pauzele dintre lupte, răniţii să fie puşi la adăpost. Nu era recomandabil ca la Cartierul General să aduci vorba despre astfel de aranjamente, deoarece Hitler, după cum se ştia, vedea în ele nişte semne de „moleşeală". De fapt, îl auzisem adesea făcând remarci batjocoritoare la adresa aşa-zisului spirit cavaleresc, cultivat în mod tradiţional de ofiţerii prusaci; Hitler, dimpotrivă, susţinea că războiul, aşa cum era purtat în Est de către ambele părţi, cu caracterul lui dur şi disperat, întărea capacitatea de rezistenţă a soldatului de rând, căci situaţia ca atare îi înăbuşea manifestările de omenie.

îmi amintesc un singur caz când Hitler, călcându-şi pe inimă, a aprobat o înţelegere încheiată cu inamicul. La sfârşitul toamnei lui 1944, flota britanică tăiase trupelor germane din insulele greceşti orice legătură cu continentul, în ciuda supremaţiei navale absolute a britanicilor, trupele germane au putut fi transportate nestingherit cu vasele pe continent, trecând chiar pe la mică distanţă de unităţile Marinei britanice, în contraprestaţie, partea germană promisese să folosească trupele respective pentru apărarea Salonicului de ruşi, până în momentul când forţele engleze vor fi în măsură să-şi asume ele acest rol. La sfârşitul operaţiunii propuse de Jodl, Hitler a declarat: „A fost singura dată când ne-am învoit la aşa ceva."

în septembrie 1944, generalii de pe front, industriaşii şi Gauleiterii regiunilor din Vest se aşteptau să-i vadă pe americani şi pe britanici profitând de superioritatea lor şi declanşând o ofensivă neîntreruptă, aptă să copleşească trupele noastre dezarmate şi epuizate de război.7 Nimeni nu mai socotea c-ar mai putea fi opriţi şi nici unul dintre cei care-şi păstraseră simţul realităţii nu mai credea în posibilitatea unui „miracol ca acela de la Marna", în favoarea noastră.

Printre atribuţiile ministerului meu figura şi pregătirea distrugerii instalaţiilor industriale de orice fel, inclusiv a celor din teritoriile ocupate, în legătură cu retragerea de pe teritoriul Uniunii Sovietice, Hitler dăduse deja ordin să se recurgă la tactica „pământului pârjolit", pentru ca, într-o anumită măsură, să i se diminueze inamicului beneficiul rezultat din redobândirea de teritorii, îndată ce armatele de invazie şi-au început înaintarea, plecând de la capul de pod din Normandia, el n-a ezitat să dea instrucţiuni asemănătoare şi pentru teritoriile ocupate în Vest. Iniţial, această politică de distrugere se întemeia pe considerente realiste de operativitate. Se dorea frânarea înaintării inamicului, împiedicându-1 să prindă rădăcini, să se aprovizioneze din teritoriul eliberat, să folosească electricitatea, gazul, atelierele de reparaţii şi, pe termen mai lung, să-şi construiască o industrie de armament. Atât timp cât încă nu se întrevedea sfârşitul războiului, aceste cerinţe mi se păreau justificate; dar ele şi-au pierdut sensul din clipa în care înfrângerea definitivă s-a conturat ca deznodământ inevitabil.

Având în vedere situaţia noastră disperată, era firesc să plec de la ideea că războiul trebuie terminat evitând, pe cât posibil, distrugerile care ar fi compromis grav orice reconstrucţie ulterioară, căci eu nu eram stăpânit de genul acela de obsesie a nimicirii, care începuse să-i cuprindă din ce în ce mai mult pe oamenii din suita lui Hitler. Printr-un truc surprinzător de simplu, folosin-du-mă de propriile lui argumente, am reuşit să păcălesc un Hitler care organiza catastrofa cu tot mai mare nesăbuinţă şi îndârjire, întrucât, chiar în situaţii-limită, insista ca teritoriile pierdute să fie recucerite cât mai repede, n-am avut decât să susţin că industriile din aceste teritorii îmi sunt indispensabile pentru a menţine nivelul producţiei de armament după recucerire.

încă de la începutul invaziei, de la 20 iunie, după ce americanii străpunseseră frontul defensiv german şi încercuiseră oraşul Cherbourg, argumentul meu 1-a făcut pe Hitler să decidă că „în ciuda actualelor dificultăţi de transport, pe front nu se pune câtuşi de puţin problema abandonării capacităţilor de producţie ale industriei din zona respectivă".8 Aceasta a permis comandanţilor militari să ocolească o dispoziţie anterioară a Fiihrerului potrivit căreia, în cazul unei invazii reuşite, un milion de francezi ocupaţi în întreprinderile protejate urmau sa fie deportaţi în Germania.9

Acum Hitler vorbea din nou despre necesitatea de a se purcede la distrugeri generalizate în industria franceză. La 19 august, când Aliaţii se aflau încă la nord-vest de Paris, am reuşit totuşi să-i obţin asentimentul pentru ca instalaţiile industriale şi energetice care aveau să cadă în mâinile inamicului să fie paralizate, iar nu distruse.10

Dar n-am putut să-1 conving pe Hitler să ia o decizie de principiu în această chestiune; de fiecare dată trebuia să recurg la argumentul din ce în ce mai răsuflat că toate retragerile noastre au un caracter provizoriu.

Când, la sfârşitul lunii august, trupele inamice s-au apropiat de bazinul de minereu de fier de la Longwy şi Bric, m-am confruntat cu o situaţie diferită, din cauză că, în 1940, Lorena fusese, practic, anexată Reichului: aveam astfel de-a face, pentru prima dată, cu domeniul de competenţă al unui Gauleiter. Cum nu existau şanse să-1 conving pe acesta să nu distrugă teritoriul loren, m-am adresat direct lui Hitler şi am fost autorizat să las neatinse minele de fier şi industriile, urmând să dau instrucţiuni în acest sens Gauleiterilor din zonele respective."

La jumătatea lui septembrie 1944, la Saarbriicken, Rochling m-a informat că ai noştri predaseră deja Aliaţilor minele de fier franceze în stare de funcţionare. Dar întâmplarea a făcut ca uzina electrică, sursa de alimentare cu energie a instalaţiilor de pompare ale minelor, să se afle pe partea germană a frontului. Rochling voia să ştie dacă putea să furnizeze curent acelor instalaţii de pompare folosind linia de înaltă tensiune ce nu fusese avariată. Am fost de acord cu propunerea lui, precum şi cu aceea a unui comandant de trupe care voia să furnizeze curent oraşului Liege, pentru aprovizionarea spitalelor militare şi civile, în condiţiile în care traseul frontului separa oraşul de sursele de curent electric.

Câteva săptămâni mai târziu, începând de la mijlocul lui septembrie, a trebuit să iau o decizie în legătură cu soarta industriei germane. Natural, conducătorii industriei nu erau câtuşi de puţin dispuşi să accepte distrugerea uzinelor; fapt surprinzător, câţiva dintre Gauleiterii din teritoriile ameninţate au îmbrăţişat totuşi acest punct de vedere. Totul devenea din ce în ce mai bizar, în discuţii pline de subînţelesuri, de capcane şi portiţe de ieşire, se înjghebau complicităţi, iar din momente de sinceră exprimare se năşteau situaţii în care toată lumea avea la mână pe toată lumea.

Ca să mă pun dinainte la adăpost de neplăceri pentru situaţia în care Hitler ar fi fost informat că nu s-au efectuat distrugeri în zonele germane ale frontului, prin raportul asupra călătoriei de inspecţie pe care o făcusem în intervalul 10-14 septembrie îi aduceam la cunoştinţă că industria germană încă mai putea atinge o producţie relativ importantă în teritoriile situate imediat în spatele frontului. Pentru ca propunerile mele să fie credibile, îi citam câteva exemple: dacă ar exista la Aachen o uzină care ar produce patru milioane de cartuşe pe lună, atunci ar fi oportun s-o lăsăm să continue fabricarea acestor muniţii pentru nevoile imediate ale infanteriei până în ultimul moment, chiar dacă oraşul s-ar afla sub focul artileriei inamice. Afirmam că n-ar fi indicat să stopăm activitatea cocseriilor din Aachen dacă rezervele lor de cărbune le-ar permite, ca şi până acum, să asigure aprovizionarea cu gaze a oraşului Koln şi dacă, în acelaşi timp, ar putea produce câteva tone de benzol pe zi pentru armată. De asemenea, mai susţineam eu, a vrea să opreşti producţia centralelor electrice situate în vecinătatea imediată a frontului ar fi o eroare, toate instalaţiile poştei şi deci şi liniile telefonice ale armatei de pe un întins teritoriu fiind dependente de aceste centrale, în temeiul unor decizii mai vechi ale lui Hitler, am dispus, totodată, să li se trimită Gauleiterilor un mesaj prin care le atrăgeam atenţia că e obligatoriu ca instalaţiile industriale să rămână neatinse.12

Pe neaşteptate, a părut că totul se va repune în discuţie. Căci, la întoarcerea mea la Berlin, Liebel, directorul Administraţiei centrale a ministerului meu, m-a primit în casa noastră de la Wannsee, rezervată inginerilor veniţi în vizită, şi m-a informat că, în timpul cât am fost plecat, toate ministerele primiseră ordine importante de la Hitler. în conformitate cu acestea, trebuia ca tactica „pământului pârjolit" să se aplice, fără cruţare, pe întreg teritoriul german.

Pentru a fi feriţi de urechi indiscrete, ne-am întins pe o peluza din grădina vilei de la Wannsee; era o zi frumoasă, însorită, de vară târzie; pe lacul din faţa noastră lunecau bărci cu pânze. Rezumând ordinele lui Hitler, Liebel mi-a spus că urma sa nu i se permită nici unui german să locuiască în teritoriile ocupate de inamic. Dacă totuşi cineva ar mai fi rămas acolo, acela ar fi fost condamnat sa lâncezească într-un deşert din care se va fi şters orice urmă de civilizaţie. Trebuia să fie distruse complet nu numai instalaţiile industriale, centralele electrice, uzinele de gaze, uzinele de distribuire a apei, telefonul, ci şi tot ceea ce era necesar menţinerii vieţii: documentele pentru eliberarea cartelelor de alimente, actele de stare civilă, declaraţiile de reşedinţă, specificaţiile conturilor bancare, stocurile de alimente. Urmau să fie arse gospodăriile ţărăneşti şi omorâte vitele. Nici chiar din operele de artă care scăpaseră neatinse de bombardamente nu trebuia să mai rămână nimic. Monumentele, palatele, castelele şi bisericile, teatrele şi edificiile pentru spectacole de operă erau şi ele sortite distrugerii. Cu câteva zile în urmă, la 7 septembrie 1944, apăruse, din ordinul lui Hitler, un editorial în VolkischerBeobachterm care se dădea glas acestei explozii de vandalism: „Nici un spic german să nu-1 hrănească pe inamic, nici o gură germană să nu se deschidă pentru a-1 informa, nici o mână germana să nu se întindă spre a-1 ajuta. Duşmanul să găsească distruse toate cărările, barate toate străzile - să nu aibă în faţă decât moarte, neant şi ură."13

Degeaba încercasem în raportul asupra călătoriei mele să trezesc în Hitler un sentiment de milă: „în regiunea Aachen se văd convoaie jalnice de refugiaţi care pleacă în pribegie cu copii mici şi cu bătrâni, exact ca în Franţa anului 1940. Daca evacuările iau amploare, situaţia aceasta se va agrava fără îndoială, ceea ce trebuie să ne facă să fim prudenţi atunci când dăm asemenea ordine." Ii ceream lui Hitler „să meargă în zonele vestice ca să se convingă de aceste realităţi... Poporul vă aşteaptă."14

Dar Hitler nu s-a lăsat înduplecat. Dimpotrivă, îndată ce a auzit că Schmeer, Kreisleiterul Aachenului, nu folosise toate mijloacele posibile pentru a forţa populaţia să evacueze oraşul, 1-a destituit imediat din toate funcţiile,

l-a exclus din partid, trimiţându-1 apoi ca simplu soldat pe front. N-ar fi avut nici un sens să vrei a-1 convinge pe Hitler să revină asupra deciziei sale. Pe de altă parte, eu n-aveam suficientă autoritate să intervin ca un factor de sine stătător, împins de griji şi de nelinişti, am dictat pe nepregătite un mesaj, care, după ce primea aprobarea lui Hitler, urma să fie trimis de Bormann celor opt Gauleiteri din teritoriile vestice. Voiam să-1 pun pe Hitler în situaţia de a se dezminţi pe sine însuşi: nu i-am îmbrăţişat dispoziţiile radicale din ultimele zile, ci, sintetizând decizii date până atunci pentru cazuri particulare, 1-am determinat să emită o directivă generală. Psihologic, textul meu se întemeia din nou pe credinţa sa reală ori simulată în victorie: dacă nu revine asupra ordinului de a se distruge totul — încercam eu să-1 conving - atunci dă de înţeles că socoteşte războiul pierdut şi rezistenţa cu orice preţ inutilă, începeam cu o formulă lapidară: „Fiihrerul a ajuns la concluzia că poate să recucerească rapid teritoriile pierdute. Teritoriile din Vest, cu producţia lor de armament, fiind deosebit de importante pentru continuarea războiului, trebuie ca toate măsurile prevăzute pentru cazurile de evacuare să fie concepute în aşa fel încât să permită repunerea în funcţiune a industriei acestor teritorii... Instalaţiile industriale nu vor fi făcute inutilizabile decât în ultimul moment, prin măsuri care să le paralizeze pentru un timp... Centralele electrice din regiunile miniere e bine să fie cruţate, ca să se poată asigura îndepărtarea apei de infiltraţie, în caz de nefuncţionare a pompelor şi de inundare a puţurilor, este nevoie de luni de zile până să se poată relua activitatea în mine." Peste puţin timp, am telefonat la Cartierul General ca să întreb dacă i s-a prezentat Fiihrenilui mesajul. I se prezentase, într-adevăr, însă ieşise cu o modificare. Mă aşteptasem ca Hitler să-1 cenzureze pe ici-pe colo şi să dea o formulare mai categorică măsurilor menite să paralizeze întreprinderile. Dar, în realitate, nu s-a atins de conţinutul concret al textului, ci numai a atenuat, cu mâna lui, pasajul referitor la încrederea în victorie. Fraza a doua suna acum astfel: „Nu este cu desăvârşire exclusă redobândirea unei părţi a teritoriilor din Vest, aflate acum la inamic."

Difuzându-1 Gauleiterilor, Bormann a completat mesajul cu un adaos imperativ: „în numele Fiihrerului, vă transmit alăturat, pentru executare strictă şi necondiţionată, o telegramă a domnului Speer, ministru al Reichului."15 Bormann însuşi intrase în joc. Spre deosebire de Hitler, el părea să întrevadă clar urmările catastrofale pe care le-ar fi avut pustiirea totală a teritoriilor supuse evacuării.

Dar, în fond, vorbind despre „redobândirea unei părţi a teritoriilor din Vest aflate acum la inamic", Hitler nu încerca decât să-şi salveze imaginea. Ştia doar, de mai bine de o săptămână, că războiul, chiar dacă frontul s-ar stabiliza, se va termina în câteva luni din cauza lipsei de materiale, între timp, Jodl completase cu o serie de consideraţii strategice previziunile pe care le făcusem eu în anul precedent cu privire la producţia noastră de armament şi demonstrase că armata ocupa un spaţiu prea vast; el folosea imaginea şarpelui care nu se mai poate mişca din pricină că a înghiţit o pradă prea mare. De aceea propunea să se abandoneze Finlanda, nordul Norvegiei, Italia de Nord şi o parte a Balcanilor, reducându-se în felul acesta teritoriile ocupate, pentru a se lua poziţie pe linii de apărare favorabile din punct de vedere geografic, de-a lungul Tisei şi al Savei, precum şi pe limita sudică a Alpilor. El spera să elibereze astfel un număr important de divizii. Iniţial, Hitler obiectase la ideea de autolichidare conţinută în acest plan, însă în cele din urmă, la 20 august 1944,16 m-a autorizat să calculez consecinţele pe care le-ar avea renunţarea la materiile prime furnizate de teritoriile respective.

Dar, cu trei zile înainte de a-mi termina memoriul, pe 2 septembrie 1944, între Finlanda şi Uniunea Sovietică s-a semnat un armistiţiu şi trupelor germane li s-a cerut să părăsească ţara până la 15 septembrie. Jodl mi-a telefonat imediat, interesându-se de rezultatul calculelor mele. Umoarea lui Hitler se schimbase complet. Acum nici nu se mai gândea să evacueze de bunăvoie nişte teritorii. Jodl, dimpotrivă, susţinea, mai insistent decât oricând, ca armata germană să se retragă din Laponia cât încă nu se strică vremea: pierderea tuturor armelor ar fi inevitabilă, spunea el, dacă în cursul operaţiunii de retragere soldaţii noştri ar fi surprinşi de viscolele care încep în Laponia toamna timpuriu. Dar Hitler a recurs la acelaşi argument ca şi în urmă cu un an, când se punea problema evacuării minelor de mangan din sudul Rusiei: „Dacă pierdem zăcămintele de nichel din nordul Laponiei, atunci în câteva luni închidem fabricile de armament."

Argumentul n-avea să stea multă vreme în picioare. Trei zile mai târziu, la 5 septembrie, am trimis prin curier un memoriu lui Jodl şi lui Hitler. Demonstram pe această cale ca nu pierderea minelor de nichel finlandeze va hotărî soarta războiului, ci încetarea livrărilor de minereu de crom din Turcia. Presupunând că producţia de armament continua să se realizeze în condiţii de randament ridicat - ipoteză care era numai teoretică din cauza bombardamentelor aeriene - ultima livrare de crom pentru industria germană ar fi avut loc la l iunie 1945. „ţinând seama de posibilităţile de stocare ale industriei noastre prelucrătoare, producţia dependentă de crom, adică întreaga producţie de armament, se va opri la l ianuarie 1946."

Reacţiile lui Hitler deveniseră de multă vreme imprevizibile. Mă aşteptam mai degrabă la o izbucnire de furie neputincioasă, dar, de fapt, el a primit calm informaţiile pe care i le-am dat, nu a tras nici o concluzie şi, în ciuda sfatului lui Jodl, a amânat până la jumătatea lui octombrie începerea evacuării. Poate că în situaţia militară de atunci asemenea prognoze îl lăsau rece. După prăbuşirea fronturilor în Est şi în Vest, data de l ianuarie 1946 trebuie să-i fi părut o utopie până şi lui Hitler.

Deocamdată, consecinţele penuriei de carburant erau cele care ne dădeau de furcă cel mai mult. în iulie, îi scrisesem lui Hitler că, din cauza lipsei de carburant, în septembrie 1944 va trebui probabil să renunţăm la orice mişcare tactică; acum se adeverea această previziune. La sfârşitul lui septembrie, îi semnalam următoarele: „Cu

toată vremea frumoasă, un grup de 37 de avioane de vânătoare operaționale, staționat la Krefeld, după ce timp de două zile a fost constrâns la inactivitate, a treia zi n-a putut să zboare decât până la Aachen, şi numai cu 20 de aparate, deoarece nu a primit decât 20 de tone de carburant." Când am aterizat peste câteva zile pe aerodromul bazei de instrucție de la Werneuchen, la est de Berlin, comandantul mi-a explicat că fiecare elev pilot nu poate efectua decât o oră de zbor de antrenament pe săptămână, unitatea neprimind decât o parte din carburantul de care are nevoie.

Armata de uscat era şi ea aproape imobilizată din cauza penuriei de carburant. La sfârşitul lunii octombrie, i-am relatat lui Hitler despre o călătorie de noapte pe care o făcusem în vederea unei inspecții la Armata a 10-a, aflată la sud de Pad. Întâlnisem acolo „o coloană de 150 de camioane, trase fiecare de câte patru boi; nenumărate alte camioane erau remorcate de blindate şi de tractoare". La începutul lui decembrie, mă îngrijora faptul ca „pregătirea conducătorilor de tancuri lăsa foarte mult de dorit, pentru că, din lipsă de carburant, nu se puteau antrena cum trebuie".18 Generalul Jodl ştia, fireşte, chiar mai bine decât mine, cât de proastă era situația în care ne aflam. Ca să disponibilizeze 17 500 de tone de carburant - cândva producția a două zile şi jumătate - în vederea ofensivei din Ardeni, a trebuit să suspende, la 10 noiembrie 1944, aprovizionarea cu carburant a altor grupuri de armate.19

între timp, efectul bombardamentelor asupra uzinelor de hidrocarburi sintetice se repercutase indirect asupra ansamblului industriei chimice. Trebuia să-1 informez pe Hitler „că suntem nevoiți să amestecăm explozibilii cu sare ca să umplem cartuşele existente si că, în felul acesta, am atins ultima limită a posibilului". De fapt, începând din octombrie 1944, explozibilii conțineau 20% sare gemă, ceea ce le diminua în aceeaşi măsură eficacitatea.20

în această situație disperată, Hitler şi-a ratat şi ultimul atu pe care-1 mai avea în planul mijloacelor tehnice. Tocmai atunci noi produceam din ce în ce mai multe avioane de vânătoare: era un caraghiozlâc. în ultimele şase luni ale războiului, aviația a primit 12 720 avioane de vânătoare; în 1939, începuserăm războiul cu numai 77121. La sfârşitul lui iulie, Hitler îşi dăduse din nou acordul la un proiect de selecționare a 2 000 de piloți pentru un curs special de pregătire, deoarece noi tot mai speram ca, printr-o concentrare masivă a aviației de vânătoare, să provocăm mari pierderi flotei aeriene americane şi să constrângem inamicul să pună capăt bombardamentelor, într-adevăr, în zborurile lor dus şi întors, aceste formațiuni de bombardiere ofereau un flanc ce se întindea în medie pe mai mult de l 000 de kilometri.

Calculele mele şi ale lui Galland, generalul Aviației de vânătoare, conduseseră la concluzia că noi pierdeam, în medie, un avion de vânătoare pentru fiecare bombardier inamic doborât în spațiul aerian german; estimam, de altminteri, că pierderile în materiale sunt în raport de l la 6, iar pierderile în piloți în raport de l la 2. Dar, cum jumătate dintre piloții noştri reuşeau să se salveze sărind cu paraşuta şi cum echipajele inamice nu puteau cădea în prizonierat decât pe sol german, noi credeam că, în ciuda superiorității Aliaților în oameni, în materiale şi în posibilitatea de a instrui noi piloți, avantajul va fi indubitabil de partea noastră.

înjur de 10 august, Galland, extrem de agitat, m-a solicitat să mergem împreună cu avionul la Cartierul General: conform uneia dintre deciziile subite şi arbitrare ale lui Hitler, flota aeriană „Reich", care era pe punctul de a se constitui, cu cele 2 000 de avioane de vânătoare ale ei, urma să fie transferată pe Frontul de Vest. Din experiență, ne dădeam seama că acolo ar fi fost în scurt timp decimată. Hitler bănuia, desigur, motivul vizitei noastre. Ştia că nu-şi respectase promisiunea pe care mi-o făcuse în iulie, de a afecta avioane de vânătoare pentru protecția uzinelor de hidrocarburi. Dar, în timpul şedinței de Stat-Major, a evitat orice confruntare şi a decis să ne primească îndată după încheierea discuțiilor în plen.

Am început prin a-mi exprima cu prudență rezervele privind oportunitatea deciziei sale şi, în ciuda stării de iritare, i-am expus, cu tot calmul de care eram în stare, situația catastrofală a producției de armament, i-am dat cifre şi i-am descris consecințele la care ne expuneam dacă bombardamentele ar fi continuat. El n-a întârziat să dea semne de nervozitate şi de indispoziție; deşi a ascultat fără să scoată un cuvânt, am putut să-mi dau seama după expresia feței, după îndârjirea cu care-şi freca mâinile, după felul cum îşi rodea unghiile, că tensiunea în care se află este în continuă creştere. Când am terminat, şi când tocmai credeam ca-1 convinsesem de necesitatea ca orice avion de vânătoare disponibil pe teritoriul Reichului să fie folosit în combaterea bombardierelor, Hitler nu s-a mai putut abține. S-a înroşit ca focul, ochii lui pierzându-si orice vioiciune şi expresivitate. Apoi a început sa strige ca un apucat: „Măsurile operative sunt treaba mea! Ocupă-te de armamentul dumitale! Asta nu te priveşte pe dumneata!" Poate că i-ar fi venit mai uşor să-mi accepte explicațiile dacă ne-am fi aflat între patru ochi. Prezența lui Galland nu era de natură nici să-1 facă înțelegător, nici să-1 predispună la concesii.

A întrerupt brutal discuția şi deci orice altă argumentație: „Nu mai am timp de dumneata." înmărmurit, m-am retras cu Galland în baraca mea.

A doua zi, când ne pregăteam să luăm avionul pentru a ne întoarce cu mâna goală la Berlin, Schaub ne-a anunțat că trebuie să ne prezentăm încă o data la Hitler. Incapabil să se stăpânească, el s-a înfuriat din nou; cuvintele i se rostogoleau din gură într-un debit din ce în ce mai accelerat: „Nu mai vreau să se producă avioane! Aviația de vânătoare se desființează! Opriți producția de avioane! Imediat! Ați înțeles? Vă plângeți mereu că vă lipsesc lucrătorii specializați, nu-i aşa? Strângeți-i pe toți şi trimiteți-i să producă tunuri antiaeriene. La tunuri antiaeriene toți lucrătorii! Şi materialele! Vă dau ordin! Trimiteți-mi-1 pe Saur imediat la Cartierul General! Trebuie întocmit un program pentru tunurile antiaeriene. Spuneți-i asta şi lui Saur. Un program înmulțit cu zece... Vom

pune sute de mii de muncitori să lucreze în producția de tunuri, în reportajele presei străine citesc zilnic cât de periculoasă este apărarea antiaeriană. Apărarea antiaeriană le inspiră respect, nu avioanele noastre de vânătoare!" Galland a încercat să-i explice că avioanele noastre de vânătoare ar doborî mult mai multe avioane inamice decât apărarea antiaeriană, dacă am putea să le folosim în Germania, dar el n-a reuşit să depăşească primele cuvinte. Am fost din nou expediați cu brutalitate, de fapt dați pe uşă afară.

în pavilionul ceaiului, mi-am turnat mai întâi un vermut din sticla ce era mereu pregătită pentru ocazii de genul acesta; mă durea stomacul după o asemenea scenă. Galland, care părea totdeauna calm şi stăpân pe sine, avea acum, pentru prima oară de când îl cunoşteam, un aer deconcertat. Nu putea să se împace cu gândul că aviația de vânătoare, care-i era subordonată, urma să fie desființată pentru laşitate în fața inamicului, în ce mă priveşte, eu cunoşteam izbucnirile lui Hitler şi ştiam că acționând cu tact şi prudență se poate ajunge, de cele mai multe ori, la corectarea deciziilor sale. Am încercat să-1 liniştesc pe Galland: capacitățile de producție construite pentru avioanele de vânătoare nu permiteau trecerea la producția de tunuri. Nu tunurile antiaeriene reprezentau punctul nevralgic al producției noastre de armament, ci munițiile şi, mai ales, explozibilii.

Saur, care se temea, asemenea mie, ca nu cumva Hitler să ceară nişte lucruri irealizabile, i-a explicat a doua zi şefului că o majorare a producției de tunuri antiaeriene depinde de livrarea unor maşini-unelte de un tip special, care servesc la alezarea de tuburi lungi.

Puțin mai târziu, m-am dus din nou, împreună cu Saur, la Cartierul General pentru a discuta detaliile acestui ordin pe care, în plus, Hitler îl dăduse şi în scris. După ce la început ceruse ca producția să fie mărită de cinci ori, acum, după o luptă înverşunată, se mulțumea cu o majorare de două ori şi jumătate. Pentru a realiza acest program, el ne-a fixat ca termen luna decembrie 1945, cerând totodată ca producția de muniții destinate apărării antiaeriene să fie dublată.23 S-au putut discuta în linişte douăzeci şi opt de puncte ale ordinii de zi. Dar, când i-am atras din nou atenția asupra faptului că trebuia să angajăm avioanele de vânătoare pe teritoriul național, el s-a înfuriat iarăşi, m-a întrerupt, a repetat ordinul cu privire la creşterea producției de tunuri antiaeriene în locul celei de avioane de vânătoare şi a închis şedința.

A fost primul ordin al lui Hitler căruia nici eu, nici Saur nu ne-am supus. M-am hotărât să acționez după mintea mea şi, a doua zi, am stabilit în fața Statului-Major al Sectorului Armament „că, în orice condiții, trebuie să asigurăm funcționarea la cei mai înalți parametri a industriei producătoare de avioane de vânătoare". Trei zile mai târziu, i-am convocat pe reprezentanții industriei aeronautice şi, în prezența lui Galland, le-am explicat importanța misiunii lor: „Este vorba de accelerarea producției la maximum, pentru a face față pericolului extrem de grav care ne amenință: distrugerea producției noastre de armament pe teritoriul patriei."24 între timp însă, şi Hitler se calmase şi-mi dăduse pe neaşteptate acordul cu privire la caracterul de maximă urgență al unui program, desigur redus, având ca obiect construcția de avioane de vânătoare. Furtuna trecuse.

în vreme ce noi eram constrânşi să limităm producția şi chiar să încetăm a mai pune la punct şi alte prototipuri, Hitler, din ce în ce mai calculat, căuta să trezească printre generali şi în rândul vârfurilor conducerii speranța că, în curând, aveam să intrăm în posesia unor arme noi, apte să decidă soarta războiului. Adesea, în inspecțiile mele la divizii, eram întrebat cu un zâmbet misterios când or să fie gata armele-minune. Nu-mi plăceau deloc asemenea iluzii, pentru că, într-o zi, tot avea să vină dezamăgirea. De aceea, la mijlocul lui septembrie, când V2 începuseră deja să fie utilizate, i-am adresat lui Hitler următoarele rânduri: „Credința în iminenta introducere în luptă a unor noi arme, de natură să influențeze soarta războiului, este larg răspândită în rândurile trupei. Ea aşteaptă ca acest lucru să se producă în zilele următoare. Convingerea este sincer împărtăşită şi de unii ofițeri superiori. Rămâne de discutat dacă este oportun ca, într-o perioadă atât de grea, să pregăteşti o deziluzie care nu va întârzia să aibă consecințe supărătoare asupra moralului trupelor, trezind o speranță ce nu se va putea materializa într-un termen aşa de scurt. Populația aşteaptă şi ea în fiecare zi minunea şi se întreabă dacă ne dam seama că se apropie ceasul al doisprezecelea. Nu mai este posibil să ținem în magazii aceste arme şi să le tot amânăm folosirea. Atunci se pune întrebarea: are vreo îndreptățire o asemenea propagandă?"25

într-o convorbire pe care am purtat-o între patru ochi, Hitler a recunoscut că am avut dreptate; nu renunțase totuşi, cum urma să constat curând, la a flutura în văzul tuturor perspectiva unor arme miraculoase. De aceea, la 2 noiembrie 1944, îi scriam lui Goebbels: „Mi se pare inoportun să insuflam opiniei publice speranțe pentru care nu putem garanta cu certitudine că le vom realiza într-un termen previzibil... îmi îngădui deci să vă rog să aveți grijă ca, de acum înainte, presa cotidiană şi de specialitate să nu mai facă referiri la performanțe în materie de armament care sunt de domeniul viitorului."

Prin urmare, Goebbels a încetat realmente să mai publice informații privind armele noi. Dar, lucru curios, s-au intensificat zvonurile. De-abia la Procesul de la Niirnberg am aflat, din gura lui Fritzsche, unul dintre primii colaboratori ai ministrului Propagandei, că Goebbels înființase un serviciu special de răspândire a zvonurilor. Acestea se refereau la cele ce aveau să se întâmple în viitor. De câte ori nu rămăseserăm noi seara, după şedințele consacrate problemelor armamentului, ca să ne imaginăm noi descoperiri ale tehnicii... Nici problema posibilității de a construi o bombă atomică nu era ocolită. La şedințele noastre asistaseră adesea informatori din anturajul lui Goebbels; ei nu lipsiseră nici de la reuniunile noastre de seară.

In acele vremuri tulburi, când fiecare se lăsa legănat de speranțe, zvonurile îşi găseau un teren propice de difuzare. De mult timp nu se mai dădea crezare ziarelor. Fițuicile astrologice au făcut totuşi excepție în ultimele luni ale războiului, bucurându-se de aprecierea unui număr din ce în ce mai mare de oameni disperați. După cum mi-a relatat Fritzsche la Nurnberg, multiple rațiuni obligau ca aceste publicații să țină de competența Ministerului Propagandei, care s-a folosit de ele pentru a influența opinia publică. Horoscoape „ticluite" vorbeau de nişte văi ce trebuie străbătute, proroceau cum ca, acuşi-acuşi, lucrurile vor lua o întorsătură extraordinară, făcând risipă de promisiuni deghizate. Numai în fițuicile astrologice se mai vorbea despre un viitor al regimului.

Capitolul 28 PRĂBUŞIREA

Industria de armament, aflată din primăvara lui 1944 în subordinea ministerului meu, a început spre sfârşitul toamnei să se subțieze din nou. Nu era vorba numai de faptul că punerea la punct a rachetelor mari, considerată de mulți a fi decisivă, trecuse sub controlul SS-ului, ci şi de acela că unii Gauleiteri reuşiseră să ia sub oblăduire fabricile de armament de pe raza circumscripției lor. Hitler sprijinea asemenea inițiative. A fost de acord, de pildă, cu cererea lui Sauckel privind amplasarea în Turingia a unei mari uzine subterane, unde să se producă în serie avioane de vânătoare. Era vorba de avioane monomotor, cărora Hitler le spunea „Volksjäger". Dar economia noastră intrase deja în agonie, astfel încât fărâmițarea n-a mai avut timp să-şi facă efectul.

Concomitent cu aceste tentative, şi ca un simptom al dezorientării crescânde, se născuse speranța că am putea obține succese chiar şi cu arme primitive, atenuându-se astfel criza în care ne găseam din punct de vedere al tehnicii armamentului. Ce ne lipsea la acest capitol trebuia suplinit prin curajul individual al fiecăruia, în aprilie 1944, Donitz îl numise pe ingeniosul viceamiral Heye responsabil al construcției de submarine individuale şi de alte vase de război; dar, până să înceapă producția de serie, se făcuse luna august, invazia reuşise definitiv şi timpul pentru asemenea proiecte trecuse. Himmler, pe de altă parte, voia să organizeze un „comando al morții", cu avioane cu reacție ai căror piloți ar fi avut misiunea să intre berbeceşte în bombardierele inamice spre a le nimici. O altă armă primitivă era ceea ce se chema „Panzerfaust"

(pumnul blindat), o mică rachetă lansată manual, destinată să acopere golul creat de lipsa tunurilor antitanc.1

în toamna lui 1944, Hitler a intervenit brusc în producția măştilor de gaze numind un delegat special care i se subordona direct. S-a întocmit în mare grabă un program, având ca obiect protejarea populației de consecințele unui război cu gaze toxice. Deşi la ordinul imperativ al lui Hitler s-a putut tripla producția şi, începând din octombrie 1944, s-a depăşit cifra se 2 300 000 de măşti de gaze, protecția populației urbane nu putea fi asigurată decât peste câteva luni. De aceea organele de partid difuzau sfaturi, explicând cetățenilor cum se pot proteja cu mijloace sumare, de pildă cu ajutorul hârtiei.

Desigur, Hitler vorbea la data aceea de pericolul unui atac cu gaze toxice asupra oraşelor germane,2 dar prietenul meu, doctor Karl Brandt, pe care îl însărcinase cu asigurarea măsurilor de protecție, nu excludea posibilitatea ca aceste pregătiri febrile să fie preludiul unui război chimic declanşat chiar de noi. Printre alte „arme miraculoase", noi posedam un gaz toxic, numit tabun, care pătrundea prin filtrele tuturor tipurilor cunoscute de măşti de gaze. Era suficient contactul cu nişte urme oricât de slabe ca să se producă efectul ucigător.

La un moment dat, Robert Ley, chimist de profesie, m-a invitat să călătorim împreună în vagonul său salon. Era în toamna lui 1944, după o consfătuire la Sonthofen. După cum îi era obiceiul, avusese grijă ca de pe masă să nu ne lipsească vinurile grele. Vorbirea lui împleticită trăda starea de agitație în care se afla. „Dar noi avem acest nou gaz", 1-am auzit spunând. „Ftihrerul trebuie să-1 folosească! Dacă nu acum, atunci când? Acum ori niciodată! Dumneata să nu pierzi ocazia să-i explici că e timpul şi răstimpul să facă acest pas!" Am tăcut. Dar era clar că Ley purtase o discuție asemănătoare cu Goebbels, deoarece ministrul Propagandei se interesase la cei din industria chimică în legătură cu eficiența gazului toxic şi-i ceruse lui Hitler dezlegarea de a-1 utiliza. Hitler, ce-i drept, respinsese constant ideea unui război cu gaze toxice, dar acum, în cursul unei şedințe de Stat-Major, lăsase să se înțeleagă că folosirea gazelor ar putea stopa înaintarea trupelor sovietice. Se hrănea astfel cu speranța deşartă că țările occidentale vor accepta un război chimic împotriva Estului: căci, după el, guvernul englez şi cel american aveau interes, în acest stadiu al războiului, ca ruşii să nu mai poată înainta, întrucât în şedința de Stat-Major nu s-a înregistrat vreo reacție pozitivă, nici Hitler n-a mai revenit asupra temei.

Nu încape îndoială că generalii se temeau de nişte consecințe imprevizibile, în ce mă priveşte, la 11 octombrie 1944, îi scriam lui Keitel că, din cauza prăbuşirii industriei chimice, materiile prime, ca cianogenul şi metanolul, se epuizaseră.3 In consecință, producția de tabun urma să fie oprită începând cu l noiembrie, iar cea de iperită să fie redusă la un sfert. Keitel, ce-i drept, a obținut un ordin de la Hitler care interzicea orice reducere a producției de gaze toxice. Dar asemenea dispoziții nu mai aveau deja nici o legătura cu realitatea. Fără sa fi fost primit vreun răspuns, repartizarea produselor chimice de bază se efectua în conformitate cu propunerea mea.

La 11 noiembrie, am fost nevoit să adaug la memoriile mele privind nerealizările din industria de carburanți o nouă informație alarmantă: de mai bine de şase săptămâni, comunicațiile cu Ruhrul erau blocate. I-am scris lui Hitler: „Având în vedere întreaga structură economică a Reichului, a devenit evident că pierderea zonei industriale Renania-Westfalia este, pe termen lung, insuportabilă pentru ansamblul economiei germane şi pentru o continuare cu succes a războiului... Uzine de armament extreme de importante sunt pe punctul de a se opri. în condițiile

actuale, nu există nici o posibilitate de a evita aceste situații. Cărbunele nemaiputând fi transportat în restul teritoriului Reichului, rezervele Reichsbahnului se diminuează rapid, uzinele de gaze amenință să sucombe, fabricile de ulei şi de margarina mai au puțin şi se opresc; chiar şi aprovizionarea cu cocs a spitalelor a devenit insuficientă."

De fapt, sfârşitul bătea la uşă. începeau să apară semne de anarhie. Trenurile cu cărbune nu mai ajungeau la destinație, fiind oprite de Gauleiteri, care le confiscau încărcătura pentru propriile lor nevoi. La Berlin, clădirile nu mai erau încălzite: gazele şi curentul electric nu puteau fi distribuite decât la anumite ore. De la Cancelaria Reichului ne-a venit o reclamație indignată deoarece Oficiul nostru de resort refuzase să-i repartizeze toată cantitatea prevăzută pentru restul lunilor de iarnă.

în situația creată devenise imposibil să ne realizăm programele, ci numai să încercăm să producem piesele ce ne lipseau. Dacă stocurile se epuizează, adio producție de armament! în privința asta, eu, ca de altfel şi strategii aviației inamice, subestimam marile rezerve de piese disparate care se acumulaseră în uzine.5 Dintr-o anchetă aprofundată, rezulta că se mai putea conta pe randamente ridicate în producția noastră de armament numai pe durata câtorva luni. Hitler a primit acest ultim „program de urgență şi de producție complementară", cum îi ziceam noi, cu un calm ce a făcut să ne înghețe sângele în vine. Dar n-a catadicsit să spună nici un cuvânt despre consecințele în privința cărora nu mai era nici un dubiu.

Cam în aceeaşi perioadă, la o şedință de Stat-Major, Hitler s-a exprimat de față cu toți generalii: „Norocul nostru că avem un geniu printre noi. Este Saur. El reuşeşte să biruie toate greutățile." Generalul Thomale i-a atras atenția lui Hitler că mă aflu şi eu, Speer, printre cei prezenți, la care a replicat scurt şi iritat de a fi fost întrerupt: „Da, ştiu, dar Saur e geniul care va stăpâni situația." Partea curioasă este că am înghițit acest afront deliberat fără să mă sinchisesc, aproape ca pe ceva adresat altuia: începeam să mă desprind din context.

La 12 octombrie 1944, atunci când situația militară în Vest se stabilizase şi când se putea vorbi din nou de un front, nu numai de valuri de oameni în jalnică retragere, Hitler m-a luat deoparte după o şedință de Stat-Major; mi-a cerut să-mi iau angajamentul că voi păstra secretul spunându-mi apoi că o să strângă toate forțele disponibile şi o să declanşeze o mare ofensivă în Vest: „Pentru aceasta, va trebui ca dumneata să organizezi o unitate alcătuită din muncitori constructori germani, suficient de motorizată ca să poată efectua şi lucrări de poduri de tot felul, chiar dacă traficul feroviar este întrerupt. Mergi pe forma de organizare care şi-a trecut toate probele în timpul campaniei din Vest, din 1940."6 I-am atras atenția că nu prea mai avem camioanele necesare unei asemenea operațiuni. „Pentru realizarea acestui scop, toate celelalte trec pe planul doi, oricare ar fi consecințele. Aceasta va fi marea lovitură! E obligatoriu să reuşească", a spus el apăsat.

Spre sfârşitul lui noiembrie, Hitler a declarat din nou că îşi joacă ultima carte în această ofensivă. Convins că va reuşi, el a adăugat, imperturbabil, că este ultima lui tentativă: „Dacă eşuează, nu mai văd nici o posibilitate de a termina războiul în condiții avantajoase... Dar o să răzbim noi", a adăugat el, pentru ca apoi să se piardă imediat în vise şi ipoteze fanteziste, tot mai stufoase: „O singură străpungere a frontului occidental! O să vezi dumneata! Asta va duce la prăbuşirea şi panica americanilor. Vom pătrunde în centru şi vom lua Anversul. Adică vor pierde portul prin care se aprovizionează! Armata engleză se va pomeni strânsă ca-ntr-o pungă imensă. Vom face sute de mii de prizonieri, ca rândul trecut în Rusia!"

Cam în aceeaşi perioadă, m-am întâlnit într-o zi cu Albert Vogler, să discutăm situația disperată în care se afla Ruhrul ca urmare a bombardamentelor; cu acest prilej, el m-a întrebat pe şleau: „Dar nu se mai termină o dată povestea asta?" I-am explicat că Hitler vrea să concentreze toate forțele într-o ultimă încercare. Vogler a ținut-o pe-a lui: „Dar oare lui nu îi este clar că toate astea trebuie să se termine într-o bună zi? Prea tare ne irosim forțele. De ce reconstrucție va mai putea fi vorba dacă distrugerea industriei mai continuă aşa, fie şi numai câteva luni de-acum încolo?" Eu i-am replicat: „Cred că Hitler îşi joacă ultima carte şi ştie şi el acest lucru." Vogler m-a privit sceptic: „Fireşte, este ultima lui carte, acum, când producția noastră se prăbuşeşte peste tot. Acțiunea va fi îndreptată contra Estului pentru a ne permite să respirăm?" I-am dat un răspuns evaziv. „Asta va fi desigur pe Frontul de Est. Nimeni nu poate fi atât de nebun încât să se lase descoperit în fața Estului şi să vrea să oprească inamicul din Vest", a spus Vogler. începând din noiembrie, la şedințele de Stat-Major, generalul Guderian, şeful de Stat-Major al Armatei de uscat, i-a tot atras atenția lui Hitler asupra amenințării directe ce plana asupra Sileziei Superioare, ca urmare a concentrărilor de trupe pe Frontul de Est. Se înțelege că el dorea transferarea diviziilor concentrate pentru ofensivă în Vest pe teatrul de operațiuni din Est, evitând astfel o catastrofa pe Frontul germano-sovietic. La Procesul de la Ntirnberg, mai mulți acuzați au încercat să justifice prelungirea războiului până în perioada de după iama 1944-1945 pretinzând ca Fuhrerul continuase lupta numai pentru a salva viața refugiaților din Est şi pentru a expune cât mai puțini soldați germani prizonieratului în Rusia. Dar toate deciziile pe care Hitler le-a luat în acest timp dovedesc, fără excepție, contrariul.

Eu consideram ca era indispensabil ca „ultima carte" a lui Hitler să fie jucata cu maximum de eficacitate. De aceea am convenit cu comandantul-şef al Grupului de armate B, feldmareşalul Model, să-i furnizez pe parcursul ofensivei un ajutor improvizat în armament. La 16 decembrie, ziua atacului, m-am instalat într-o cabană de vânătoare situată lângă Bonn. în timpul călătoriei mele nocturne spre Vest, văzusem gările de triaj aflate la est de Rin supraaglomerate cu mărfare. Bombardamentele imobilizaseră aici materialele destinate ofensivei.

Cartierul General al lui Model se afla în fundul unei vai înguste, împădurite, a Eifelului, în casa de vânătoare a unui mare industriaş. La fel ca şi Statul-Major al Armatei de uscat, Model renunţase la construcţiile tip buncăr, căci nu voia să atragă atenţia avioanelor de recunoaştere inamice. Model era bine dispus, căci surpriza reuşise şi frontul fusese rupt; trupele sale înaintau rapid. Vremea ne era favorabilă, exact aceea pe care şi-o dorise Hitler înainte de ofensivă: „Ne trebuie vreme rea, altminteri operaţiunea nu va reuşi."

Ca obişnuit al tururilor de inspecţie pe câmpurile de luptă, voiam să ajung cât mai aproape de linia frontului. Trupele care înaintau aveau un moral ridicat, pentru că straturile joase de nori împiedicau orice activitate aeriană, în schimb, chiar de a doua zi, în comunicaţii se instalase haosul, camioanele cu muniţie nu mai avansau decât metru cu metru pe şoseaua cu trei sensuri de circulaţie. Maşina mea, prinsă între ele, nu făcea, în medie, mai mult de 3-4 kilometri pe oră. Mi-era teamă să nu se îndrepte vremea.

Model socotea că această dezordine are mai multe cauze, printre care lipsa de disciplină în unităţile recent constituite şi haosul ce domneşte în spatele frontului. Dar, ca întotdeauna, tabloul de ansamblu arăta că Armata de uscat îşi pierduse capacitatea de organizare care o făcuse celebră cândva: era, desigur, una dintre consecinţele celor trei ani de comandă exercitată de Hitler.

Primul obiectiv al anevoioasei noastre deplasări era un pod care fusese aruncat în aer, pe aripa nordică a Armatei a 6-a blindate SS. Ca să mă fac util, îi promisesem lui Model că voi căuta o soluţie pentru a repara cât mai repede podul cu pricina. Soldaţii au întâmpinat cu scepticism apariţia mea inopinată. Adjutantul meu îl auzise pe unul dintre aceştia dând următoarea explicaţie venirii mele: „Ăstuia i-a tras Fiihrerul un perdaf, pentru că podul încă nu e gata. Acum are ordin să pună el însuşi umărul la treabă." De fapt, construcţia podului trena, deoarece unităţile de constructori ale OT, pe care noi le alcătuiserăm cu cea mai mare grija, se blocaseră la est de Rin, în nişte ambuteiaje imposibile, în aceeaşi situaţie se afla şi cea mai mare parte a materialului destinat lucrărilor respective. Aşa că sfârşitul rapid al ofensivei era deja predeterminat de lipsa utilajelor necesare pentru construirea podurilor.

Un alt factor care îngreuna buna desfăşurare a operaţiunilor era aprovizionarea insuficientă cu carburanţi, în momentul trecerii la atac, unităţile de blindate nu dispuneau decât de slabe rezerve, în superficialitatea lui, Hitler contase pe faptul că unităţile de blindate se vor aproviziona ele însele din stocurile pe care le vor fi capturat de la americani. Când ofensiva a fost pe punctul de a se împotmoli, i-am venit în ajutor lui Model şi, luând legătura la telefon cu uzinele de benzol situate în apropiere, în zona Ruhrului, am dat ordin să se improvizeze trenuri cu vagoane-cisternă şi să se transporte imediat carburantul pe front.

Dar torul s-a prăbuşit când, peste câteva zile, ceaţa s-a ridicat şi cerul, degajat de orice nor, s-a acoperit de numeroase bombardiere şi avioane de vânătoare inamice. A călători ziua a devenit o problemă chiar şi pentru un autoturism rapid; adesea eram bucuroşi să ne putem adăposti într-un mic boschet. A trebuit ca aprovizionarea să se facă de-acum încolo noaptea: se înainta pe bâjbâite, aproape fără vizibilitate, de la un copac la altul.7 La 23 decembrie, cu două zile înainte de Crăciun, Model mi-a spus că ofensiva a eşuat definitiv, dar că totuşi Hitler a ordonat să fie continuată.

Am rămas până la sfârşitul lui decembrie în regiunea în care se desfăşurau operaţiunile, am inspectat diferite divizii, am nimerit sub focul artileriei şi al avioanelor de vânătoare venind în picaj şi am văzut urmările îngrozitoare ale unui atac german asupra unui cuib de mitraliere: sute de soldaţi seceraţi pe o porţiune redusă de teren, în ultima seară, i-am făcut o vizită lui Sepp Dietrich la Cartierul său General, instalat în apropierea oraşului belgian de frontieră Houffalize. Sergent din vechea armată germană, acum comandant al unei armate de blindate SS, Sepp Dietrich, unul dintre puţinii comilitoni din perioada de început a partidului, se îndepărtase şi el, în maniera lui frustă, de Hitler. A venit vorba despre ultimele ordine ale Fuhrerului, prin care ceruse, cu îndârjirea de pe urmă, ca oraşul Bastogne, asediat, să fie cucerit „cu orice preţ", refuzând să înţeleagă că diviziilor de elită ale SS nu le era uşor să-i răpună pe americani. Imposibil să-1 convingi pe Hitler că adversarii manifestau aceeaşi dârzenie şi vitejie ca şi soldaţii noştri! Dietrich a adăugat: „în plus, noi nu mai primim muniţii. Aprovizionarea este întreruptă de bombardamentele aeriene." Parcă pentru a ilustra neputinţa noastră, convorbirea nocturnă a fost întreruptă de un atac în picaj al unor uriaşe cvadrimotoare. Şuierături de bombe, explozii nori iluminaţi în roşu şi galben, vuiet de motoare, şi nicăieri nici o apărare antiaeriană: şedeam ca înmărmurit în faţa acestui spectacol de ineficientă militară care se desfăşura pe fundalul grotesc al erorilor de apreciere ale lui Hitler.

Folosindu-ne de întuneric ca de o posibilitate de a ne adăposti de avioanele inamice care atacau în picaj tot ce mişca pe şosele, am plecat cu Poser, pe 31 decembrie, la ora 4 dimineaţa, ca să ajungem de-abia a doua zi către ora 2 dimineaţa la Cartierul General al lui Hitler. De câteva ori a trebuit să căutăm câte un loc mai ferit ca să scăpăm de atacurile aeriene; ne-au fost necesare douăzeci şi două de ore pentru a parcurge o distanţă de 340 de kilometri, făcând doar scurte opriri.

Cartierul General de Vest al lui Hitler, de unde dirijase ofensiva din Ardeni, era situat la capătul unei vai singuratice, acoperite de pajişte, la doi kilometri nord-vest de Ziegenberg, lângă Bad Nauheim. Ascunse în pădure, cu aparenţă de colibe din trunchiuri de copac, buncărele erau asigurate cu aceleaşi acoperişuri şi ziduri masive ca toate celelalte reşedinţe ale lui Hitler.

De la numirea mea în funcția de ministru, de trei ori încercasem să-i prezint personal lui Hitler urări de Anul Nou, dar de fiecare dată fără succes: în 1943, din cauza unui avion căruia îi înghețase motorul; în 1944, din pricina unei avarii survenite în timpul zborului, pe când mă întorceam de pe frontul de la Oceanul înghețat de Nord.

în anul acesta, 1945, se scurseseră deja două ore până ce am izbutit să trec prin nenumărate controale şi să ajung, în sfârşit, în buncărul personal al lui Hitler. Nu sosisem prea târziu: adjutanți, medici, secretare, Bormann, toată lumea se adunase aici, la o cupă de şampanie, în jurul lui Hitler; numai generalii de la Statul-Major lipseau, în ambianța decomprimată de alcool, totuşi lipsită de elan, Hitler era, după cum mi s-a părut, singurul care se amețise, chiar fără băutură stimulentă, lăsându-se cuprins de o euforie stăruitoare.

Cu toate că începutul unui nou an nu avea cum să uşureze situația disperată lăsată de cel precedent, părea totuşi să predomine un sentiment de uşurare generat de faptul că, măcar calendaristic, se putea lua ceva de la capăt. Hitler făcea previziuni optimiste pentru 1945: în curând, zicea el, ne vom reveni din căderea actuală şi, în final, victoria va fi de partea noastră. Asistența asculta în tăcere. Numai Bormann îşi dădea acordul entuziast la cele spuse de Hitler. După mai mult de două ore, timp în care / Hitler nu încetase să-şi reverse optimismul bazat pe credința în minuni, anturajul său, inclusiv eu, s-a văzut, în pofida oricărui scepticism, transpus într-o stare din ce în ce mai accentuată de uitare a grijilor legate de viitor: Ftihrerul rămăsese acelaşi magician. Căci nu mai existau argumente raționale apte sa ne convingă. Paralela pe care o făcea cu situația lui Frederic cel Mare8 la sfârşitul Războiului de Şapte Ani însemna, implicit, că-şi recunoaşte totala înfrângere militară, ceea ce ar fi trebuit să ne trezească la realitate. Dar nici unul dintre noi nu şi-a pus problema.

Trei zile mai târziu, în cursul unei convorbiri cu Keitel, Bormann şi Goebbels, s-au reaprins aceste speranțe zadarnice. Cotitura hotărâtoare avea să vină de la o „levee en masse". Goebbels a devenit agresiv când m-am opus şi am declarat că o asemenea mobilizare ar afecta ultimele programe într-o asemenea măsură, încât ar echivala cu prăbuşirea totală a unor întregi grupe de fabricație.9 în privirile cu care mă fixa Goebbels se citeau spaima şi indignarea. Apoi, cu fața spre Hitler, a strigat cu o voce solemnă: „Atunci dumneata eşti, domnule Speer, cel care va purta răspunderea istorică a unei înfrângeri cauzate de faptul că ne-au lipsit câteva sute de mii de soldați! De ce nu accepți o dată? Mai gân-deşte-te! Din vina dumitale!" Pentru o clipă am rămas țintuiți locului, indecişi, iritați, împietriți - atunci Hitler s-a hotărât în favoarea lui Goebbels, pentru victorie.

Acestei discuții i-a urmat o şedință consacrată problemelor armamentului, la care au luat parte - ca invitați ai lui Hitler - şi Goebbels, şi Secretarul său de Stat, Naumann. Conform unui obicei pe care-1 luase de mult, Hitler m-a ignorat în cursul discuției, nu mi-a cerut părerea, ci i s-a adresat numai lui Saur. Ajunsesem pe postul celui care ascultă fără să scoată un cuvânt. După şedință, Goebbels mi-a spus că 1-a frapat să vadă cu câtă apatie m-am lăsat împins la margine de către Saur. Dar astea nu erau decât vorbe goale. Cu ofensiva din Ardeni, războiul luase sfârşit. Ce a urmat nu a fost decât invadarea teritoriului Reichului, încetinită însă printr-o rezistență dezlânată, neputincioasă.

Nu eram singurul care evita ciocnirile. La Cartierul General se instalase o indiferență ce nu se putea explica numai prin letargie, surmenaj şi influență psihică exercitată de Hitler. Acum, o acalmie şi o atmosferă de lasă-mă-să-te-las, prevestind sfârşitul, luaseră locul încontrărilor vehemente, al tensiunilor care, în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, se iscaseră între numeroasele interese antagoniste ale grupurilor şi clicilor ce se luptau pentru a capta bunăvoința lui Hitler, aruncându-şi unele altora răspunderea pentru înfrângerile tot mai frecvente. Când, de pildă, în zilele acelea, Saur a reuşit să-1 înlocuiască10 pe Himmler cu generalul Buhle în postul de şef al înzestrării Armatei, măsura aceasta, care însemna o micşorare a puterii lui Himmler, a trecut aproape neobservată. Nu mai exista o atmosferă de lucru în adevăratul înțeles al cuvântului; nu se mai reacționa la evenimente, întrucât conştiința sfârşitului implacabil umbrea totul.

Călătoria pe care tocmai o întreprinsesem pe front mă ținuse, mai bine de trei săptămâni, departe de Berlin, ceea ce demonstra că nu se mai putea guverna din Capitală. Haosul general făcea ca îndrumarea de la centru a activității din domeniul armamentului să devină tot mai complicată şi, în acelaşi timp, tot mai lipsită de sens.

La 12 ianuarie, a început în Răsărit, aşa cum prezisese Guderian, marea ofensivă sovietică; linia germană de apărare s-a prăbuşit pe un front vast. Chiar şi cele peste 2 000 de blindate moderne ale noastre, imobilizate în Vest, n-ar mai fi fost în stare, la data aceea, să țină piept superiorității trupelor sovietice.

Câteva zile mai târziu, aşteptând să înceapă şedința de Stat-Major, ne aflam la Cancelaria Reichului, în aşa-numita „sală a ambasadorilor", o încăpere căptuşită cu goblenuri, ce dădea în biroul lui Hitler. După sosirea lui Guderian, care întârziase la ambasadorul japonez Oshima, un servitor îmbrăcat în negru şi alb, uniforma SS, a deschis uşa cabinetului de lucru al Fiihreruîui. Păşind pe covorul gros, țesut manual, ne-am îndreptat spre masa cu hărți de la fereastră. Uriaşa placă a mesei, lucrată dintr-o singură bucată de marmură roşu-deschis, vărgat cu alb şi roz, provenea din Austria. Ne-am plasat pe partea dinspre fereastră, iar Hitler s-a aşezat în fața noastră.

Armatei germane din Kurlanda i se tăiase orice posibilitate de retragere şi era într-o situație disperată. Guderian a încercat sâ-1 convingă pe Hitler să abandoneze această poziție şi să dea ordin ca armata respectivă să fie evacuată de acolo pe Marea Baltică. Ca întotdeauna când era vorba să încuviințeze o retragere, Hitler a refuzat. Guderian nu a cedat, Hitler s-a încăpățânat, discuția a devenit foarte aprinsă, în cele din urmă Guderian opunându-se lui Hitler cu o vigoare absolut neobişnuită în acest cerc. Aflat, probabil, încă sub influența alcoolului pe care şi-1 administrase

la Oshima, a trecut peste orice reținere. Cu ochii împrăştiind scântei, cu mustața realmente răzvrătită şi ridicându-se în picioare, s-a înfruntat cu Hitler, care se ridicase şi el: „Este pur şi simplu de datoria noastră să-i salvăm pe aceşti oameni! încă mai avem timp sa dispunem transportarea lor", a strigat Guderian pe un ton sfidător. Iritat şi scandalizat la culme, Hitler i-a ripostat: „Vor rămâne acolo şi vor continua să lupte! Nu putem să abandonăm acele teritorii!" Guderian a rămas inflexibil, strigând indignat: „Dar e inutil să sacrificăm acolo fără rost nişte oameni. Este foarte urgent! Trebuie să îmbarcăm aceşti soldați imediat!"

Și s-a întâmplat ceea ce nimeni n-ar fi crezut că se poate întâmpla. In mod vizibil, acest atac vehement a avut darul să-1 impresioneze pe Hitler. în înțelesul strict al cuvântului, lui îi era imposibil să înghită o asemenea ştirbire a prestigiului său, mai ales din cauza tonului folosit de Guderian. Spre marea mea uimire, el a recurs însă la argumente militare, afirmând că o retragere în direcția porturilor n-ar putea să nu provoace o dezorganizare generală şi să nu ducă la pierderi şi mai mari decât cele care s-ar înregistra dacă armata ar continua să se apere. Guderian a susținut încă o dată cu tărie faptul că, din punct de vedere tactic, retragerea era pregătită până în cele mai mici detalii, fiind întru totul posibilă. Dar a rămas aşa cum a hotărât Hitler.

Era vorba de simptome de declin al autorității sale? Acum, ca şi în trecut, Hitler avusese ultimul cuvânt, nimeni nu părăsise sala indignat, nimeni nu declarase că nu-şi mai asumă răspunderea pentru ceea ce se întâmplă. Iată de ce, în definitiv, prestigiul lui Hitler a rămas totuşi intact deşi, timp de câteva minute, de-a dreptul împietriserăm văzând cum Guderian încalcă uzanțele de la curtea Fiihrerului. Zeitzler îl contrazisese altă dată, dar cu mai multă moderație; la el, respectul şi loialitatea rămăseseră detectabile chiar şi în contestare, însă acum, pentru prima oară, se ajunsese la o explicație în acest mare cerc. Distanța pur şi simplu se contractase, ni se revelase un nou univers. Fără îndoială, Hitler îşi salvase onoarea. Era foarte mult, dar, în acelaşi timp, foarte puțin.

Urmărind înaintarea rapidă a armatelor sovietice, mi s-a părut util să mă duc încă o dată în Silezia, să văd cum sunt respectate de către organele subalterne directivele mele privind menținerea producției industriale. La 21 ianuarie 1945, când m-am întâlnit la Oppeln cu mareşalul Schorner, noul comandant-şef al Grupului de armate, această industrie nu mai exista decât cu numele: blindatele şi armamentul greu fuseseră distruse în bătălia pierdută. Nimeni nu ştia până unde înaintaseră sovieticii în direcția Oppeln; în orice caz, ofițerii de Stat-Major plecau deja. în hotel nu mai rămăseseră decât câțiva clienți.

în camera mea, atârna pe perete un tablou în acvaforte de Käthe Kollwitz, La Carmagnole: o mulțime de oameni cu fețele desfigurate de ură dansează şi chiuie în jurul unei ghilotine; lateral, pe jos, se ghemuieşte o femeie, plângând, în situația disperată în care ne găseam la acest sfârşit de război, m-am simțit cuprins şi eu de o nelinişte crescândă. Am avut un somn agitat, bântuit de figurile lugubre ale acelei acvaforte. Teama că şi pentru mine lucrurile or să se sfârşească rău, teamă pe care mi-o refulam în timpul zilei sau pe care mi-o reprimam prin activitatea desfăşurată, mă făcea să trăiesc momente apăsătoare, cum nu mai trăisem niciodată. Oare poporul, cuprins de furie şi dezamăgire, avea să se răscoale şi să-şi ucidă foştii conducători, aşa cum apărea în tablou? în cerc restrâns, cu prietenii şi cunoscuții, vorbeam uneori despre propriul nostru viitor, pe care ni-1 imaginam în culori sumbre. Milch dădea ca sigur că adversarii or să ne suprime pe noi, cei din conducerea celui de al treilea Reich, fără să-şi bată capul prea mult cu procedura judiciară, în ce mă priveşte, împărtăşeam şi eu această părere.

Din frământările acelei nopți m-a smuls telefonul omului meu de legătură de pe lângă Hitler, colonelul von Below. încă de la 16 ianuarie îl atenționasem foarte serios pe Hitler că, după întreruperea tuturor legăturilor dintre zona Ruhrului şi restul Reichului, pierderea Sileziei Superioare nu va întârzia să antreneze o rapidă prăbuşire economică, îi explicasem, într-o telegramă, importanța Sileziei Superioare şi-1 rugasem să dispună ca „măcar 30 până la 50% din producția de război a lunii ianuarie să fie repartizată Grupului de armate condus de Schorner."11

Concepusem demersul meu şi ca un sprijin pentru Guderian, care cerea tot timpul să se pună capăt operațiunilor ofensive din Vest şi să se transfere în Est grupurile de blindate care mai existau, îi mai semnalasem lui Hitler: „Ruşii, împărțiți în grupuri compacte, vizibili de foarte departe pe vremea asta cu zăpadă, îşi fac aprovizionarea ca la ei acasă. Având în vedere că angajarea vânătorilor germani pe Frontul de Vest nu aduce un folos evident, ar fi foarte indicată concentrarea acestei arme, încă foarte apreciate aici, asupra unor obiective precise." Below îmi spunea ca Hitler, deşi râzând sarcastic, găsise pertinentă remarca mea, dar nu trăsese din ea o concluzie practică. Considera Hitler că Vestul este adevăratul său duşman? Se simțea el solidar sau chiar simpatiza cvi regimul lui Stalin? îmi reveneau în minte unele lucruri observate anterior care puteau fi interpretate în acest sens şi care au constituit, probabil, în zilele acelea, motivația ascunsă a comportamentului său.

A doua zi, am încercat să-mi continuu călătoria până la Katowice, în centrul regiunii industriale a Sileziei Superioare, dar n-am mai ajuns până acolo. La o curbă, pe un drum cu polei, m-am ciocnit cu un camion greu; după ce fărâmasem cu pieptul volanul şi îndoisem chiar bara de direcție, palid, buimăcit, luptând pentru o gură de aer, m-am pomenit pe treptele de la intrarea unui han de țară. „Arătați ca un ministru după un război pierdut", mi-a spus Poser. Maşina fiind avariată, m-am întors cu un vehicul sanitar; a trebuit să renunț la ideea de a mai continua călătoria. Când am fost din nou pe picioare, am putut cel puțin să le telefonez colaboratorilor mei de la Katowice şi să constat că se dăduse curs tuturor măsurilor pe care le conveniserăm.

La întoarcerea spre Berlin, Hanke, Gauleiterul de la Breslau, mi-a arătat vechea clădire a Prezidiumului, construită cândva de Langhans, de curând renovată. „Ruşii n-or să pună mâna niciodată pe aşa ceva", a strigat el pe

un ton patetic. „Mai degrabă îi dau foc!" Am obiectat, dar Hanke se încăpăţâna. Lui îi era indiferent dacă Breslaul avea să cadă sau nu în mâna inamicului, în cele din urmă, am reuşit să-1 conving de importanţa acestei construcţii pentru istoria artei şi să-1 determin să renunţe la ideea de a-şi pune în practică vandalismul.12

în timpul călătoriei se făcuseră, la indicaţia mea, nenumărate fotografii ilustrând nenorocirea refugiaţilor plecaţi în pribegie, fotografii pe care, după ce m-am întors la Berlin, i le-am prezentat lui Hitler. Nutream vaga speranţă că imaginea acestor oameni -femei, copii, bătrâni - care plecau de la casele lor în întâmpinarea unui destin nefericit ar putea sa-I mişte. Nădăjduiam că, cine ştie, îl înduplec să încetinească, măcar prin reducerea efectivelor din Vest, înaintarea nestingherită a ruşilor. Văzându-le, gestul lui a fost să le arunce cât-colo. Mi-este imposibil să spun dacă a făcut-o deoarece aceste lucruri nu-1 mai interesau, ori nu mai suporta să le vadă.

La 24 ianuarie 1945, Guderian i-a făcut o vizită ministrului de Externe, von Ribbentrop. Cu această ocazie, i-a expus situaţia militară şi i-a declarat pe şleau că războiul este pierdut. Intrând în panică, von Ribbentrop a refuzat să se pronunţe în vreun fel şi a încercat să se spele pe mâini de tot ce avea legătură cu subiectul, informându-1 imediat pe Hitler, nu fără să-şi exprime uimirea că şeful Marelui Stat-Major are o idee personală despre situaţia militară. Două ore mai târziu, în cursul şedinţei de Stat-Major, Hitler, iritat, a declarat că pe viitor va pedepsi cu toată asprimea asemenea manifestări defetiste. Fiecare dintre colaboratorii săi n-avea decât un drept, acela de a i se adresa direct: „Interzic în modul cel mai categoric orice generalizare şi orice deducţie! Asta e treaba mea! Oricine va afirma faţă de o terţă persoană că războiul este pierdut va fi tratat ca trădător de ţară, cu toate consecinţele care decurg din aceasta pentru el şi familia sa. Voi acţiona fără a ţine cont de rang şi de prestigiu!"

Nimeni n-a îndrăznit să spună un cuvânt. Am ascultat cu toţii în tăcere, în tăcere am părăsit sala. De-acum încolo urma să avem un oaspete în plus ta şedinţele de Stat-Major. Acesta se aşeza tocmai în fundul sălii, dar simpla lui prezenţă părea extrem de eficace: era şeful Gestapoului, Ernst Kaltenbrunner.

Având în vedere ameninţările lui Hitler si deciziile lui din ce în ce mai imprevizibile, trei zile mai târziu, la 27 ianuarie 1945, am trimis celor mai importanţi membri (300 de persoane) ai organizaţiei mele industriale un raport care făcea bilanţul produc ţiei de armament din aceşti ultimi trei ani. De asemenea, i-am chemat pe primii mei colaboratori arhitecţi pentru a-i ruga să strângă şi să pună la adăpost fotografiile diverselor noastre pro iecte. N-aveam timpul şi nici intenţia să le împărtăşesc grijile şi frământările mele. Dar nu le-a fost greu să înţeleagă: îmi luam adio de la trecut.

La 30 ianuarie 1945, prin von Below, ofiţerul meu de legătură, i-am transmis lui Hitler un memoriu, întâmplarea a făcut ca documentul să poarte data celei de a douăsprezecea aniversări a „preluării puterii". Făceam afirmaţia pertinentă că, pe planul economiei şi al armamentului, războiul s-a terminat, şi că, în această conjunctură, hrana, combustibilul pentru uz casnic şi electricitatea au prioritate faţă de tancuri, motoare de avioane şi muniţie.

încercând să combat afirmaţiile optimiste ale lui Hitler privind rezultatele viitoare ale producţiei de armament pentru anul 1945, am anexat la memoriu o listă ce înfăţişa cantităţile de arme, tancuri şi muniţie preliminate a se realiza în următoarele trei luni. în încheierea memoriului, scriam: „După pierderea Sileziei Superioare, producţia germană de armament nu va mai fi în măsură să asigure frontului nici măcar necesarul elementar de muniţie, arme şi tancuri, în această situaţie, superioritatea în materiale a inamicului nu poate fi contracarată numai prin vitejia soldaţilor noştri." Nu o dată afirmase Hitler în trecut că, din clipa în care soldatul german va lupta pe pământ german pentru apărarea teritoriului patriei, inferioritatea noastră va fi compensată prin minuni de vitejie. Acestei teorii mă opuneam prin memoriul meu.

După ce 1-a primit, Hitler n-a mai vrut să ştie de mine, ignorându-mă chiar şi în timpul şedinţelor de Stat-Major. De abia la 5 februarie m-a chemat la el, cerând să fie de faţă şi Saur. După toate câte se întâmplaseră, mă aşteptam la o confruntare dezagreabilă. Dar simplul fapt că ne-a poftit în cabinetul intim al apartamentului său de la Cancelarie era un semn că nu se gândea să aplice măsurile cu care ne ameninţase. Nu ne-a ţinut în picioare, aşa cum avea obiceiul să procedeze când voia să-şi exprime nemulţumirea, ci ne-a rugat, pe un ton foarte amabil, să luăm loc pe fotoliile îmbrăcate în pluş. Apoi, vorbind cu o voce sugrumată, s-a întors către Saur. Părea jenat; simţeam că se află în încurcătură, că încearcă să treacă, pur şi simplu, peste obiecţiile mele şi să vorbească despre problemele de pe ordinea de zi ale producţiei de armament. Cu un calm ostentativ, s-a referit la posibilităţile lunilor următoare, ceea ce i-a prilejuit lui Saur menţionarea unor detalii de natură să atenueze efectul deprimant al memoriului meu. Optimismul lui nu părea să fie lipsit de orice fundament, în definitiv, nu de puţine ori, în cursul ultimului an, prognozele mele se dovediseră eronate, căci inamicul nu trăsese concluziile pe care le pusesem eu la baza calculelor făcute.

Am asistat, fără nici un chef, la conversaţie şi n-am participat la dialog. Hitler s-a întors spre mine de-abia către sfârşit: „Dumneata, desigur, poţi să-mi scrii ca să-mi spui cum vezi situaţia producţiei de armament, dar îţi interzic să te destăinui altcuiva în această privinţă. De asemenea, nu-ţi este permis să dai cuiva vreo copie după memoriu, în ceea ce priveşte ultimul paragraf- şi aici tonul a devenit rece şi tăios - aşa ceva nici mie să nu-mi scrii. Ai fi putut să nu te osteneşti cu asemenea concluzii. Trebuie să mă laşi pe mine să decid ce e de făcut în problema armamentului." A rostit toate acestea cu o voce foarte potolită, fără cel mai mic semn de iritare, fluierând cumva printre dinţi. Spusele lui dobândiseră astfel un accent mult mai categoric, şi, de departe, mult mai periculos decât un acces de furie asupra căruia i-ar fi fost uşor să revină a doua zi. Aici era însă vorba - am simţit foarte clar acest lucru - de

faptul ca Hitler se pronunţase la modul irevocabil. La plecare, ne-a salutat - pe mine mai sumar, pe Saur mai cordial.

La 30 ianuarie, prin Poser, trimisesem deja şase copii după memoriul meu celor şase secţii ale Statului-Major al Armatei de uscat. Pentru a crea aparenţa că mă conformez ordinului lui Hitler, am cerut să-mi fie restituite. Faţă de Guderian şi de alţii, Hitler a declarat că pusese memoriul meu în seif fără să-1 fi citit.

în acelaşi timp, am început să pregătesc un nou memoriu. Ca să-1 implic şi pe Saur, care în fond împărtăşea vederile mele asupra situaţiei, m-am înţeles cu şefii celor mai importante comisii ca, de data aceasta, el să redacteze şi să semneze memoriul. Caracteristic pentru situaţia mea de atunci este faptul că am fixat, în secret, ca întâlnirea să aibă loc la Bernau, unde Stahl, şeful producţiei noastre de muniţii, avea o uzină. Toţi participanţii la şedinţa respectivă au promis că-1 vor convinge pe Saur să repete în scris declaraţia mea privind falimentul industriei de armament.

Saur s-a dovedit alunecos ca un tipar. Nu s-a reuşit să se obţină din partea lui o declaraţie scrisă, dar în cele din urmă a promis că, la următoarea întâlnire cu Hitler, va confirma prognozele mele pesimiste. Totuşi, întâlnirea s-a derulat ca de obicei. Nici nu-mi terminasem bine raportul că Saur a şi încercat să-i atenueze efectul deprimant. A relatat despre o convorbire pe care o avusese de curând cu Messerschmitt, scoţând imediat din servietă planurile unui bombardier cvadrireactor. Deşi producerea unui avion cu rază de acţiune până la New York ar fi necesitat, în condiţii normale, ani lungi de muncă, Hitler şi Saur s-au îmbătat cu perspectiva groaznicelor efecte psihologice pe care urma să le aibă un bombardament asupra străzilor şi a zgârie-norilor New Yorkului.

în februarie şi martie 1945, Hitler a dat de câteva ori a înţelege că ar fi ordonat să se ia pe diferite căi contact cu inamicul, dar fără să fie cât de cât explicit. De fapt, impresia mea era ca, mai degrabă, urmărea să creeze o atmosferă de maximă încordare, care să facă imposibilă orice reconciliere, în zilele conferinţei de la lalta, 1-am auzit dându-i directive ataşatului său de presă, Lorenz. Nemulţumit de ziarele germane, el cerea un ton mai acerb şi mai agresiv: „Trebuie să lovim în aceşti făcători de război de la lalta; să lovim şi sa atacăm în aşa fel, încât să le luăm posibilitatea de a avansa propuneri de pace poporului german. Pentru nimic în lume nu trebuie să se ajungă la o propunere de pace! Banda asta nu vrea decât sa provoace o ruptura între poporul german şi conducătorii lui. Am spus-o întotdeauna: o capitulare este absolut exclusă!" Aici a avut un moment de ezitare: „Istoria nu se repetă!" în ultima sa cuvântare radiodifuzată, Hitler a reluat ideea şi i-a asigurat o dată pentru totdeauna pe aceşti oameni de stat că: „Orice încercare de a influenţa Germania naţional-so-cialistă cu ajutorul frazeologiei de factură wilsoniană dovedeşte o naivitate de care Germania actuală s-a lecuit." A continuat spunând că de obligaţia de a reprezenta, cu excluderea oricărui compromis, interesele poporului său nu-1 poate dezlega decât acela care 1-a chemat pentru o asemenea misiune. El se gândea la „Atotputernicul", pe care şi-1 lua, încă o dată, drept martor.

în perspectiva sfârşitului iminent al domniei sale, Hitler, care-şi petrecuse în mijlocul generalilor anii cuceririlor victorioase, se retrăgea acum în mod vădit în cercul extrem de restrâns al camarazilor săi de partid, cu care-şi începuse odinioară cariera politică. Seară de seară, rămânea ore întregi cu Goebbels, Ley şi Bormann. Nimeni n-avea voie să intre, nimeni nu putea auzi despre ce vorbeau ei, nimeni nu ştia dacă-şi depanau amintiri despre începuturile activităţii sau dacă se gândeau la sfârşit ori la ceea ce avea să urmeze, în zadar am aşteptat în vremea aceea ca vreunul dintre ei să dea fie şi numai un singur semn de compasiune asupra viitorului poporului învins. Ei înşişi se agăţau şi de un pai, şi de cele mai vagi semne ale unei întorsături, nepărând câtuşi de puţin dispuşi să aşeze destinul poporului german mai presus de al lor personal. „Nu le vom lăsa americanilor, englezilor şi ruşilor decât un pustiu" - cu aceste cuvinte se încheiau nu de puţine ori discuţiile lor despre situaţia prezentă. Hitler era de acord cu aceasta, chiar dacă nu se plasa pe o poziţie aşa de radicală precum cea a lui Goebbels, Bormann şi Ley. în realitate, câteva săptămâni mai târziu, Hitler s-a dovedit a fi mai radical decât toţi. în timp ce-i asculta pe ceilalţi, el îşi ascundea gândurile în spatele faţadei de om de stat, dar apoi dădea ordine menite să distrugă resorturile vitale ale poporului.

într-o zi de pe la începutul lui februarie când, cu ocazia unei şedinţe de Stat-Major, se puteau vedea pe harta o sumedenie de străpungeri şi încercuiri, 1-am luat deoparte pe Donitz şi i-am zis: „Trebuie făcut totuşi ceva!" M-a uimit concizia răspunsului său: „Eu nu reprezint aici decât Marina. Orice altceva nu e treaba mea. Fiihrerul, probabil, ştie el ce face."

Este semnificativ că grupului de persoane care se aduna zi de zi la masa de şedinţe, în faţa unui Hitler epuizat şi încăpăţânat, nu i-a trecut niciodată prin cap să întreprindă ceva. De bună seamă, Goring era corupt de multă vreme şi se ramolea văzând cu ochii. Dar, în acelaşi timp, din ziua în care a început războiul, el s-a numărat printre puţinii care au sesizat, cu mult realism şi fără iluzii, întorsătura ce se produsese din cauza lui Hitler. Dacă Goring, al doilea om în stat, împreună cu Keitel, Jodl, Donitz, Guderian şi cu mine 1-am fi somat pe Hitler să explice cum vede sfârşitul războiului, el ar fi fost silit s-o facă. Nu numai că Fuhrerul se temea dintotdeauna de acest gen de conflict, dar acum ar fi putut şi mai puţin decât înainte să renunţe la ficţiunea unei conduceri bazate pe unanimitate de păreri.

într-o seară, la jumătatea lui februarie 1945, i-am făcut o vizită lui Goring, la Karinhall. Descoperisem pe harta de Stat-Major că-şi regrupase divizia de paraşutişti în jurul pavilionului său de vânătoare. El devenise, de multă vreme, ţapul ispăşitor pentru toate eşecurile Luftwaffei. Hitler luase obiceiul să-i aducă, în cadrul şedinţelor de Stat-

Major, deci în prezenţa tuturor ofiţerilor, acuzaţii extrem de grave şi de ofensatoare. Scenele pe care i le făcea între patru ochi trebuie să fi fost şi mai teribile. Când aşteptam în anticameră, puteam adesea sa aud reproşurile cu care Hitler îşi copleşea mareşalul.

în seara aceea, la Karinhall, m-am simţit, pentru prima şi ultima dată, apropiat de Goring. La comanda gazdei, ni s-a servit „la gura sobei" un vechi Laffite-Rotschild, după care servitorul a primit ordin să nu ne mai deranjeze. I-am relatat, cu toată sinceritatea, cât mă dezamăgea atitudinea lui Hitler, iar Goring, la rândul său, mi-a răspuns cu aceeaşi sinceritate ca mă înţelege foarte bine şi că, adesea, şi el se află într-o situaţie asemănătoare.

Dar cazul meu era mai simplu decât al lui, pentru că eu îl întâlnisem pe Hitler mult mai târziu şi deci îl puteam părăsi mai repede. Goring se simţea foarte strâns legat de Hitler; ani de experienţe şi amintiri comune îi înlănţuiseră unul de celălalt – el nu se mai putea scutura de acest trecut. Câteva zile mai târziu, divizia de paraşutişti regrupată în jurul Karinhallului avea să fie transferată, din ordinul lui Hitler, pe front, undeva departe, la sud de Berlin.

în perioada aceea, un ofiţer SS de rang superior mi-a dat de înţeles că Himmler pregăteşte nişte demersuri hotărâtoare, în februarie 1945, Reichsfuhrerul SS luase comanda Grupului de armate Vistula, dar, în încercarea de a opri înaintarea ruşilor, nici el nu fusese mai norocos decât predecesorii săi. Acum, Hitler îl bombarda şi pe el cu reproşuri. Astfel, după numai câteva săptămâni de comandă pe front, Himmler îşi pierduse prestigiul personal care-i mai rămăsese.

Totuşi, lumea se temea de el, şi nu mi-a căzut deloc bine când, într-o zi, adjutantul meu m-a informat că Reichsfuhrerul SS anunţase că vine în seara aceea să stea de vorbă cu mine. A fost, de altfel, singura data când m-a vizitat. Neliniştea mi-a sporit si mai mult când noul şef al oficiului nostru central, Hupfauer, cu care vorbisem destul de deschis în câteva rânduri, mi-a dat de veste, contrariat, că la aceeaşi oră îl va vizita şi pe el Kaltenbrunner, şeful Gestapoului.

înainte ca Himmler să intre în birou, adjutantul mi-a şoptit: „E singur." Camera mea de lucru nu mai avea geamuri şi nici eu nu mai permisesem să se pună altele, pentru că oricum la fiecare câteva zile erau spulberate de bombe. Pe masă pâlpâia o lumânare jalnică, deoarece curentul electric fusese întrerupt, îmbrăcaţi în mantale, ne-am aşezat unul în faţa celuilalt. Himmler mi-a vorbit despre lucruri cu totul secundare, s-a interesat de nişte amănunte lipsite de importanţă, a abordat situaţia de pe front, pentru ca apoi să-mi debiteze următoarea platitudine: „Când cobori, domnule Speer, ajungi totdeauna în fundul unei văi şi de abia de-acolo începe din nou urcuşul." întrucât nici n-am aprobat, nici n-am contrazis această filozofie primitivă, rămânând pe tot parcursul întrevederii monosilabic, musafirul nu a zăbovit prea mult. S-a arătat prietenos, dar şi impenetrabil. N-am aflat niciodată ce a vrut de la mine şi de ce, în acelaşi timp, la Hupfauer îşi făcuse apariţia Kaltenbrunner. Poate că auziseră vorbindu-se despre atitudinea mea critică şi căutau să stabilească nişte contacte. Poate că voiau, pur şi simplu, să ne sondeze.

într-o scrisoare din 14 februarie, îi propuneam ministrului de Finanţe „ca întregul spor al averilor, care din 1933 încoace atinsese un nivel considerabil, să fie pus la dispoziţia Reichului". Aceasta urma să contribuie la stabilizarea mărcii, a cărei putere de cumpărare se menţinea cu greu şi cu preţul unor măsuri constrângătoare, îndată ce va fi încetat coerciţia, era de aşteptat ca marca să se prăbuşească. Dar când a abordat cu Goebbels sugestia mea, ministrul de Finanţe, contele Schwerin-Krosigk, s-a izbit de rezistenţa înverşunată a acestui demnitar, care ar fi fost deosebit de afectat de o asemenea măsură.

în perioada aceea, mi-a trecut prin cap şi o altă idee, la fel de himerică; astăzi, ea îmi revelează acea lume de sentimente romantice şi utopice în care trăiam. Cu maximum de precauţie şi grijă, am discutat, la sfârşitul lui ianuarie, cu Werner Nauman, Subsecretar de Stat la Ministerul Propagandei, despre situaţia disperată în care ne găseam. Hazardul ne adunase în adăpostul ministerului. Pornind de la ipoteza că măcar Goebbels e capabil să înţeleagă situaţia si să adauge concluziile de rigoare, am adus de departe vorba despre necesitatea de a se trage o linie groasă sub ceea ce a fost: mi se năzărise ideea unui demers comun al guvernului, partidului şi comandanţilor-şefi. Sub conducerea lui Hitler, ar fi urmat să se dea o proclamaţie potrivit căreia conducătorii Reichului se declarau dispuşi să se predea de bună voie inamicului dacă, în contrapartidă, se asigurau condiţii suportabile pentru ca poporul german să poată supravieţui. Ideea aceasta, cam teatrală -care, din fericire, nu s-a realizat niciodată - se hrănea din reminiscenţe ale istoriei, din amintirea lui Napoleon care, după înfrângerea de la Waterloo, se predase englezilor, şi în fine, din tema de inspiraţie wagneriană a sacrificiului şi a răscumpărării.

Dintre colaboratorii mei din industrie, dr. Liischen, conducătorul industriei electrice, membru al Consiliului de Administraţie şi al Biroului de studii al concernului Siemens, mi-era deosebit de apropiat. Acest septuagenar, pe care-mi făcea plăcere să-1 ascult vorbindu-mi despre experienţa lui, prevedea vremuri grele pentru poporul german, dar nu se îndoia că, în cele din urmă, se va redresa.

La începutul lui februarie, Luschen mi-a tăcut o vizită în micul meu apartament situat în corpul din spate al clădirii ministerului din Potsdamer Platz, a scos o foaie din servietă şi mi-a întins-o, întrebând: „Ştiţi dumneavoastră care e fraza din Mein KampfpQ care oamenii o citează cel mai ades pe stradă? «O diplomaţie trebuie să aibă grijă ca unui popor să nu i se rezerve o moarte eroică, ci să i se dea posibilitatea practică de a supravieţui. Orice cale care duce spre acest scop este bine venită, iar refuzul de a merge pe ea trebuie să fie considerat ca o crimă izvorând din uitarea datoriei.»" Liischen a continuat, spunând că a găsit o a doua frază adecvată: „Nu poate exista autoritate de stat concepută ca scop în sine, căci altminteri orice tiranie de pe pământ ar

fi inatacabilă şi justificată. Dacă un popor este dus la pieire prin mijloace de care dispune autoritatea care-1 guvernează, atunci a te râscula împotriva acesteia este, pentru fiecare membru al unui asemenea popor, nu numai un drept, ci şi o datorie."

Liischen a plecat fără să mai spună un cuvânt, lasându-mă singur cu foaia de hârtie. Cuprins de nelinişte, umblam de colo până colo prin cameră. Aici găseam exprimate, chiar de către Hitler, gânduri care mă preocupaseră şi pe mine în ultimele luni. Nu rămânea decât o concluzie: Hitler săvârşea, în mod premeditat - judecându-1 chiar în spiritul propriului său program politic - crima de înaltă trădare faţă de propriul sau popor, care se sacrificase pentru scopurile lui şi căruia îi datora totul; mai mult în orice caz decât îi datoram eu însumi lui Hitler.

în noaptea aceea am luat hotărârea să-1 înlătur pe Hitler. Desigur, pregătirile mele n-au depăşit faza de embrion şi nu ne pot face decât să zâmbim retrospectiv. Dar, în acelaşi timp, ele pun în lumină tarele regimului şi deformările de caracter ale actorilor săi. Un fior mă străbate şi astăzi când mă gândesc unde mă dusese acel regim pe mine, care cândva nu dorisem să fiu altceva decât arhitectul lui Hitler. Continuau să mi se ofere ocazii de a sta faţă-n faţă cu el, uneori chiar împreună, scotoceam prin vechile lui proiecte de construcţie, şi aceasta în timp ce reflectam asupra modalităţilor de a-mi procura gazul toxic necesar să-1 elimin pe acest om. în ciuda tuturor dezacordurilor, el nu înceta să mă simpatizeze şi-mi trecea cu vederea mai mult decât oricărei alte persoane. Ani de zile trăisem într-un anturaj pentru care o viaţă de om nu însemna nimic, dar avusesem impresia că pe mine asta nu mă priveşte. Acum descopeream că aceste experienţe nu trecuseră fără să lase urme asupra mea. Nu numai că eram prins de mâini şi de picioare în hăţişul de înşelătorii, de intrigi, de josnicii, de oameni gata să ucidă, dar devenisem eu însumi parte integrantă a acestei lumi pervertite, în fond, trăisem, timp de doisprezece ani, printre asasini, fără să-mi fac probleme de conştiinţă; acum, când zilele acestei lumi erau numărate, mă găseam pe punctul de a primi, chiar din partea lui Hitler, impulsul moral de a-1 asasina.

Goring m-a ironizat în cursul Procesului de la Ntirnberg, spunându-mi că sunt un al doilea Brutus. Unii dintre acuzaţi mi-au reproşat şi ei: „Dumneata ţi-ai călcat jurământul pe care i 1-ai făcut Fiihrerului." Dar referirea la jurământ n-avea nici o valoare şi nu era altceva decât o încercare de a ocoli datoria pe care o aveam cu toţii de a gândi în mod independent. Daca nu altceva, măcar atât se poate spune: Hitler însuşi le retrăsese acest argument înşelător, aşa cum mi-1 retrăsese şi mie în februarie 1945.

în plimbările mele prin parcul Cancelariei Reichului, remarcasem coşul de aerisire al buncărului lui Hitler. Gura de aerisire, plasată la nivelul solului, în mijlocul unui mic tufiş, era acoperită cu o grilă subţire. Aerul aspirat trecea printr-un filtru. Dar, ca toate filtrele, acesta nu avea nici o eficacitate contra gazului nostru toxic numit tabun.

O întâmplare a făcut să-1 cunosc pe şeful producţiei de muniţii, Dieter Stahl. Având a răspunde în faţa Gestapoului pentru o declaraţie defetistă privind sfârşitul iminent al războiului, el m-a rugat să-1 ajut să scape de încurcătură, întrucât îl cunoşteam bine pe Stiirtz, Gauleiterul Brandenburgului, reuşisem să reglez această chestiune în aşa fel încât să nu aibă nimeni de suportat consecinţe. Cam pe la mijlocul lui februarie, la câteva zile după vizita lui Luschen, mă găseam împreună cu Stahl într-una dintre încăperile adăpostului nostru din Berlin. Era un bombardament îngrozitor. Ocazia putea fi folosită pentru o discuţie deschisă, în acea încăpere austeră, cu pereţi din beton, cu uşă din oţel şi scaune simple, am vorbit despre evenimentele de la Cancelaria Reichului şi despre catastrofa spre care ne împingea politica guvernului. Deodată, Stahl m-a strâns de braţ, strigând: „O să fie ceva groaznic, groaznic!"

M-am interesat, cu prudenţa de rigoare, de noul gaz, şi 1-am întrebat daca mi-1 poate procura. Deşi chestiunea era extrem de insolită, Stahl s-a lăsat cu draga inimă antrenat în discuţie, într-o pauză, intervenită brusc, am spus: „Este singurul mjloc de a pune capăt războiului. Voi încerca să utilizez acest gaz în buncărul Cancelariei Reichului." în ciuda raporturilor de încredere ce se statorniciseră între noi, în primul moment m-am speriat de faptul că mă luase gura pe dinainte. Dar Stahl a rămas calm şi senin, apoi, ca şi când ar fi fost vorba despre ceva de rutină, mi-a promis că va cerceta în zilele următoare modalităţile de procurare a gazului.

Peste câteva zile, Stahl m-a informat că a luat legătura cu şeful Serviciului Muniţii din Direcţia Armamentului pentru Armata de uscat, maiorul Soyka. Urma să se vadă dacă nu cumva se puteau modifica grenadele de puşcă fabricate în uzina lui Stahl, ceea ce ar fi fost un prilej de experimentare a acestui gaz. De fapt, orice funcţionar de rang mijlociu al unei uzine producătoare de gaze toxice putea ajunge la tabun mai uşor decât ministrul Muniţiilor sau şeful Oficiului Principal pentru Muniţii, în cursul discuţiilor noastre a reieşit că tabunul n-avea efect decât după o explozie. Nu ajuta deci la atingerea scopului, pentru că o explozie ar fi fisurat pereţii subţiri ai conductelor de aerisire. Eram deja la începutul lunii martie. Eu îmi urmăream planul mai departe, căci mi se părea singura modalitate de a-i elimina, în timpul uneia dintre reuniunile nocturne, nu numai pe Hitler, ci şi pe Bormann, Goebbels şi Ley.

Stahl credea că, în curând, va fi în măsură să-mi procure unul dintre gazele tradiţionale. De la construirea Cancelariei Reichului, mă cunoşteam cu tehnicianul-şef al acesteia, Henschel, căruia i-am sugerat să înlocuiască filtrele de aer ce se uzaseră de întrebuinţare prea îndelungata. Hitler se plânsese, în prezenţa mea, de aerul viciat din buncăr. Mult prea repede, mai repede decât am putut eu să acţionez, Henschel a demontat instalaţia de filtrare, astfel încât sălile buncărului au rămas neprotejate.

Dar chiar dacă ne-am fi procurat deja gazul, zilele acestea tot ar fi trecut fără folos pentru acțiunea noastră, deoarece când la un moment dat, sub un pretext oarecare, am inspectat conducta de aerisire, am găsit cu totul alt decor. Pe acoperişurile întregului complex se postaseră santinele SS înarmate, se instalaseră proiectoare, iar acolo unde, până de curând, gura de aerisire se găsea la nivelul solului, se construise un coş de trei sau patru metri al cărui orificiu era inaccesibil. Parcă mi-a dat cineva cu ceva în cap. Pentru o clipă am crezut că planul meu fusese descoperit. Dar, de fapt, schimbarea aceasta era întru totul un joc al întâmplării. Ca unul care, din cauza gazului toxic, orbise temporar în primul război mondial, Hitler ordonase construirea acestui coş înalt, deoarece gazul toxic este mai greu decât aerul.

în fond, am încercat un sentiment de uşurare constatând că, astfel, proiectul meu eşuase definitiv. Timp de trei sau patru săptămâni am trăit cu teama că cineva reuşise să descopere complotul; uneori mă teroriza gândul că cineva dedusese probabil din expresia feței mele ce intenționam să fac. Oricum, după 20 iulie 1944, trebuia să iau în calcul riscul de a-mi vedea familia - soția şi mai ales cei şase copii - chemată să dea socoteală pentru atitudinea mea.

Astfel a devenit irealizabil nu numai proiectul în ceea ce avea el concret; însăşi ideea atentatului a dispărut din raționamentele mele tot atât de repede precum venise. De-acum nu mai consideram de datoria mea să-1 elimin pe Hitler, ci să împiedic executarea ordinelor lui de distrugere. Această împrejurare mi-a procurat şi ea o mare uşurare, pentru ca încă treceam prin stări sufleteşti contrarii: fidelitatea, pornirea spre răscoală, loialitatea, revolta. N-aş fi fost niciodată capabil, şi nu numai din cauza fricii, să mă prezint în fața lui Hitler cu pistolul în mână. Până în ultima zi, ori de câte ori 1-am avut în față, puterea lui de sugestie asupra mea a fost prea mare.

Confuzia totală a sentimentelor mele îşi găsea expresia şi în aceea că, în ciuda faptului că-i sesizam imoralitatea atitudinii, nu puteam să nu-i deplâng declinul ireversibil şi prăbuşirea destinului întemeiat pe convingerea pe care o avea despre propria-i valoare. în fața lui, încercam de-acum încolo un amestec de repulsie, milă şi fascinație.

în plus, mi-era teamă: când, la mijlocul lui martie, am vrut să mă prezint la el cu un memoriu care relua tema tabu a războiului pierdut, am intenționat să anexez la documentul respectiv şi o scrisoare personală. Cu creionul verde rezervat ministrului care eram, m-am apucat, cu un scris ce-mi trăda starea de nervozitate, să redactez textul scrisorii, întâmplarea a făcut să-1 scriu pe versoul foii pe care secretara mea dactilografiase citatul din Mein Kampfla maşina cu caractere mari ce se folosea pentru documentele adresate lui Hitler. Voiam să-i amintesc tot timpul propriul lui îndemn la revoltă în cazul unui război pierdut.

„Am fost constrâns să scriu memoriul alăturat", aşa începea scrisoarea mea. „în calitate de ministru al Reichului pentru Armament şi Producția de război, mă simt obligat față de dumneavoastră şi poporul german să fac acest lucru." Aici am avut un moment de ezitare şi am modificat fraza. Am corectat-o punând mai întâi „poporul german", şi am continuat: „Ştiu că această scrisoare nu poate să nu aibă pentru mine personal consecințe grave."

Proiectul de scrisoare se opreşte aici. Modificasem si ultima frază. Lăsam totul la latitudinea lui Hitler. Modificarea era minimă: „...poate antrena pentru mine personal consecințe grave."

Capitolul 29 CONDAMNAREA

în această ultimă fază a războiului, activitatea însemna pentru mine un leac şi o deconectare, îi lăsasem lui Saur grija de a se ocupa de producția de armament, ale cărei zile erau numărate.1 Eu, în schimb, îmi apropiam tot mai mult colaboratorii din industrie, ca să am cu cine discuta problemele urgente ale aprovizionării şi, apoi, ale trecerii la economia de după război.

Planul Morgenthau le-a dat prilejul lui Hitler şi partidului sau să susțină în fața populației că o înfrângere i-ar pecetlui şi ei soarta pentru totdeauna. Cercuri largi ale opiniei publice germane s-au lăsat efectiv impresionate de această amenințare. Noi, dimpotrivă, ne formaserăm de multă vreme cu totul altă părere despre evoluția viitoare a situației. Căci, pentru teritoriile ocupate, Hitler şi apropiații lui îşi propuseseră aceleaşi scopuri ca şi planul Morgenthau, numai că într-o formă mai exacerbată şi mai categorică. Or, experiența arăta că în Cehoslovacia şi în Polonia, în Norvegia şi în Franța, industria, contrar celor urmărite de partea germană, se dezvolta din nou, deoarece, până la urmă, imboldul de a o reface pentru propriile scopuri era mai puternic decât fixismul mental al ideologilor înverşunați. Dar, când începeai să repui pe picioare industria unei țări, te vedeai obligat să menții condițiile fundamentale de funcționare a economiei, să hrăneşti şi să îmbraci oamenii, să le plăteşti salarii.

Aşa, cel puțin, se petreceau lucrurile în teritoriile ocupate. Dar acest lucru, după părerea noastră, nu se putea realiza decât daca mecanismul producției rămânea, în linii mari, neatins. Către sfârşitul războiului, mai ales după ce am renunțat la proiectul meu de atentat, m-am dedicat, fără prejudecăți ideologice şi naționale, aproape în exclusivitate țelului de a salva, în pofida tuturor greutăților, patrimoniul industrial. Aceasta nu m-a scutit de confruntări ulterioare şi m-a împins tot mai departe pe drumul minciunii, al înşelăciunii şi al nebuniei, în ianuarie 1945, Hitler mi-a servit, cu o privire încruntată, într-o şedință de Stat-Major, o ştire difuzată de presa străină adresându-mi-se astfel: „Eu parcă dădusem ordin să se distrugă totul în Franța! Cum e posibil ca în numai câteva luni industria franceză să se apropie iar de nivelul avut înainte de război?" „Poate că e o chestie de propagandă", i-am răspuns eu pe un ton calm. Hitler a luat-o ca o ştire falsa difuzată de propaganda inamică şi, în felul acesta, incidentul a fost închis.

în februarie 1945, am făcut din nou o deplasare cu avionul în zona petroliferă a Ungariei, în bazinul carbonifer al Sileziei Superioare, aflat încă în mâinile noastre, în Cehoslovacia şi la Danzig. Am reuşit peste tot să-mi conving colaboratorii locali să urmeze linia noastră. Am găsit înţelegere şi la generali, în cursul călătoriei mi-a fost dat să observ, nu departe de lacul Balaton, în Ungaria, desfăşurarea câtorva divizii SS pe care Hitler voia să le angajeze într-o ofensivă de mare anvergură. Planul acestei operaţiuni se ţinea în cel mai strict secret. Mi s-a părut caraghios faptul că unităţile purtau pe uniformele lor insigne care le făceau să treacă drept formaţiuni de elită. Dar si mai caraghioasă decât această desfăşurare zgomotoasă de forţe destinate unei ofensi-ve-surpriză era ideea lui Hitler că, prin angajarea câtorva divizii de blindate, va putea să-i disloce pe sovietici, de curând instalaţi în Balcani. El credea că, după câteva luni de zile, popoarele din sud-estul Europei nu vor mai răbda să fie dominate de sovietici. Doar câteva succese iniţiale - îşi făcea el curaj în disperarea acelor săptămâni- vor schimba toate datele problemei şi se va ajunge, cu siguranţă, la o răscoală populară împotriva Uniunii Sovietice, populaţia va face cauza comună cu noi şi victoria va fi a noastră. Era ceva de domeniul fantasticului.

în continuarea călătoriei, am ajuns la Danzig. M-am dus la Cartierul General al lui Himmler, care asigura atunci comanda Grupului de armate Vistula, instalat confortabil la Deutsch-Krone, într-un tren special, întâmplarea a făcut să fiu martorul unei convorbiri telefonice între el şi generalul Weiss, care susţinea necesitatea abandonării unei poziţii pierdute. Toate argumentele generalului se izbeau de acelaşi răspuns stereotip: „îţi ordon să nu faci treaba asta. Răspunzi cu capul. Dumitale personal o să-ţi cer socoteală dacă poziţia cade în mâna inamicului."

Totuşi, a doua zi, când 1-am vizitat pe generalul Weiss la Preussisch-Stargard, am constatat că, în cursul nopţii, poziţia fusese abandonată. Weiss, care părea să nu fi fost câtuşi de puţin impresionat de ameninţările lui Himmler, mi-a spus: „Nu-mi arunc eu trupele în acţiuni imposibile, care nu se pot solda decât cu pierderi grele. Eu nu fac decât ceea ce se poate face." Ameninţările lui Himmler şi ale lui Hitler începeau să nu mai aibă efect. Nici de data aceasta n-am pierdut prilejul de a-i cere fotografului de la minister să fotografieze interminabilele convoaie de refugiaţi care, cuprinşi de o panică mută, fugeau spre vest. Dar Hitler, şi de data aceasta, a refuzat să privească fotografiile. Mai mult resemnat decât iritat, le-a împins departe de el, la marginea mesei cu hărţi.

în cursul şederii mele în Silezia Superioară, 1-am cunoscut pe general-colonelul Heinrici. Am descoperit în el un om inteligent, în ultimele săptămâni ale războiului, aveam să conlucrăm din nou, în condiţii de deplină încredere reciprocă. Atunci, la mijlocul lunii februarie, noi doi am hotărât ca instalaţiile feroviare necesare transportării cărbunelui spre sud-est să nu fie distruse. Ne-am dus împreună să vedem o mină de lângă Rîbnik. Cu toate că frontul era în imediata apropiere, trupele sovietice permiteau continuarea activităţii - chiar şi adversarul părea să respecte politica noastră de salvare a bazinului carbonifer. Lucrătorii polonezi se adaptaseră la noua situaţie; randamentul lor nu scăzuse, aceasta oarecum şi ca o compensaţie pentru asigurările pe care le dăduserăm că nu ne vom atinge de mina lor dacă şi ei renunţă la acţiunile de sabotaj.

La începutul lunii martie, m-am deplasat în zona Ruhnilui, ca să discut şi acolo despre măsurile ce se impuneau în perspectiva sfârşitului iminent al Reichului şi a reluării activităţii economice. Ceea ce-i neliniştea pe industriaşi erau mai ales căile de comunicaţii. Dacă, pe de o parte, minele şi oţelăriile rămâneau intacte, iar pe de altă parte toate podurile erau distruse, ciclul cărbune-oţel-laminoare se întrerupea. Iată de ce, chiar în ziua aceea, m-am dus sa-1 întâlnesc pe feldmareşalul Model,2 pe care 1-am găsit într-o stare de maximă nervozitate, căci tocmai primise ordin de la Hitler să atace inamicul din flancuri, lângă Remagen, pentru a recuceri podul. Or, diviziile pe care Hitler voia să le arunce în această operaţiune pierduseră, după cum mi-a povestit Model cu resemnare, „o dată cu armamentul, orice putere combativă, aflându-se ca performanţă sub nivelul unei companii! Din nou se dovedeşte că cei de la Cartierul General habar n-au de situaţie!... Şi, desigur, responsabilitatea eşecului or s-o arunce tot asupra mea..." Nemulţumirea pe care i-o produsese ordinul lui Hitler 1-a făcut pe Model receptiv la propunerile mele. Mi-a dat asigurări că, în bătălia Ruhrului, va cruţa construcţiile indispensabile economiei, mai ales instalaţiile feroviare.

Pentru a stăvili funestul val demolator vizând podurile, am convenit cu general-colonelul Guderian textul unui decret3 prin care se fixau principiile ce urmau să stea la baza „măsurilor de distrugere pe teritoriul german", interzicându-se toate dinamitările care „îngreunau aprovizionarea populaţiei germane". Decretul prevedea că distrugerile se vor limita la strictul absolut necesar, şi că, în ce priveşte comunicaţiile, acestea vor fi întrerupte cât mai puţin cu putinţă. Guderian voise să dea pe propria sa răspundere asemenea dispoziţii pentru teatrul de operaţiuni din Est. Dar, când a încercat să obţină şi semnătura lui Jodl, care răspundea de frontul de Vest, s-a văzut trimis la Keitel. Acesta a luat însă proiectul cu sine, declarând că-1 va discuta cu Hitler. Rezultatul era previzibil; la următoarea şedinţă de Stat-Major, Fuhrerul, indignat de propunerea lui Guderian, şi-a reiterat dispoziţiile anterioare privind luarea unor severe măsuri de distrugere.

La mijlocul lunii martie, i-am prezentat lui Hitler vin nou memoriu, pentru a-i împărtăşi, cu toată sinceritatea, părerea mea în legătură cu măsurile ce se impuneau în acel ultim stadiu al războiului. Documentul respectiv, ştiam, afecta toate problemele tabu instituite de el în ultimele luni. Totuşi, cu câteva zile înainte, îmi convocasem la Bernau toţi colaboratorii din industrie pentru a le face cunoscut că, pe contul şi cu riscul meu, voi da ordin să nu se distrugă uzinele, nici chiar dacă situaţia militară ar continua să se degradeze, în acelaşi timp, am trimis o circulară serviciilor mele prin care le ordonam din nou să se abţină de la orice măsură de distrugere.4

Ca să-1 determin pe Hitler să citească acest memoriu, în primele pagini îi relatam, pe tonul obişnuit, despre extracţia cărbunelui. Totuşi, începând cu pagina a doua, făceam un bilanţ în care industria de armament figura pe ultimul loc, acordând prioritate necesităţilor civile: alimentaţie, aprovizionare, gaz, electricitate.5 Fără nici o altă legătură, memoriul continua cu afirmaţia că „în mod absolut cert era de aşteptat ca economia germană să se prăbuşească definitiv" în patru până la opt săptămâni şi ca, după această dată, „nici pe plan militar războiul nu mai putea continua". Fraza următoare îl viza direct pe Hitler: „Nimeni nu poate pretinde ca de soarta lui personală să depindă şi cea a poporului german." Căci, adăugam eu, obligaţia supremă a conducătorilor, în aceste ultime săptămâni de război, trebuie să fie aceea „de a ajuta poporul peste tot unde este posibil", încheiam astfel: „în acest stadiu al războiului, n-avem dreptul să procedăm la distrugeri care ar afecta viaţa poporului nostru."

Până atunci, eu contracarasem tot timpul planurile distructive ale lui Hitler, simulând că împărtăşesc optimismul oficial şi afirmând mereu că nu trebuie să distrugem uzinele dacă vrem „să le repunem cât mai repede în funcţiune după ce le vom fi recucerit". Cu greu ar fi putut Hitler respinge acest argument. Acum, în schimb, pentru prima dată, susţineam necesitatea ca patrimoniul economic al Germaniei să se păstreze intact, „chiar dacă o recucerire nu mai părea posibilă... Este de neconceput ca, pentru desfăşurarea operaţiunilor de război pe pământul patriei, să se distrugă atâtea poduri, încât, în penuria de după război, să fie nevoie de ani întregi pentru refacerea căilor de comunicaţii... Distrugerea lor ar însemna să-i răpeşti poporului german orice posibilitate de supravieţuire."

De data aceasta, mi-era teamă să mă prezint cu memoriul meu în faţa unui Hitler nepregătit. Devenise prea imprevizibil, deci era cu totul firesc să mă aştept din parte-i Ia o reacţie brutală. Aşa că i-am înmânat documentul, de douăzeci şi două de pagini, colonelului von Below, ofiţerul meu de legătură la Cartierul General al Fiihrerului, cu indicaţia să aştepte momentul favorabil pentru a-1 remite destinatarului. Apoi, în perspectiva apropiatei zile în care împlineam patruzeci de ani, i-am solicitat lui Julius Schaub, adjutantul lui Hitler, să-1 roage pe Fiihrer să-mi dea o fotografie de-a sa cu dedicaţie personală. Dintre colaboratorii mai apropiaţi ai lui Hitler, rămăsesem singurul care, timp de doisprezece ani, nu-i cerusem niciodată aşa ceva. Acum, când, o dată cu domnia lui, se apropiau de sfârşit şi relaţiile noastre personale, voiam să-i arăt că într-adevăr îi opuneam rezistenţă şi, în memoriu, îi constatam fără menajamente eşecul, dar că îl veneram ca înainte şi puneam mare preţ pe o fotografie cu dedicaţie scrisă de mâna lui. Totuşi, eram neliniştit. De aceea, am făcut totul ca să nu mă aflu în preajmă în momentul când i se va remite memoriul. Intenţionam, chiar în noaptea aceea, să plec cu avionul la Konigsbergul încercuit de trupele sovietice sub pretextul că trebuia să merg, ca de obicei, să discut cu colaboratorii mei despre posibilitatea de a evita distrugeri inutile. Voiam, în acelaşi timp, să-mi iau ră-mas-bun de la ei.

Astfel, în seara zilei de 18 martie, m-am dus la şedinţa de Stat-Major cu gândul de a mă debarasa de hârtii. De câtva timp, şedinţele de Stat-Major nu se mai ţineau în fastuosul birou pe care-1 concepusem cu şapte ani în urmă. Hitler îşi transferase definitiv şedinţele în micul birou al buncărului. „Ştiţi, domnule Speer..." mi-a spus el pe un ton melancolic, marcat de amărăciune. „...Frumoasa dumitale arhitectură nu mai este un cadru adecvat pentru şedinţele noastre de Stat-Major."

Tema şedinţei din 18 martie era apărarea Saarului, presat puternic de armata lui Patton. Aşa cum o mai făcuse o dată în legătură cu minele de mangan din Rusia, Hitler, în căutare de sprijin, s-a întors brusc spre mine: „Spune-le chiar dumneata acestor domni ce ar însemna pentru noi pierderea cărbunelui din Saar!" Spontan, gura mi-a luat-o înaintea gândului: „Aceasta n-ar face decât să grăbească prăbuşirea." Stupefiaţi şi jenaţi, ne-am privit fix unii pe alţii. Eram la fel de surprins ca şi Hitler. După un moment de tăcere penibilă, el a schimbat subiectul.

în aceeaşi zi, comandantul-şef al Frontului de Vest, feldma-reşalul Kesselring, semnala că populaţia îl stânjenea considerabil în încercarea de a stăvili înaintarea forţelor armate americane. După cum raporta el, tot mai dese erau cazurile când aceasta se opunea intrării în sate a propriilor noastre trupe, implorându-i pe ofiţeri să nu angajeze lupte cu inamicul pentru ca astfel să cruţe localităţile. De multe ori, informa Kesselring, armata germană s-a lăsat înduplecată de cererile populaţiei disperate. Fără să reflecteze nici măcar o clipă asupra consecinţelor, Hitler, întorcându-se spre Keitel, i-a cerut să întocmească un ordin prin care comandantul-şef al Frontului de Vest şi Gauleiterii să fie obligaţi a evacua forţat întreaga populaţie. Cu mult zel, Keitel s-a aşezat îndată la o masă, într-un colţ, să redacteze el însuşi ordinul.

Unul dintre generalii prezenţi a încercat sa-1 convingă pe Hitler că e imposibil să se procedeze la evacuarea a sute de mii de persoane, argumentând că nu mai sunt trenuri şi că traficul este de multă vreme complet paralizat. Hitler a rămas neclintit. „Atunci să meargă pe jos!" a tranşat el chestiunea. Nici asta nu e o soluţie, a obiectat generalul, căci nu se poate asigura nici îndrumarea acestui şuvoi uman prin zone slab populate, nici aprovizionarea atâtor oameni care nu mai au nici măcar încălţămintea necesară. Generalul nu-şi putuse termina argumentaţia. Fără să se lase impresionat, Hitler îşi întorsese faţa în altă parte.

Intre timp, Keitel schiţase ordinul. 11-a prezentat lui Hitler, care 1-a aprobat, în text se spunea: „Prezenţa populaţiei în zona de luptă ameninţată de inamic este stânjenitoare atât pentru trupele combatante, cât şi pentru ea însăşi, în consecinţă, Fiihrerul ordonă: la vest de Rin, respectiv în Palatinatul Saar, populaţia trebuie să evacueze imediat teritoriul situat în spatele liniei principale de rezistenţă... Repliere în direcţia sud-est, la sud de linia Sankt Wendel-Kaiserslautern-Ludwigshafen. Amănuntele vor fi reglate, în înţelegere cu Gauleiterii, de către Grupul de

armate G. Gauleiterii vor primi acelaşi consemn prin şeful Cancelariei partidului. Şeful OKW, Keitel, Generalfeldmarschall."

Nimeni n-a ridicat nici o obiecţie când, în încheierea intervenţiei sale, Hitler a spus: „Nu mai putem ţine cont de populaţie." Am părăsit sala în compania lui Zander, omul de legătură al lui Bormann pe lângă Hitler. „Dar asta nu merge", mi-a spus el, disperat. „Ne îndreptăm spre catastrofă! Nimeni nu se gândeşte la asta." Fără a mai sta pe gânduri, am declarat că renunţ la ideea de a merge cu avionul la Konigsberg, ca să plec chiar în noaptea aceea în Vest.

Şedinţa se terminase, era deja miezul nopţii. Sosise şi cea de-a patruzecea aniversare a zilei mele de naştere. L-am rugat pe Hitler să-mi acorde o scurtă audienţă. Chemându-şi servitorul, i-a spus" „Du-te şi adu-mi fotografia pe care am scris o dedicaţie." Servitorul s-a întors cu o casetă din piele roşie, ornată cu insigna de suveranitate gravată în aur. Hitler mi-a oferit această casetă în care îşi pusese portretul înrămat în argint. Aşa proceda el ori de câte ori făcea un asemenea gest. Totodată, mi-a adresat felicitări cordiale. Mulţumindu-i, am aşezat caseta pe masă şi mi-am scos memoriul, între timp, mi-a spus: „De câteva săptămâni îmi vine greu să scriu, fie şi numai câteva cuvinte. Ştii cum îmi tremură mâna... Adesea de abia îmi duc şi semnătura până la capăt. Ceea ce am scris aici pentru dumneata a ieşit foarte ilizibil." La aceste cuvinte, am deschis caseta ca să citesc dedicaţia, într-adevăr, doar cu dificultate se putea descifra, dar era de o cordialitate neobişnuită; Hitler exprima mulţumiri pentru munca mea şi mă asigura de statornicia prieteniei sale. Acum îmi venea greu ca, în contrapartidă, să-i pun în faţa memoriul în care constatam la rece prăbuşirea operei şi eşecul vieţii sale.

Hitler 1-a luat fără să rostească un cuvânt. Ca să scurtez un moment aşa de penibil, i-am spus că intenţionez să plec chiar în noaptea aceasta în Vest. Apoi mi-am luat rămas-bun. Mă aflam tot în buncăr, încercând să-mi comand telefonic maşină şi şofer, când am fost chemat din nou la Hitler: „Am reflectat şi am ajuns la concluzia că e mai bine să iei una dintre maşinile mele şi pe şoferul meu, Kempka." M-am folosit de toate pretextele ca să refuz oferta, în cele din urmă, a consimţit să mă lase sa plec cu maşina mea, insistând totuşi să mi-1 dea ca şofer pe Kempka. Nu prea mi-a căzut bine, deoarece atmosfera în care îmi dăruise fotografia şi în care aproape mă vrăjise dispăruse între timp. în momentul când mi-a permis să ies, se vedea cu ochiul liber că e supărat. Ajunsesem deja la uşă, şi pentru a nu lăsa loc nici unei replici, mi-a spus: „De data asta ai să primeşti răspuns scris la memoriul dumitale!" Apoi, după câteva clipe de tăcere, a adăugat pe un ton glacial: „Dacă războiul este pierdut, atunci şi poporul german este pierdut. Nu-i necesar să ne preocupăm de condiţiile care i-ar asigura o supravieţuire foarte primitivă. Dimpotrivă, este mai bine ca tocmai aceste lucruri să fie distruse. Căci poporul nostru s-a dovedit a fi slab. Viitorul aparţine în exclusivitate poporului din Răsărit, care s-a dovedit mai puternic. După această luptă nu vor mai rămâne decât exemplarele inferioare, căci deja cele bune vor fi căzut."8

Am încercat o senzaţie de uşurare când, în aerul răcoros al nopţii, m-am aşezat la volanul maşinii mele, avându-1 alături pe şoferul lui Hitler şi, în spate, pe locotenent-colonelul von Poser, ofiţerul meu de legătură la Statul-Major General. Cu Kempka m-am învoit să şofăm cu schimbul. Se făcuse deja 1,30 noaptea, şi dacă voiam să parcurgem cei 500 de kilometri de autostradă ca să ajungem la Cartierul General al comandantului-şef al Frontului de Vest, lângă Nauheim, înainte de apariţia în zbor razant a avioanelor de vânătoare, adică înainte de a se lumina de ziuă, trebuia să ne grăbim. Având radioul reglat pe emiţătorul care ghida avioanele noastre de vânătoare de noapte, cu harta haşurată pe genunchi, urmăream foarte exact evoluţia incursiunilor aeriene inamice: „Avioane de vânătoare de noapte în careu... Mai multe Mosquitouri în careu... Avioane de vânătoare de noapte în careu..." Când o formaţie se apropia de noi, trebuia să rulăm încet, pe marginea şoselei, numai cu luminile de poziţie. Dar îndată ce careul nostru se elibera, aprindeam marile faruri Zeiss, cele două faruri de ceaţă şi chiar proiectorul de cercetare şi, în urletele motorului, goneam nebuneşte. Dimineaţa ne-a prins tot pe autostradă, dar plafonul de nori foarte jos stopase activitatea aeriană a inamicului. Ajuns la Cartierul General9, înainte de toate m-am culcat, decis să dorm câteva ore.

Spre prânz, m-am întâlnit cu Kesselring, dar discuţia noastră nu s-a încheiat cu nici un rezultat. El se considera soldat şi nimic altceva şi, ca atare, nu era dispus să discute ordinele lui Hitler. în schimb, surpriza a fost că am găsit înţelegere la delegatul partidului de pe lângă Statul-Major respectiv, în timp ce ne aflam la aer, pe terasa castelului, el mi-a dat asigurări că, pe viitor, va face tot posibilul să pună o surdină rapoartelor conţinând, în ce priveşte comportamentul populaţiei, elemente de natură să provoace reacţii nedorite din partea lui Hitler.

Ne adunaserăm la un dejun simplu la Statul-Major. Kesselring tocmai îşi încheiase toastul pe care-1 rostise cu ocazia celei de-a patruzecea aniversări a zilei mele de naştere, când, deodată, cu un şuier strident, o escadrilă de avioane inamice s-a năpustit asupra castelului şi, simultan, primele rafale de mitralieră i-au şters faţada. Toţi s-au trântit pe burtă. De abia după aceea a început să sune sirena de alarmă, în acelaşi timp au căzut, în imediata apropiere, primele bombe grele. Presaţi din dreapta şi din stânga de explozii, ne-am grăbit prin fum şi praf spre adăposturi.

Fără doar şi poate, ţinta atacului era centrul de decizie al apărării pe Frontul de Apus. Se auzeau bombele căzând fără încetare. Adăpostul nostru se clătina la fiecare explozie, dar nu a fost atins. După încheierea atacului, ne-am reluat convorbirile în prezenţa, de data aceasta, a industriaşului saarez Hermann Rochling. în timpul conversaţiei, Kesselring a dezvăluit în faţa acestui om trecut de şaptezeci de ani că, în următoarele zile, Saarul va

cădea în mâinile inamicului. Rochling a primit cu resemnare, aproape cu indiferență, vestea pierderii iminente a provinciei natale şi a uzinelor lui: „Noi am mai pierdut o dată Saarul şi apoi 1-am recâştigat. In ciuda vârstei mele, o să mai apuc vremea să-1 văd trecând din nou în stăpânirea noastră."

Etapa următoare era Heidelbergul unde, între timp, se transferase StatuI-Major al Armamentului pentru sud-estul Germaniei. Voiam să profit de ocazie pentru a le face părinților mei măcar o scurtă vizită, acum, la aniversarea zilei mele de naştere. Cum, în timpul zilei, autostrada era inutilizabilă din cauza avioanelor de vânătoare inamice, iar eu cunoşteam încă din tinerețe toate drumurile lăturalnice, împreună cu Rochling, am traversat Odenwaldul pe o vreme primăvăratică, însorită şi caldă. Pentru prima dată, ne-am vorbit deschis şi fără ocolişuri; Rochling, cândva adorator al lui Hitler, nu mi-a ascuns ce gândea despre acest fanatism nebunesc care-1 împingea pe Fiihrer să continue războiul. Seara târziu am ajuns la Heidelberg. Din Saar ne veneau veşti bune: nu se mai luaseră măsuri de distrugere, întrucât rămăseseră doar câteva zile, nici chiar un ordin al lui Hitler nu mai putea să facă mult rău.

Cu greu ne-am continuat călătoria, pentru că retragerea trupelor noastre dusese la congestionarea drumurilor. Ne-am strecurat printre soldați obosiți şi resemnați, care ne-au înjurat copios. Abia după miezul nopții, am ajuns într-o localitate viticolă din Palatinat, unde era cantonat generalul S S Hausser. Acesta avea, asupra ordinelor nebuneşti ale lui Hitler, vederi mai rezonabile decât comandantul său şef. Astfel, el considera evacuarea ordonată de Hitler ca irealizabilă, iar distrugerea podurilor ca iresponsabilă.

Cinci luni mai târziu, prizonier fiind, am traversat Saarul şi Palatinatul într-un camion care mă aducea de la Versailles. Am putut atunci să constat că instalațiile feroviare, ca şi podurile rutiere, rămăseseră în cea mai mare parte intacte.

Gauleiterul Palatinatului şi al Saarului, Stohr, mi-a declarat în față că nu va da curs ordinului de evacuare pe care-1 primise. Am avut o discuție ciudată cu Gauleiterul. „Dacă Fiihrerul vă va trage la răspundere pentru neexecutarea ordinului de evacuare, spuneți-i că v-am transmis eu că ordinul a fost anulat", i-am sugerat. „Nu, sunteți foarte amabil, dar asta o fac eu pe propria mea răspundere." Am insistat: „Dar vreau să-mi pun eu capul la bătaie." Nu 1-am putut convinge pe Stohr. „Trebuie să fac asta. O iau asupra mea." A fost singurul lucru asupra căruia nu ne-am putut pune de acord.

Stabiliserăm ca etapa următoare să fie Cartierul General al feldmareşalului Model, care se găsea la 200 de kilometri de aici, în pădurea Westerwald. în primele ore ale dimineții au apărut din nou avioanele de vânătoare americane, ceea ce ne-a determinat să părăsim drumurile principale, pentru a o lua pe nişte căi lăturalnice. Am ajuns în cele din urmă într-un sat mic, liniştit. Nimic nu dădea de înțeles că aici s-ar afla postul de comandă al Grupului de armate. Nu se vedea nici un ofițer, nici un soldat, nici o maşină, nici măcar o motocicletă, în timpul zilei, circulația auto era interzisă cu desăvârşire.

La hanul din sat, am continuat cu Model convorbirea începută la Siegburg în legătură cu păstrarea instalațiilor feroviare din zona Ruhrului. încă mai discutam, când a apărut un ofițer cu un mesaj. „Vă este adresat dumneavoastră", mi-a spus Model, jenat şi tulburat în acelaşi timp. Am bănuit că e o veste proastă.

Era „răspunsul scris" al lui Hitler la memoriul meu. Respingând punct cu punct tot ce solicitasem eu la 18 martie, Fiihrerul se plasa pe o poziție diametral opusă. Ordona să se distrugă „toate instalațiile militare şi industriale, toate comunicațiile, transmisiunile, precum şi toate bunurile mobile şi imobile de pe teritoriul Reichului". Asta însemna sentința de condamnare la moartea poporului german, principiul „pământului pârjolit" în cea mai strictă aplicare a lui. Prin acest decret al lui Hitler, mi se retrăgeau toate împuternicirile şi mi se anulau toate ordinele pe care le dădusem cu privire la menținerea în funcțiune a industriei. Gaulei-terii erau cei care aveau, de-acum încolo, sarcina de a lua măsurile de distrugere.10

Consecințele ar fi fost incalculabile: pentru o perioadă de timp nedeterminată, n-ar mai fi existat curent electric, n-ar mai fi existat gaze, nici apă potabilă, nici cărbune, nici mijloace de transport. Instalațiile feroviare, canalele, ecluzele, docurile, vapoarele, locomotivele - toate ar fi fost rase de pe fața pământului. Chiar şi acolo unde industria n-ar fi fost distrusă, producția ar fi fost oprită din lipsă de electricitate, de gaze, de apă; n-ar mai fi existat depozite şi nici telefoane. Pe scurt, o țară redusă la standardele Evului Mediu.

Schimbarea de comportament a Feldmarschallului Model mi-a dat de înțeles că situația mea nu mai era aceeaşi. Reluând discuția, el a adoptat un ton marcat de o vizibilă răceală. De-acum înainte a ocolit, într-un mod lesne detectabil, orice referire la subiectul propriu-zis al conversației noastre - salvarea industriei din zona Ruhrului.11 Obosit şi îngrijorat, m-am dus să mă culc într-o casă țărănească. După câteva ore de somn, am făcut o plimbare pe câmp. Ajuns pe o măgură, am privit în vale, printr-un văl fin de pâclă, satul scăldându-se paşnic în lumina soarelui. Se vedea departe, până dincolo de colinele Sauerlandului. Cum e posibil, îmi ziceam eu, ca un om să vrea să transforme această țară într-un pustiu? M-am aşezat lângă nişte tufe de ferigă. Totul părea ireal. Din pământ se simțea o adiere parfumată. Primele firicele verzi ale plantelor scoteau capul spre lumină. La întoarcere, am admirat apusul soarelui. Hotărârea mea era luata. Trebuia făcut în aşa fel încât ordinul să nu poată fi executat. Am decomandat şedințele prevăzute pentru seară în zona Ruhrului; deocamdată, era mai bine să merg să văd ce se întâmplă la Berlin.

I-am cerut şoferului să scoată maşina din ascunzătoare şi, în ciuda intensei activități aeriene, care ne-a obligat să mergem cu farurile stinse, am pornit chiar în noaptea aceea în direcția Est. In timp ce Kempka îşi vedea de volan,

am frunzărit notiţele pe care le luasem. Multe dintre ele priveau discuţiile purtate în ultimele două zile. Dădeam filă după filă, neizbutind să mă hotărăsc. Apoi, fără să mă fac observat, am început sa le rup şi să le arunc pe fereastră. La o oprire, privirea mi-a căzut pe scăriţa maşinii. Vântul puternic, provocat de viteză, îngrămădise într-un colţ compromiţătoarele bucăţi de hârtie. Pe ascuns, le-am aruncat în şanţ.

Capitolul 30 ULTIMATUMUL LUI HITLER

Când eşti obosit, devii indiferent. Aşa se face că n-am încercat nici un fel de emoţie când, în după-amiaza zilei de 21 martie 1945, 1-am întâlnit pe Hitler la Cancelaria Reichului. Vorbind numai prin monosilabe, m-a întrebat, în fugă, cum a decurs călătoria, întrucât n-a făcut nici o aluzie la „răspunsul lui scris", am considerat că nu are rost să mai ating subiectul. Ca şi cum eu nu existam, 1-a pus pe Kempka să dea un raport, care a durat mai mult de o oră.

Trecând peste toate principiile şi consemnele lui Hitler, am transmis chiar în seara aceea memoriul meu lui Guderian. în ce-1 priveşte pe Keitel, acesta, îngrozit, nici n-a vrut să audă de aşa ceva, de parcă ar fi fost vorba de un exploziv. Am încercat, în zadar, să aflu în ce împrejurări se redactase ordinul lui Hitler. La fel ca atunci când îmi fusese descoperit numele pe lista ministerială întocmită de complotiştii din 20 iulie, atmosfera din jurul meu se răcise. Era clar că, în ochii celor din anturajul lui Hitler, eu reprezentam un caz de cădere definitivă în dizgraţie. Pierdusem efectiv orice influenţă în domeniul meu de competenţă cel mai important - salvarea industriei, pe care o aveam în subordine.

Două hotărâri luate de Hitler în acele zile îmi arătau că, pe viitor, intenţiona să nu dea înapoi de la măsurile cele mai severe. Comunicatul din 18 martie 1945 al Wehrmachtului confirma că patru ofiţeri, condamnaţi la moarte pentru vina de a nu fi aruncat în aer podul de la Remagen, au fost executaţi; or, chiar Model îmi spusese, cu puţin timp în urmă, că ofiţerii respectivi nu avuseseră nici o vină. în această ultimă perioadă a războiului, teama de a nu împărtăşi soarta celor din „afacerea Remagen", cum era denumită acum, le intrase în oase multora dintre cei cu funcţii de răspundere.

în aceeaşi zi, am aflat întâmplător că Hitler dăduse ordin ca şi generalul Fromm sa fie executat. Cu câteva săptămâni în urmă, la o masă, între doua feluri de mâncare, Thierack, ministrul Justiţiei, deja îmi şoptise, pe un ton de perfectă detaşare: „în curând şi Fromm o sa-şi piardă căpşorul!" Toate eforturile pe care le-am făcut în seara aceea pentru a-1 aduce pe Thierack la gânduri mai bune au rămas fără rezultat; nu s-a lăsat impresionat în nici un fel. De aceea, câteva zile mai târziu, i-am adresat o scrisoare oficială, de cinci pagini, în care respingeam cea mai mare parte a acuzaţiilor care, după câte ştiam eu, i se aduceau lui Fromm şi mă puneam la dispoziţia Tribunalului Poporului, ca martor al apărării.

Era, fără îndoială, un demers unic din partea unui ministru al Reichului. Trei zile mai târziu, la 6 martie 1945, Thierack mi-a răspuns lapidar că, pentru a compărea ca martor în faţa Tribunalului Poporului, aveam nevoie de aprobarea lui Hitler. Şi continua: „Or, Fiihrerul mi-a pus de curând în vedere că nici nu se gândeşte să vă dea aprobare specială în afacerea Fromm. în consecinţă, nici nu voi ataşa la dosar declaraţia dumneavoastră."1 Executarea sentinţei respective mi-a deschis şi mie ochii asupra gravităţii situaţiei în care mă găseam.

Dar m-am încăpăţânat: când, la 22 martie, am fost invitat de Fuhrer să particip la o şedinţă consacrată problemelor armamentului, 1-am trimis din nou pe Saur în locul meu. Notiţele luate de acesta îmi arătau că Hitler şi el, Saur, dând dovadă de o adevărată frivolitate, alunecaseră, pur şi simplu, pe deasupra realităţilor. Deşi producţia de armament trăgea de mult să moară, ei făceau proiecte de viitor, de parcă ar fi avut la dispoziţie tot anul 1945. Astfel, nu numai că discutaseră planul unei producţii de oţel cu totul fanteziste, dar stabiliseră şi ca trupa să fie înzestrată din belşug cu tunul antitanc de 8,8 cm şi ca producţia de aruncătoare de grenade de 21 cm să crească; se îmbătau cu iluzia că se vor putea pune la punct nişte arme nemaipomenite: o nouă puşcă specială pentru paraşutişti, ce ar fi urmat să fie produsă, fireşte, în „cantităţi impresionante", sau un nou aruncător de grenade supercalibrat de 30,5 cm. în procesul-verbal s-a menţionat şi un ordin al lui Hitler potrivit căruia, în termen de câteva săptămâni, trebuia să i se prezinte cinci noi variante ale tipurilor de tancuri existente, în plus, el mai voia să se facă cercetări asupra eficacităţii „focului grecesc", cunoscut din Antichitate, şi să se reechipeze avioanele noastre cu reacţie Me 262 pentru a fi transformate, cu maximum de rapiditate, în avioane de vânătoare. Fără să vrea, Hitler confirma prin această directivă că, în urmă cu un an şi jumătate, săvârşise o mare eroare tactică. Atunci se încăpăţânase să nu ţină cont de părerea nici unuia dintre experţi.

La 21 martie m-am întors la Berlin. Trei zile mai târziu, în primele ore ale dimineţii, am fost anunţat că, fără sa întâmpine rezistenţă, trupe engleze larg desfăşurate trecuseră Rinul, pe la nord de zona Ruhrului. Trupele noastre, îmi spusese Model, erau neputincioase, în septembrie 1944, randamentul excepţional al fabricilor de armament încă ne mai permisese ca, pornind de la nişte armate fără arme, să reconstituim, într-un scurt interval de timp, un front defensiv. De data aceasta, nu se mai putea conta pe asemenea soluţii: Germania era luată din scurt.

M-am aşezat din nou la volanul maşinii mele ca să mă întorc în Ruhr, a cărui salvare avea o importanţă decisivă pentru Germania de după război, în Westfalia, cu puţin înainte de a ajunge la destinaţie, o pană de cauciuc ne-a forţat să oprim, în curtea unui sătean, am stat de vorbă cu ţăranii care, în înserarea ce se lăsa, nu m-au recunoscut. Spre surprinderea mea, încrederea în Hitler, insuflată în ultimii ani printr-un intens bombardament propagandistic, continua să acţioneze chiar şi în această situaţie. Hitler, spuneau ei, n-ar putea să piardă vreodată războiul.

„Fiihrerul are ceva în rezervă pe care-1 va scoate în ultimul moment. Atunci va fi marea întorsătură. Sa laşi adversarul să intre atât de adânc în ţara ta - asta nu poate să fie decât o capcană!" Chiar şi în cercurile guvernamentale se manifesta această credinţă naivă în arme miraculoase, păstrate chipurile în rezervă până în ultimul moment, pentru a nimici mai bine inamicul care, nebănuind ce-1 aşteaptă, înaintează în interiorul ţarii. Funk, de pildă, în perioada aceea mi-a pus următoarea întrebare: „Nu-i aşa că mai avem noi o armă specială? O armă care va schimba întreaga situaţie?"

Am început chiar în noaptea aceea discuţiile cu şeful Statu-lui-Major al Ruhrului, dr. Rohland, şi colaboratorii săi cei mai importanţi. Mi se relatau lucruri îngrozitoare. Cei trei Gauleiteri din zonă erau hotărâţi să execute ordinul lui Hitler. Horner, unul dintre tehnicienii noştri şi, din nefericire, şef al Serviciului Tehnic al partidului, pregătise, la ordinul Gauleiterilor, un plan de distrugere. Regretând că trebuie s-o facă, dar spunând că n-are încotro întrucât este obişnuit să-şi asculte superiorii, mi-a expus în detaliu planul său care, corect din punct de vedere tehnic, urma să scoată din funcţiune industria Ruhrului pentru un timp nedeterminat: se preconiza ca minele să fie inundate şi instalaţiile de extracţie făcute inutilizabile pentru ani de zile. Prin sabordarea de nave încărcate cu ciment urmau să fie blocate porturile şi căile fluviale ale Ruhrului. Gauleiterii voiau să înceapă chiar de a doua zi aruncarea în aer a primelor instalaţii, căci trupele inamice înaintau rapid în partea de nord. însă ei aveau aşa de puţine mijloace de transport, încât singura soluţie era să ceară ajutorul sectorului meu. Sperau că vor găsi în minele din regiune mari cantităţi de exploziv, capse detonante şi fitiluri de aprindere.

Fără să piardă timp, Rohland a convocat la castelul Landsberg, proprietate a lui Thyssen şi sediu al Starului-Major al Ruhrului, vreo douăzeci de oameni de încredere dintre reprezentanţii minelor de cărbune. După o scurtă deliberare, au hotărât de comun acord, ca şi când ar fi fost vorba de lucrul cel mai simplu din lume, să arunce explozivi, capse detonante şi fitiluri de aprindere în puţurile de mina, astfel încât să le facă inutilizabile. Unuia dintre colaboratori i s-a dat sarcina să folosească puţinele rezerve de carburant disponibile pentru a scoate din zona Ruhrului toate camioanele aflate în subordinea noastră, în caz de necesitate, aveau să fie puse la dispoziţia trupelor combatante vehicule şi carburanţi, mijloace de care sectorul civil ar fi fost văduvit definitiv, în cele din urmă, i-am promis lui Rohland şi colaboratorilor săi ca, din ceea ce mai rămânea din producţia noastră, să le fac rost de cincizeci de pistoale-mitralieră pentru a apăra centralele electrice şi alte instalaţii industriale importante de comandourile de distrugere ale Gauleiterilor. Mânuite de oameni hotărâţi sa se bată pentru uzina lor, aceste arme reprezentau atunci o forţă greu de neglijat, deoarece, de curând, poliţiştii şi activiştii partidului fuseseră obligaţi să-şi predea armele armatei, în situaţia aceasta, noi merseserăm până acolo încât vorbeam de o revoltă deschisă.

Gauleiterii Florian, Hoffmann şi Schlessmann ţineau o şedinţă în satul Rummenohl, lângă Hagen. A doua zi, sfidând toate inte-dicţiile lui Hitler, am mai încercat încă o dată să-i conving. S-a ajuns la o discuţie înfierbântată cu Gauleiterul Diisseldorfului, Florian, a cărui teorie suna cam aşa: dacă războiul este pierdut, nu este nici vina Fiihrerului, nici a partidului, ci a poporului german, din care, oricum, nu vor supravieţui unei asemenea catastrofe decât nişte jalnice epave. Spre deosebire de Florian, Hoffmann şi Schlessmann s-au lăsat convinşi până la urmă. Dar ordinele Fiihrerului erau date spre a fi executate, spuneau ei, şi nimeni nu-i putea absolvi de răspundere. Deruta lor sporise cu atât mai mult cu cât, între timp, Bormann le transmisese un nou ordin al lui Hitler, care înăsprea decretul privind distrugerea condiţiilor de supravieţuire a poporului german.3 Hitler reînnoia ordinul de „evacuare a tuturor teritoriilor pe care, momentan, nu le mai putem păstra şi a căror ocupare de către inamic este previzibilă". Pentru a reteza posibilitatea oricărui contraargument, se mai spunea: „Ftihrerul cunoaşte enormele dificultăţi legate de executarea acestui ordin. I-au fost prezentate în mai multe rânduri. Ordinul Fiihrerului are raţiuni precise şi temeinice. Necesitatea absolută a evacuării nu poate constitui obiect de discuţie."

Milioanele de persoane locuind la vest de Rin şi de Ruhr, precum şi în ţinuturile Frankfurtului şi ale Mannheimului nu puteau fi evacuate decât în regiunile mai slab populate, mai ales în bazinul Turingiei şi al Elbei. Această populaţie orăşenească, prost îmbrăcată şi subnutrită, avea să aflueze spre nişte zone în care nu se asiguraseră nici un fel de condiţii - nici sanitare, nici de cazare, nici de aprovizionare. Foametea, epidemiile şi mizeria erau singura perspectivă.

Reuniţi în şedinţă, Gauleiterii au ajuns la concluzia unanimă că partidul nu mai avea capacitatea de a executa aceste ordine. Numai Florian ne-a citit, spre surprinderea noastră, a tuturor, un apel înflăcărat către activiştii de partid din Diisseldorf, al cărui text voia să-1 dea spre afişare: „Toate clădirile încă în picioare să fie incendiate la apropierea inamicului, încât acesta să intre într-un oraş pustiu, devastat de flăcări."4

Intre timp, ceilalţi doi Gauleiteri începuseră să şovăie. Ei îmbrăţişau felul meu de a interpreta ordinul Fuhrerului, potrivit căruia industria Ruhrului era şi acum la fel de importantă pentru producţia de armament, şi aceasta cu atât mai mult cu cât puteam astfel să livrăm arme direct trupelor care ar apăra Ruhrul. Distrugerea centralelor electrice, planificată să înceapă a doua zi, a fost amânată, iar ordinului de a le distruge i s-a substituit cel de a le paraliza.

Imediat după aceste discuţii, i-am făcut o vizită Feldmarschal-lului Model la Cartierul său General. El s-a arătat dispus să facă tot posibilul ca luptele să se desfăşoare în afara zonelor industriale, pentru ca distrugerile să se reducă astfel la minimum.5 Mi-a promis că, în săptămânile următoare, va ţine o legătură strânsă cu dr. Rohland şi colaboratorii acestuia.

Prin Model am aflat că, între timp, trupele americane înaintau spre Frankfurt, că nu se mai putea stabili exact linia frontului şi că, încă din noaptea aceasta, Cartierul General al lui Kesselring se va muta departe, spre est. Noi am ajuns cam pe la ora 3 dimineaţă la vechiul Cartier General al lui Kesselring de lângă Nauheim. Din discuţia pe care am avut-o cu şeful lui de Stat-Major, generalul Westphal, am tras concluzia că nici el nu va aplica foarte strict decretul Fuhrerului. Deoarece nici şeful de Stat-Major al comandantului-şef al Frontului de Vest nu putea să ne dea informaţii precise în ce priveşte înaintarea adversarului, am făcut un lung ocol la est, prin masivele de la Spessart şi Odenwald, ca să ajungem la Heidelberg. Am traversat orăşelul Lohr, pe care trupele noastre deja îl părăsiseră. In pieţele şi pe străzile lui pustii domnea o atmosferă stranie de aşteptare. Aici am întâlnit un soldat înarmat cu nişte proiectile antitanc. Stătea, singur-singurel, la o răspântie. A părut surprins să mă vadă. „Pe cine aştepţi aici?" 1-am întrebat. „Pe americani." „Şi ce-o să faci când or să vină americanii?" Mi-a răspuns fără să stea prea mult pe gânduri: „Păi, am s-o iau din vreme la picior!" Ca peste tot pe unde treceam, aveam impresia că războiul este perceput ca fiind ceva de domeniul trecutului.

în Heidelberg, la autoritatea militară pentru Baden-Wiirten-berg, se primiseră deja ordinele Gauleiterului Badenului, Wagner, care voia să distrugă uzina de alimentare cu apă şi gaze atât a oraşului meu natal, cât şi a celorlalte oraşe din Baden. Pentru a împiedica materializarea unor astfel de intenţii, noi am recurs la o soluţie incredibil de simplă: deşi am aşternut pe hârtie ordinele respective, le-am depus la poşta unui oraş care avea să fie ocupat foarte curând de inamic.

Americanii luaseră deja Mannheimul, aflat la o distanţă de numai 20 de kilometri. Acum înaintau încet spre Heidelberg. Pentru a aduce un ultim serviciu oraşului meu, după o consfătuire nocturnă cu dr. Neinhaus, primarul Heidelbergului, 1-am rugat pe generalul SS Hausser, pe care-1 cunoscusem cu prilejul unei întâlniri în Saar, să declare Heidelbergul oraş-spital şi să-1 predea fără luptă. Dimineaţa foarte devreme, mi-am luat rămas-bun de la părinţii mei. în aceste ultime ore petrecute împreună, arătaseră şi ei calmul şi strania resemnare care cuprinseseră bietul nostru popor. La plecare, m-au condus amândoi până în stradă, iar tatăl meu a mai venit o dată până la maşină, şi, privindu-mă în ochi fără să spună un cuvânt, mi-a strâns mâna pentru ultima oara. Presimţeam cu toţii că nu ne vom mai vedea niciodată.

Trupe în retragere, fără arme şi fără materiale, îngreunau circulaţia spre Wiirzburg. La revărsatul zorilor, un mistreţ se aventurase în afara pădurii şi acum, cu chiote şi larmă, nişte soldaţi îl hăituiau. La Wiirzburg, am trecut pe la Gauleiterul Hellmuth, care m-a invitat la un mic dejun copios. In timp ce ne ospătam cu ouă şi cârnaţi de ţară, Gauleiterul mi-a vorbit, ca despre lucrul cel mai firesc din lume, despre modul cum, pentru aplicarea decretului lui Hitler, dăduse ordin să fie distruse uzinele de rulmenţi din Schweinfurt. Mi-a spus chiar că reprezentanţii partidului şi ai uzinelor erau deja în camera cealaltă, în aşteptarea ordinelor sale. Planul fusese bine gândit: aveau să fie incendiate băile de ulei ale maşinilor speciale, care, în felul acesta, s-ar fi transformat, după cum arăta experienţa bombardamentelor aeriene, într-un morman de fiare vechi. Pentru început, mi-a fost imposibil să-1 conving ca asemenea distrugeri n-au nici un sens. M-a întrebat şi el când o să scoată Fiihrerul arma-minune, căci aflase de la Bormann şi Goebbels care, la rândul lor, o ştiau de la Marele Cartier General, că, dintr-un moment într-altul, se va produce o cotitură hotărâtoare. Ca de atâtea alte ori, a trebuit să repet că nu există o arma-minune. Ştiam că Gauleiterul face parte din categoria oamenilor rezonabili, drept pentru care 1-am îndemnat să nu execute ordinele de distrugere date de Hitler. L-am lămurit în continuare că, situaţia fiind aşa cum este, ar fi o nebunie sa arunci în aer instalaţii industriale şi poduri, năruindu-i astfel populaţiei chiar fundamentul existenţei sale.

I-am spus ca trupele noastre se regrupează la est de Schweinfurt, în vederea unei contralovituri pentru recucerirea centrului industriei de armament. Asta nu era chiar o minciuna, căci înaltul comandament se pregătea într-adevăr să lanseze în curând un contraatac. Vechiul argument, de atâtea ori confirmat, cum că Hitler n-ar putea să continue războiul fără rulmenţi, a devenit în sfârşit realitate. Convins sau nu, Gauleiterul nu era dispus ca, prin distrugerea uzinelor din Schweinfurt, să-şi asume în faţa istoriei răspunderea pentru spulberarea oricărei şanse de victorie.

După ce am trecut de Wurzburg, vremea s-a îndreptat. Pe drum am întâlnit doar câteva mici unităţi fără arme grele. Mergeau la pas, în întâmpinarea inamicului, retrăgându-se de la instrucţie pentru a se angaja în ultima ofensivă. Locuitorii satelor erau ocupaţi, în grădinile lor, cu săpatul gropilor în care urmau să-şi dosească argintăria de familie şi obiectele de valoare. Peste tot ne-am bucurat de aceeaşi primire amicală din partea populaţiei, deşi, cu siguranţă, oamenilor nu le convenea să ne vadă adăpostin-du-ne între case când veneau avioane în zbor razant, căci faptul în sine le punea în pericol propriile lor gospodării. „Domnule ministru", mi se striga de la câte o fereastră. „N-aţi putea să mergeţi olecuţă mai înainte, la vecinul ăla de acolo?"

Tocmai datorită faptului că populaţia avea o atitudine paşnic-re-semnată şi că nu se vedea nicăieri nici o unitate bine înarmată, ideea de a arunca în aer un număr atât de mare de poduri îmi apărea aici şi mai aberantă decât în biroul meu de la Berlin.

în uniformele lor, formaţiuni ale partidului, în special ale SA, ajunseseră să hoinărească fără scop pe străzile oraşelor şi ale satelor Thuringiei. „Ridicarea în masă", proclamată de Sauckel, începuse; în cele mai multe cazuri, era vorba de oameni în vârstă sau de copii de şaisprezece ani. Ei urmau să formeze miliţia populară (Volkssturm), care să înfrunte inamicul; dar nimeni nu mai putea să le dea arme. Câteva zile mai târziu, Sauckel, într-un apel

înflăcărat, îşi îndemna compatrioţii să lupte până la unul, suindu-se apoi în maşină, cu destinaţia Germania de Sud. Eu am sosit la Berlin târziu, în seara zilei de 27 martie. Aici situaţia se schimbase.

Gruppenfiihrerul SS Kammler răspundea de Sectorul Rachete. Dar, între timp, Hitler îl împuternicise şi pentru dezvoltarea şi producţia de avioane moderne. Această decizie nu-mi retrăgea numai responsabilitatea pentru armamentul Luftwaffei, ci crea o situaţie imposibilă, atât în plan protocolar cât şi organizatoric, întrucât Kammler se putea folosi de angajaţii ministerului meu. în plus, Fiihrerul dăduse ordinul expres ca eu şi Goring să recunoaştem, printr-o contrasemnătură, că ne subordonăm puterii de decizie a lui Kammler. Am semnat fără să fac vreo obiecţie. Deşi această umilire mă rănea şi mă înfuria, am evitat în ziua respectivă să mai merg la şedinţa de Stat-Major. Cam în acelaşi timp, am aflat prin Poser că Hitler îl concediase pe Guderian; oficial, din motive de sănătate. Dar orice om familiarizat cu cele ce se întâmplau la Cancelaria Reichului ştia că Guderian nu va mai reveni. Eu pierdeam astfel pe unul dintre rarii militari autentici din anturajul lui Hitler. El nu numai că mă susţinuse, dar mă şi încurajase permanent în iniţiativele mele.

Şi culmea culmilor, secretara mi-a adus dispoziţiile pe care şeful Transmisiunilor le dăduse pentru executarea ordinului Fuhrerurui privind distrugerea întregului patrimoniu al naţiunii. Răspunzând foarte exact intenţiilor lui Hitler, ele vizau spulberarea de pe faţa pământului a tuturor mijloacelor de transmisie, nu numai a celor ale Wehrmachtului, ci şi a celor ale Poliţiei, ale Poştei, ale Căilor Ferate, ale Podurilor şi Şoselelor şi ale Electricităţii Reichului. Trebuia ca „sabotajul, incendiul sau demolarea" să facă completamente inutilizabile „nu numai toate centralele telefonice şi telegrafice, toate releele de amplificare, ci şi toate posturile de comutare a cablurilor la mare distanţă, la staţiile emiţătoare, antenele, instalaţiile emiţătoare şi receptoare". Trebuia ca inamicului să i se ia până şi posibilitatea unei restabiliri provizorii a reţelei de transmisiuni în teritoriile ocupate; trebuia să fie distruse nu numai toate stocurile de piese de schimb şi de cabluri, ci şi toate planurile de conexiuni, reţelele de cabluri şi toate tipurile de aparate.6 Totuşi, generalul Albert Praun mi-a dat de înţeles ca el, în interiorul serviciului său, va atenua caracterul radical al acestor dispoziţii.

în plus, mi s-a adus la cunoştinţă, în mod confidenţial, că problemele armamentului îi vor fi încredinţate lui Saur şi că acesta se va subordona lui Himmler, care va fi numit inspector general pentru toată producţia de război.7 Vestea însemna pentai mine, cel puţin, o cădere în dizgraţia lui Hitler. Curând am fost chemat la telefon de către Schaub; pe un ton anormal de tăios mi-a spus să mă prezint în seara acelei zile la Fiihrer.

Am avut o strângere de inimă în timp ce eram condus la Hitler, în biroul lui situat adânc sub pământ. Era singur. M-a întâmpinat glacial. Nu mi-a întins mâna şi de abia mi-a răspuns la salut. Cu o voce joasă şi tranşantă, a trecut îndată la subiect: „Am primit de la Bormann un raport asupra discuţiilor pe care le-ai avut cu Gauleiterii Ruhrului. I-ai îndemnat să nu execute ordinele mele, spunându-le că războiul este pierdut. Realizezi, dumneata ce înseamnă asta?"

Ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva îndepărtat, a mai coborât puţin tonul făcând ca încordarea sa scadă şi a adăugat: „Dacă n-ai fi arhitectul meu, aş trage concluziile care se impun într-un asemenea caz." „Trageţi concluziile care credeţi că sunt necesare, fără nici o îngăduinţă faţă de persoana mea", i-am răspuns eu, în parte din nesupunere făţişă, în parte din oboseală extremă.

Această atitudine, mai degrabă impulsivă decât curajoasă, a părut să-1 deconcerteze. „Dumneata eşti surmenat şi bolnav", a continuat el după o scurtă pauză, pe un ton afabil şi aparent foarte chibzuit. „De aceea am hotărât să pleci imediat în concediu. Ministerul va fi condus de altcineva, dar în numele dumitale." I-am răspuns pe un ton hotărât: „Nu, sunt perfect sănătos, nu plec în concediu. Dacă nu mă mai vreţi ca ministru, nu aveţi decât să mă revocaţi." Dar imediat mi-am amintit că, în urmă cu un an, Goring respinsese o asemenea soluţie. „Nu vreau să te revoc", mi-a spus Hitler pe un ton hotărât, menit să încheie discuţia, „dar insist sa-ţi iei imediat concediu de boală." Am rămas neclintit: „Nu-mi pot păstra responsabilitatea de ministru dacă în locul meu acţionează altcineva." Apoi, ceva mai conciliant, ca pentru a-1 convinge de bunele mele intenţii, am adăugat: „Nu pot, mein Fiihrer..." Era pentru prima dată când mă adresam lui în aceşti termeni. „Dumneata n-ai altă alegere. Mi-e cu neputinţă să te revoc!" mi-a spus el. Şi a completat, vrând parcă să arate că are şi el o slăbiciune: „Din raţiuni de politică internă şi externă, nu pot renunţa la dumneata." Prinzând curaj, am replicat: „îmi este imposibil să plec în concediu. Atâta vreme cât mă aflu în funcţie, eu voi fi acela care conduce ministerul. Nu sunt bolnav!"

A urmat o pauză destul de lunga. Hitler s-a aşezat; fără să aştept vreo invitaţie, am făcut acelaşi lucru. Apoi a continuat pe un ton relaxat: „Dacă dumneata poţi fi convins că războiul nu este pierdut, atunci poţi sa-ţi exerciţi mai departe funcţia." Din memoriile pe care i le adresasem şi din raportul lui Bormann, probabil că ştia cum vedeam eu lucrurile şi la ce concluzii ajunsesem. Era clar că voia să mă forţeze să-mi iau, fie şi din vârful buzelor, angajamentul că pe viitor nu voi deschide nimănui ochii asupra situaţiei reale. I-am răspuns direct, dar fără aplomb: „Dumneavoastră ştiţi că eu nu pot fi convins de acest lucru. Războiul este pierdut." Hitler s-a lăsat furat de amintiri, rememorând situaţiile grele prin care trecuse în viaţă, când totul părea pierdut, dar pe care el, în cele din urmă, le depăşise prin perseverenţă, energie şi fanatism. Apoi, pentru un moment care mi s-a părut că nu se mai termină, s-a lăsat dus de amintirile luptelor sale de militant al partidului, de cele ale iernii 1941-1942, mergând chiar până la a da ca exemplu succesele mele în domeniul armamentului, îl auzisem de zeci de ori spunând toate acestea, îi cunoşteam monologurile aproape pe dinafară şi, dacă cineva 1-ar fi întrerupt, aş fi putut să i le continuu cuvânt

cu cuvânt. Vocea îi rămânea, practic, în acelaşi registru, dar poate că forţa de convingere a pledoariei sale rezida tocmai în acest ton, neinsistent şi totuşi ademenitor. Sentimentul pe care-1 aveam semăna cu cel încercat de mine cu ani în urmă, în pavilionul ceaiului, când nu voiam să mă feresc de privirea lui hipnotizantă.

Cum nu am mai scos un cuvânt, mulţumindu-mă să-1 privesc fix, el, spre surprinderea mea, a mai lăsat din pretenţii: „Dacă ai crede că războiul încă poate fi câştigat, dacă măcar ai putea să crezi acest lucru, atunci totul ar fi în regulă." Am simţit că, între timp, Hitler trecuse la un ton aproape rugător, şi pentru o clipă mi-am zis că în această postură umilă te acaparează şi mai straşnic decât în aceea de stăpân absolut. Presupun că în alte împrejurări m-aş fi înmuiat şi aş fi cedat. De data aceasta însă, gândul la distrugerile pe care le plănuia m-a făcut să rezist la artificiile lui persuasive. In emoţia mea, probabil că i-am răspuns pe un ton puţin prea ridicat: „Am toată bunăvoinţa, dar nu pot. Şi, în definitiv, n-aş vrea să mă număr printre ticăloşii din preajma dumneavoastră care vă mint că, vezi Doamne, ei cred în victorie."

Hitler n-a reacţionat. A privit o clipă drept înainte, apoi a început să vorbească din nou despre luptele lui din tinereţe; a revenit, ca de atâtea ori în acele săptămâni, asupra modului' neaşteptat în care se salvase Frederic cel Mare şi a adăugat:. „Trebuie să credem că totul se va sfârşi cu bine. Dumneata mai speri că putem continua războiul cu şanse de succes? Sau credinţa dumitale se clatină?" După care a redus iarăşi din pretenţii, cerându-mi doar o formală profesiune de credinţă, care totuşi să mă lege: „Dacă măcar ai putea să crezi şi să speri că noi n-am pierdut! Trebuie totuşi să speri!... M-aş mulţumi şi cu atât." Nu i-am răspuns.8

Se lăsase o tăcere penibilă, în cele din urmă, ridicându-se brusc, Hitler, redevenit deodată glacial, a spus pe acel ton tăios de la început: „Ai la dispoziţie douăzeci şi patru de ore! Ai timp să reflectezi asupra răspunsului! Mâine îmi dai de veste dacă speri că războiul mai poate fi câştigat!" M-a expediat fără să-mi strângă mâna.

Ca o ilustrare a intenţiilor lui Hitler privitoare la soarta Germaniei, imediat după această discuţie am primit o telegramă de la şeful Transporturilor, datată 29 martie 1945: „Scopul operaţiunii: transformarea tuturor teritoriilor abandonate într-un pustiu, unde mijloacele de transport să fie făcute inutilizabile, împuţinarea explozibililor impune sa se dea dovadă de inventivitate în folosirea tuturor posibilităţilor de distrugere şi în prelungirea efectelor acesteia." Urmau să fie pulverizate, după cum preciza în detaliu ordonanţa, podurile de orice fel, căile ferate, dispozitivele de schimbare a acelor, toate instalaţiile tehnice din gările de triaj, atelierele şi clădirile de exploatare, dar şi ecluzele şi elevatoarele căilor noastre navigabile. La fel, toate locomotivele, toate vagoanele de călători şi de mărfuri, toate şlepurile şi toate şalupele. Trebuia ca fluviile şi canalele să fie blocate prin sabor-dări de nave. Pentru atingerea acestui scop, urma să fie folosit orice fel de muniţie, să fie demolate sau incendiate construcţiile importante. Numai un specialist poate aprecia amploarea catastrofei ce s-ar fi abătut asupra Germaniei dacă acest ordin, elaborat atât de minuţios, ar fi fost executat. Documentul arăta în acelaşi timp pedanteria cu care se dădea curs unei dispoziţii de principiu a lui Hitler.

Obosit, m-am întins pe pat în micul apartament de rezervă situat în spatele ministerului şi m-am tot gândit, sărind de la o idee la alta, în căutarea răspunsului pe care trebuia să i-1 dau lui Hitler. în cele din urma, m-am ridicat şi am început o scrisoare, al cărei preambul reflecta ezitarea mea între încercarea de a-1 convinge pe Hitler şi adevărul tot mai presant al situaţiei de fapt. Dar continuarea era de o claritate necruţătoare: „Când am citit ordinul de distrugere (din 19 martie 1945) şi, puţin după aceea, ordinul de evacuare, redactate în termeni foarte duri, am văzut în ele primii paşi în materializarea acestor intenţii." Am completat prin răspunsul meu la întrebarea lui ultimativă: „Dar eu nu mai pot crede în succesul bunei noastre cauze dacă, în aceste luni hotărâtoare, distrugem sistematic şi simultan tot ce condiţionează viaţa poporului nostru, înseamnă a-i face o aşa de mare nedreptate, încât, mai apoi, destinul nu va mai putea să ne fie propice... De aceea vă rog să nu fiţi chiar dumneavoastră cel care aduce acest rău poporului nostru. Dacă v-aţi hotărî să renunţaţi la măsura luata, indiferent cum, atunci eu aş regăsi credinţa şi curajul de a continua să lucrez cu cea mai mare energie. Nu ne mai stă în putere să determinăm cursul destinului nostru. Singură Providenţa ne mai poate schimba viitorul. Nu mai suntem folositori decât printr-o atitudine fermă şi printr-o credinţă nezdruncinată în viitorul etern al poporului nostru."

N-am încheiat cu „Heil, mein Fiihrer", formula obişnuită în asemenea scrisori cu caracter particular, ci am făcut o trimitere la singura instanţă în care mai puteam spera: „Dumnezeu să aibă în pază Germania!"9

Slabă prestaţie mi s-a părut această scrisoare când am recitit-o! Poate că Hitler a intuit în ea un început de rebeliune, ceea ce 1-ar fi forţat să ia măsuri contra mea, deoarece atunci când am rugat-o pe una dintre secretarele sale să bată manuscrisul la maşina specială, care avea caractere mari, ea mi-a telefonat pentru a-mi spune: „Fiihrerul mi-a interzis să preiau scrisori de la dumneavoastră. Dânsul vrea să vă vadă aici şi cere un răspuns prin viu grai." Puţin după aceea am primit ordin să mă prezint de urgenţă la Hitler.

Către miezul nopţii am străbătut cu maşina distanţa până la Cancelaria Reichului. Era vorba de câteva sute de metri pe Wilhelmstrasse, stradă acum complet desfundată de bombe. Nu ştiam încă ce trebuie să fac sau să spun. Cele douăzeci şi patru de ore trecuseră, şi eu tot nu eram gata cu răspunsul. Drept pentru care 1-am lăsat în seama inspiraţiei de moment.

Hitler stătea în picioare în faţa mea, nu prea sigur pe el, aproape lăsând impresia că îi e frică de ceva. M-a întrebat scurt şi direct: „Cum e?" O clipă am fost descumpănit, pentru că nu aveam un răspuns gata pregătit, apoi

însă mi-au venit pe buze nişte cuvinte care nu spuneau absolut nimic şi pe care le-am pronunţat fără sa mă gândesc, aşa, ca să se cheme c-am zis şi eu ceva: „Mein Fiihrer, vă dau sprijinul meu necondiţionat."

Hitler nu a răspuns, dar a părut mişcat. După o scurtă ezitare, mi-a dat mâna, gest pe care la sosirea mea nu-1 făcuse, iar ochii i s-au umplut de lacrimi, aşa cum i se întâmpla des în ultimul timp. „Atunci totul e bine", mi-a zis el. Era clar că i se luase o piatră de pe inimă. Am fost puternic emoţionat în faţa reacţiei lui neaşteptat de umane. Se restabilise ceva din vechile noastre raporturi. Pentru a profita de situaţie, am reluat: „Deoarece vă dau sprijinul meu necondiţionat, pe mine şi nu pe Gauleiteri trebuie să mă însărcinaţi cu aplicarea decretului dumneavoastră."

M-a autorizat să redactez un ordin pe care sa-1 semneze imediat. Totuşi, când a venit din nou vorba despre conţinutul decretului, s-a cramponat de principiul distrugerii instalaţiilor industriale şi a podurilor. Şi, cu gândul la cele discutate, am plecat. Se făcuse ora l noaptea.

Retras într-o încăpere a Cancelariei Reichului, am redactat un „decret de aplicare" aferent ordinului de distrugere din 19 martie 1945. Pentru a evita orice discuţie, nici măcar nu am încercat să anulez ordinul lui Hitler. M-am mulţumit să precizez două lucruri: „Aplicarea ţine de competenţa exclusivă a serviciilor şi a organelor Ministerului Armamentului şi al Producţiei de Război. Ministrul Armamentului şi al Producţiei de Război este acela care, cu acordul meu, stabileşte modalităţile de aplicare. El poate da instrucţiuni comisarilor însărcinaţi cu apărarea Reichului."10 Mă vedeam astfel reinstalat în funcţii. Fraza următoare făcea din Hitler emitentul ideii ca acelaşi scop putea fi atins şi prin simpla paralizare a instalaţiilor industriale. Fireşte, pentru a-1 linişti, am adăugat că, la indicaţia lui, eu puteam ordona distrugerea totală a unor uzine deosebit de importante. Ce-i drept, n-am primit niciodată o asemenea indicaţie.

După ce a făcut, cu o mână tremurătoare, câteva corecturi, a semnat cu creionul, aproape fără nici o discuţie. O modificare adusă primei fraze arăta că Fuhrerul era încă la înălţimea situaţiei; eu redactasem acea frază în termeni cât mai vagi, voind numai să precizez că măsurile de distrugere aveau ca unic scop să pună inamicul în imposibilitate de a-şi spori capacitatea de luptă prin utilizarea instalaţiilor şi a uzinelor noastre. Ne aflam în sala de şedinţe. Aşezat la masa cu hărţi, obosit cum era, a adăugat cu mâna sa precizarea că această remarcă se aplică numai instalaţiilor industriale.

Cred că Hitler conştientiza faptul că, în felul acesta, o parte din intenţiile lui de distrugere nu se va mai materializa, în convorbirea care a urmat, am căzut de acord asupra faptului că: „Pământul pârjolit n-are sens într-o ţară aşa de mică precum Germania. Această tactică nu-şi poate atinge scopul decât pe mari întinderi, cum sunt cele ale Rusiei." Am menţionat într-un carnet de notiţe convergenţa de opinii la care ajunseserăm în această privinţă.

Dar, încă o dată, Hitler se dovedea duplicitar: în aceeaşi seară a dat ordin comandanţilor-şefi „să imprime un fanatism extrem luptei contra inamicului invadator. La ora actuală nu se poate pune câtuşi de puţin problema protejării populaţiei."11

Pentru a-mi afirma competenţa redobândită şi a o folosi în direcţia stopării distrugerilor deja declanşate, o oră mai târziu am adunat toate motocicletele, toate maşinile, toate mijloacele disponibile, am trimis oameni să ocupe imprimeria şi telescriptorul. La 4 dimineaţa dădeam deja ordin să se difuzeze directivele mele, fără să cer însă, aşa cum era stabilit, acordul lui Hitler. Trecând peste restricţii, am reconfirmat toate instrucţiunile mele anterioare privind păstrarea în stare de funcţionare a instalaţiilor industriale, a uzinelor de gaze, electricitate şi apă şi a centrelor de aprovizionare, instrucţiuni pe care, la 19 martie, Hitler le decretase nule şi neavenite. Pentru distrugerea totală a industriei urma să se transmită în curând, anunţam eu, instrucţiuni speciale - ceea ce însă nu s-a mai întâmplat.

Fără să am o împuternicire specială din partea lui Hitler, în aceeaşi zi am şi dat ordin ca şantierele Organizaţiei Todt să se replieze pentru a nu risca să fie luate prin surprindere de inamic.

De asemenea, am dispus să se trimită 10-12 trenuri cu alimente în imediata apropiere a Ruhrului încercuit, împreună cu generalul Winter de la OKW am pus la punct un decret ce trebuia să stopeze măsurile vizând aruncarea în aer a podurilor, masuri pe care Keitel, bineînţeles, le-a anulat; am căzut de acord cu Obergruppen->fuhrerul SS Frank, responsabil cu toate depozitele de alimente şi de îmbrăcăminte ale Wehrmachtului, ca rezervele să fie distribuite populaţiei civile. Malzacher, reprezentantul meu în Ceho-slovacia şi Polonia, a primit ordin să împiedice distrugerea podurilor în Silezia Superioară.

A doua zi am plecat la Oldenburg, pentru a-1 întâlni pe Seyss-Inquart, comisarul general al Reichului pentru ţările de Jos. Pe drum, în timpul unei opriri, am făcut pentru prima dată exerciţii de tragere cu pistolul. Spre surprinderea mea, Seyss-Inquart, după inevitabilele preliminarii, a mărturisit că îşi croise drum spre partea adversă. El voia să evite distrugerile în Olanda şi să împiedice inundările pe care le plănuia Hitler. Făcând constatarea că am dat peste un om cu păreri asemănătoare cu ale mele, m-am despărţit şi de Kaufmann, Gauleiterul Hamburgului, la care mă oprisem la întoarcerea de la Oldenburg.

La 3 aprilie, îndată ce m-am întors, am interzis dinamitarea de ecluze, diguri, baraje şi poduri-canale.13 Deveneau tot mai numeroase şi mai presante telegramele care-mi cereau să dau ordine categorice sa fie distruse uzinele. Le răspundeam, de regulă, prin dispoziţii vizând în exclusivitate imobilizarea capacităţilor respective.14

Luând asemenea decizii puteam conta pe un anumit sprijin. Astfel, dr. Hupfauer, reprezentantul meu politic, se aliase cu Secretarii de Stat cei mai importanţi pentru a zăgăzui efectele politicii lui Hitler. Cercului său de prieteni îi

aparținea și Klopfer, reprezentantul lui Bormann. Făcuserăm să-i fugă pământul de sub picioare lui Bormann: ordinele lui deveniseră un fel de predică în pustiu, în această ultimă fază a celui de al treilea Reich, domnia lui Bormann se exercita, poate, asupra lui Hitler; însă, în lumea exterioară buncărului, acționau alte legi. Chiar șeful Serviciului de Securitate al SS, Ohlendorf, mi-a relatat în timpul detenției că fusese informat cu regularitate asupra inițiativelor mele, dar că nu transmisese nimic mai sus.

De fapt, în luna aprilie 1945, aveam sentimentul că, prin conlucrare cu Secretarii de Stat, puteam obține în domeniul meu mai multe rezultate concrete decât Hitler, Goebbels și Bormann luați la un loc. Pe plan militar, eram în bune relații cu Krebs, noul șef al Statului-Major General, deoarece el provenea de la Statul-Major al lui Model; dar chiar Jodl, Buhle și Praun, comandantul-șef al Transmisiunilor, înțelegeau din ce în ce mai bine situația în care ne găseam.

Eram perfect conștient de faptul că Hitler, dacă ar fi fost la curent cu activitățile mele, ar fi luat măsurile de rigoare, în mod sigur ar fi fost necruțător, în aceste luni de joc dublu, m-am conformat unui principiu simplu: m-am ținut cât mai aproape de Hitler, căci a sta la distanță de el era o situație generatoare de bănuieli. Nu aveam înclinații de sinucigaș; îmi aranjasem un refugiu într-o primitivă cabană de vânătoare, la vreo sută de kilometri de Berlin, în plus, Rohland îmi amenajase un adăpost într-una dintre numeroasele cabane de vânătoare ale prinților de Furstenberg.

în timpul ședințelor de Stat-Major de la începutul lui aprilie, Hitler încă își mai punea problema de a lansa contraofensive, de a ataca pe flancurile descoperite inamicul occidental care, după ce depășise orașul Kassel, înainta acum în etape zilnice mari spre Eisenach. Hitler continua să trimită divizii dintr-un loc în altul: groaznic și sinistru joc de-a războiul! Când, de exemplu, în ziua întoarcerii mele dintr-o călătorie pe front, vedeam pe harta mișcările trupelor noastre, nu puteam să nu constat că așa ceva nu prea văzusem prin zona pe care o traversasem, sau, cel mult, fuseseră numai câțiva soldați fără armament greu, neavând asupra lor decât niște simple puști.

Acum și la mine se ținea zilnic o mică ședință de Stat-Major; ofițerul meu de legătură de pe lângă Statul-Major General ne comunica ultimele noutăți, încălcând de altfel un ordin al Iui Hitler care interzicea să se transmită civililor informații cu privire la situația militară. Cu o destul de mare precizie, Poser ne spunea, zi de zi, ce teritoriu va ocupa inamicul în următoarele douăzeci și patru de ore. Aceste informații obiective n-aveau nimic comun cu prezentările înșelătoare de la ședințele din buncărul Cancelariei Reichului. Acolo nu se vorbea niciodată despre evacuări sau retrageri. Am avut impresia în epoca aceea că Statul-Major General, sub comanda lui Krebs, renunțase la a-1 mai informa pe Hitler asupra situației reale, dându-i, în schimb, să se joace cu un fel de combinații pe tabla de șah a războiului. Astfel când, contrar previziunilor din ajun, în ziua următoare se înregistrau importante pierderi de orașe și teritorii, Hitler era de un calm desăvârșit. Acum nu-și mai certa colaboratorii, cum obișnuise s-o facă până cu doar câteva săptămâni în urmă. Părea a se fi resemnat.

într-o zi, la începutul lui aprilie, Hitler 1-a convocat pe Kesselring, comandantul suprem al Frontului de Vest. întâmplarea a făcut să fiu de față la această nostimă discuție. Kesselring a încercat să explice, de-a fir-a-păr, că situația este fără ieșire. Dar, după ce 1-a lăsat să spună câteva fraze, Hitler, trăgând spre el hățurile conversației, a început să diserteze despre felul cum, izbind cu câteva sute de tancuri din flanc, o să le reteze americanilor brațul întins spre Eisenach, o să provoace o panică nemaipomenită și, în felul acesta, o să curețe Germania de trupele dușmanului de la Apus. Hitler s-a pierdut în lungi explicații asupra incapacității notorii a soldaților americani de a înghiți o înfrângere, deși experiența făcuta cu câtva timp în urmă, în cursul ofensivei din Ardeni, demonstrase exact contrariul. Atunci eram supărat pe Feld-marschallul Kesselring văzând cum, după o scurtă rezistență, acorda credit acelor fantasmagorii și se lăsa antrenat în planurile lui Hitler, se părea, cu toată seriozitatea. Dar, în orice caz, nu mai avea nici un rost să pui la inimă lucruri legate de niște lupte sortite sa nu mai aibă loc.

într-una dintre ședințele ulterioare, Hitler a expus din nou ideea sa cu privire la o lovitură din flanc. De data aceasta m-am exteriorizat pe tonul cel mai sec din lume: „Dacă se distruge totul, recucerirea teritoriilor respective nu-mi mai folosește la nimic. Eu nu mai pot să produc nimic acolo." Hitler a tăcut. „Nu pot să reconstruiesc poduri așa de repede." într-o evidentă bună dispoziție, el mi-a răspuns: „Fii dumneata liniștit, domnule Speer, nu s-au distrus atâtea poduri câte am ordonat eu să se distrugă." Pe același ton, aproape glumind, i-am replicat și eu ca mi se pare bizar să te bucuri de faptul că un ordin al tău n-a fost executat.

Spre surprinderea mea, Hitler s-a arătat dispus să examineze un decret pe care îl pregătisem. Când i 1-am arătat în ciornă lui Keitel, acesta, pentru o clipă, și-a ieșit din fire: „De ce încă o schimbare? Avem totuși decretul privind distrugerile... Nu se poate duce un război fără să arunci poduri în aer!" în cele din urmă s-a declarat totuși de acord cu textul meu, aducându-i numai câteva modificări. Hitler a semnat deci un decret care prevedea că mijloacele de comunicație și de transmisie vor fi doar paralizate și că podurile vor fi menajate până în ultima clipa. Acum, cu trei săptămâni înaintea sfârșitului, îl puneam încă o dată pe Hitler să confirme, într-o frază de încheiere: „înainte de a lua o măsura de distrugere și de evacuare, să se aibă în vedere că, după redobândirea teritoriilor pierdute, trebuie ca instalațiile să poată fi din nou puse în slujba producției germane."15 Totuși, el a tras o linie cu creionul albastru peste o subordonată în care se spunea că trebuie amânată distrugerea unui pod „chiar cu riscul de a-1 vedea căzând intact în mâinile inamicului în cazul când acesta ar înainta mai repede decât s-a prevăzut".

Generalul Praun, comandantul Transmisiunilor, a anulat chiar în aceeaşi zi ordonanța lui din 27 martie 1945, a revocat toate consemnele de distrugere şi a dat, pentru uz intern, ordinul de a se păstra intacte şi stocurile, deoarece, după război, ar putea să ajute la reconstrucția rețelei de transmisiuni. Era de părere că, în orice caz, ordinul lui Hitler privind distrugerea materialului de transmisiuni şi aşa nu mai avea sens, fiindcă inamicul îşi aducea propriile-i cabluri şi stații emițătoare. N-am cunoştință dacă şi şeful Transporturilor a revenit asupra ordinului său de a se transforma teritoriile amenințate într-un pustiu, unde orice circulație ar fi devenit imposibilă, în ce-1 priveşte, Keitel a refuzat să redacteze instrucțiuni explicative pentru aplicarea noului decret al lui Hitler.16 El mi-a reproşat, pe buna dreptate, că, prin ordinal lui Hitler din 7 aprilie, s-a creat confuzie în directive, într-adevăr, numai într-un interval de nouăsprezece zile, între 18 martie şi 7 aprilie, se dăduseră în acest domeniu douăsprezece ordine care se băteau cap în cap. Dar haosul directivelor a contribuit la limitarea haosului de pe teren.

Capitolul 31 ORA ZERO ŞI CINCI MINUTE

In septembrie, Secretarul de Stat la Ministerul Propagandei, Werner Naumann, mă invitase să rostesc o alocuțiune ce urma să fie retransmisă de toate posturile germane, pentru a întări voința de rezistență a poporului, întrucât ceva îmi spunea ca, de fapt, era o cursă pe care mi-o întindea Goebbels, am refuzat. Acum însă când Hitler, emițând decretul al cărui autor eram, părea a-şi fi însuşit orientarea mea, voiam sa profit de răsunetul unui discurs radiodifuzat pentru a îndemna un public cât mai larg să evite nişte distrugeri fără rost. Acum am consimțit la un asemenea gest şi, îndată ce a apărut decretul lui Hitler, am plecat la Milch. aflat la pavilionul lui de vânătoare de pe malul lacului Stechlin, într-un colț pierdut din ținutul Mark.

în această ultimă perioadă, noi eram gata să înfruntăm orice eventualitate. Pentru ca la nevoie să mă pot apăra, mi-am instalat pe malul lacului o țintă cu chip de om, asupra căreia am făcut exerciții de tragere cu pistolul, între timp, mi-am pregătit şi discursul pe care urma să-1 rostesc la radio. Am încheiat ziua mulțumit de ceea ce făcusem: reuşisem să trag în cadență accelerată, iar discursul mi se părea că nu va stârni neînțelegeri, fără ca totuşi să mă dea de gol. La un pahar de vin, i 1-am citit lui Milch şi unuia dintre prietenii săi: „Este greşit să se creadă în apariția unor arme miraculoase, apte să preia sarcina combatantului." Noi nu distruseserăm uzinele în teritoriile ocupate, dar socoteam acum de datoria noastră să salvăm şi condițiile de existență ale propriei noastre țări. Astfel, adăugam: „Toate capetele înfierbântate care nu vor să înțeleagă sensul unor asemenea măsuri trebuie să fie pedepsite în modul cel mai sever. Căci ele atentează la ceea ce avem mai sfânt: izvorul forței vitale a poporului nostru."

După ce am plătit tribut patosului obişnuit în epocă şi am menționat pe scurt teoria redobândirii, am reluat sintagma „spațiu golit de orice mijloace de circulație" folosită de comandantul Transporturilor. „Trebuie ca poporul german să-şi mobilizeze necondiționat toate forțele pentru a împiedica, prin toate mijloacele, materializarea acestor intenții. Dacă toate aceste măsuri sunt aplicate cu cap, aprovizionarea va putea fi asigurată, fie şi într-o măsură mai modestă, până la recolta viitoare." La terminarea discursului meu, Milch a reacționat cu mult calm şi stoicism: „Sensul este clar pentru toată lumea, deci şi pentru Gestapo!"

La 11 aprilie, camionul de înregistrări al Radioului sosise deja la poarta ministerului; în timp ce lucrătorii instalau cablurile în biroul meu, am primit un telefon: „Veniți la Fiihrer şi aduceți textul discursului." într-o versiune destinată presei edulcorasem pasajele cele mai vehemente,1 fără să renunț totuşi la intenția mea, aceea de a citi textul inițial. Am luat cu mine versiunea mai puțin ofensivă. Hitler tocmai îşi bea ceaiul cu una dintre secretare, în partea buncărului care-i era rezervată; fusese adusă şi pentru mine o ceaşcă. De multă vreme nu mai şezuserăm față-n față într-o atmosferă atât de neoficială şi degajată. Cu gesturi complicate, Hitler şi-a pus ochelarii cu ramă fină din metal, care-i dădeau un aer profesoral, şi, luând un creion, a început, de la primele pagini, să taie paragrafe întregi. Fără să se lanseze într-o discuție, . a intervenit de câteva ori cu nişte observații făcute pe un ton amabil: „Asta o lăsăm deoparte" sau „pasajul acesta este de prisos". Fără să se jeneze, secretara a citit cuvânt cu cuvânt foile respinse de Hitler, exclamând cu regret: „Păcat, era un discurs frumos!" Concediindu-mă, Hitler mi-a spus cu amabilitate, aproape cu prietenie: „Fă totuşi o altă variantă."2 în versiunea cu pasaje tăiate, discursul nu mai avea nici un sens. Or, atât timp cât nu primeam încuviințarea lui Hitler, nu puteam dispune de emițătoarele Reichului. întrucât nici Naumann n-a mai ridicat problema, am lăsat-o şi eu baltă.

La sfârşitul concertului dat la Berlin de Orchestra Filarmonică, la jumătatea lui decembrie 1944, Wilhelm Furtwăngler m-a invitat în cabina sa. Cu o naivitate dezarmantă, m-a întrebat direct dacă mai avem vreo şansă să câştigăm războiul. Când i-am spus că sfârşitul este pe-aproape, Furtwăngler a dat din cap aprobativ. Probabil că se aştepta la acest răspuns. Eu consideram că dirijorul se afla în pericol, întrucât Bormann, Goebbels şi chiar Himmler nu-i uitaseră declarațiile cam slobode şi mai ales intervenția în favoarea compozitorului Hindemith, căruia i se impusese un regim de proscris. De aceea 1-am sfătuit să nu se mai întoarcă dintr-un turneu pe care urma să-1 facă în Elveția. El a obiectat: „Dar ce-o să se întâmple cu orchestra mea? Sunt răspunzător de soarta ei!" I-am promis că în lunile următoare voi avea eu grijă de instrumentişti.

La începutul lui aprilie 1945, Gerhard von Westermann, intendentul Orchestrei Filarmonice, mi-a trimis vorbă că, din ordinul lui Goebbels, trebuia ca membrii orchestrei să participe la lupta finală pentru apărarea Berlinului. Am încercat să obțin pe cale telefonică aprobarea ca aceştia să nu fie atraşi în ficțiunea de ridicare în masă contra inamicului. M-am ales cu o tăioasă punere la punct din partea lui Goebbels: „Mie şi numai mie mi se datorează faptul că această orchestră a atins nivelul pe care 1-a atins. Datorită inițiativelor şi a subvențiilor mele are locul pe

care-1 are în lume la ora actuală. Cei care vor veni după noi n-au nici un drept asupra ei. Această orchestră n-are decât să piară o dată cu noi." Recurgând atunci la sistemul folosit de Hitler la începutul războiului pentru a-şi scăpa unii artişti favoriţi de încorporare, i-am cerut colonelului von Poser să distrugă din fişierele Wehrmachtului dosarele militare ale instrumentiştilor. Pentru a susţine şi financiar orchestra, ministerul a organizat câteva concerte.

„Când se va prezenta Simfonia Romantică a lui Bruckner, să ştiţi că a sosit sfârşitul", le spusesem prietenilor mei. Concertul de adio a avut loc în după-amiaza zilei de 12 aprilie 1945. în sala ncîncălzită a Filarmonicii, pe scaune aduse de pe unde a putut fiecare, înfăşuraţi în paltoane, s-au adunat toţi cei care, într-un fel sau altul, auziseră despre acest concert organizat în Berlinul ameninţat. Probabil că ceilalţi locuitori ai Capitalei au constatat cu uimire că aveau curent electric la o oră la care, de obicei, era întrerupt. Dar în ziua aceea, din dispoziţia mea, s-a dat drumul la electricitate pentru a putea ilumina sala de concert. Programul comandat de mine debuta cu ultima arie a Briinnhildei şi cu finalul din Amurgul zeilor. Cu un gest, în acelaşi timp melancolic şi patetic, se marca simbolic sfârşitul Reichului. Precedată de concertul pentru vioară de Beethoven, simfonia lui Bruckner, cu structura arhitectonică a finalului ei, avea să rămână, pentru multă vreme, ultima mea ocazie de trăire a emoţiilor muzicii.

La întoarcere, mă aştepta la minister un mesaj din partea adjutanţilor lui Hitler, care-mi cereau să-i sun imediat: „Dar unde aţi fost? Sunteţi deja aşteptat de Fiihrer!" Când m-a văzut, Hitler, cu o vivacitate ce nu-1 caracteriza, s-a repezit ca un apucat asupra mea, ţinând în mână o tăietură dintr-un ziar: „Priveşte, citeşte asta! Poftim! Dumneata n-ai vrut niciodată să crezi aşa ceva. Poftim!" Cuvintele îi veneau în cascadă. „Iată marele miracol pe care eu 1-am prezis dintotdeauna. Cine are dreptate acum? Războiul nu-i pierdut. Citeşte! Roosevelt a murit!" Nu reuşea să se calmeze. Credea că are, în sfârşit, dovada infailibilităţii Providenţei care-1 protejează. Debordând de bucurie, Goebbels şi mulţi dintre cei de faţă îl încurajau, spunând că şi ei vedeau în aceasta confirmarea faptului că Fiihrerul avusese tot temeiul să-şi reafirme de sute de ori convingerea că se va produce un miracol asemenea celui care, în ultimul moment, îl salvase pe Frederic cel Mare, făcând un învingător dintr-un învins fără speranţă de scăpare. Miracolul Casei de Brandenburg! Goebbels nu mai înceta cu povestea că şi atunci, murind ţarina, evenimentele luaseră o întorsătură spectaculoasă. Pentru un moment, această scenă a avut darul să sfâşie vălul de pe optimismul de comandă ce domnise în ultimele luni. Până la urmă, Hitler, epuizat, s-a aşezat într-un fotoliu: se simţea parcă eliberat şi buimăcit în acelaşi timp. Se vedea totuşi că nu mai are speranţe.

Câteva zile mai târziu, Goebbels, în siajul uneia dintre numeroasele fantasmagorii care, la ştirea morţii lui Roosevelt, răsăreau ca din pământ, mi-a trimis vorba cum că, deoarece aveam credit în democraţiile burgheze occidentale, n-ar fi rău să urc într-un avion cu rază lungă de acţiune pentru a mă duce să-l întâlnesc pe noul preşedinte Truman. Dar asemenea idei mureau îndată ce se năşteau.

Tot în ultimele zile ale lui aprilie, am dat, în fostul salon al lui Bismarck, peste un grup format din Bormann, Schaub, adjutanţi şi servitori, călcându-se pe picioare în jurul lui Ley. Când m-a văzut, acesta a tăbărât asupra mea cu cuvintele: „S-au descoperit razele morţii! E vorba de un aparat foarte simplu pe care-1 vom putea produce în cantităţi mari. Am studiat documentaţia, nu mai încape nici o îndoială. Asta va răsturna situaţia în favoarea noastră!" în timp ce Bormann dădea din cap aprobator, dr. Ley, bâlbâit ca de obicei, m-a copleşit cu reproşuri: „Bineînţeles, acest inventator n-a găsit nici o înţelegere la ministerul du-mitale. Din fericire pentru noi, mi-a scris mie. Dar acum dumneata ai obligaţia să te ocupi personal de această problemă. Imediat... în momentul de faţă este lucrul cel mai important!" înfierbân-tându-se, Ley s-a lansat într-o critică la adresa organizaţiei melc, pe care o găsea plină de deficienţe, birocratică şi sclerozată. Toate aceste acuzaţii erau atât de absurde, încât nici nu 1-am mai contrazis: „Ai perfectă dreptate! Nu vrei să te ocupi chiar dumneata de treaba asta? îţi dau cu plăcere depline puteri şi te numesc «delegat cu razele morţii»." Propunerea 1-a entuziasmat pe Ley: „Bineînţeles. O iau asupra mea. în această privinţa, chiar vreau să fiu în subordinea dumitale. La urma urmei, sunt chimist de profesie." I-am sugerat să facă o experienţă, recomandându-i să se folosească de propriii săi cobai, căci prea adesea fuseserăm înşelaţi cu ajutorul unor animale dresate. Peste câteva zile, unul dintre adjutanţii săi m-a sunat dintr-un colţ îndepărtat al Germaniei, să-mi comunice o listă de aparate electrice de care, chipurile, aveau nevoie pentru experiment.

Am hotărât să continuăm a juca această comedie. L-am iniţiat pe prietenul meu Luschen, şeful întregii industrii electrice, în tainele afacerii, rugându-1 să ne procure aparatele solicitate de inventator. „Am găsit totul afară de întrerupător", a spus el revenind nu după mult timp. „De fapt, se găsesc şi din acestea, dar nu dintre cele cu viteza de întrerupere cerută. Or, «inventatorul» dumneavoastră, insistând să aibă exact această viteză, ştiţi la ce descoperire m-a condus? De patruzeci de ani nu se mai construiesc asemenea întrerupătoare. «Graetz» (manual de fizică pentru licee) îl menţionează în ediţia sa din anul 1900."

La apropierea inamicului, proliferau lucruri de genul acesta. La data aceea, Ley susţinea cu toată seriozitatea următoarea teorie: „în condiţiile în care dinspre Est vine peste noi potopul rusesc, valul refugiaţilor germani se va îngroşa într-atât încât va presa asupra Vestului cu forţa unei adevărate migraţii a popoarelor. Valul va face o breşă în dispozitivul Occidentului, care se va vedea inundat şi luat în stăpânire de cei pe care-i credea învinşi." Hitler, ce-i drept, lua peste picior insanităţile debitate de cel pe care-1 pusese mai-mare peste muncitorii Reichului. Şi totuşi, în această ultimă perioadă, el tocmai pe Ley prefera sa-1 aibă în preajmă.

Spre surprinderea noastră, în prima jumătate a lui aprilie, Eva Braun, fără să fi fost chemată de cineva, a venit la Berlin, declarând că nu vrea să se mai clintească de lângă Hitler. Acesta a tot încercat s-o convingă să se întoarcă la

Miinchen. Eu însumi i-am oferit un loc în avionul nostru curier. Dar a refuzat cu încăpăţânare. Toţi cei din buncăr ştiau pentru ce venise. Prezenţa ei în această ambianţă era un simbolic şi real mesager al morţii.

Doctorul Brandt, medic în serviciul lui Hitler şi, din 1934, membru obişnuit al grupului de la Obersalzberg, făcuse în aşa fel încât americanii să-i „surprindă" - expresie tehnică uzuală în epocă — soţia şi copilul în Thuringia. Hitler a instituit imediat un tribunal de război alcătuit din Goebbels, din Axmann, şeful Tineretului Hitlerist, şi din generalul SS Berger. Intervenind în dezbateri, reunind într-un fel calitatea de procuror şi de preşedinte în aceeaşi persoană, Fiihrerul a cerut pedeapsa capitală pentru Brandt, deoarece acuzatul ştia că ar fi putut să-şi pună familia la adăpost la Obersalzberg, fiind, în plus, suspectat de a fi transmis, prin intermediul soţiei, dosare secrete americanilor. Domnişoara Wolf, de ani de zile secretară-şefă a lui Hitler, a spus plângând: „Eu nu-1 mai înţeleg..." Himmler a venit să liniştească societatea contrariată din buncăr, anunţând că, mai întâi, trebuie audiat un martor important, or, a adăugat el cu şiretenie, „acest martor nu se va găsi".

Neaşteptatul incident mă pusese şi pe mine în încurcătură, căci, începând din 6 aprilie, îmi mutasem familia pe ţărmul Mării Baltice, departe de oraşele mari, pe o moşie din împrejurimile localităţii Kappeln, în Holstein.3 Or, iată că acest lucru devenise brusc o crimă. De aceea, când Hitler a vrut să afle, prin Eva Braun, unde se găseşte familia mea, am minţit spunând că este la moşia unui prieten din împrejurimile Berlinului. Răspunsul 1-a satisfăcut pe Hitler. A cerut însă asigurări că şi noi îl vom urma la Obersalzberg în cazul în care s-ar retrage acolo, într-adevăr, el încă mai avea la data aceea intenţia ca, pentru lupta finală, să se baricadeze în aşa-zisa fortăreaţă a Alpilor.

Goebbels a făcut o declaraţie potrivit căreia el voia să-şi găsească sfârşitul la Berlin, chiar dacă Hitler ar părăsi Capitala. „Soţia şi copiii mei nu e cazul să-mi supravieţuiască. Singura lor soartă ar fi să se lase recondiţionaţi de americani şi să facă propagandă contra mea." Pe la mijlocul lui aprilie, doamna Goebbels, dimpotrivă, mi-a spus într-o zi când eram la ea, la Schwanenwer-der, că n-ar putea suporta ideea ca, la un moment dat, copiii să-i fie omorâţi. Şi totuşi, nu părea că intenţionează să se opună deciziei luate de soţul ei. Peste câteva zile, i-am propus să cheme, în ultimul moment, un şlep din „flota de transport" care să acosteze noaptea la debarcaderul proprietăţii lui Goebbels, la Schwanenwerder. Ar fi putut astfel, îmi imaginam eu, să rămână ascunsă cu copiii sub punte până ce şlepul îşi va fi aruncat ancora într-un afluent occidental al Elbei. Una dintre condiţii era să aibă la bord hrană suficientă pentru ca să poată trăi câtva timp fără a fi descoperiţi.

După ce Hitler a declarat că el nu va supravieţui unei înfrângeri, mulţi dintre colaboratorii săi cei mai apropiaţi s-au întrecut în a-1 asigura că nici lor nu le-ar mai rămâne altă soluţie decât sinuciderea. Eu, în schimb, găseam că ar trebui mai degrabă să nu se eschiveze, ci să se pună la dispoziţia justiţiei adversarului, împreună cu doi dintre cei mai glorioşi ofiţeri ai Luftwaffei, Baumbach şi Galland, am perfectat, în ultimele zile ale războiului, un plan aventuros de a-i imobiliza pe cei mai importanţi colaboratori ai lui Hitler şi de a-i împiedica în felul acesta să se sinucidă.

Aflaserăm că Bormann, Ley şi Himmler plecau din Berlin în fiecare seară pentru a înnopta în localităţi îndepărtate, unde nu se dădeau alarme aeriene. Planul nostru era simplu: cum de fiecare dată când inamicul arunca bombe luminoase, maşinile se opreau şi pasagerii se împrăştiau pe câmp, ne-am gândit că este probabil ca nişte rachete să provoace aceleaşi reacţii; un comando echipat cu pistoale-mitralieră ar putea atunci să-i neutralizeze pe cei şase oameni din escortă şi să-i captureze pe ceilalţi, începuserăm deja să stocăm rachete luminoase în locuinţa mea, să discutăm despre alegerea oamenilor pentru comandouri, sa punem la punct toate detaliile, în dezordinea generală, avea să fie uşor să-i duci la loc sigur pe cei făcuţi prizonieri. Dr. Hupfauer, vechi colaborator al dr. Ley, a stăruit, spre uimirea mea, ca acţiunea contra lui Bormann să fie executată de către membri de partid veniţi de pe front: nimeni din partid, ne asigura el, nu-şi atrăsese atâta ură ca acesta/Astfel, Gauleiterul Kaufmann ţinea neapărat să-1 lichideze cu mâna lui pe acest „Mefisto al Fiihrerului". Totuşi, aflând de proiectul nostru fantastic, generalul Thomale, şef de Stat-Major al Armatei blindate, m-a convins, în cursul unei convorbiri nocturne pe un drum de ţară, că nu trebuie să intervenim în judecata pe care o face divinitatea.

Bormann îşi urmărea şi el realizarea planurilor personale. Astfel, Secretarul său de Stat, Klopfer, m-a avertizat ca nu Hitler, ci Bormann era la originea arestării lui Brandt. Bormann credea, greşit de altminteri, că dacă eu mă bucuram de mare trecere pe lângă Hitler, aceasta se datora în mare măsură lui Brandt. Dispoziţia arestării lui Brandt mă viza deci şi pe mine. Trebuia, de aceea, să fiu extrem de atent ce şi cum vorbesc.4 Radioul inamic mi-a dat şi el nişte motive de nelinişte prin difuzarea unor ştiri potrivit cărora eu aş fi contribuit la eliberarea unui nepot de-al meu, condamnat de un tribunal de război pentru faptul de a fi tipărit scrieri ale lui Lenin.5 în plus, se mai spunea că Hettlage, pe care partidul îl combătuse mereu, ar fi fost pe punctul de a fi arestat, şi că, în sfârşit, un ziar elveţian ar fi publicat o scurtă informaţie conform căreia von Brauchitsch, fostul comandant-şef al Armatei de uscat, şi cu mine am fi singurii cu care s-ar putea negocia în vederea unei capitulări. Poate că prin asemenea ştiri adversarii căutau să-i dezbine pe conducătorii Germaniei, sau poate că era vorba doar de nişte zvonuri.

în acele zile, Armata de uscat mi-a trimis, în cel mai deplin secret, câţiva ofiţeri de front, oameni de mare încredere, înarmaţi cu pistoale-mitralieră, ei s-au instalat în locuinţa mea. Pentru orice eventualitate, aveam gata pregătită o maşină blindată cu opt roţi ce ne-ar fi permis probabil să evadăm din Berlin. Nici până azi n-am aflat din iniţiativa cui sau pe baza căror informaţii s-au luat aceste măsuri de asigurare.

Atacul asupra Berlinului era iminent. Hitler îl numise deja pe generalul Reymann comandant al trupelor însărcinate să apere oraşul. Deocamdată, el se afla încă în subordinea general-co-lonelului Heinrici, comandantul-şef al Grupului de armate care apăra un teritoriu ce se întindea de la Marea Baltică până la aproximativ o sută de kilometri sud de Frankfurt pe Oder. Aveam toată încrederea în Heinrici, deoarece îl cunoşteam de multă vreme şi, recent, mă ajutase să salvez industria bazinului carbonifer Rîbnik. Reymann insista să se facă pregătiri pentru aruncarea în aer a tuturor podurilor din Capitală. De aceea, la 15 aprilie, în ajunul declanşării marii ofensive ruseşti asupra Berlinului, m-am dus la Cartierul General al lui Heinrici, la Prenzlau. Pentru a-mi asigura sprijin de specialitate, îi luasem cu mine pe consilierul de urbanism Langer, responsabil cu podurile şi şoselele Berlinului, şi pe Beck, directorul căilor ferate ale Capitalei, în timp ce Heinrici îl convocase, la cererea mea, pe Reymann. Cei doi specialişti au demonstrat că distrugerile proiectate ar însemna condamnarea la moarte a Berlinului,6 iar comandantul garnizoanei a făcut caz de ordinul lui Hitler conform căruia Berlinul trebuia apărat prin toate mijloacele: „Trebuie să lupt, şi de aceea trebuie să pot distruge podurile." „Dar numai în zona unde se va aplica lovitura principală, nu-i aşa?" a intervenit Heinrici. Generalul a replicat: „Nu, peste tot unde se vor da lupte." Când 1-am întrebat dacă şi podurile din centrul oraşului ar fi distruse în cazul în care s-ar ajunge la lupte de stradă, Reymann mi-a răspuns afirmativ. Ca de atâtea ori în trecut, am recurs şi de data aceasta la argumentul meu cel mai bun: „Dumneata lupţi deoarece crezi în victorie?" Luat din scurt, generalul a fost obligat să răspundă, încă o dată, afirmativ. „Dacă Berlinul va fi distrus din temelii", am continuat eu, „înseamnă că, pentru un timp nedefinit, şi industria oraşului va fi distrusă. Or, fără industrie, războiul este pierdut." Generalul Reymann nu a mai ştiut ce să zică. Noi n-ani fi obţinut nici un rezultat dacă generalul Heinrici n-ar fi dat ordin ca de pe marile artere rutiere şi feroviare, care erau de o însemnătate vitală pentru Berlin, să se retragă din camerele de mine încărcăturile explozive şi să nu se distrugă poduri decât în caz de lupte importante.7

După ce colaboratorii noştri au ieşit, Heinrici, întorcându-se spre mine, mi-a spus între patru ochi: „Datorită acestui ultim consemn, nu vor exista poduri distruse în Berlin, căci nu va avea loc nici o luptă pentru Capitală. La o străpungere rusească spre Berlin, una dintre aripile noastre se va replia spre nord, cealaltă spre sud. La nord, ne vom baza pe canalele săpate de la est la vest.

Acolo, e adevărat, nu voi putea să păstrez podurile intacte." înţelegându-i raţionamentul, 1-am întrebat: „Berlinul va fi luat repede?" Generalul, răspunzând afirmativ, a adăugat: „în orice caz, fără mare rezistenţă."

A doua zi dimineaţă, pe 16 aprilie, am fost trezit cu noaptea-n cap. împreună cu locotenent-colonelul von Poser voiam să urmărim, de pe o înălţime ce domina valea Oderului, la Wriezen, ofensiva hotărâtoare a acestui război - atacul sovietic asupra Berlinului. O ceaţă densă acoperea totul. Peste câteva ore, un pădurar ne-a adus vestea că trupele noastre bat în retragere şi că ruşii vor fi în curând aici. Ne-am retras şi noi.

Am trecut pe lângă marele elevator de nave de la Nieder-Finow, minune a tehnicii anilor treizeci şi cheie a navigaţiei fluviale între Oder şi Berlin. Mâini calificate prinseseră explozivi pe toata carcasa lui metalică, înaltă de 36 de metri. La oarecare distanţă se puteau auzi deja bubuituri de tun. Un locotenent de geniu anunţase că totul era gata pentru dinamitare: cei de aici continuau să se conformeze ordinului din 19 martie al lui Hitler. Locotenentul a primit cu un sentiment de uşurare indicaţia pe care i-o dăduse von Poser de a nu proceda la dinamitare. Dar acest episod era şi descurajant, dovedind în mod clar că instrucţiunile din 3 aprilie 1945, potrivit cărora căile fluviale trebuia să fie ferite de distrugere, nu ajunseseră la trupe.

în condiţiile în care reţeaua de transmisiuni primea lovituri din ce în ce mai demolatoare, încercarea de a reînnoi nişte instrucţiuni date de multă vreme era sortită eşecului, în orice caz, mi se părea absurd să mai crezi în posibilitatea de a împiedica în felul acesta realizarea unor atât de nebuneşti planuri distructive, înţelegerea pe care o întâlnisem la generalul Heinrici m-a determinat să reiau proiectul de a mă adresa direct opiniei publice, cu un apel la raţiune, în confuzia din timpul luptelor, Heinrici ar putea, speram eu, să-mi pună la dispoziţie una dintre staţiile radio situate pe teritoriul Grupului său de armate.

După 30 de kilometri, ne găseam în pădurile solitare de la Schorfheide, paradisul cinegetic al lui Goring. După ce am dat liber escortei, m-am aşezat pe un buştean şi am început să schiţez, dintr-o suflare, un discurs în care — la cinci zile după ce Hitler refuzase să-mi aprobe alocuţiunea pe care voiam s-o pronunţ la radio - îndemnam la revoltă. De data aceasta chemam deschis la rezistenţă, interziceam categoric distrugerea fabricilor, podurilor, căilor navigabile, instalaţiilor feroviare şi de transmisiuni, dădeam ordin soldaţilor Wehrmachtului şi ai formaţiunilor de asalt în masă să împiedice distrugerile „prin toate mijloacele şi, la nevoie, chiar făcând uz de arme". Ceream totodată, în acest proiect de discurs, ca prizonierii politici - deci implicit evreii - să fie remişi, teferi şi nevătămaţi, trupelor ocupante şi ca lucrătorii străini sa nu fie împiedicaţi a se întoarce în ţările de origine. Interziceam activităţile formaţiunilor „Werwolf (Vârcolacul) şi somam trapele să predea fără luptă satele si oraşele, în concluzia mea, încă o dată cam prea solemnă, îmi reiteram „credinţa neclintită în viitorul poporului nostru nemuritor".8

Prin Poser, i-am trimis lui dr. Richard Fischer, directorul general al centralelor electrice din Berlin, câteva cuvinte creionate la repezeală, prin care-mi exprimam dorinţa ca emiţătorul german cel mai puternic, cel de la Konigswusterhausen, să fie alimentat cu curent electric până când va fi ocupat de către adversar.9 Acest emiţător asigura zilnic emisiunile „Werwolf. Trebuia ca ultima lui prestaţie să fie difuzarea discursului meu, care tocmai interzicea toate activităţile „Werwolf.

Seara târziu, 1-am întâlnit pe generalul Heinrici la Cartierul său General, repliat între timp la Dammsmuhl. Voiam să-mi țin discursul în scurtul interval în care instalațiile situate în zona luptelor ieşeau de sub suveranitatea statului pentru a trece sub aceea a trupelor combatante. Dar Heinrici credea că ruşii vor ocupa atât de repede emițătorul, încât eu nici nu voi apuca să-mi termin discursul. De aceea, mi-a propus să-1 înregistrez imediat şi să i-1 las în păstrare, promițând să-1 difuzeze cu puțin înainte de sosirea trupelor sovietice. Dar, cu toate eforturile lui Luschen, nu s-a putut găsi aparatura necesară acestei înregistrări.

Două zile mai târziu, Kaufmann mi-a trimis vorbă să vin de urgență la Hamburg, căci Marina de Război se pregătea să arunce în aer instalațiile portuare de acolo, în cursul unei reuniuni la care au participat reprezentanții principali ai industriei, ai şantierelor navale, ai administrației portului şi ai Marinei, s-a luat, grație fermității manifestate de Gauleiter, decizia de a nu se distruge nimic.10 Kaufmann şi cu mine ne-am continuat discuția într-o casă construită pe malul lacului Aussenalster. Studenți bine înarmați ne asigurau paza. Gauleiterul mă îndemna să rămân cu el: „Aici sunteți în siguranță, în caz de necesitate, ne putem bizui pe oamenii mei." M-am întors totuşi la Berlin, unde i-am amintit lui Goebbels că el, care a intrat în istoria partidului cu aureola de „cuceritor al Berlinului", şi-ar pierde acest renume dacă şi-ar încheia viața ca distrugător al oraşului. Oricât de caraghios ar părea un asemenea mod de a pune problema, el corespundea perfect, în acel moment, viziunii noastre, a tuturor, şi mai ales celei a lui Goebbels, care credea că, sinucigându-se, va creşte în ochii posterității, în seara zilei de 19 aprilie, înaintea şedinței de Stat-Major, Hitler a spus ca îmbrățişează propunerea Gauleiterului Berlinului şi că, mobilizând toate rezervele, va da bătălia bătăliilor la porțile Capitalei Reichului.

Capitolul 32 NIMICIREA

în ultimele săptămâni ale vieții sale, Hitler îşi revenise din amorțeala care-1 cuprinsese în anii din urmă. Mi se părea că devenise din nou accesibil, arătându-se uneori gata să accepte ca deciziile sale să fie puse în discuție. Până şi în iarna lui 1944, era de neconceput ca el să se lase antrenat de mine în vreo discuție privind soarta războiului. La data aceea, chiar şi maleabilitatea dovedită în chestiunea tacticii „pământului pârjolit" ar fi fost de neimaginat. La fel şi maniera în care îmi corectase, fără să spună un cuvânt, discursul plănuit să-1 țin la radio. Devenise din nou receptiv la argumente pe care, numai cu un an în urmă, nici nu le-ar fi ascultat, în cazul acesta însă nu era atât de mult vorba de o decrispare interioară. El făcea mai degrabă impresia unui om care-şi vede opera vieții distrusă, urmându-şi drumul doar împins de o energie înmagazinată de-a lungul anilor. De fapt, se resemnase şi-şi luase piciorul de pe toate pedalele.

Părea că-şi pierduse, pur şi simplu, identitatea. Dar poate că nu era aşa. Când mă gândesc la anii aceia, mă întreb uneori dacă nu tocmai această latură insesizabilă, acest neant interior, 1-a caracterizat toată viața, de la începuturile tinereții şi până în clipa în care s-a sinucis. Violența putea să-1 ia cu atât mai brutal în stăpânire, cu cât nu avea a-i opune nici o tresărire de umanitate. Nimeni n-a reuşit vreodată să se apropie de ființa lui intimă, tocmai din cauză ca nu era decât un spațiu al vidului şi al morții.

La acest vid sufletesc se adăugau acum şi servitutile bătrâneții. Membrele îi tremurau, mergea adus de spate, târşâindu-şi picioarele; vocea lui nu mai avea siguranța de sine şi-şi pierduse autoritatea de odinioară; vorbirea lui energică era acum împiedicată şi inexpresivă. Când se enerva, ceea ce i se întâmpla des, aproape ai fi zis că i se frâng coardele vocale. Continuau să-1 sâcâie stările de înțepenire a gâtului, care nu mă mai făceau să mă gândesc la atitudinile unui copil, ci la acelea ale unui bătrân. Avea tenul palid, fața tumefiată. Uniforma lui, altădată ireproşabil de îngrijită, era, în această ultimă perioadă, pătată de alimentele pe care le ducea la gură cu o mână tremurândă.

Starea aceasta îi impresiona, fără îndoială, pe cei din anturajul său, care-1 cunoscuseră la apogeul carierei. Nici pe mine nu mă ocolea defel slăbiciunea de a mă lăsa impresionat de contrastul, în multe privințe înduioşător, cu Hitler cel de altădată.

Poate că acesta era motivul pentru care toți apropiații îl ascultau în tăcere cum, deşi se afla într-o situație devenită de multă vreme disperată, angaja divizii inexistente sau dădea ordin să se organizeze convoaie aeriene ale căror avioane, din lipsă de carburant, nu puteau decola. Poate că acesta era motivul pentru care, în cursul ultimelor dezbateri, toți acceptam să-1 vedem evadând tot mai des din realitate şi refugiindu-se într-o lume imaginară, să-1 ascultăm vorbindu-ne despre iminența rupturii dintre Est şi Vest. Ne implora, pur şi simplu, să credem într-un asemenea deznodământ. Deşi ar fi trebuit să-şi dea seama de caracterul fantasmagoric al acestor viziuni, anturajul lui se lăsa sedus de forța de sugestie a repetării la nesfârşit a afirmației că, de exemplu, numai el întruneşte personalitatea şi energia necesare pentru ca, împreună cu Occidentul, să stăvilească bolşevismul; erai tentat să-1 crezi când dădea asigurări că nu mai luptă decât pentru această cotitură hotărâtoare şi că el, personal, nu-şi aşteptă decât ceasul de pe urmă. Tocmai calmul cu care-şi întâmpina apropiatul sfârşit sporea mila şi venerația noastră.

în plus, redevenise mai amabil şi mai abordabil, în unele privințe, îmi amintea de acel Hitler pe care-1 cunoscusem cu doisprezece ani înainte, la începutul colaborării noastre, cu singura deosebire că, acum, era umbra celui de atunci. Amabilitatea sa se concentra asupra celor câtorva femei aflate de ani de zile în preajma lui. Nutrea, de câtva timp, o afecțiune deosebită pentru doamna Junge, văduva valetului său de cameră, mort pe front; dar şi bucătăreasa vieneză care se ocupa de regimul lui dietetic se bucura de favorurile lui; la fel, doamna Wolf şi doamna

Christian, secretarele lui de ani şi ani, care, si ele, făceau parte din cercul restrâns în mijlocul căruia şi-a petrecut ultimele săptămâni ale existenţei, în principal, acestea erau persoanele cu care de luni de zile se aşeza împreună la ceai şi la masă, printre prietenii săi aproape nemaiaflându-se bărbaţi. Nici eu nu mai eram de multă vreme unul dintre invitaţii lui obişnuiţi. De altfel, sosirea neaşteptată a Evei Braun a atras după sine câteva modificări în deprinderile cotidiene ale lui Hitler, dar fără să schimbe cu ceva relaţiile, desigur inocente, cu celelalte femei din anturajul său. Acest ataşament se întemeia, probabil, pe o concepţie primară asupra fidelităţii, condiţie pe care, într-o situaţie nefericită, femeile păreau a o satisface mai bine decât bărbaţii, al căror credit părea să fi scăzut în ochii lui. Singurele excepţii notorii erau Bormann, Goebbels şi Ley, de care părea a fi sigur.

în junii acestui Hitler, subţiat ca o fantomă, aparatul de comandă continua să funcţioneze mecanic. Era, cred, acea forţă inerţială care făcea ca generalii, chiar şi în ultimul stadiu, când câmpul de aplicare a deciziilor lui Hitler se îngustase, să continue să meargă pe calea ce li se trasase. Astfel, Keitel nu înceta a cere să se distrugă podurile, în timp ce Hitler, deja resemnat, acceptase să fie cruţate.

Slăbirea disciplinei anturajului său trebuie să-1 fi frapat, înainte, când intra într-o cameră, cei prezenţi se ridicau în picioare şi nu-şi reocupau locurile decât după ce se aşeza el. Acum se putea observa că aceleaşi persoane nu se mai ridicau, continuându-şi conversaţia, că servitorii intrau în vorbă cu invitaţii de faţă cu el şi că, uneori, colaboratorii ameţiţi de alcool dormeau în fotolii sau discutau cu voce tare fără să se jeneze. Poate că în mod premeditat se făcea că nu observă aceste schimbări. Dar, pentru mine, spectacolul era ca un vis urât, pentru care apartamentul cancelarului constituia un decor adecvat. La accentuarea imaginii de coşmar contribuiau modificările intervenite de câteva luni încoace: fuseseră îndepărtate tapiseriile, scoase tablourile, rulate covoarele, pentru a fi adăpostite, împreună cu vreo câteva mobile de valoare, într-un buncăr. Petele clare pe hârtia pictată, golurile create prin descompletarea mobilierului, ziarele împrăştiate peste tot, paharele şi farfuriile goale, în sfârşit o pălărie aruncată de cineva pe un scaun alcătuiau tabloul unei mutări în curs de desfăşurare.

Hitler abandonase de multă vreme camerele de sus, pe motiv că atacurile aeriene nu-1 lăsau să doarmă, reducându-i-se astfel puterea de muncă, în buncăr, spunea el, măcar reuşea să doarmă. De aceea îşi crease condiţii de viaţa sub pământ.

Această fugă care-1 făcuse să se refugieze sub bolta sepulcrală mi-a părut întotdeauna a fi avut o semnificaţie simbolică. Izolarea acestei lumi a buncărului, înconjurată din toate părţile de beton şi de pământ, pecetluia definitiv retragerea lui Hitler, marcând îndepărtarea de tragedia ce se juca sub cerul liber, cu care el nu mai întreţinea nici o legătură. Când vorbea de un sfârşit, el se gândea la sfârşitul lui, şi nu la cel al poporului german. Atinsese ultimul stadiu al dezertării din faţa realităţii - o realitate pe care, încă din tinereţe, refuzase a o recunoaşte. Pe atunci eu dădusem acelei lumi ireale numele de „insula preafericiţilor".

în ultimele zile ale vieţii sale, în aprilie 1945, mi s-a întâmplat să mă aplec împreună cu el asupra planurilor oraşului Linz, contemplând în tăcere visele de odinioară. Biroul său, protejat cu un plafon de cinci metri grosime acoperit cu doi metri de pământ, era, cu certitudine, locul cel rriai sigur din Berlin. Când cădeau în apropiere bombe de mare gabarit, zguduiturile, în virtutea condiţiilor favorabile pentru propagarea undelor prin subsolul nisipos al Berlinului, se resimţeau în toată masivitatea buncărului. Hitler tresărea atunci pe scaun. Cât de mult se schimbase temerarul caporal din primul război mondial! Nu mai era decât o epavă, un pachet de nervi, care nu-şi mai putea ascunde reacţiile.

La drept vorbind, ultima aniversare a lui Hitler nu s-a sărbătorit. De obicei, de ziua aceasta, un mare număr de automobile defila, garda de onoare prezenta armele, demnitari din interiorul şi din afara Reichului se adunau pentru a-i adresa felicitări. Acum însă nu s-a făcut nici un fel de tevatură. Desigur, cu această ocazie, Hitler a părăsit buncărul, venind în camerele de sus. Cu aspectul lor de abandon, ele formau un cadru potrivit pentru starea jalnică în care se afla Fuhrerul. I s-a prezentat în grădină o delegaţie a Tineretului Hitlerist care se distinsese în luptă. Dar, după ce i-a mângâiat pe obraz pe câţiva şi a spus cu voce stinsă câteva vorbe, a amuţit. Avea în mod cert sentimentul că nu mai putea convinge pe nimeni decât prin mila pe care o inspira, întâlnindu-ne ca de obicei la şedinţa de Stat-Major, am evitat, pe cât ne-a stat în putinţă, încurcătura în care ne-ar fi băgat obligaţia de a-i adresa urări. Nimeni nu ştia exact ce trebuie să spună. Aprimit felicitările cu răceală, aproape în silă, ceea ce era pe măsura situaţiei.

Puţin după aceea ne-am aşezat cu toţii, ca de atâtea ori, în jurul mesei de şedinţe, în strâmta încăpere din buncăr destinată acestui scop. Vizavi de Hitler stătea Goring. El care, de obicei, dădea atâta importanţă aspectului exterior, de câteva zile prezenta modificări notabile în modul de a se îmbrăca. Spre marea noastră surprindere, uniforma lui nu mai era croită din obişnuitul material gri-argintiu, ci din stofa gri-fer a uniformelor americane, în acelaşi timp, epoleţii laţi de cinci centimetri, brodaţi cu aur, făcuseră loc unor epoleţi simpli din stofă, pe care îşi prinsese însemnul gradului său, vulturul de aur al Reichsmarschallului. „Un adevărat general american", mi-a şoptit la ureche unul dintre participanţi. Dar se pare că Hitler nici n-a remarcat această schimbare.

în timpul „şedinţei" s-a vorbit despre iminenţa atacului asupra centrului Berlinului, în mintea lui Hitler, ideea de a abandona metropola pentru a se replia în fortăreaţa sa din Alpi făcuse loc, în timpul nopţii, hotărârii de a se bate pentru acest oraş, la nevoie de a angaja chiar lupte de stradă. L-am asaltat îndată din toate părţile vrând să-i demonstrăm nu numai că ar fi fost inoportun să rămână, dar că era şi foarte urgent să părăsească Berlinul şi să-şi

instaleze Cartierul General la Obersalzberg. Goring i-a atras atenția asupra faptului că noi nu mai dispuneam decât de o singură cale de comunicație nord-sud, prin masivul Pădurii Bavareze, acest unic culoar de evadare putând fi el însuşi obturat dintr-un moment într-altul. încercarea de a-1 face să părăsească Berlinul tocmai în acest moment a avut darul să-1 înfurie: „Cum aş putea cere trupelor să dea bătălia hotărâtoare pentru apărarea Berlinului, iar eu să fug la adăpost?" Aşezat vizavi de el, Goring, în noua lui uniformă, palid la față, şiroind de transpirație, îl privea cu pupilele mărite cum se înfierbânta în timp ce-şi ținea discursul. „Destinul este acela căruia îi las grija de a decide dacă pier în Capitală sau dacă, în ultima clipă, îmi iau zborul spre Obersalzberg."

îndată ce şedința de Stat-Major s-a terminat şi generalii au plecat, Goring, cu un aer răvăşit, s-a întors spre Hitler pentru a-i spune că, dat fiind sarcinile urgente ce-1 aşteaptă în Germania de Sud, se vede obligat să părăsească Berlinul chiar în noaptea aceasta. Hitler îl privea, cu gândul aiurea. Uitându-mă la el, am avut impresia că, în momentul acela, era el însuşi profund emoționat de propria-i decizie de a rămâne la Berlin şi de a-şi pune astfel viața în joc. întinzându-i mâna, Hitler i-a adresat lui Goring câteva cuvinte fără nici o importanță, nelăsându-1 să vadă că-i ghicise gândurile, în picioare, la câțiva paşi de cei doi, am avut sentimentul că asist la un moment istoric: destrămarea conducerii Reichului. Astfel a luat sfârşit şedința de Stat-Major din acea zi aniversară.

împreună cu ceilalți participanți, am părăsit sala de şedințe şi, ca de obicei, nu mi-am luat rămas-bun de la Hitler. Or, mergând în răspărul proiectelor noastre inițiale, locotenent-colonelul von Poser a stăruit foarte mult să părăsesc şi eu Berlinul chiar în noaptea aceea, încă de multă vreme luaserăm toate măsurile în vederea fugii noastre. Trimiseserăm dinainte la Hamburg bagaje importante. Două vagoane-caravană ale Căilor Ferate ale Reichului erau garate pe malul lacului Eutin, în apropierea Cartierului General al lui Donitz, stabilit la Pion.

La Hamburg, am trecut pe la Gauleiterul Kaufmann. Situația fiind cea care era, considera şi el, ca şi mine, că nu se mai putea concepe continuarea luptei cu orice preț. încurajat de atitudinea lui, i-am dat să citească discursul pe care-1 schițasem stând pe un buştean în pădurea de la Schorfheide; nu ştiam cum o să-1 primească. „Dar ar trebui să țineți acest discurs! De ce nu ați facut-o până acum?" a exclamat el. I-am relatat dificultățile întâmpinate, la care mi-a propus: „Nu vreți să-1 difuzăm prin emițătorul nostru de la Hamburg? Vă garantez colaborarea directorului tehnic al postului. Sau cel puțin să-1 dați la înregistrat pe disc."1

în timpul nopții, Kaufmann m-a condus în buncărul care adăpostea conducerea tehnică a emițătorului de la Hamburg. După ce am traversat nişte săli goale, am ajuns într-o încăpere mai mică, studioul de înregistrare, unde mi-a prezentat doi tehnicieni care, în mod vizibil, erau la curent cu proiectele mele. Am înțeles imediat că peste câteva minute voi fi lăsat în seama acestor străini. Pentru a mi-i face complici şi a-mi asigura astfel spatele, le-am spus, înainte de a începe să-mi citesc discursul, că la sfârşit vor putea decide ei înşişi ce atitudine să ia: să-1 aprobe sau să distrugă matricea. Apoi m-am aşezat în fața microfonului. Tehnicienii amuțiseră. Poate că erau speriați, deşi poate că îmi împărtăşeau convingerile; în orice caz, nu au făcut nici o obiecție.

Kaufmann a luat înregistrările în păstrare. I-am enumerat în ce circumstanțe putea să le dea spre difuzare fără să mai aştepte ' acordul meu. Aceste condiții erau caracteristice pentru sentimentele încercate în acele zile: mă gândeam la cazul în care, la inițiativa unuia dintre adversarii mei politici - şi aici mă gândeam în special la Bormann - aş fi fost asasinat; sau la acela în care Hitler, mirosind ceva despre diferitele mele acțiuni, ar fi dat ordin să fiu condamnat la moarte; sau la cazul în care Fiihrerul însuşi ar fi murit şi succesorul său i-ar fi continuat politica disperată de distrugere.

întrucât generalul Heinrici nu avea intenția să apere Berlinul, trebuia luată în calcul posibilitatea ca, în câteva zile, oraşul să cada şi astfel totul să se sfârşească. Şi într-adevăr, în 22 aprilie, după cum mi-au relatat generalul SS Berger2 şi, cu prilejul ultimei mele treceri prin Berlin, chiar Eva Braun, Hitler intenționase deja să-şi pună capăt zilelor. Dar, între timp, Heinrici a fost înlocuit cu generalul de paraşutişti Student. Hitler îl considera pe acesta din urmă drept unul dintre generalii săi cei mai energici, crezând că are cu atât mai multe motive să se bizuie pe el cu cât îi părea a fi un om cu un orizont limitat. Acest simplu fapt îl ajutase să-şi recapete curajul. Concomitent, Keitel şi Jodl primiseră ordin să concentreze la Berlin toate diviziile disponibile.

Cât despre mine, eu nu mai aveam în momentul acela nimic de făcut, pentru că nu mai exista industrie de armament. Dar, cuprins de un teribil zbucium interior, nu mai cunoşteam nici linişte, nici odihnă. Fără scop şi fără rost, am hotărât să merg în noaptea aceea să revăd proprietatea de la Wilsnack, unde petrecusem cu familia mea numeroase sfârşituri de săptămână. Am întâlnit acolo un colaborator al doctorului Brandt; el mi-a povestit că medicul lui Hitler este ținut prizonier într-o vilă dintr-un cartier mărginaş aflat în partea de vest a Berlinului. Mi-a descris locul şi mi-a dat numărul de telefon de-acolo, asigurându-mă că oamenii SS puşi să-1 păzească nu sunt deloc inabordabili. Am chibzuit cum să-1 eliberăm pe doctorul Brandt, profitând de învălmăşeala ce domnea probabil la ora aceea în Berlin. Dar eu voiam să-1 revăd şi pe Liischen, pentru a-1 convinge să fugă spre vest înainte de sosirea ruşilor.

Acestea au fost motivele care m-au împins să fac o ultimă deplasare la Berlin. Dar, dincolo de ele, ceva acționa şi mai puternic: era atracția magnetică pe care încă o exercita Hitler. Pe el voiam să-1 văd pentru ultima oară, să-mi iau rămas-bun. Căci trăiam acum cu impresia că, în urmă cu două zile, îl părăsisem hoțeşte. Oare acesta urma să fie sfârşitul lungii noastre colaborări? Lună de lună stătuserăm, aproape ca nişte colegi de şcoală, zile întregi aplecați asupra unor planuri concepute împreună. Ani de-a rândul, el ne întâmpinase, pe mine şi pe familia mea, la

Obersalz-berg, comportându-se ca o gazdă prietenoasă, preocupată să ne facă să ne simţim bine. Faptul că doream aşa de mult să îl mai văd încă o dată arăta cât de împărţite erau sentimentele mele. Căci, din raţiune, aveam convingerea că trebuia urgent să se termine cu Hitler, măcar într-al doisprezecelea ceas. Tot ceea ce întreprin-sesem, în aceste ultime luni, împotriva lui avea ca scop să-1 împiedice de a târî poporul nostru în prăpastie. Ce altă dovadă mai bună decât discursul înregistrat în ajun putea exista cu privire la voinţa de a mă opune lui Hitler şi la nerăbdarea mea de a-1 vedea murind? Şi totuşi, liantul sentimental care mă lega de el nu dispăruse: prin grija ca discursul să fie difuzat numai după moartea lui, voiam să-1 scutesc de neplăcerea de a afla că şi eu mă întorsesem împotrivă-i; mi-era tot mai milă de acest om prăbuşit. Poate că mulţi din suita lui Hitler au încercat acelaşi sentiment în acele ultime zile. Conştiinţa datoriei, jurământul, legăturile de fidelitate, sentimentele de recunoştinţă se băteau cap în cap cu amărăciunea pe care mi-o provocau suferinţele personale şi nenorocirea întregii naţiuni, având şi unele, şi altele aceeaşi cauză: Hitler.

Sunt fericit şi astăzi că am putut găsi prilejul de a-1 revedea pe Hitler, pentru acea ultimă oară. Era normal ca după doisprezece ani de colaborare să trec peste tot ce ne despărţea şi să fac acest gest. Dar atunci când am plecat de la Wilsnack spre Berlin am acţionat, desigur, aproape mecanic, sub impulsul unei forţe irezistibile, înainte de plecare, i-am scris câteva rânduri soţiei mele, ca să-i dau curaj, şi, în acelaşi timp, să-i arăt că n-aveam de gând să-1 urmez pe Hitler în moarte. La circa 90 de kilometri de Berlin, un şuvoi de vehicule rulând spre Hamburg blocase şoseaua. Se aflau acolo maşini de toate tipurile: modele datând de la începutul automobilului şi limuzine luxoase, camioane şi camionete, motociclete şi chiar maşini ale Serviciului de Pompieri al Berlinului. Era imposibil să mergi contra curentului până la Berlin. Nu puteam înţelege de unde provenea atât carburant, îl stocaseră, probabil, cu luni de zile în urmă, în perspectiva acestei situaţii.

La Kyritz se găsea Statul-Major al unei divizii. De aici am chemat la telefon vila de la Berlin unde doctorul Brandt era deţinut şi aştepta să fie executat. Dar am aflat că, din ordinul expres al lui Himmler, fusese transferat în nordul Germaniei, unde era în siguranţă. Aceasta nu m-a făcut totuşi să revin asupra deciziei mele; dimpotrivă, m-am anunţat la unul dintre adjutanţii lui Hitler, pentru o vizită în chiar după-amiaza acelei zile. La Statul-Major al diviziei aflaserăm că armatele sovietice înaintau rapid, dar că nu era de aşteptat o încercuire a Berlinului în orele imediat următoare; conform previziunilor, aerodromul Gatow, de pe malul Havelului, avea să mai rămână un timp în mâinile trupelor noastre. De aceea ne-am îndreptat spre marele teren de încercări de zbor aflat la Rechlin, în Mecklenburg; îi cunoşteam pe cei de acolo pentru că asistasem la numeroase prezentări de modele noi, astfel că puteam spera să obţin un avion. De la această bază plecau avioanele de vânătoare care atacau trupele sovietice de la sud de Potsdam. Comandantul s-a arătat dispus să mă transporte cu un avion-şcoală până la Gatow. în acelaşi timp, s-au pregătit două „Berze", avioane de recunoaştere monomotor, cu viteză de ate-rizare redusă, care aveau sa ne fie puse la dispoziţie, mie şi ofiţerului meu de legătură, pentru deplasări în interiorul Berlinului şi pentru zborul de întoarcere, în timp ce se pregăteau aparatele, am studiat pe harta Statului-Major poziţia forţelor ruseşti de încercuire.

Escortaţi de o escadrilă de vânătoare, zburând la vreo mie de metri altitudine, în condiţii de vizibilitate perfectă, la numai câţiva kilometri de teatrul de operaţiuni, ne-am îndreptat spre sud. Văzută de sus, bătălia pentru Capitala Reichului părea un spectacol inofensiv; împresurarea Berlinului de trupe inamice, care se repeta acum după aproape o sută cincizeci de ani, se derula într-un peisaj ale cărui drumuri, sate şi orăşele le cunoscusem aşa de bine cu prilejul nenumăratelor mele călătorii. Toate respirau o pace de rău augur. Nu vedeai, de fapt, decât nişte scurte şi banale străfulgerări, tunuri ce trăgeau sau obuze în cădere - însoţite de o aprindere nu mai puternică decât flacăra produsă de scăpărarea unui chibrit- şi gospodării ţărăneşti pe care incendiile le mistuiau lent. Totuşi, la extremitatea de răsărit a Berlinului, învăluită în ceaţă, se puteau distinge coloane de fum de dimensiuni mai mari. Dar huruitul motorului acoperea larma îndepărtată a luptelor.

Am aterizat la Gatow, în timp ce escadrila de vânătoare şi-a continuat zborul spre obiectivele ei situate la sud de Potsdam. Aerodromul era aproape abandonat; rămăsese numai generalul Christian, care, în calitatea lui de colaborator al lui Jodl, aparţinea Statului-Major al lui Hitler, dar se pregătea şi el să plece. Ne-am adresat reciproc câteva cuvinte de circumstanţă. Apoi, urmat de escortă, m-am urcat într-una dintre cele două „Berze", ambele gata de decolare şi, savurând romantismul aventurii noastre inutile, căci tot aşa de bine am fi putut merge cu maşina, am ajuns la Berlin, survolând la joasă înălţime axa est-vest, pe care o parcursesem împreună cu Hitler în ajunul celebrării celor cincizeci de ani ai săi. Spre marea uimire a celor aflaţi în puţinele maşini din zona respectivă, am aterizat nu departe de poarta Brandenburg, pe bulevardul larg. Am oprit o maşină a armatei şi i-am cerut şoferului să ne ducă la Cancelaria Reichului. între timp, ceasul ne arăta că ne aflam către sfârşitul după-amiezei, căci, pentru a parcurge cei 150 de kilometri de la Wilsnack la Berlin, avuseserăm nevoie de vreo zece ore.

Nu-mi era clar dacă-mi asumam sau nu un risc întâlnindu-mă cu Hitler; s-ar fi putut ca după aceste două zile să-1 găsesc în alte toane. Dar, într-un anume sens, totul îmi devenise indiferent. Desigur, nădăjduiam că aventura se va termina cu bine, dar luasem în calcul şi posibilitatea unui deznodământ prost.

Cancelaria Reichului, pe care o construisem cu şapte ani în urma, era deja sub focul artileriei grele sovietice, dar deocamdată se alesese numai cu câteva avarii. Efectul obuzelor părea neînsemnat când te uitai la câmpul de ruine pe care-1 lăsaseră în urmă cele câteva bombardamente efectuate la lumina zilei de aviaţia americană în aceste

ultime săptămâni. Am escaladat un morman de bârne calcinate, am trecut prin încăperi cu plafonul prăbuşit şi am ajuns astfel în camera în care, cu câtiva ani înainte, ne tocam timpul în lungile noastre reuniuni de seară, unde se desfăşuraseră cândva şedinţele lui Bismarck şi în care acum Schaub, adjutantul lui Hitler, bea coniac în compania unor oameni - majoritatea necunoscuţi mie. Mi-am dat seama că, deşi dădusem telefon, nu eram aşteptat şi reapariţia mea a constituit o surpriză. Schaub, spre liniştirea mea, m-a întâmpinat cordial, de unde am conchis că nu se aflase nimic despre înregistrarea pe care o făcusem la Hamburg. Ne-a părăsit un moment, plecând să-mi anunţe sosirea. Am profitat de situaţie şi i-am cerut lui von Poser să recurgă la serviciile centralei telefonice a Cancelariei Reichului pentru a-1 găsi pe Luschen şi a-i spune să ne contacteze.

„Fuhrerul ar vrea să vă vorbească", a fost răspunsul cu care s-a întors adjutantul. De câte ori, în ultimii doisprezece ani, nu fusesem introdus la Hitler cu această formulă stereotipă! Dar nu asta mă frământa în timp ce coboram cele vreo cincizeci de trepte, ci, mai degrabă, întrebarea dacă voi mai ieşi teafăr de aici. Primul pe care 1-am întâlnit jos a fost Bormann. M-a întâmpinat cu o politeţe atât de neobişnuită, încât am început să mă simt în siguranţă. Căci după expresia feţei lui Bormann sau a lui Schaub puteai să-ţi faci totdeauna o idee exactă despre starea sufletească a lui Hitler. „Dacă vorbeşti cu Fuhrerul", mi s-a adresat el pe un ton umil, „în mod sigur o să te întrebe dacă, după părerea dumi-tale, trebuie să rămână aici sau să plece cu avionul la Berchtesga-den; este, în sfârşit, timpul să preia comanda în Germania de Sud... Sunt ultimele ore când acest lucru încă mai e posibil... O să-1 convingi să plece, nu-i aşa?" Dacă în buncăr ţinea cineva la viaţa lui Hitler, acesta nu era altul decât Bormann. Cu trei săptămâni în urmă, el făcuse apel la activiştii partidului să-şi surmon-teze toate slăbiciunile, să învingă sau să piară.3 I-am răspuns evaziv, savurând un triumf târziu în faţa acestui om care acum ajunsese aproape în stare să mă implore.

Am fost condus îndată la Fiihrer, care depăşise emoţia încercată acum câteva săptămâni, după ce-i jurasem fidelitate. De data aceasta, s-a arătat perfect imperturbabil. Am trăit din nou sentimentul că era gol, terminat, vlăguit. Cu mina pe care o afişa când voia sa fie operativ şi care-i permitea să ascundă totul, m-a întrebat ce impresie îmi făcea modul de lucru al lui Donitz. Am dedus că Donitz nu-1 interesa decât foarte de departe şi că, de fapt, ceea ce-1 preocupa era chestiunea succesiunii. Chiar şi astăzi mai cred că Donitz a lichidat sumbra moştenire, al cărei legatar neaşteptat a fost, cu mai multă dexteritate, demnitate şi prudenţă decât ar fi făcut-o Bormann sau Himmler. I-am descris lui Hitler impresia pozitivă pe care mi-o lăsase, împodobindu-mi relatarea cu amănunte care nu puteau să nu-i placă. Având în vedere îndelungata mea experienţă, mi-am interzis însă să încerc să-1 influenţez în favoarea lui Donitz, pentru că n-aş fi obţinut decât rezultatul contrar.

Brusc, Hitler m-a întrebat: „Ce părere ai? Sa rămân aici, sau să plec cu avionul la Berchtesgaden? Jodl mi-a spus că poimâine va fi prea târziu." în mod spontan, 1-am sfătuit să rămână la Berlin, căci ce să facă el la Obersalzberg? Berlinul odată căzut, lupta oricum n-ar mai avea nici un sens. Şi am adăugat: „Cred că e mai bine, dacă aşa va fi să fie, să vă sfârşiţi viaţa ca Fiihrer în Capitala dumneavoastră decât într-o casă de vacanţă." Din nou eram emoţionat, în acel moment, socoteam că i-am dat un sfat bun; totuşi, acesta s-a dovedit a fi rău, întrucât dacă s-ar fi dus la Obersalzberg, probabil că lupta pentru Berlin s-ar fi scurtat cu o săptămână.

în ziua aceea n-a mai spus nimic în legătură cu iminenţa unei întorsături, a unei posibilităţi de a evita catastrofa. Mai degrabă obosit şi apatic, a început a-mi vorbi, ca despre un lucru oarecare, despre propria lui moarte: „Este şi hotărârea mea să rămân aici. Voiam doar să-ţi aud părerea. Eu, de altminteri, n-o să lupt... E prea mare pericolul de a mă alege numai cu o rană şi de a cădea viu în mâna ruşilor. Şi nu mi-ar conveni nici situaţia în care duşmanii mi-ar trata trupul ca pe un stârv. Am dat ordin să fiu ars. Domnişoara Braun vrea să mă însoţească în moarte; cât despre Blondi, una dintre primele măsuri va fi să-1 împuşc. Crede-mă, Speer, nu-mi este greu să-mi pun capăt vieţii. Chestiune de-o clipă, şi iată-mă scăpat de toate, eliberat de viaţa asta chinuită." Aveam senzaţia că vorbesc cu cineva care deja a murit. Atmosfera devenea din ce în ce mai lugubră, tragedia se apropia de deznodământ.

în ultimele luni mi se întâmplase să-1 urăsc, îl combătusem, îl minţisem, îl înşelasem; dar, în momentul acesta, eram zguduit şi derutat. Pierzând orice control de sine, m-am surprins mărtu-risindu-i în şoaptă că nu luasem nici o măsură de distrugere, că, dimpotrivă, chiar împiedicasem orice iniţiativă în direcţia aceasta. Pentru un moment, ochii i s-au umplut de lacrimi. Dar n-a mai avut nici o altă reacţie. Asemenea probleme, care cu câteva săptămâni în urmă îl preocupaseră atât de mult, îl lăsau acum indiferent, foarte indiferent. Cu mintea dusă departe, m-a privit fix în clipa în care, cu jumătate de gură, i-am propus să rămână la Berlin. Tăcea. Poate simţise că minţeam. M-am întrebat adesea dacă instinctul nu-i şoptise că, în aceste ultime luni, acţionasem contra lui şi dacă nu trăsese din memoriile mele concluziile ce se impuneau. M-am întrebat de asemenea dacă, lăsându-mă să-i nesocotesc ordinele, nu dădea o nouă dovadă privind complexitatea firii lui enigmatice. N-am s-o ştiu niciodată.

în acel moment a fost anunţat generalul Krebs, şeful Statu-lui-Major General al Armatei de uscat, venit la raport.4 Aşadar, în această privinţă nu se schimbase nimic: comandantul-şef al Wehrmachtului continua să asculte, ca de obicei, rapoartele privind situaţia militară de pe front. Dar pe când, cu trei zile înainte, mica încăpere a buncărului rezervată şedinţelor de Stat-Major nu putea să-i cuprindă pe toţi ofiţerii superiori, pe comandanţii diferitelor arme ale Wehrmachtului şi ale SS, astăzi era aproape goală, căci între timp plecaseră mai toţi. Cu excepţia lui Goring, Donitz şi Himmler, ceilalţi - Keitel, Jodl, Koller, şeful Statului-Major al Luftwaffei, şi principalii lor ofiţeri - se aflau în afara Berlinului; nu mai rămăseseră decât ofiţeri de legătură, de rang inferior. Raportul se

schimbase şi el: din afară nu mai parveneau decât ştiri confuze; şeful Statului-Major General nu putea să prezinte mai mult decât nişte supoziţii. Harta, pe care o întinsese sub ochii lui Hitler, nu acoperea decât împrejurimile Berlinului şi ale Potsdamului. Dar, chiar pentru acest teritoriu, datele privind înaintarea trupelor sovietice nu concordau cu ceea ce văzusem eu cu câteva ore în urmă pe harta luptelor la Statul-Major al Aviaţiei de vânătoare. Trupele sovietice erau mult mai aproape decât o indica harta. Spre marea mea uimire, Hitler a încercat, în timpul şedinţei, să dea dovada de optimism deşi, mai adineauri, îmi vorbise de moartea sa iminentă şi de dispoziţiile sale funebre. Pierduse, într-adevăr, mult din puterea de convingere de odinioară. Atitudinea cu care-1 asculta Krebs părea marcată de răbdare şi de politeţe. Altădată, mă gândeam adesea că Hitler era prizonierul unor convingeri încremenite când, în situaţii disperate, jura fără să ezite o clipă că va găsi o ieşire; acum mi se revela faptul că avea două limbaje. De cât timp ne înşela el în felul acesta? De când ştia că lupta este pierdută? De când cu iarna din faţa Moscovei, de când cu Stalingradul, de când cu invazia, după eşecul contraofensivei din Ardeni, din decembrie 1944? Unde începea disimularea, unde calculul? Dar poate că eu nu asistasem decât la una dintre aceste bruşte schimbări de umoare şi poate că, faţă de generalul Krebs, era tot atât de sincer cât fusese mai înainte faţă de mine.

Deşi de regulă dura ore întregi, şedinţa de Stat-Major s-a terminat repede, arătând concret agonia în care se zbătea ceea ce mai rămăsese din Cartierul General, în ziua aceea, Hitler a renunţat chiar şi la plăcerea de a se mai pierde în reveria despre o minune pe care, chipurile, i-ar fi pregătit-o Providenţa, în scurt timp ne-a dat liber. Am părăsit camera unde se derulase un capitol tulbure al unei istorii pline de rătăciri, de greşeli şi de crime. Ca şi când nu venisem la Berlin special pentru el, Hitler m-a tratat ca pe unul dintre acei vizitatori întâlniţi în fiecare zi; nici măcar nu m-a întrebat dacă voiam să rămân mai mult sau să-mi iau rămas-bun. Ne-am despărţit ca de obicei, fără să ne strângem mâna, de parcă ar fi urmat să ne revedem a doua zi. Afară am dat peste Goebbels, care mi-a spus: „Ieri, Fiihrerul a luat o decizie de o importanţă capitală în istoria lumii. A dispus încetarea luptelor pe Frontul de Vest, permiţând astfel trupelor occidentale să sosească nestingherite la Berlin." Era încă una dintre fantasmele care, în epoca aceea, în fulgerarea unei clipe, agitau spiritele şi făceau să se nască noi speranţe, pentru ca, tot atât de repede, să lase loc altor fantasme. Goebbels mi-a povestit că el, soţia sa şi cei şase copii ai lor erau acum oaspeţi ai lui Hitler în buncăr, urmând să-şi sfârşească viaţa în acest „loc istoric", cum îl numea el. Spre deosebire de Hitler, îşi stăpânea perfect reacţiile şi nimic din comportamentul său nu arăta că era pe cale să-şi încheie socotelile cu viaţa.

între timp, ceasul arăta că ne aflam la o oră târzie a după-amie-zei; un medic SS m-a anunţat că doamna Goebbels zace la pat, că e foarte slăbită şi că suferă de inimă. Am trimis pe cineva s-o roage a binevoi să mă primească. Aş fi preferat să-i vorbesc între patru ochi, dar Goebbels mă aştepta în vestibul ca să mă conducă în camera ei din buncăr. Am gasit-o întinsă pe un pat simplu. Era palidă şi nu mi-a spus decât vreo câteva cuvinte banale. Mi-am putut da seama că suferea la gândul ca se apropia în mod ineluctabil ora la care copiii ei aveau să piară de moarte violentă. Goebbels nu s-a clintit de lângă mine, şi singurul subiect despre care am discutat cu el a fost starea în care se găsea soţia lui. De-abia către sfârşit m-a făcut ea să înţeleg ce îi mai susţinea încă moralul: „Ce fericită sunt că măcar Harald (fiul ei dintr-o primă căsătorie) este în viaţă." în ce mă priveşte, eram parcă paralizat şi nu prea ştiam ce să spun, dar ce s-ar fi putut spune într-o asemenea situaţie? Ne-am luat rămas-bun în tăcere şi derută. Goebbels nu ne acordase nici măcar câteva minute pentru cuvintele de adio.

în acest timp, în vestibul se iscase agitaţie. Tocmai sosise o telegramă de la Goring. Bormann s-a grăbit să i-o ducă lui Hitler. Mai mult din curiozitate, trecând peste orice protocol, m-am ţinut scai de el. Goring, pur şi simplu, îl întreba pe Hitler dacă, în caz că acesta ar rămâne în citadela Berlinului, trebuia ca el să-şi asume, conform reglementării succesiunii, totalitatea conducerii Reichului. Bormann însă 1-a acuzat îndată pe Goring că a pus la cale o lovitură de stat. Era, poate, ultima lui încercare de a-i sugera lui Hitler să plece la Berchtesgaden, ca de acolo să facă ordine. Totuşi, la această ştire, Hitler a reacţionat la început cu apatia de care dăduse dovadă toată ziua. Dar stăruinţa lui Bormann a primit o nouă încurajare când a fost adusă o a doua radiogramă din partea Reichsmarschallului. Am pus mâna pe o copie care, în dezordinea generală a acelei ore, zăcea neluată-n seamă pe undeva prin buncăr: „Chestiune importantă! De transmis numai prin ofiţeri! Radiograma nr. 1899. Robinson către Prinţul Elector, 23.04, ora 17.59. Ministrului Reichului von Ribbentrop. L-am rugat pe Fiihrer să-mi dea instrucţiuni până la 23.04, ora 22. în cazul în care, la această dată şi la această oră, ar deveni evident că Fiihrerul şi-a pierdut libertatea de acţiune în conducerea treburilor Reichului, va intra în vigoare decretul din 29.06.1941. Din acel moment, eu voi prelua, după cum indică decretul, toate funcţiile sale. Dacă, până la ora 24 din 23.04.45, nu primiţi nimic de la Fiihrer, sau direct, sau prin intermediarul meu, vă rog să veniţi pe calea aerului şi să mă contactaţi imediat. Semnat: Goring, Reichsmarschall." Bormann, văzând în aceasta un nou argument, a strigat: „Trădare! Trimite deja telegrame membrilor guvernului pentru a-i anunţa, mein Fuhrer, că vă va prelua funcţiile la noapte, la ora douăzeci şi patru."

Dacă Hitler reacţionase plin de calm la primirea primei telegrame, acum Bormann avea partida câştigată. Vechiul său rival, Goring, s-a văzut, într-o telegramă redactată de Bormann personal, decăzut din toate drepturile la succesiune şi acuzat de trădare faţă de Hitler şi de naţional-socialism. în plus, Hitler îi comunica lui Goring că n-ar mai lua şi alte masuri dacă el (Goring) şi-ar da demisia din toate funcţiile din motive de sănătate, în felul acesta, Bormann reuşise, în sfârşit, să-1 scoată pe Fuhrer din letargie. A urmat o explozie de furie nestăpânită, în care se amestecau amărăciunea, neputinţa, mila de sine însuşi şi disperarea. Roşu la faţă, cu privirile rătăcite, Hitler părea

să-şi fi uitat anturajul. „Ştiu că Goring este un element putred! Ştiu asta de multă vreme. El a dus Luftwaffe de râpă. Este un corupt! Exemplul lui a făcut ca în statul nostru să se instaleze corupţia. Şi pe deasupra mai este şi morfinoman. Ştiu asta de multă vreme!" Deci Hitler ştia totul şi totuşi nu luase nici o măsură. Printr-o mutaţie inexplicabilă, a căzut din nou în apatie: „Şi-apoi, în definitiv, Goring n-are decât să negocieze capitularea. Dacă războiul este pierdut, oricum nu mai are importanţă cine duce tratativele." în aceste cuvinte îşi găsea expresie dispreţul pentru poporul german: deci, pentru aşa ceva, Goring era oricând bine venit. Hitler părea a fi ajuns la capătul puterilor; reluase exact acelaşi ton obosit, care, în ziua aceea, îi devenise atât de propriu. Ani de zile se surmenase, ani de zile, prin încordarea nemăsuratei sale voinţe, îndepărtase certitudinea crescândă a acestui deznodământ. Acum nu mai avea energia necesară ca să-şi ascundă starea sufletească. Acum era terminat.

Cam peste o jumătate de oră, Bormann a adus telegrama cu răspunsul lui Goring: Reichsmarschallul demisiona din toate funcţiile ca urmare a unei grave boli cardiace. Cum o făcuse de atâtea ori, Hitler se descotorosea de un colaborator incomod sub pretextul unei boli, pentru a nu fi nevoit să-1 destituie şi să zdruncine astfel încrederea pe care o avea poporul german în conducătorii săi şi în unitatea acestora. Hitler rămânea deci fidel ideii de a nu neglija consecinţele, chiar şi acum când totul era ca şi sfârşit.

De abia acum, în ceasul al doisprezecelea, Bormann îşi atinsese ţelul: eliminarea lui Goring. Nu pot şti cu certitudine dacă fusese convins de incompetenţa lui Goring, dar sunt sigur că îl urăsc şi, în final, îl răsturnase, neacceptând faptul că acesta deţinea o putere atât de mare. într-un anumit sens, în acel moment mi-era oarecum milă de Goring. îmi aminteam convorbirea în timpul căreia mă asigurase de fidelitatea lui faţă de Hitler.

Scurta furtună pe care o declanşase Bormann trecuse, cele câteva măsuri ale Amurgului Zeilor se stinseseră, trădătorul sau presupusul trădător părăsise scena. Spre uimirea mea, Hitler a primit favorabil o rugăminte pe care, dintru început, nu i-o adresasem decât cu o anumită ezitare. Câţiva directori cehi de la uzinele „Skoda" se aşteptau, deoarece colaboraseră cu noi, la o soartă tristă din partea ruşilor, şi probabil ca nu se înşelau, în schimb, dat fiind vechile lor legături cu industria americană, îşi puneau speranţe într-un zbor la Cartierul General al Statelor Unite. Cu câteva zile înainte, Hitler ar fi respins categoric o asemenea cerere, dar acum era dispus să semneze un act prin care ordona să se facă toate formalităţile de rigoare.

în timp ce discutam această problemă cu Hitler, Bormann i-a reamintit că Ribbentrop continuă să aştepte a fi primit în audienţă. Hitler a reacţionat cu nervozitate: „ţi-am spus de mai multe ori că nu doresc să stau de vorbă cu el!" Dintr-un motiv oarecare, o întrevedere cu Ribbentrop îi era dezagreabilă. Dar Bormann nu s-a lăsat: „Ribbentrop declară că nu se va mişca de la uşa dumneavoastră, că va aştepta ca un câine credincios până când o să-1 chemaţi." Comparaţia 1-a înmuiat pe Fiihrer, care a acceptat o discuţie cu Ribbentrop între patru ochi. Se pare că Hitler i-a relatat despre proiectul de evacuare a directorilor cehi pe calea aerului. Or, chiar şi în această situaţie disperată, ministrul de Externe s-a luptat să impună respectarea competenţelor sale. Abordându-mă pe culoar, Ribbentrop mi-a spus bombănind: „Asta este o problemă a Ministerului de Externe", adăugând apoi ceva mai blând: „în acest caz, n-am nici o obiecţie împotriva aprobării, cu condiţia să se adauge «la propunerea ministrului Afacerilor Străine al Reichului»." Am completat textul, Ribbentrop a fost mulţumit, Hitler a semnat. Din câte ştiu, acesta a fost ultimul act oficial care a mai circulat între Hitler şi ministrul său de Externe.

între timp, Ltischen, care în cursul ultimelor luni mă ajutase şi mă sfătuise părinteşte, sosise şi el la Cancelaria Reichului. Dar toate încercările mele de a-1 convinge să părăsească Berlinul au rămas zadarnice. Ne-am luat adio unul de la altul; am aflat mai târziu, la Niirnberg, că s-a sinucis după căderea Berlinului.

Către miezul nopţii, Eva Braun a trimis un servitor SS să mă roage să vin în cămăruţa ei din buncăr, pe care o folosea în acelaşi timp şi ca dormitor, şi ca salon de primire. O aranjase cu gust, folosind mobila costisitoare pe care i-o proiectasem cu ani în urmă pentru cele două camere ale ei din apartamentul de la Cancelarie. Nici furnirul ales atunci de mine, nici proporţiile nu se împăcau cu aspectul sinistru al ambianţei. Dar culmea era că una dintre intarsiile de pe uşile comodei înfăţişa o treflă-talisman stilizată, cu iniţialele ei.

Am putut discuta în linişte, pentru că Hitler se retrăsese. De fapt, în acest buncăr, dintre toate persoanele sortite morţii, numai ea dădea dovada unui admirabil calm suveran, în timp ce toţi ceilalţi erau fie stăpâniţi de o exaltare eroică, precum Goebbels, fie preocupaţi numai de supravieţuire, ca Bormann, fie stinşi, ca Hitler, sau prăbuşiţi ca doamna Goebbels, Eva Braun părea de o seninătate aproape perfectă. „Ce-ar fi să ni se aducă o sticlă de şampanie de adio? Şi nişte pişcoturi. Dumneata, desigur, n-ai mâncat de mult." Simplul fapt că a fost prima care s-a gândit că, după orele petrecute în buncăr, s-ar fi putut să-mi fie foame m-a mişcat profund. Servitorul a adus o sticlă de „Moet et Chandon", prăjituri şi pişcoturi. Am rămas singuri: „Ce bine ai făcut că ai mai venit o dată! Fuhrerul credea că lucrezi împotriva lui. Dar vizita dumitale i-a dovedit contrariul. Nu-i aşa?" Nu i-am răspuns. „De altfel, i-a plăcut ce i-ai spus astăzi. A decis sa rămână aici şi eu voi rămâne cu el. Ce va urma, ştii dumneata... Avea de gând să mă trimită înapoi la Munchen. Dar am refuzat. Am venit aici, şi aici vreau să-mi închei viaţa." în buncăr, a fost singura care a dat dovadă de omenie. „De ce trebuie să mai moară atâţia oameni?" întreba ea. „Nu mai are sens... De altminteri, a fost cât pe ce ca dumneata să nu ne mai poţi revedea. Ieri, situaţia era aşa de disperată, încât ne aşteptam ca din clipă în clipă ruşii să ocupe Berlinul. Fuhrerul voia deja să abandoneze totul. Dar Goebbels a reuşit să-1 facă să-şi revină. De aceea suntem încă aici." Vorbind degajat, trimiţând din când în când săgeţi la adresa lui

Bormann şi a intrigilor lui, ea m-a reținut pentru o conversație în timpul căreia revenea, fără încetare, asupra bucuriei pe care i-o făcea faptul de a se găsi aici în buncăr.

Se făcuse cam 3 dimineața. Hitler era din nou în picioare. I-am trimis vorbă că vreau să-mi iau rămas-bun. în ziua aceea fusesem mult solicitat şi mă temeam că n-am să mă pot stăpâni în clipa despărțirii. Mă aflam pentru ultima oară în fața acestui om căruia, cu doisprezece ani în urmă, îi dedicasem viața mea, şi care, acum, nu mai era decât un moşneag cuprins de tremurături. Eram emoționat şi deconcertat în acelaşi timp. El, în schimb, părea impasibil. Cuvintele îi erau la fel de reci ca şi mâna. „Aşadar pleci? Bine. La revedere." Nici un gând pentru familia mea, nici o urare, nici un cuvânt de mulțumire sau de adio. Pentru o clipă, pierzându-mă cu firea, am început să-i vorbesc de o nouă întâlnire. Dar lui nu i-a fost greu să-şi dea seama că nu era vorba decât de o minciună spusă la ananghie şi, întorcându-se, şi-a îndreptat atenția spre altceva, dându-mi a înțelege că puteam să plec.

Zece minute mai târziu, în atmosfera marcată de tăcerea celor care rămâneau, am părăsit apartamentul cancelarului. Voiam să traversez pentru ultima oară opera mea aflată la doi paşi, Cancelaria Reichului. întrucât instalația de lumină nu funcționa, m-am mulțumit cu câteva minute încărcate de emoția despărțirii în curtea de onoare, căreia întunericul îi estompa contururile şi arhitectura a trebuit mai mult s-o ghicesc. Domnea o linişte aproape fantomatică, aşa cum e uneori noaptea în munți. Zgomotul marelui oraş, care cândva, chiar şi la această oră nocturnă, ajungea până aici, amuțise. La intervale destul de mari, auzeam explodând obuze ruseşti. A fost ultima mea vizită la Cancelaria Reichului. O construisem cu ani în urmă, când eram plin de proiecte, de perspective şi de vise pentru viitor. Acum părăseam ruinele nu numai ale acestei clădiri, ci şi ale celor mai prețioşi ani ai vieții mele.

„Cum a fost?" m-a întrebat Poser. „Slavă Domnului, n-a trebuit să fac pe prințul Max von Baden", i-am răspuns eu uşurat. Interpretasem bine răceala lui Hitler la despărțirea noastră, căci, peste şase zile, avea să mă radieze din testamentul său politic, desemnându-1 pe Saur, de multă vreme favorit sa-mi succeadă.

Prevăzută cu câteva lanterne roşii, strada care ducea de la poarta Brandenburg la Coloana Victoriei fusese transformată în pistă pentru avioane. Nişte comandouri operative astupaseră craterele săpate de ultimele obuze căzute. Am decolat fără incidente; în dreapta, mi-a trecut val-vârtej prin fața ochilor o umbră: era Coloana Victoriei. Aveam cale liberă, în Berlin şi în împrejurimile lui se vedeau numeroase incendii, flăcările tunurilor şi ale rachetelor luminoase părând nişte licurici. Totuşi, priveliştea nu se putea compara cu aceea a unuia dintre marile bombardamente aeriene asupra Berlinului. Ne-am îndreptat într-acolo unde centura de foc a tunurilor în plină activitate se întrerupea, lăsând o zonă de întuneric beznă, în zori, către ora 5, am ajuns pe terenul de încercări de la Rechlin.

Din dispoziția mea, s-a pregătit un avion de vânătoare pentru a-i trimite lui Karl Hermann Frank, guvernatorul oraşului Praga, ordinul Fiihrerului privindu-i pe directorii de la „Skoda". Dacă a ajuns sau nu la destinație, nu ştiu nici în ziua de azi. Deoarece voiam să evit avioanele englezeşti care atacau de la mică altitudine şoselele ce treceau prin zona lor, aveam să-mi programez continuarea călătoriei în aşa fel încât, până seara, să ajung la Hamburg. Aflând, la baza aeriană, că Himmler se găsea la numai 40 de kilometri de acolo, în spitalul care, cu un an în urmă, mă găzduise în împrejurări atât de bizare, m-am decis să-i fac o vizită. Am aterizat cu „Barza" noastră pe o pajişte, foarte aproape de spital. Când m-a văzut, Himmler a rămas uimit. M-a primit în camera care fusese a mea şi, pentru ca să imprime situației o notă şi mai grotescă, 1-a chemat şi pe profesorul Gebhardt. Ca întotdeauna, Himmler a avut o atitudine colegială, astfel calculată, încât să nu alunece în familiaritate. S-a interesat mai ales de peripețiile mele la Berlin. N-a dat nici o atenție relatării despre ordinul lui Hitler de destituire a lui Goring, ordin care, fără îndoială, îi şi ajunsese la urechi; când i-am menționat - e drept, cu unele rezerve -renunțarea de către Goring la toate funcțiile, a făcut un gest ca şi cum asta n-ar fi avut nici o importanță, „în orice caz, Goring e succesorul. Noi ne-am înțeles de multă vreme că eu îi voi fi prim-ministru. Eu pot să-1 fac şef al statului, chiar şi fără Hitler... îl cunoşti şi dumneata", a zis el sigur de sine, zâmbind foarte îngăduitor. „Bineînțeles, cuvântul meu va fi hotărâtor. Am şi luat legătura cu diferite persoane pe care le voi coopta în cabinetul meu. Din clipă în clipă aştept să sosească feldmareşalul Keitel..." Poate că Himmler îşi imagina că fac anticameră pentru a obține de la el un post de ministru.

Himmler trăia într-o lume a fantasmelor: „Fără mine, Europa nici pe viitor nu se va descurca. Ea va continua să aibă nevoie de mine ca ministru al Poliției, care sa mențină ordinea. O oră să stau de vorbă cu Eisenhower, şi va ajunge şi el la aceeaşi concluzie! O să-i vezi în curând apelând la mine, căci altminteri o să se iste un haos nemaipomenit." Mi-a relatat despre contactele pe care le stabilise cu contele Bernadotte în vederea predării lagărelor de concentrare către Crucea Roşie Internațională. Am înțeles atunci de ce văzusem, cu câteva zile în urmă, numeroase camioane ale Crucii Roşii staționate în pădurea Sachsenwald, lângă Hamburg. înainte se spusese mereu că, în ajunul deznodământului, vor fi lichidați toți prizonierii politici. Acum, Himmler căuta, pe cont propriu, un aranjament cu învingătorii; uitase de mult mai vechile decizii ale lui Hitler, după cum a rezultat clar din această ultimă convorbire purtată cu el.

La sfârşit, Himmler mi-a dat de înțeles că nu prea am şanse să obțin vreun minister în guvernul lui. Eu, în schimb, i-am oferit, nu fără ironie, avionul meu în ipoteza că ar fi vrut să meargă să-şi ia adio de la Hitler. Mi-a refuzat oferta pe motiv că n-are timp, adăugând cu o voce impasibilă: „Acum trebuie să-mi pregătesc noul guvern. Pe de altă parte, persoana mea are prea mare importanță pentru viitorul poporului german ca să risc o deplasare la Berlin." Sosirea lui Keitel ne-a întrerupt conversația. Din camera alăturată, am fost martorul asigurărilor de

ataşament necondiţionat date de feldmareşal lui Himmler cu aceeaşi voce fermă cu care adesea îi făcea declaraţii patetice Fiihrerului. Keitel susţinea că e gata să se pună în întregime la dispoziţia viitorului prim-ministru.

Seara eram din nou la Hamburg. Gauleiterul s-a oferit să difuzeze prin emiţătorul din Hamburg discursul meu către populaţie, şi aceasta imediat, cu alte cuvinte, chiar înainte de moartea lui Hitler. Totuşi, când m-am gândit la drama care putea avea loc în buncărul berlinez în zilele sau chiar în orele următoare, mi-a pierit orice chef de activitate ilegală, încă o dată, Hitler reuşise să mă paralizeze din punct de vedere psihologic, îmi justificam, mie şi poate şi altora, această schimbare de atitudine prin aceea că ar fi fost fals şi absurd să mai intervin în desfăşurarea tragediei.

Mi-am luat rămas-bun de la Kaufmann şi am plecat în Schleswig-Holstein. Ne-am instalat caravanele pe malul lacului Eutin. Mergeam, uneori, în vizită la Donitz sau la cunoscuţi de la Statul-Major General care, ca şi mine, nemaiavând ce face, aşteptau cu nerăbdare deznodământul. Astfel am fost de faţa când i s-a adus lui Donitz, la l mai 1945, radiograma5 care-i limita drastic drepturile de succesor. Hitler, într-adevăr, prescrisese noului preşedinte al Reichului componenţa guvernului: Goebbels era cancelar al Reichului, Seyss-Inquart - ministru al Afacerilor Străine, iar Bormann - ministru al Partidului, în acelaşi timp, Bormann anun-ţa că va sosi în curând. „Dar este absolut imposibil!" a comentat Donitz, consternat de această limitare a funcţiilor sale. „A văzut cineva telegrama?" Ltidde-Neurath, adjutantul său, a aflat că ea venise direct de la telegrafist la Grossadmiral; Donitz a cerut să i se ordone telegrafistului să tacă, să se pună telegrama sub cheie şi să nu fie arătată nimănui. Apoi a întrebat: „Ce facem dacă Bormann şi Goebbels chiar vin?" Fără să aştepte răspuns, a continuat să vorbească pe un ton ferm şi hotărât: „în nici un caz n-am să colaborez cu ei!" în seara aceea, am fost amândoi de părere că, într-un fel sau altul, trebuie ca Bormann şi Goebbels să fie puşi la loc sigur.

Astfel, Hitler îl obliga pe Donitz să comită încă din start un act ilegal. Ascunderea unui document oficial6 era ultima verigă a unui lanţ de înşelătorii, trădări, ipocrizii şi intrigi din acele zile şi săptămâni: trădarea lui Himmler, care negocia cu inamicul, ultima mare intrigă a lui Bormann împotriva lui Goring, reuşită prin înşelarea lui Hitler, proiectele lui Goring de aranjament cu Aliaţii, tratativele lui Kaufmann cu englezii şi oferta prin care eram îmbiat să utilizez emiţătorul din Hamburg, gestul lui Keitel care voia, încă din timpul vieţii lui Hitler, să se angajeze la un nou stăpân, şi, în sfârşit, propriile mele înşelăciuni, eu care, pe tot parcursul ultimelor luni, nu încetasem să-1 înşel pe omul care mă descoperise şi mă încurajase, eu care voisem chiar să-1 elimin. Toţi ne văzuserăm împinşi spre aceste fapte de sistemul reprezentat tocmai de noi înşine; împinşi de Hitler care, la rândul lui, trădându-se pe sine, ne trădase pe toţi şi îşi trădase poporul. Astfel şi-a încheiat existenţa cel de-al treilea Reich. ,

în seara acestui l Mai în care am aflat că Hitler a murit, am dormit într-o cămăruţă de la Cartierul lui Donitz. Despachetân-du-mi lucrurile, am descoperit caseta din piele roşie în care zăcuse, necercetată, fotografia lui Hitler. Secretara mi-o pusese în valiză. Eram cu nervii la pământ. Am deschis caseta şi am aşezat fotografia pe masă. Am simţit că mă podideşte plânsul. De-abia acum venise momentul ruperii legăturilor care mă ţinuseră înlănţuit de Hitler, de-abia acum se destrăma vraja cu care mă cucerise. Nu mai rămâneau decât imaginile câmpurilor acoperite de morţi, ale oraşelor în ruine, ale milioanelor de bărbaţi şi femei în doliu, ale lagărelor de concentrare. Toate acestea nu-mi treceau acum prin faţa ochilor, dar trebuie să-mi fi fost prezente în subconştient. M-am cufundat într-un somn adânc.

Cincisprezece zile mai târziu, sub impresia dezvăluirilor despre crimele din lagărele de concentrare, i-am scris lui von Schwerin-Krosigk, noul şef al Guvernului: „Cei care au condus până în prezent Germania poartă răspunderea colectivă pentru soarta viitoare a poporului german. Trebuie ca această vină colectivă să şi-o asume fiecare pentru partea lui, în aşa fel ca ea să nu cadă asupra poporului german, ci să se împartă între persoanele respective."

Astfel se sfârşea un capitol al vieţii mele şi începea un altul, care continuă şi astăzi.

EPILOG

Capitolul 33 ETAPELE DETENŢIEI

Karl Donit/, noul şef al statului, era, exact ca şi mine, dar mai mult decât îşi putea închipui oricare dintre noi, prizonier al concepţiilor proprii regimului naţional-socialist. Serviserăm doisprezece ani acest regim şi, ca atare, consideram că am da dovadă de oportunism ieftin dacă am face un viraj brusc. Totuşi, moartea lui Hitler ne-a vindecat de această crispare interioară care, atât amar de vreme, ne împiedicase să judecăm la rece. La Donitz a început în curând să prevaleze pragmatismul ofiţerului de carieră. Din primul ceas a decis că nu aveam altceva de făcut decât sa terminăm războiul cât mai curând cu putinţă şi că, odată îndeplinită această sarcină, misiunea noastră se va fi încheiat.

încă de la l mai 1945, cu ocazia uneia dintre primele şedinţe de Stat-Major, Donitz, noul comandant suprem al Wehrmachtului, s-a opus feldmareşalului Emst Busch. Acesta voia să atace trupele engleze care înaintau spre Hamburg, în timp ce Donitz considera inoportună orice acţiune ofensivă. El socotea că nu era necesar decât să se protejeze drumul pe care urmau să treacă, pentru a ajunge în Vest, refugiaţii veniţi din Est şi masaţi lângă Liibeck; nu trebuia ca trupele germane angajate în Vest să opună rezistenţă decât pentru a câştiga timpul necesar reuşitei

acestei operațiuni. Busch i-a reproşat atunci cu vehemență Grossadmiralului că nu acționează în spiritul lui Hitler. Dar Donitz nu s-a mai lăsat impresionat de asemenea argumente.

Deşi, la 30 aprilie, ca urmare a unei altercații cu noul şef al statului, ar fi trebuit sa renunțe la ideea de a prelua o funcție de conducere şi în noul guvern, Himmler a apărut a doua zi, neanunțat, la Cartierul General al lui Donitz. întrucât era ora prânzului, Grossadmiralul 1-a invitat să ia masa cu noi. N-a făcut-o din familiaritate, în ciuda antipatiei pe care i-o inspira Himmler, Donitz găsea că ar fi fost o mare impolitețe din partea lui ca, acum, să trateze cu dispreț un personaj până mai ieri atât de influent. Himmler venise cu ştirea că Gauleiterul Kaufmann are intenția să predea Hamburgul fără luptă şi că s-a tipărit o foaie volantă menită să obişnuiască populația cu gândul sosirii iminente a trupelor britanice. Chestiunea aceasta 1-a scos din sărite pe Donitz, căci, zicea el, dacă fiecare face cum îl taie capul, mandatul său nu mai are nici un sens. M-am oferit să mă duc să-1 caut pe Kaufmann.

Gauleiterul, protejat la sediul său de o gardă alcătuită din studenți, nu era mai puțin iritat decât Donitz: el mi-a spus că, deocamdată, comandantul oraşului are ordin să apere Hamburgul, dar că englezii, la rândul lor, au dat un ultimatum, amenințând că, dacă oraşul nu se predă, îl vor supune celui mai teribil bombardament aerian de până acum. M-a întrebat: „Să fac aşa cum a făcut Gauleiterul din Bremen, care a lansat un apel către populație îndemnând-o să se apere până la capăt, pentru ca el însuşi s-o şteargă în timp ce un bombardament aviatic rădea oraşul de pe fața pământului?" Mi-a mai spus că, în ce-1 priveşte, este hotărât să evite o bătălie pentru Hamburg, la nevoie fiind gata să mobilizeze masele pentru a descuraja categoric orice inițiativă de rezistență. L-am sunat pe Donitz şi 1-am pus la curent cu amenințarea de rebeliune fățişă care plana asupra Hamburgului. Donitz a cerut timp de gândire; peste vreo oră, i-a ordonat comandantului respectiv să predea oraşul fără luptă.

La 21 aprilie, în ziua în care fusese înregistrat discursul meu la Radio Hamburg, Kaufmann îmi propusese să ne lăsăm amândoi luați prizonieri. A reluat ideea şi de data aceasta. Dar am respins propunerea, precum şi proiectul unei fugi temporare pe care mi-1 prezentase cândva pilotul nostru cel mai glorios, Werner Baumbach. Un hidroavion - un cvadrimotor cu rază lungă de acțiune cu care, în timpul războiului, se instalase şi se aprovizionase, de la o bază din nordul Norvegiei, o stație meteorologică germană în Groenlanda - ar fi urmat să ne ducă, pe mine, pe Baumbach şi pe câțiva prieteni, într-unul dintre numeroasele golfuri ale Groenlandei unde, în acele ape liniştite, am fi aşteptat să treacă primele luni ale ocupației. Pregătiserăm deja lăzi cu cărți, medicamente, rechizite şi multă hârtie (căci voiam să încep să-mi scriu amintirile), arme şi muniții, barca mea pliantă, schiuri, corturi, grenade de mână pentru pescuit, provizii.1 De când văzusem filmul lui Udet S.O.S. -Aisberg, Groenlanda devenise unul dintre locurile unde visam să-mi petrec vacanța. Dar, în noile condiții, cu Donitz în fruntea statului, am renunțat la acest proiect, care era un amestec de elanuri romantice şi de reacții panicarde.

La întoarcere, am văzut pe marginea şoselei camioane şi cisterne arzând. Tocmai le mitraliaseră avioanele de vânătoare engleze care încă mai zburau pe deasupra noastră, în Schleswig, traficul se intensificase. Era un amestec pestriț de vehicule militare, maşini civile, coloane de pietoni civili sau militari. Câte cineva mă recunoştea, dar n-am auzit din partea nimănui vreun cuvânt de rău. Mai degrabă am întâlnit expresii ale unei rezerve compătimitoare.

Sosind pe 2 mai seara la Pion, am aflat că, în fața înaintării rapide a trupelor engleze, Donitz se repliase spre Flensburg. I-am întâlnit totuşi pe Keitel şi pe Jodl, care se pregăteau s-o roiască spre noul lor stăpân. Donitz îşi stabilise Cartierul General pe vasul de pasageri „Patria". Invitându-mă la micul dejun în cabina comandantului, am profitat de ocazie pentru a-i supune spre aprobare un proiect de decret prin care se interzicea distrugerea podurilor. L-a semnat imediat, în felul acesta îmi vedeam satisfăcute, deşi cu mult prea mare întârziere, cererile pe care i le adresasem lui Hitler la 19 martie.

Donitz a acceptat de îndată ca eu să țin un discurs în care să îndemn poporul german sa se angajeze cu toată energia în opera de reconstrucție în teritoriile deja ocupate; astfel voiam sa trezesc din letargie „un popor paralizat de spaimă şi de imensa dezamăgire a ultimelor luni".2 Singurul lucru pe care mi 1-a cerut a fost acela de a merge cu textul la Schwerin-Krosigk, noul ministru de Externe. Pentru aceasta a fost nevoie să mă deplasez la noul sediu al guvernului, aflat acum la Şcoala Navală din Miirwick, lângă Flensburg. Schwerin-Krosigk s-a declarat şi el de acord cu radiodifuzarea discursului, cu condiția să adaug câteva fraze explicative privind politica guvernului, fraze pe care mi le-a dictat el. S-au luat măsuri pentru a racorda Copenhaga şi Oslo, singurele stații ce mai puteau emite în teritoriile noastre, şi mi-am citit discursul în studioul de înregistrare de la Flensburg.

Când am ieşit, 1-am văzut pe Himmler. Mă aştepta. Dându-şi importanță, a încercat să-mi bage în cap ideea că partea germană dispune încă de teritorii prețioase, precum cele ale Norvegiei sau Danemarcei, şi că ele trebuie să devină un gaj al securității noastre. Acestea, zicea el, au o însemnătate suficient de mare în ochii adversarului, încât să putem obține concesii în schimbul asigurării, din partea noastră, că li le vom preda intacte. Or, din discursul meu se putea conchide că vom abandona fără luptă aceste teritorii şi fără să cerem nimic în contrapartidă. Făcusem deci, după el, un lucru păgubitor. De altminteri, şi Keitel a primit o propunere surprinzătoare din partea lui Himmler: trebuia, spunea el, să se instituie o cenzură pentru toate declarațiile guvernului; el personal ar fi acceptat cu plăcere să fie cenzorul. Dar chiar în aceeaşi zi, Donitz a refuzat să ia în considerare un asemenea târg pe care, pe de altă parte, i-1 sugerase şi guvernatorul Norvegiei, Teerboven. La 6 mai, a semnat o ordonanță interzicând orice distrugere, atât în teritoriile încă ocupate din Olanda şi Cehoslovacia, cât şi în Norvegia şi Danemarca, în felul acesta, politica gajurilor, cum o numea Himmler, a fost îngropată definitiv.

Cu aceeaşi fermitate, Grossadmiralul a respins nişte proiecte care prevedeau părăsirea Flensburgului - ameninţat să cadă de la o zi la alta în mâinile englezilor - şi fuga spre Danemarca sau Praga, pentru ca, de acolo, să continue a asigura conducerea treburilor statului, în special pe Himmler îl atrăgea Praga: un vechi oraş imperial, afirma el, era mai indicat să găzduiască guvernul decât Flensburgul, oraş cu un trecut istoric nesemnificativ. Dar uita să adauge că, părăsind sfera de influenţă a Marinei, ne-am fi pomenit, mergând la Praga, în cea a SS. Pentru a reteza discuţia care nu se mai termina, Donitz a hotărât că, în nici un caz, nu ne vom continua activităţile în afara graniţelor Germaniei, conchizând: „Dacă englezii vor să ne ridice, n-au decât s-o facă!" Văzând aceasta, Himmler i-a cerut lui Baumbach, devenit între timp comandant al escadrilei guvernamentale, un avion pentru a fugi la Praga. Ne-am decis, Baumbach şi cu mine, să profităm de ocazie pentru a-1 debarca pe un aerodrom inamic. Dar Serviciul de informaţii al lui Himmler era încă eficient. „Cine zboară cu avioanele voastre", i-a spus el cu glas şuierat lui Baumbach, „nu ştie niciodată unde o să aterizeze." Câteva zile mai târziu, îndată ce s-a stabilit o legătură cu mareşalul Montgomery, Himmler i-a dat lui Jodl o scrisoare, rugându-1 să i-o transmită acestuia. După cum mi-a raportat ofiţerul însărcinat cu legătura cu trupele engleze, generalul Kinzl, Himmler îi cerea mareşalului englez să-i acorde o întrevedere cu asigurarea impunităţii. Dorea să vadă stipulat că, în cazul în care ar fi fost făcut prizonier, va fi tratat, conform dreptului războiului, ca general; în acest sens, aducea ca argument faptul că, la un moment dat, fusese coman-dant-şef al Armatelor de pe Vistula. Dar scrisoarea n-a ajuns niciodată la destinatar, căci Jodl, după cum mi-a povestit el însuşi la Nurnberg, a distrus-o. Ca totdeauna în situaţii critice, am avut în acele zile revelaţia adevăratului caracter al fiecăruia. Koch, Gauleiterul Prusiei Orientale, la un moment dat comisar general în Ucraina, a cerut, îndată ce a sosit la Flensburg, un submarin pentru a fugi în America de Sud; Gauleiterul Lohse voia acelaşi lucru, însă Donitz i-a refuzat categoric. Rosenberg, fiind acum cel mai vechi Reichsleiter al partidului, intenţiona să dizolve NSDAP, afirmând că el este singurul care poate s-o facă. Peste câteva zile, a fost adus la Miirwik mai mult mort decât viu; deoarece pretindea că s-a otrăvit, în primul moment s-a vorbit despre o încercare de sinucidere; s-a constatat însă curând că Rosenberg, pur şi simplu, trăsese o beţie.

Dar au existat şi atitudini mai curajoase: câţiva nu au cedat tentaţiei de a se face nevăzuţi în mulţimea de refugiaţi masaţi la Holstein. Comisarul Reichului pentru Olanda, Seyss-Inquart, a trecut în timpul nopţii cu o vedeta rapidă prin barajele inamice pentru a veni la o consfătuire cu Donitz şi cu mine. Refuzând ideea de a rămâne la sediul guvernului, el s-a întors în Olanda cu aceeaşi navă. „Acolo este locul meu", a spus el melancolic. „Mă vor aresta de cum mă voi întoarce."

Armistiţiului pe teritoriul de nord al Germaniei i-a urmat, trei zile mai târziu, la 7 mai 1945, capitularea necondiţionată pe toate fronturile de luptă. Actul capitulării a fost semnat solemn de către Keitel şi împuterniciţii celor trei arme la Marele Cartier General sovietic de la Karlshorst, lângă Berlin. După semnare, generalii sovietici, pe care propaganda lui Goebbels îi prezentase totdeauna ca pe nişte barbari lipsiţi de omenie şi de moralitate, le-au servit alor noştri, după cum ne-a povestit Keitel, un dejun consistent cu şampanie şi caviar.3 Keitel, evident, nu s-a gândit că ar fi fost mai bine ca, la parafarea acestui act care marca sfârşitul Reichului şi trimitea milioane de soldaţi în prizonierat, să nu se atingă de şampania oferită de învingători şi să se limiteze la hrana necesară pentru a-şi potoli foamea. Satisfacţia pe care i-o provocase gestul învingătorilor arăta o îngrozitoare lipsă de demnitate şi de bun-simţ. Dar lucrul acesta se întâmplase şi cu ocazia căderii Stalingradului.

Trupele britanice ne-au încercuit, Flensburgul devenind astfel o minusculă enclavă în care guvernul nostru încă mai deţinea puterea executivă. Pe pachebotul „Patria" s-a instalat, sub ordinele generalului Rooks, „Comisia de control pentru OKW". Aceasta avea să facă, în curând, oficiul de birou de legătură cu guvernul Donitz. După părerea mea, capitularea punea capăt misiunii guvernului Donitz, care consta în a duce la încheiere un război pierdut. De aceea, la 7 mai 1945, am propus să se dea o ultimă proclamaţie care să precizeze că, deşi lipsiţi de libertate de acţiune, eram gata să îndeplinim sarcinile decurgând din înfrângere: „Aşteptăm din partea adversarului ca, în ciuda serviciilor astfel aduse, să ne tragă la răspundere pentru activităţile noastre anterioare întocmai ca pe ceilalţi responsabili ai statului naţional-so-cialist." Cu această precizare voiam să preîntâmpin o interpretare greşită a ofertei noastre.

Totuşi, Secretarul de Stat Stuckardt, acum ministru de Interne, elaborase un memorandum în care se afirma că Donitz, în calitatea lui de şef al statului şi de succesor legitim al lui Hitler, nu putea renunţa la funcţiile sale printr-un act de voinţă personală, în concepţia lui Stuckardt, acesta era un mijloc de a asigura continuitatea Reichului şi de a păstra autoritatea viitoarelor guverne. Donitz, care la început înclinase spre teoria mea, în cele din urmă şi-a dat acordul. Astfel, existenţa guvernului său s-a mai prelungit cu cincisprezece zile.

începuseră să apară primii jurnalişti englezi şi americani. Reportajele acestora au trezit nişte speranţe care, toate, în felul lor, ţineau de utopie, în acelaşi timp, au dispărut uniformele SS. Wegener, Stuckardt şi Ohlendorf au devenit peste noapte civili. Gebhardt, confidentul lui Himmler, a mers până acolo încât s-a metamorfozat în general de Cruce Roşie. Şi, mai mult, ca să-şi facă de lucru, guvernul a început să se organizeze. Donitz, reluând un obicei din vremea Imperiului, a numit un şef al cabinetului militar (amiralul Wagner) şi un şef al cabinetului civil (Gauleiterul Wegener). După câteva pendulări între o soluţie şi alta, s-a hotărât să se continue a se folosi titlul de „Grossadmiral" ca formă de adresare către şeful statului. S-a înjghebat un Serviciu de Informaţii, care a început să asculte la un vechi aparat de radio ultimele ştiri. Până şi unul dintre marile Mercedesuri ale lui Hitler se rătăcise la

Flensburg. Acum, Donitz străbătea cu această maşină cei 500 de metri dintre reşedinţa sa şi sediul guvernului. Ca să ia imagini cu activitatea guvernului, îşi făcuse apariţia şi un fotograf de la atelierul lui Heinrich Hofmann, fotograful personal al lui Hitler. Văzând toate acestea, nu m-am putut abţine să-i spun într-o zi adjutantului lui Donitz impresia mea că tragedia se transformă în tragicomedie. Până la capitulare, Donitz acţionase corect, fusese judicios în luarea unor măsuri menite să grăbească deznodământul. Acum însă lăsa situaţia să ia o turnură deconcertantă.

1 Doi membri ai guvernului, miniştrii Backe şi Dorpmuller, dispăruseră fără urmă; s-a zvonit că fuseseră duşi la Cartierul General al lui Eisenhower, unde urmau să ia primele măsuri privind reconstruc-ţia Germaniei. Feldmarschallul Keitel, care era tot şef al OKW, a fost luat prizonier. Pe lângă faptul că devenise neputincios, guvernul nostru nu era băgat în seamă de nimeni.

întocmeam memorandumuri aşa ca să fie, încercând să mascăm precaritatea situaţiei noastre printr-o aparenţă de activitate, în fiecare dimineaţă, la ora 10, se desfăşura într-o veche sală de clasă, botezată de circumstanţă sală de consiliu, o şedinţă de guvern. Aveam impresia că Schwerin-Krosigk voia să recupereze toate şedinţele pe care nu le putuse ţine în anii trecuţi. Ne aşezam cu toţii la o masă vopsită, pe scaune culese de prin diferite unghere ale clădirii. La una dintre aceste şedinţe, ministrul Alimentaţiei atunci în funcţiune a adus câteva sticle cu ţuică de grâu, scoase din stocurile lui. După ce am făcut rost de prin camere de nişte căni şi pahare, am discutat despre modul în care ar trebui reorganizat cabinetul pentru a-1 adapta mai bine împrejurărilor. O controversă aprinsă s-a iscat în legătură cu completarea cabinetului cu un ministru al Cultelor. Unii îl propuneau pe un teolog foarte cunoscut, alţii erau de părere că singura soluţie ar fi Niemoller, căci, ziceau ei, e necesar să i se dea guvernului o faţă mai onorabilă. Nimeni nu m-a luat în seamă când am sugerat sarcastic să se caute conducători de-ai social-democraţiei şi de-ai formaţiunilor de centru pentru a le preda funcţiile noastre. Produsele din rezerva ministrului Alimentaţiei au contribuit la încălzirea atmosferei. Ne îndreptam, socoteam eu, cu cea mai mare viteză spre momentul când ne vom face de râsul lumii, dacă nu chiar şi atinseserăm acest punct. Nu mai rămăsese nici urmă din seriozitatea cu care se deliberase în această clădire pe tema capitulării. La 15 mai, i-am scris lui Schwerin-Krosigk că se impune ca guvernul Reichului să fie alcătuit din personalităţi care se bucură de încrederea Aliaţilor şi că, în consecinţă, trebuie înlocuiţi foştii colaboratori apropiaţi ai lui Hitler. Mai adăugam: „A încredinţa unui artist sarcina încheierii socotelilor este o treabă tot atât de nefericită ca şi aceea care s-a făcut în trecut, când s-a dat Ministerul de Externe al Reichului pe mâna unui negustor de şampanie." Rugam, de asemenea, „să fiu desărcinat din funcţia de ministru al Producţiei şi Economiei Reichului", demers care a rămas însă fără răspuns.

După capitulare, ofiţeri inferiori americani şi englezi au început să apară ici-colo şi să umble ca la ei acasă prin încăperile „sediului nostru guvernamental", într-o zi, pe la mijlocul lui mai, un sublocotenent american a intrat în camera mea spunând: „Aveţi idee pe unde o fi Speer?" Când i-am spus cine sunt, mi-a declarat că partea americană adună, prin Cartierul ei General, informaţii privind efectele bombardamentelor aliate şi m-a întrebat dacă sunt dispus să conlucrez cu ei în acest sens. I-am răspuns că nu am nimic împotrivă.

Cu doar câteva zile înainte, ducele de Holstein îmi pusese la dispoziţie castelul Gliicksburg, situat la câţiva kilometri de Flensburg. Acest castel din secolul al XVI-lea a fost locul în care, chiar în ziua primei mele întâlniri cu sublocotenentul american, m-am aflat faţă-n faţă cu un grup de civili de la USSBS (United States Strategical Bombing Survey) al Statului-Major al lui Eisenhower, pentru a discuta despre erorile şi curiozităţile ce caracterizaseră, de ambele părţi, bombardamentele aeriene. A doua zi dimineaţă, adjutantul m-a anunţat că numeroşi ofiţeri americani, printre care şi un important general, se află la intrarea în castel. Garda noastră, compusă din soldaţi ai armatei blindate, a dat onorul,5 şi aşa, protejat într-un fel de ai noştri, a intrat în camera mea generalul F.L. Anderson, comandantul unităţilor de bombardament ale celei de a 8-a Flote aeriene americane. El mi-a adresat cele mai vii mulţumiri pentru disponibilitatea de a-i sta şi în continuare la dispoziţie pentru convorbiri, împreună am examinat sistematic, timp de trei zile, toate aspectele unui război aerian. La 19 mai, ne-a vizitat preşedintele lui „Economic Warfare" din Washington, D'Olier, însoţit de vicepreşedintele Alexander şi de colaboratorii săi - dr. Galbraith, Paul Nitze, George Ball, coloneii Gilkrest şi Williams. Din activităţile mele anterioare, cunoşteam importanţa acestui serviciu în cadrul mecanismului american de conducere a războiului.

în „Academia" noastră „de război aerian" a domnit şi în continuare o atmosferă aproape camaraderească, ce a dispărut însă din ziua în care presa internaţională s-a scandalizat din cauza micului dejun cu şampanie luat de Goring împreună cu generalul Patton. Dar, în prealabil, generalul Anderson a cerut să mi se transmită un mesaj ce conţinea complimentul cel mai curios şi mai flatant pe care 1-am primit vreodată în cariera mea: „Dacă aş fi cunoscut înainte succesele dumneavoastră, aş fi trimis toată cea de-a 8-a Flotă aeriană americană nu cu altă misiune decât aceea de a vă elimina din joc." Flota respectivă dispunea, nici mai mult, nici mai puţin, decât de peste două mii de bombardiere grele; bine că această descoperire a venit atât de târziu!

Membrii familiei mele se refugiaseră la 40 de kilometri de Gliicksburg. întrucât singurul meu risc era să-mi devansez arestarea cu câteva zile, m-am hotărât să mă duc să-i văd. Părăsind enclava Flensburgului la volanul maşinii, am reuşit, mulţumită lipsei de vigilenţă a englezilor, să traversez fără dificultate zona ocupată, în localităţi staţionau tancuri grele, cu tunurile protejate de huse din pânză. Am ajuns în faţa peronului casei boiereşti în care era cazată familia mea. Ne-am bucurat cu toţii de figura pe care le-o făcusem englezilor; ea avea să-mi reuşească de

mai multe ori. Dar poate că totuşi îi crezusem prea adormiți pe englezi... La 21 mai, am fost dus cu maşina mea la Flensburg, la „Secret Service", unde am fost închis într-o cameră pe care o păzea un soldat, cu pistolul-mitralieră pe genunchi. După câteva ore mi-au dat drumul. Maşina mea dispăruse şi englezii m-au transportat cu a lor înapoi la Gliicksburg.

Două zile mai târziu, în primele ore ale dimineții, adjutantul meu a dat buzna în dormitor. Englezii încercuiseră Glucksburgul. Un sergent, intrând şi el, m-a anunțat că sunt prizonier. Şi-a desfăcut centura cu pistol, punând-o ca din neatenție pe masă, apoi a ieşit din cameră ca să-mi dea posibilitatea să-mi fac bagajul. M-au urcat într-un camion şi m-au dus imediat la Flensburg. Am avut ocazia să văd un mare număr de tunuri antitanc care luaseră poziție de jur-împrejurul castelului Glucksburg. Mă credeau mai puternic decât eram. La aceeaşi oră, la Şcoala Navală, a fost coborât steagul Reichului, ce până atunci fluturase deasupra clădirii. Dacă exista un semn care putea să arate că, în ciuda tuturor eforturilor sale, guvernul lui Donitz nu anunța reînnoirea aşteptată, acesta era cramponarea obstinată de vechiul steag. La începutul acestei perioade legate de oraşul Flensburg, eu şi Donitz eram de părere că steagul trebuie păstrat. Reînnoirea, consideram eu, nu ne era dat nouă s-o aducem. Flensburg nu reprezenta decât ultima etapă a celui de al treilea Reich, atât şi nimic mai mult.

Această prăbuşire din vârful puterii - care, poate, în condiții normale, s-ar fi asociat cu grave crize - am trait-o, surprinzător, fără mare zguduire interioară. De asemenea, m-am acomodat repede la condițiile detenției, ceea ce se explică şi prin cei doisprezece ani cât am frecventat şcoala subordonării. Căci, în adâncul conştiinței mele, fusesem, încă de la începuturile domniei lui Hitler, un prizonier. De acum încolo, eliberat de obligația de a lua zilnic decizii, am fost năpădit în primele luni de o nevoie de a dormi cum nu mai cunoscusem. M-a cuprins, de asemenea, o somnolență intelectuală pe care mă străduiam să n-o exteriorizez.

La Flensburg, într-o cameră care semăna cu o sală de aşteptare, ne-am regăsit toți membrii guvernului Donitz. Şedeam pe nişte bănci, de-a lungul pereților. Fiecare se înconjurase de valizele cu lucrurile lui. Aşa trebuie să fi arătat nişte emigranți aşteptând un vapor. Atmosfera era sumbră. Ne-au chemat unul câte unul într-o sală alăturată, pentru a ne înscrie în registrul prizonierilor. Potrivit caracterului fiecăruia, nou înregistrații, revenind de la aceste formalități, aveau un aer posomorât, vexat sau deprimat. A sosit şi rândul meu: m-a cuprins dezgustul când a trebuit să mă supun penibilului examen corporal. Aceasta era, probabil, consecința sinuciderii lui Himmler, care avusese ascunsă în gură o fiolă cu otravă.

Am fost conduşi, Donitz, Jodl şi eu, într-o curte mică, unde, de la ferestrele etajului superior, erau îndreptate asupra noastră amenințător de multe mitraliere. Fotografi de presă şi cameramani îşi făceau meseria, în timp ce eu încercam să dau impresia că această piesă de teatru, montată numai pentru jurnalele de actualități, nu mă privea în nici un fel. Apoi, împreună cu ceilalți tovarăşi de destin, rămaşi în sala de aşteptare, am fost înghesuiți în câteva camioane. Din ceea ce am putut vedea la viraje, eram precedați şi urmați de un convoi de vreo treizeci sau patruzeci de maşini blindate, cel mai mare pe care 1-am avut vreodată, eu care mă deplasasem totdeauna cu maşina mea personală fără escortă. După ce am ajuns la un aerodrom, am fost îmbarcați în două avioane de marfa bimotor. Aşezați pe lăzi şi valize, trebuie, fără îndoială, să se fi citit foarte clar pe fețele noastre condiția de prizonieri. Nu cunoşteam ținta călătoriei. Ne-a fost necesar un anumit timp pentru a ne obişnui cu gândul că nu mai eram noi cei care sa indice unde să fim duşi, aşa cum o facuserăm atâția ani. Doar două dintre aceste călătorii au avut ținte bine definite: cea care ne-a dus la Niirnberg şi cea care ne-a dus la Spandau.

Am survolat peisaje de coastă, apoi, timp îndelungat, Marea Nordului. Zburam deci spre Londra? Avionul a cotit spre sud. Judecând după peisaj şi după densitatea aşezărilor, ne găseam deasupra Franței, în curând s-a zărit un mare oraş. Reims, au spus unii. Dar era Luxemburg. Aparatul a aterizat. Afară ne aştepta un dublu cordon de soldați americani, fiecare dintre ei cu câte un pistol-mitralieră îndreptat spre culoarul pe care îl formaseră pentru noi. O asemenea primire nu mai văzusem decât în filmele cu gangsteri, în secvența în care banda răufăcătorilor este, în sfârşit, prinsă, înghesuiți din nou în camioane primitive, pe doua bănci din lemn între soldații care ne țineau fără încetare în bătaia pistoalelor-mitralieră, am traversat mai multe localități, unde trecătorii ne-au huiduit şi ne-au strigat înjurături ininteligibile. Prima etapă a detenției mele începuse.

Ne-am oprit în fața unei clădiri mari: Palace-Hotel din Mondorf; apoi am fost conduşi în holul de la recepție. Afară, prin uşile din sticlă, puteau fi văzuți, umblând de colo până colo, Goring şi alte foste personalități de prim-plan ale celui de al treilea Reich - miniştri, feldmareşali, Reichsleiteri ai partidului, secretari de stat şi generali. Era un spectacol halucinant: toate aceste persoane care, la sfârşit, se împrăştiaseră ca pleava în vânt, fuseseră aduse aici. în ce mă priveşte, m-am ținut deoparte, lasându-mă pătruns, pe cât posibil, de calmul acestor locuri. N-am ieşit decât o singură dată din rezerva mea: atunci când 1-am întrebat pe Kesselring de ce continuase, în ciuda faptului că se întrerupsese legătura cu centrul de comandă al lui Hitler, să ordone aruncarea în aer a podurilor. Mi-a răspuns, cu rigiditatea modului de gândire cazon, că, atât timp cât se dau lupte, trebuie să distrugi şi poduri; că pe el, în calitate de comandant-şef, nu-1 interesează decât securitatea soldaților săi. Nu au întârziat să apară divergențe pe chestiuni de ierarhie. Goring era de mai mulți ani desemnat de Hitler ca succesor, însă, în ultimul moment, Donitz fusese numit şef al statului; dar Goring, cu gradul lui de Reichsmarschall, avea printre cei prezenți rangul cel mai înalt. Noul şef de stat şi succesorul destituit s-au certat pe înfundate pentru primul loc în ordinea de precădere în acest palat dezafectat de la Mondorf. îşi disputau cine să prezideze masa principală şi, în general, cine este

căpetenia necontestată a conclavului nostru. Dar pozițiile au rămas ireconciliabile, în curând, cele două părți au început să evite a se mai întâlni în fața ușii. La cantină, fiecare prezida masa lui. Mai ales Goring a fost acela care s-a arătat tot timpul pătruns de importanța poziției lui speciale. Când doctorul Brandt i-a povestit o dată, în treacăt, despre ceea ce pierduse, Goring 1-a întrerupt:

„Ah, nu, ce vorbeşti domnule? Dumneata n-ai nici un motiv să te plângi. Ce-ai avut dumneata? Pe când eu! Ce n-am avut eu!..."

De abia trecuseră cincisprezece zile de la sosirea noastră, când m-au şi anunțat că voi fi mutat în altă parte. De atunci, americanii m-au tratat, abia perceptibil, cu un anumit respect. Mulți dintre camarazii de detenție au interpretat cu exces de optimism transferul meu, crezând că mi se va da sarcina de a reconstrui Germania, încă nu se obişnuiseră cu ideea că se putea face foarte bine şi fără noi. Am fost rugat să transmit salutări rudelor şi cunoscuților. De data aceasta, în fața intrării la Palace-Hotel nu mă aştepta un camion, ci o limuzină, nu un polițist înarmat cu pistol-mitralieră, ci un locotenent care m-a salutat cu prietenie, îndrep-tându-ne spre vest, am trecut de oraşul Reims şi ne-am continuat drumul spre Paris, în centrul capitalei franceze, locotenentul a oprit în fața unei clădiri administrative. A intrat înăuntru şi, puțin după aceea, s-a întors. Cu o hartă în mână, executând noi ordine, ne-a dirijat în susul Senei, în deruta în care mă aflam, am crezut pentru o clipă că destinația este Bastilia, uitând cu totul că aceasta fusese dărâmată de multă vreme. Locotenentul însă a început să dea semne de nelinişte, a comparat nişte nume de străzi, iar eu am priceput, cu un sentiment de uşurare, că, în mod evident, greşise direcția. Mormăind câteva fraze stâlcite în engleza mea şcolărească, m-am oferit să-1 pilotez prin Paris; totuşi, numai după câteva momente de ezitare mi-a dezvăluit ținta călătoriei: Trianon Palace-Hotel, la Versailles. Cunoşteam foarte bine drumul, căci locuisem cu deosebită plăcere acolo, atunci când proiectasem pavilionul german pentru Expoziția Universală din 1937.

Gărzile de onoare şi maşinile luxoase parcate în fața portalului arătau clar că acest hotel nu servea drept lagăr de prizonieri, ci era folosit de Statele-Maj or Aliate. Aici se afla, de fapt, Cartierul General al lui Eisenhower. Locotenentul a dispărut în interiorul clădirii, iar eu am rămas să contemplu, în linişte, spectacolul automobilelor care aduceau generali foarte importanți. După o lungă aşteptare, am plecat din nou, conduşi de un sergent; o alee tăiată printre pajişti ne-a dus până la un mic castel al cărui portal s-a deschis pentru a ne lăsa să intrăm.

Timp de câteva săptămâni, aveam să fiu cazat aici, la Chesnay. Am nimerit într-o cămăruță de la etajul doi, mobilată la modul spartan, cu un pat de campanie şi un scaun. Fereastra, care se deschidea spre curtea din spate, avea gratii solide din sârmă ghimpată. O santinelă înarmată era postată în fața uşii.

A doua zi, am putut admira fațada micului castel, înconjurat de arbori bătrâni, acesta se ridica în mijlocul unui parc încins de un zid înalt, pe deasupra căruia se zăreau grădinile castelului de la Versailles. Sculpturi frumoase din secolul al XVIII-lea creau o atmosferă idilică. Aveam dreptul la o jumătate de oră de plimbare, sub paza unui soldat înarmat cu pistol-mitralieră. Ni se interzisese să stabilim contacte, dar, după câteva zile, ştiam destule despre prizonierii din castel. Erau aproape în exclusivitate tehnicieni şi savanți de prim-plan, specialişti în agricultură sau în căi ferate. Bătrânul Dorpmuller, fostul ministru, se afla şi el acolo. L-am recunoscut pe profesorul Heinkel, constructorul de avioane, cu unul dintre colaboratorii săi, şi pe mulți alții cu care lucrasem. La o săptămână după sosire, mi-a fost retras gardianul, aşa că am putut să mă mişc liber în timpul plimbărilor. Cu aceasta a luat sfârşit perioada monotonă de solitudine şi m-am remontat din punct de vedere psihic, între timp s-au înregistrat noi sosiri: diferiți colaboratori ai administrației mele, printre care Frănk şi Saur, precum şi ofițeri americani şi englezi care doreau să-şi aprofundeze cunoştințele. Conveniserăm să le punem la dispoziție experiența noastră în domeniul armamentului.

în ce mă priveşte, nu puteam să fiu de mare ajutor, căci Saur era cel care poseda mai multe cunoştințe tehnice. De asemenea, am fost extrem de recunoscător comandantului lagărului, un maior dintr-o unitate engleză de paraşutişti, care m-a scos din plictisul acesta apăsător invitându-mă să fac o plimbare cu maşina.

Trecând pe lângă parcurile şi grădinile numeroaselor mici castele, ne-am îndreptat mai întâi spre Saint-Germain, frumoasa creație a lui Francisc I, şi, de acolo, de-a lungul Senei, spre Paris. După ce am trecut pe lângă „Coq Hardi", celebrul restaurant din Bougival, unde cândva petrecusem seri agreabile în compania lui Cortot, Vlaminck, Despiau şi a altor artişti francezi, am ajuns pe Champs-Elysees. Aici comandantul mi-a propus să coborâm din maşină pentru a hoinări un pic. Dar, în interesul lui, am refuzat propunerea, căci s-ar fi putut foarte bine să fiu recunoscut. Din Place de la Concorde am cotit-o spre cheiurile Senei. Fiind mai puțină animație, ne-am hazardat într-o plimbare pe jos, înainte de a ne întoarce în lagăr prin Saint-Cloud.

Câteva zile mai târziu, un autobuz mare s-a oprit în curtea castelului. A coborât un fel de grup de turişti care aveau să fie cazați la noi. Printre ei se găseau Schacht şi fostul şef al Oficiului înarmării, generalul Thomas. Era vorba de figuri proeminente, deținute în lagărele de concentrare germane, eliberate de americani în Tirolul de Sud, transferate apoi la Capri şi care, acum, tranzitau prin lagărul nostru. Se spunea că şi Niemoller se află printre ei. Noi nu-1 cunoşteam, dar bănuiam că este bărbatul plăpând, cu păr alb şi costum negru, pe care-1 zăriserăm printre nou-sosiți. Acela trebuie să fie Niemoller, credeam noi, Heinkel, inginerul Flettner şi eu. încercam un puternic sentiment de compasiune pentru acel om zdrobit, vizibil marcat de anii de detenție într-un lagăr de concentrare. Flettner s-a dus să-i exprime simpatia noastră, dar de-abia a apucat să deschidă gura că a şi fost întrerupt: „Thyssen! Numele

meu e Thyssen! Niemoller e cel de acolo!" Şi ne-a arătat un bărbat cu aerul concentrat şi juvenil, care fuma pipă, exemplu viu al felului cum se pot surmonta anii de încercări petrecuți în închisoare. Mai târziu m-am gândit adesea la el. După câteva zile, autobuzul a tras din nou în fața castelului, în compania noastră au rămas numai Thyssen şi Schacht.

Când Eisenhower şi-a transferat Cartierul General la Frank-furt, un convoi de vreo zece camioane ale armatei americane s-a oprit la poarta noastră. După un plan întocmit cu grijă, am fost repartizați în două camioane decapotate, prevăzute cu bănci din lemn. Celelalte transportau mobilierul, în timpul traversării Parisului, la fiecare oprire se adunau mulțimi de oameni care ne înjurau şi ne amenințau. Dar, în timpul popasului de prânz, la est de Paris, ne-am aşezat pe o pajişte, prizonieri şi gardieni laolaltă, alcătuind cu toții un tablou paşnic. Ținta acestei prime zile era Heidelbergul. Am fost bucuros că n-am putut-o atinge, căci n-aş fi vrut să mă văd cazat în închisoarea oraşului meu de baştină.

A doua zi am sosit la Mannheim. Un oraş mort, cu străzile pustii şi casele distruse. Un biet soldat, complet pierdut, cu barba nerasă, cu o zdreanță de uniformă, cu o cutie de carton în spinare, stătea, ezitant şi buimăcit, pe marginea drumului: simbol în carne şi oase al înfrângerii.

La Nauheim am ieşit de pe autostradă şi am urcat un drum abrupt pentru a ajunge în curtea castelului Kransberg. Eu mărisem acest impozant castel feudal în iarna lui 1939, făcând din el Cartierul General al lui Goring, la o distanță de cinci kilometri de centrul de comandă al lui Hitler. Pentru numeroasa servitorime a lui Goring, se adăugase atunci o aripă cu două etaje. Această construcție anexă ne-a fost repartizată nouă, prizonierilor.

Aici nu exista sârmă ghimpată ca în lagărul de la Versailles; ferestrele de la primul etaj al aripii noastre lăsau vederea liberă, iar portalul din fier forjat, proiectat de mine cândva, nu a fost închis niciodată. Ne puteam mişca liber pe domeniul castelului. Mai sus de acesta, amenajasem, cu cinci ani în urmă, o livadă înconjurată cu un zid de aproximativ un metru înălțime. Aici ne aşezam în iarbă, rătăcind cu privirea spre pădurile Taunusului; jos, sătucul Kransberg fuma molcom din hornurile sale.

Spre deosebire de compatrioții noştri, cărora le era dat sa facă foame în libertate, nouă ne mergea disproporționat de bine, căci primeam rație la fel de consistentă ca şi cea a trupei americane. Totuşi, pentru locuitorii satului, lagărul avea o reputație proastă. Circulau poveşti cum că eram maltratați, că n-aveam ce mânca şi chiar se zvonise că Leni Riefenstahl lâncezea în închisoarea turnului, în realitate, ne aduseseră la acest castel pentru a ne interoga asupra aspectului tehnic al conducerii războiului. Rândurile noastre s-au îngroşat cu numeroşi experți; între alții, aproape întreaga conducere a ministerului meu - directori generali, oameni care conduseseră producția de muniții, de tancuri, de autovehicule, de nave, de avioane şi de textile. Erau prezente şi somitățile chimiei şi ale proiectării, precum profesorul Porsche. Dar rar s-a întâmplat ca tehnicienii aliați să se rătăcească până la noi. Prizonierii crâcneau pentru că se aşteptau, pe bună dreptate, să fie eliberați după ce li se storsese toată ştiința. I-am avut pentru câteva zile şi pe Wernher von Braun şi pe colaboratorii săi printre noi. SUA şi Anglia le făcuseră, lui şi Statului său Major, propuneri pe care le-am discutat împreună. Nici ruşii nu s-au dat înapoi de la a-i strecura clandestin, prin personalul de la bucătărie, o propunere de contract. Şi aceasta în timp ce el încă mai era deținut în sever păzitul lagăr de la Garmisch. în rest, ne alungam plictiseala făcând sport dimineața devreme şi ținând serii de conferințe ştiințifice; o dată, Schacht ne-a surprins cu sensibilitatea cu care ne-a citit nişte poezii. S-a organizat şi un cabaret săptămânal, unde veneam ca la teatru. Scheciul avea totdeauna ca subiect situația în care ne aflam, şi uneori râdeam cu lacrimi la aluziile privitoare la prăbuşirea noastră.

într-o dimineață, puțin după ora 6, m-am trezit zgâlțâit de unul dintre colaboratorii mei: „Adineauri am auzit la radio că dumneavoastră şi Schacht sunteți printre acuzați în Procesul de la Niirnberg!" Am încercat sa-mi păstrez calmul, dar ştirea m-a descumpănit. Pe cât de convins eram că, în principiu, ca unul care făcuse parte din grupul conducător al regimului, trebuia să plătesc pentru faptele lui, pe atât de greu mi-a venit, în primul moment, să-mi asum în practică această responsabilitate. Nu fără îngrijorare văzusem în ziar fotografii de interior ale închisorii de la Niirnberg şi citisem, cu săptămâni în urmă, că vreo câțiva membri de rang înalt ai guvernului fuseseră transferați acolo, în timp ce Schacht, coacuzatul meu, a trebuit să schimbe foarte curând relativ accep-tabilul nostru lagăr cu închisoarea din Niirnberg, până să mă ia pe mine aveau să mai treacă totuşi câteva săptămâni.

Deşi acuzația care mi se aducea era gravă, n-am observat nici un semn de răceală în atitudinea personalului de gardă față de mine. „Or să vă achite în curând şi o să uitați de toate acestea", mă consolau americanii. Sergentul Williams mi-a mărit rația de hrană pentru ca, spunea el, să fac față la proces. Chiar în ziua când mi s-a adus la cunoştință perspectiva care mi se deschidea, comandantul lagărului, un ofițer britanic, m-a invitat la o plimbare cu maşina. Am traversat singuri-singurei, fără escortă, codrii Taunusului, ne-am întins sub un uriaş pom fructifer, ne-am plimbat prin pădure, englezul povestind despre vânătorile lui de urşi în Caşmir.

Erau nişte zile frumoase de septembrie. Către sfârşitul lunii a intrat pe poartă un jeep american. Era echipa care venise să mă ridice. Pe moment, comandantul a refuzat să-şi predea prizonierul, prevalându-se de instrucțiunile primite de la Frankfurt. Sergentul Williams mi-a dat o provizie considerabilă de pesmeți uscați, întrebându-mă stăruitor dacă mai am nevoie de ceva. Când în sfârşit m-am urcat în maşină, aproape toți cei din lagăr se adunaseră în curte. Am plecat lăsând în urmă corul urărilor lor de bine. N-am să uit niciodată blânzii ochi speriați cu care m-a privit colonelul britanic când, fără a spune un cuvânt, şi-a luat rămas-bun de la mine.

Capitolul 34 NURNBERG

în aceeaşi seară, m-au internat în lagărul de la Oberursel, lângă Frankfurt, lagăr cu o reputaţie foarte proastă. Sergentul cu funcţie de supraveghetor-şef m-a primit cu nişte glume stupide ce se voiau sarcastice. Drept hrană mi s-a dat o supă apoasă, pe care am agrementat-o cu pesmeţii mei englezeşti. Mă gândeam cu melancolie la frumoasele zile de la Kransberg. în timpul nopţii am auzit durităţile de limbaj ale gărzilor americane, răspunsuri timorate, strigăte. Dimineaţă a trecut prin faţa mea, bine păzit, un general german; expresia lui trăda epuizare şi deznădejde.

în sfârşit, ne-au expediat mai departe, într-un camion acoperit cu prelată. Eram înghesuiţi unii într-alţii. Printre nou-veniţi, i-am recunoscut pe dr. Strolin, primarul oraşului Stuttgart, şi pe regentul Ungariei, Horthy. Nu ni s-a comunicat ţinta călătoriei, dar era evident că mergeam la Niimberg. Până ce am ajuns la destinaţie se întunecase de-a binelea. S-a deschis o poartă. Am rămas câteva clipe în sala din aripa celulelor, pe care o văzusem cu câteva săptămâni înainte în ziar, dar de-abia am intrat că m-am şi pomenit din nou închis într-o celulă. Din cea de vizavi, printr-o deschizătură,1 Goring privea dând din cap. Un sac de paie, nişte cuverturi vechi, ferfeniţite şi murdare, nimeni care să se intereseze de persoana prizonierului. Deşi cele patru etaje erau pline, domnea o linişte lugubră, întreruptă doar din când în când de scârţâitul unei uşi pe care cineva o deschidea ca să conducă un prizonier la interogatoriu, îl vedeam pe Goring, vecinul meu de vizavi. Era într-un permanent du-te-vino; prin vizor îi zăream, la intervale regulate, o parte din impresionanta masa corporală. Curând aveam să încep şi eu să mă plimb prin celulă, mai întâi în lung şi-n lat, iar apoi învârtindu-mă în cerc, ca să folosesc mai bine spaţiul.

După vreo săptămână, timp în care am fost lăsat într-o incertitudine totală, neacordându-mi-se nici cea mai mică atenţie, s-a produs o schimbare, modestă pentru cine nu era în situaţia aceasta, dar foarte importantă pentru mine: am fost mutat la etajul trei, pe partea expusă la soare, unde existau încăperi mai bune şi paturi mai acceptabile. Acolo am primit prima vizită a directorului închisorii, colonelul american Andrus: „Very pleased to see you!" El se arătase, încă de la Mondorf, de o extremă severitate, drept pentru care mi s-a părut că sesizez o notă de sarcasm în cuvintele lui de bun-venit. în schimb, a fost plăcută revederea cu personalul german. Toţi - bucătari, ospătari, frizeri - fuseseră aleşi cu grijă dintre prizonierii de război. Dar tocmai pentru că, vădit lucru, aveau experienţa dureroasă a prizonieratului, ei erau, când nu-i vedeau gardienii, foarte dispuşi să ne ajute. Aşa că oamenii aceştia făceau ce făceau şi ne suflau ba o ştire, ba alta, culese din ziare, sau ne adresau urări de bine şi cuvinte de încurajare.

Coborând partea superioară a ferestrei celulei, plasată sus, beneficiam de soare atât cât să-mi pot expune bustul, întins pe jos, pe câteva pături, îmi schimbam locul după poziţia soarelui, şi aceasta până la ultima rază piezişă. N-aveam altă lumină, nici cărţi, nici măcar ziare. Eram constrâns de împrejurări să-mi depăşesc, fără nici un ajutor din afară, depresiunea sufletească tot mai apăsătoare.

Nu o dată 1-am văzut pe Sauckel prin faţa celulei mele. Ori de câte ori ne încrucişam privirile, el afişa un aer sumbru şi jenat. în sfârşit, la un moment dat s-a deschis şi uşa mea. Un soldat american mă aştepta, ţinând o hârtie pe care erau înscrise numele meu şi numărul camerei celui care urma să mă interogheze. Am traversat curţi şi am urcat scări ca să ajungem pe culoarele Palatului de Justiţie din Niirnberg. Pe drum 1-am întâlnit pe Funk întorcându-se de la interogatoriu. Era foarte afectat şi demoralizat. Ultima oară ne văzuserăm la Berlin, în libertate. „Deci aşa ne revedem", mi-a strigat el din mers. Impresia pe care mi-a făcut-o, felul în care arăta, fără cravată, într-un costum necălcat, şi apoi aerul lui bolnăvicios, faţa lividă - toate acestea m-au condus la concluzia că şi eu trebuie să fi avut aceeaşi înfăţişare jalnică. Căci de săptămâni întregi nu mă mai privisem în oglindă, şi acest obiect avea să-mi lipsească ani de zile. L-am văzut şi pe Keitel într-o cameră: stătea în picioare, în faţa unor ofiţeri americani. Pierit cum părea, m-a făcut şi el să mă cutremur.

Pe mine mă aştepta un tânăr ofiţer american. Rugându-mă cu amabilitate sa iau loc, a început prin a-mi cere unele lămuriri. Era clar că Sauckel încercase să inducă în eroare organele de anchetă, prezentându-mă pe mine ca singurul răspunzător pentru folosirea de lucrători străini. Ofiţerul s-a arătat binevoitor şi a redactat el însuşi o declaraţie sub jurământ, restabilind adevărul. Am răsuflat uşurat, căci până atunci avusesem impresia că, de la plecarea mea din Mondorf, unii se folosiseră, în dezavantajul meu, de procedeul „aruncă vina pe cel care nu e de faţă". Curând după aceasta am fost dus la Dodd, şeful adjunct al acuzării americane, întrebările lui, agresive şi tăioase, aveau un impact teribil. N-am vrut să mă las demontat şi, fără să-mi rezerv argumente pentru apărarea mea ulterioară, am răspuns deschis, fără ocolişuri. Am preferat să omit unele lucruri care ar fi semănat a scuză, întorcându-mă în celulă, mi-am zis: „Na, că ai căzut în cursă." Şi, într-adevăr, declaraţiile mele aveau să constituie o piesă importantă la dosarul acuzării.

Dar, în acelaşi timp, acest interogatoriu m-a remontat. Am crezut, şi cred şi astăzi, că am procedat corect. Aşadar, n-am folosit nici un subterfugiu şi nu mi-am cruţat persoana. Neliniştit, dar ferm hotărât să continuu aşa cum începusem, am aşteptat interogatoriul următor despre care fusesem deja anunţat. Dar el n-a mai avut loc - din ce motiv nu ştiu nici în ziua de azi; poate că am impresionat cu sinceritatea mea. Ulterior mi s-au pus întrebări numai de către nişte ofiţeri sovietici, totdeauna corecţi. Secretara lor, foarte fardată, mi-a zdruncinat imaginea pe care, sub influenţa propagandei, mi-o formasem despre femeia sovietică. La fiecare răspuns, ofiţerii făceau un semn

din cap spunând: „tak, tak", ceea ce suna curios, dar care, după cum am înțeles curând, corespundea cu „aşa, aşa" al nostru. Colonelul sovietic mi-a adresat o data întrebarea următoare: „Dar ia spuneți-mi: ați citit Mein Kampf, cartea lui Hitler?" în realitate, nu făcusem decât s-o frunzăresc, mai întâi pentru că însuşi Hitler declarase că este depăşită şi, în al doilea rând, pentru că era greu de parcurs. I-am răspuns deci că nu, ceea ce 1-a amuzat copios. Enervat, am revenit asupra declarației şi am afirmat că am citit cartea. La urma urmei, era singurul răspuns credibil. Dar, la proces, această minciună a avut o urmare neaşteptată. Cu prilejul interogatoriului încrucişat, acuzatorul sovietic s-a folosit de falsa mea mărturie. Sub jurământ, a trebuit să restabilesc adevărul şi să declar că data trecută spusesem un neadevăr.

La sfârşitul lui octombrie, toți acuzații au fost mutați la parter, operațiune ce s-a efectuat în paralel cu evacuarea din aripa cu celule a tuturor celorlalți prizonieri. Liniştea devenise lugubră. Douăzeci şi unu de oameni îşi aşteptau procesul.

Acum a apărut şi Rudolf Hess, adus din Anglia, într-o manta cenuşiu-albăstrie, între doi soldați americani, legat de ei cu cătuşe, avea un aer absent şi, în acelaşi timp, îndărătnic. Ani de-a rândul mă obişnuisem să-i văd pe toți aceşti oameni în uniforme splendide, inaccesibili sau plini de jovialitate. Ceea ce vedeam acum mi se părea de domeniul irealului. Uneori aveam impresia că visez.

Noi înşine ne comportam deja ca prizonieri. Căruia dintre noi - fie el Reichsmarschall, Feldmarschall, Grossadmiral, ministru sau Reichsleiter - i-ar fi putut trece prin cap faptul că, într-o zi, va fi supus testului de inteligență de către psihologi ai armatei americane? Şi totuşi, nu numai că nimeni nu s-a opus, dar fiecare şi-a dat osteneala să-şi demonstreze capacitățile intelectuale.

Schacht a fost cel care ne-a surprins prin performanța lui de câştigător al acestui test ce făcea apel la memorie, la imaginație şi la reflexe. A câştigat pentru că de la o anumită vârstă în sus se acordau puncte suplimentare. Dar cel mai mare număr de puncte 1-a totalizat Seyss-Inquart, lucru de care nimeni nu 1-ar fi crezut capabil. Goring era şi el printre primii, în ce mă priveşte, am obținut o medie bună.

La câteva zile după ce am fost separați de restul prizonierilor, o comisie alcătuită din mai mulți ofițeri a pătruns în blocul nostru celular, în care domnea o linişte de mormânt. Comisia a luat celulele la rând. Auzeam unele cuvinte, dar nu puteam să le înțeleg sensul. S-a deschis apoi şi uşa celulei mele. Fără vorbă multă, mi s-a înmânat textul tipărit al unui act de acuzare. Ancheta preliminară se terminase, începea procesul propriu-zis. In naivitatea mea, crezusem că fiecare va avea propriul său act de acuzare. Or, constatam că fiecare dintre noi era acuzat de toate crimele mon-struoase pe care le enumera acest document. După ce 1-am citit, m-a cuprins un sentiment de dezolare. Dar dacă evenimentele trecute şi rolul pe care-1 jucasem m-au aruncat în brațele disperării, tocmai această disperare a fost aceea care m-a determinat să adopt o anume atitudine la proces: să nu pun nici un preț pe destinul meu personal, să nu caut să-mi salvez viața, ci să-mi asum răspunderea într-un sens general, în ciuda tuturor rezistențelor avocatului meu şi a tensiunii de la proces, nu m-am abătut de la această decizie.

încă sub impresia actului de acuzare, i-am scris soției mele: „Trebuie să consider viața mea ca şi încheiată. Numai plecând de la această premisă aş putea să trag concluzia pe care o consider necesară... Pe banca acuzaților trebuie să apar ca ministru al Reichului, iar nu ca persoană particulară. Nu trebuie să țin cont nici de voi, nici de mine. Nu-mi doresc decât un singur lucru: să fiu destul de tare să nu mă abat de la această linie de conduită. Am, oricât de bizar ar părea, sufletul împăcat când renunț la orice speranță, şi-mi pierd echilibrul şi liniştea din momentul în care încep să cred că am o şansă de a scăpa... Poate că, prin atitudinea mea, voi putea să ajut încă o dată poporul german. Poate că voi izbuti. Nu multora dintre cei de aici le va reuşi acest lucru."

Psihologul închisorii, G.M. Gilbert, cu un exemplar al actului de acuzare în mână, a trecut din celulă în celulă pentru a lua notă de comentariile acuzaților; după ce am citit frazele, când sarcastice, când evazive, ale multora dintre coinculpați, 1-am uimit pe psiholog cu acest comentariu scris: „Procesul este necesar. O responsabilitate colectivă pentru nişte crime atât de oribile trebuie asumată până şi într-un stat autoritar."

Consider şi astăzi că, ținându-mă cu dinții de această concepție pe tot parcursul celor zece luni de proces, am dat cea mai importantă dovadă de curaj a vieții mele.

O dată cu actul de acuzare ni s-a înmânat şi o listă de avocați germani dintre care să ne alegem câte un apărător, în caz că nu aveam alte preferințe. Oricât mi-am solicitat memoria, nu mi-am amintit nici un avocat, iar numele de pe listă nu-mi spuneau nimic. Aşa că am rugat tribunalul să facă el însuşi o alegere. Peste câteva zile am fost condus la parterul Palatului de Justiție. De la o masă, un domn uscățiv, purtând ochelari mari, s-a ridicat în picioare, spunând cu o voce liniştită: „Eu sunt cel care trebuie să vă fie avocat, dacă sunteți de acord. Sunt dr. Hans Flăchsner, din Berlin." Avea o privire binevoitoare şi o atitudine plină de modestie. Când am început să discutăm unele detalii ale acuzării, el a adoptat un fel simpatic de a dedramatiza lucrurile. La sfârşit mi-a întins un formular, explicându-mi: „Luați asta şi reflectați bine dacă vreți să vă fiu apărător." Am semnat imediat şi n-am regretat niciodată acest lucru, în cursul procesului, Flăchsner s-a arătat plin de tact şi de circumspecție. Dar ceea ce pentru mine a avut şi mai mare importanță a fost simpatia şi compasiunea pe care mi le-a arătat. Din toate acestea s-a născut, în cursul celor zece luni ale procesului, o autentică afecțiune mutuală, care ne leagă şi în ziua de azi.

în perioada anchetei preliminare, autoritățile însărcinate cu acuzarea îi împiedicaseră pe prizonieri să se reunească. Acum, această dispoziție se mai îmblânzise; astfel, nu numai că ieşeam mai des în curtea închisorii, dar

puteam să şi discutăm pe îndelete. Proces, act de acuzare, incompetenţa tribunalului internaţional, profundă indignare în faţa acestei ignominii — acestea erau temele şi argumentele pe care le tot auzeam în cursul plimbărilor. Dintre cei douăzeci şi unu de acuzaţi, numai unul singur împărtăşea punctul meu de vedere: Fritzsche. Cu el am putut să zăbovesc îndelung asupra principiului responsabilităţii. Mai târziu am găsit oarecare înţelegere şi la Seyss-Inquart. Cu ceilalţi, orice explicaţie ar fi fost trudă inutilă. Nu vorbeam aceeaşi limbă.

Este uşor de înţeles că părerile noastre se băteau cap în cap şi în alte chestiuni. Se punea o problemă de mare importanţă: cum să fie prezentată în acest proces domnia lui Hitler. Goring, care totuşi avusese cândva nişte rezerve critice la adresa regimului, mergea acum pe ideea că ar trebui să fie prezentat în culori ceva mai luminoase. Nu s-a sfiit să declare că, pentru el, toate acestea n-ar avea sens decât dacă ne-ar permite să construim o legendă pozitivă. Eu nu încercam doar sentimentul că era necinstit să înşeli poporul german, ci găseam că ar fi fost şi periculos să-i îngreunezi tranziţia către lumea viitorului. Numai adevărul mai putea să declanşeze procesul care i-ar fi permis să se elibereze de trecut.

Adevăratul resort al declaraţiilor lui Goring a ieşit la lumină în ziua în care a spus că învingătorii n-au decât să-1 omoare, dar că aceasta nu va împiedica poporul german ca, peste cincizeci de ani, să-i aşeze rămăşiţele pământeşti într-un sarcofag din marmură şi să-1 comemoreze ca pe un erou şi un martir naţional. De altminteri, mulţi deţinuţi aşa îşi vedeau imaginea în posteritate. Goring a încercat să facă pe profetul şi în alte chestiuni, dar cu mai puţin succes. Astfel, a spus că suntem cu toţii, din capul locului, condamnaţi la moarte şi că nici unul dintre noi n-are şanse să scape; că, în consecinţă, este inutil să ne preocupăm de a avea apărare la proces, în legătură cu aceasta, eu am făcut o remarcă: „Se vede treaba că Goring vrea să intre călare şi cu mare alai în Walhalla." Dar, în realitate, Goring a fost acela care, ulterior, s-a apărat cu cea mai mare îndârjire.

La Mondorf şi la Niirnberg, Goring a fost supus unei cure sistematice de dezintoxicare, în urma căreia s-a vindecat de morfmomanie. Este perioada în care s-a aflat într-o formă cum nu-1 mai văzusem niciodată. Capabil să se manifeste cu o energie ieşită din comun, a devenit personalitatea cea mai impunătoare din grupul nostru. La data aceea, am regretat că nu dăduse dovadă de o asemenea vigoare în ultimele luni de dinaintea războiului sau în situaţiile critice ale lui. Dar atunci avea, ca urmare a intoxicării cu droguri, manifestări de om slab şi servil. Căci el ar fi fost singurul de ale cărui autoritate şi popularitate ar fi putut, într-o anumită măsură, să ţină seama şi Hitler. El a fost realmente unul dintre puţinii care avuseseră inteligenţa necesară să prevadă ce ne aşteaptă. După ce ratase această şansă, era o absurditate şi chiar o crimă din partea lui să-şi folosească energia regăsită pentru a-şi induce în eroare propriul popor. Căci de inducere în eroare şi de înşelăciune era vorba aici. într-o zi, în curtea închisorii, aflând că există supravieţuitori printre evreii din Ungaria, s-a exprimat cu sânge rece: „Ia te uită, mai există de-ăştia? Eu credeam că li s-a făcut tuturor de petrecanie. Cineva nu şi-a făcut treaba de poliţist." Am rămas blocat.

Hotărârea de a-mi asuma răspunderea pentru regim în totalitatea lui n-a fost lipsită de momente de criză. Singura posibilitate de a le ocoli ar fi fost să mă sustrag procesului, antepunându-i sinuciderea mea. Noaptea, aveam adesea adevărate accese de deznădejde, încercam atunci, strangulându-mi piciorul bolnav cu un prosop, să-mi provoc încă o flebită. La Kranzberg, auzisem un savant spunând într-o conferinţă că nicotină unei singure ţigări dizolvate în apă este suficientă ca să provoace moartea. Drept pentru care m-am plimbat multă vreme cu o ţigară mărunţită în buzunar; dar de la intenţie la faptă drumul s-a dovedit a fi foarte lung.

M-au reconfortat mult serviciile divine de duminica. La Kransberg, încă mai refuzasem să le frecventez, pentru ca nu voiam să trec drept un om slab. Dar la Nurnberg am abandonat asemenea calcule. Presiunea împrejurărilor m-a adus, ca şi pe ceilalţi acuzaţi - cu excepţia lui Hess, a lui Rosenberg şi a lui Streicher - în mica noastră capelă.

Trecuseră câteva săptămâni de când ni se luaseră costumele pentru a fi depozitate. Americanii ne-au echipat cu salopete din doc negru. Dar, într-o zi, nişte funcţionari au venit în celule să ne întrebe care dintre costumele noastre să fie dat la curăţat în vederea procesului. S-a discutat cu comandantul fiecare detaliu, până la butonii de la manşetă.

După o ultimă inspecţie făcută de colonelul Andrus, la 19 noiembrie 1945, am fost conduşi, pentru prima dată, în sala încă goală a tribunalului. Eram însoţiţi fiecare de câte un soldat, dar fără cătuşe la mâini. Ni s-a indicat fiecăruia pe ce loc să ne aşezăm. Goring, Hess şi Ribbentrop în prima bancă; eu eram al treilea de la margine în banca a doua, în compania agreabilă a lui Seyss-Inquart, în dreapta, şi von Neurath, în stânga mea, în timp ce exact în faţă îi aveam pe Streicher şi pe Funk.

Eram bucuros că începe procesul. Aproape toţi acuzaţii încercau acelaşi sentiment: de s-ar termina odată pentru totdeauna!

Procesul a debutat cu lungul şi zdrobitorul rechizitoriu al procurorului principal american, Robert H. Jackson. O frază din discursul lui mi-a dat totuşi curaj. Se preciza că responsabilitatea crimelor regimului revine celor douăzeci şi unu de acuzaţi, şi nu poporului german. Această concepţie răspundea exact uneia dintre speranţele pe care mi le pusesem în proces: de-acum înainte, ura avea să se concentreze asupra noastră, a acuzaţilor. Era vorba de ura pe care propaganda o dezlănţuise în anii războiului împotriva poporului german, care, după dezvăluirea tuturor crimelor, n-avea să mai cunoască limite. Conform teoriei mele, era de aşteptat ca principalii conducători ai unui război modern să suporte, la sfârşitul acestuia, consecinţele, pentru simplul motiv că până acum nu fuseseră expuşi nici unui pericol.3 De aceea, într-o scrisoare către apărătorul meu, definind linia noastră de conduită,

spuneam că, văzut într-un cadru general, orice argument invocat în apărarea mea mi s-ar părea insignifiant şi ridicol.

Timp de multe luni s-au acumulat documente şi mărturii de natură să confirme gravitatea crimelor săvârşite. Nu s-a manifestat însă nici o preocupare de a stabili dacă ele puteau fi legate de unul sau de altul dintre acuzaţi. Era o situaţie îngrozitoare şi, la drept vorbind, dacă am putut-o suporta, aceasta s-a datorat numai faptului că, de la o şedinţă la alta, nervii s-au tocit întruna. Chiar şi astăzi mai sunt urmărit de amintirea acelor fotografii, a acelor documente şi dispoziţii care păreau pe cât de monstruoase, pe atât de incredibile, dar a căror autenticitate n-a fost totuşi pusă la îndoiala de nici unul dintre acuzaţi.

între timp, programul de fiecare zi rămânea acelaşi: de dimineaţă până la ora 12, audieri; la amiază, suspendarea şedinţei pentru dejunul luat în sălile de sus ale Palatului de Justiţie; la ora 14 se reluau dezbaterile până către ora 17; apoi mă întorceam în celulă unde mă schimbam repede, îmi dădeam costumul la călcat, luam masa de seară, după care, cel mai adesea, mergeam în sala apărării unde, până la ora 22, discutam cu avocatul despre desfăşurarea procesului, luând note pentru viitoarea mea apărare, în sfârşit, seara târziu mă întorceam în celulă, epuizat, şi adormeam imediat. Sâmbăta şi duminica, tribunalul nu se întrunea, situaţie din care rezulta un plus de timp pentru conlucrarea cu avocaţii noştri. Pentru plimbările prin curtea închisorii nu ne rămânea mai mult de o jumătate de oră în fiecare zi.

In ciuda faptului că ne aflam în aceeaşi situaţie, pe noi, acuzaţii, nu ne unea nici un fel de sentiment de solidaritate. Ne împărţiseram în mai multe grupe. Semnul cel mai categoric al acestei stratificări a fost instituirea unei grădini a generalilor. Garduri joase împărţeau grădina în doua: o parte comună pentru toţi deţinuţii şi o alta, mai mică, de şase metri pe şase, unde militarii noştri, într-o recluziune liber consimţită, făceau interminabilele lor ronduri, deşi faptul în sine trebuie sa le fi fost tare dezagreabil. Noi, civilii, respectam această separaţie. Pentru mesele de prânz, direcţia închisorii ne repartizase în mai multe săli. Eu am nimerit în grupă cu Fritzsche, Funk şi Schirach.

între timp, începuserăm din nou să nădăjduim că vom scăpa cu viaţă, căci, după actul de acuzare general, se întocmise fiecărui inculpat câte un act de acuzare care-1 privea în exclusivitate. Prin detalii, fiecare se deosebea net de ceilalţi. Si Fritzsche, şi eu contam, în acest moment al procesului, pe abordări diferenţiate ale cazurilor noastre; căci, potrivit noilor acte, am fi putut să scăpăm - şi unul, şi celălalt - ceva mai ieftin.

în sala tribunalului n-aveam înaintea ochilor decât chipuri încruntate şi priviri reci. Făceau excepţie numai cei din cabina de traducere, de unde ne venea uneori câte un semn amical făcut din cap; de asemenea, printre acuzatorii britanici şi americani erau câte unii pe faţa cărora se putea citi, câteodată, ceva în genul unei compătimiri. Dar m-a cuprins deprimarea când am aflat că ziariştii începuseră să parieze cu privire la mărimea pedepselor ce ni se pregăteau şi că, uneori, chiar pronosticau pentru noi o condamnare la moarte prin spânzurare.

După o pauză de câteva zile, necesară avocaţilor pentru a-şi definitiva pledoaria în apărare, a început contraofensiva, în care unii dintre noi îşi puneau mari speranţe, înainte de a urca la bara martorilor, Goring îi asigurase, între alţii, pe Funk şi pe Sauckel că va lua totul asupra lui şi în felul acesta îi va exonera de orice răspundere. La începutul depoziţiei sale, dând dovadă de curaj, el s-a ţinut de cuvânt; dar, cu cât intra în mai multe detalii, cu atât mai mare era decepţia ce se întipărea pe faţa celor cărora le dăduse asemenea speranţe. Goring începuse din nou să-şi limiteze responsabilitatea.

în duelul lor, procurorul Jackson avea avantajul de a se putea folosi şi de elementul-surpriză, scoţând anumite documente din mapa lui groasă, în timp ce Goring se pricepea să exploateze relativa necunoaştere a materialelor de către acuzatorul său. În cele din urmă, nu a făcut altceva decât să lupte pentru viaţa lui, eschivându-se, camuflându-se sau negând.

La fel s-au petrecut lucrurile şi cu acuzaţii următori, Ribben-trop şi Keitel. încercând să fugă de răspundere, ei au făcut o impresie şi mai proastă; de fiecare dată când li se prezenta un document cu semnătura lor, răspundeau ca aşa primiseră ordin de la Hitler. Dezgustat, am lăsat să-mi scape o expresie care apoi a circulat în presa internaţională: „Poştaş cu leafa de ministru!" Când stau şi mă gândesc astăzi, trebuie să constat că, în fond, au avut dreptate. De fapt, ei nu fuseseră altceva decât nişte agenţi de transmitere a ordinelor lui Hitler. în schimb, Rosenberg a dat impresia că este sincer şi consecvent. Toate încercările avocatului său, în public şi în culise, pentru a-1 face să-şi retracteze aşa-zisa lui filozofie au rămas fără rezultat. Hans Frank, avocatul lui Hitler, mai târziu guvernator general al Poloniei, şi-a acceptat responsabilităţile; Funk a venit cu o argumentaţie abilă, care avea să genereze compasiune, în timp ce avocatul lui Schacht s-a străduit, cu o retorică supraabundentă, să facă din clientul sau un pucist, ceea ce a condus mai degrabă la slăbirea elementelor de natură să uşureze sarcina apărării, în ce-1 priveşte pe Donitz, el şi-a apărat cu înverşunare rolul şi submarinele. A trăit, de altminteri, imensa satisfacţie să-şi audă apărătorul reproducând o declaraţie a comandantului-şef al forţelor americane din Pacific, amiralul Nimitz, în care afirma că îşi utilizase submarinele în acelaşi mod în care o făcuse şi comandantul german. Raeder s-a revelat ca tehnicianul care era, în timp ce simplitatea lui Sauckel a inspirat mai curând milă. Jodl s-a impus prin apărarea sa precisă şi lucidă; el a fost unul dintre puţinii care au părut a domina situaţia.

Succesiunea interogatoriilor corespundea cu ordinea în care eram aşezaţi. Nervozitatea mea a crescut când i-a venit rândul lui Seyss-Inquart, vecinul meu imediat, sa se înfăţişeze la bară. Avocat de profesie, el nu-şi făcea nici

un fel de iluzii în legătură cu situaţia sa, deoarece participase personal la acţiunile de deportare şi de împuşcare a ostaticilor. Ştiind să se stăpânească, şi-a terminat depoziţia declarând că trebuie să răspundă pentru cele petrecute. O întâmplare fericită a făcut ca, la câteva zile după această audiere care i-a pecetluit destinul, să primească primele ştiri despre fiul său, până atunci dat dispărut în Rusia.

în sfârşit, mi-a venit şi mie rândul să mă înfăţişez la bara martorilor. Aveam trac. Am înghiţit repede o pilulă calmantă, pe care medicul german avusese prevederea să mi-o dea. în faţa mea, la zece paşi depărtare, Flăchsner luase poziţie la pupitrul apărării; la stânga - judecătorii aşezaţi la masa lor, pe o estradă.

Flăchsner a deschis voluminosul său dosar; imediat au început sa curgă întrebări şi răspunsuri, încă de la început am făcut precizarea: „Dacă Hitler ar fi avut prieteni, eu aş fi fost cu siguranţă unul dintre prietenii săi cei mai apropiaţi." Cu aceasta am mers chiar dincolo de ceea ce reţinuse acuzarea. S-au discutat o mulţime de detalii ce se raportau la documentele prezentate. Mi-am expus faptele fără să recurg în vreun fel la eschivări sau la scuze.4 în câteva fraze, am luat asupra mea răspunderea pentru toate ordinele date de Hitler şi executate de mine. Punctul meu de vedere era că, desigur, în orice stat, trebuie ca un ordin să rămână ordin pentru subalterni, dar că, la toate nivelurile, conducerea e datoare să examineze şi să cântărească ordinele primite, astfel că ea nu poate să fie absolvită de răspundere chiar dacă acestea au fost executate sub ameninţare. Ceea ce consideram a fi însă şi mai important era răspunderea colectivă care, începând din 1942, ne angaja pe toţi, pentru toate măsurile luate de Hitler, inclusiv pentru crime, indiferent unde şi de cine fuseseră comise. Am declarat: „în viaţa unui stat, fiecare are propriul său sector de care, în mod foarte firesc, este pe deplin responsabil. Dar, dincolo de această responsabilitate limitată, trebuie să participi şi la o responsabilitate colectivă din moment ce eşti unul dintre conducătorii principali. Cine dacă nu colaboratorii cei mai apropiaţi ai şefului statului ar putea să poarte responsabilitatea pentru desfăşurarea evenimentelor? Dar această responsabilitate colectivă nu poate exista decât pentru principii, nu pentru detalii... Chiar şi într-un regim autoritar trebuie să existe o responsabilitate colectivă a conducătorilor; este exclus ca, după catastrofă, să te poţi deroba de la această răspundere. Dacă războiul ar fi fost câştigat, probabil că înşişi conducătorii ar fi pretins că este meritul lor, al tuturor... Această obligaţie îmi incumbă cu atât mai mult cu cât şeful guvernului s-a sustras de la răspunderea în faţa poporului german şi a lumii."5

într-o discuţie cu Seyss-Inquart exprimasem aceleaşi idei, însă într-o formă mai dură: „Ce s-ar întâmpla dacă scena s-ar schimba brusc şi noi toţi am acţiona ca şi când am fi câştigat războiul? Aţi vedea atunci cum fiecare si-ar etala meritele şi performanţele. Dar acum rolurile sunt inversate, deoarece, în loc de decoraţii şi onoruri, ceea ce ne aşteaptă sunt nişte condamnări la moarte."

în ultimele săptămâni, Flăchsner încercase zadarnic să mă facă să revin asupra deciziei de a-mi asuma răspunderea unor fapte care se petrecuseră în afara ministerului meu, căci, după părerea lui, o asemenea atitudine putea să aibă consecinţe funeste. Dar, după profesiunea mea de credinţă, m-am simţit uşurat şi, în acelaşi timp, satisfăcut că am rezistat tentaţiei de eschivare. Acestea fiind zise, puteam, după cum credeam eu, să abordez cu justificare interioară partea a doua a depoziţiei, care privea ultima fază a războiului. Porneam de la ideea că dezvăluirea planurilor lui Hitler, până atunci necunoscute, de a distruge, în caz de pierdere a războiului, condiţiile de viaţă ale poporului german nu ar face decât să-i uşureze acestui popor lepădarea de trecut6 şi, în plus, ar constitui mijlocul cel mai eficace de natură să împiedice formarea unei legende în jurul lui Hitler. Poziţia mea şi-a atras dezaprobarea cea mai vehementă din partea lui Goring şi a altor acuzaţi.7

Nu voiam însă sa menţionez decât pe scurt în faţa tribunalului proiectul meu de atentat, şi trebuia mai ales ca evocarea acestui moment să pună într-o lumină clară cât de periculoase mi se păruseră planurile distructive ale lui Hitler. Dar, după ce am făcut-o, m-am grăbit să conchid: „N-aş vrea să mă mai extind în amănunte." La care judecătorii s-au sfătuit, iar preşedintele tribunalului, întorcându-se spre mine, a zis: „Tribunalul ar dori să audă aceste amănunte. Şedinţa se suspendă." Nu mă încânta perspectiva de a continua să vorbesc pe tema respectivă, pentru că a mă lăuda cu asta era exact ceea ce voiam să evit. De aceea, numai călcându-mi pe inimă am dat curs cererii, convenind cu apărătorul meu să nu repete în pledoaria sa această parte a declaraţiilor mele.8

Am reluat apoi textul depoziţiei, datorită căreia mă simţeam mai în siguranţă, şi mi-am continuat fără altă întrerupere declaraţiile privind ultima fază a războiului. Pentru a nu da impresia că vreau să-mi scot în evidenţă meritele, am făcut, în mod deliberat, următoarele precizări: „Aceste acţiuni nu erau chiar aşa de riscante, începând din luna ianuarie 1945, în Germania puteai să opui politicii oficiale orice măsură de bun-simţ; oricare om rezonabil o aproba din convingere. Oricare dintre cei implicaţi ştia ce însemnau contraordinele noastre. Chiar vechi militanţi ai partidului şi-au îndeplinit, în acele momente, datoria faţă de popor, împreună, noi am reuşit să facem mult pentru a contracara ordinele demente ale lui Hitler."

Flăchsner, vizibil uşurat, şi-a închis dosarul şi s-a întors să-şi reia locul alături de ceilalţi avocaţi. A urmat la cuvânt Jackson, acuzatorul principal din partea Statelor Unite ale Americii, membru al Curţii Supreme a SUA. Pentru mine n-a fost o surpriză, căci, în seara precedentă, un ofiţer american intrase ca o vijelie în celula mea ca să-mi aducă la cunoştinţă că Jackson decisese să mă supună şi pe mine unui interogatoriu încrucişat. A început, contrar obiceiului său, cu o voce calmă, aproape binevoitoare. După ce a recurs la documente şi întrebări ca să demonstreze încă o dată coresponsabilitatea mea în trimiterea a milioane de lucrători la muncă obligatorie, el a sprijinit a doua parte a depoziţiei mele, afirmând că am fost singurul care a avut curajul să-i spună în faţă lui Hitler

că războiul este pierdut. Eu am adăugat, aşa cum o cerea adevărul, că şi Guderian, şi Jodl, şi alţi comandanţi-şefi ai grupelor de armate tot în mod deschis se opuseseră lui Hitler. Când m-a întrebat: „Au existat şi alte comploturi în afară de cele despre care ne-aţi vorbit?" eu i-am răspuns evaziv: „La vremea aceea era extraordinar de simplu să pui la cale un complot. Puteai să te adresezi aproape oricărui trecător de pe stradă. Când îi descriai situaţia, el îţi răspundea: «E nebunie curată!» Şi dacă avea curaj se oferea să te ajute... Nu era atât de periculos pe cât pare acum... Sa fi fost poate câteva duzini de nebuni, dar ceilalţi, optzeci de milioane, dovedeau o gândire foarte logică, ştiind despre ce este vorba."

După un alt interogatoriu încrucişat, condus de reprezentantul acuzării sovietice, generalul Raghinski, interogatoriu îngreunat din cauza unor greşeli de traducere, Flăchsner a venit din nou la bară pentru a remite tribunalului un pachet de declaraţii scrise ale celor doisprezece martori ai mei; cu aceasta, dezbaterile asupra cazului meu se încheiaseră. De câteva ore mă chinuiau dureri atroce de stomac; reîntors în celulă, m-am aruncat pe patul de închisoare. Eram minat în aceeaşi măsură de dureri fizice şi de epuizare intelectuală.

Capitolul 35 CONCLUZII

A urmat faza ultimelor luări de cuvânt de către acuzatori; rechizitoriile lor au însemnat încheierea procesului, în ce ne priveşte, noi nu mai aveam de făcut decât o ultima declaraţie, întrucât urma să fie retransmisă integral la radio, această declaraţie finală căpăta o importanţă deosebită: era ultima posibilitate de a ne adresa propriului nostru popor, de a ne mărturisi vina, de a înfăţişa crimele săvârşite şi de a-i arăta astfel acestui popor înşelat o cale de ieşire din dilemă.

Cele nouă luni de proces ne-au marcat profund. Chiar Goring, deşi abordase procesul cu intenţia belicoasă de a se justifica, a vorbit în alocuţiunea sa finală despre crimele grave de care, lăsa să se înţeleagă, acum lua cunoştinţă şi a condamnat masacrele îngrozitoare pentru care, spunea el, nu are nici un fel de înţelegere. Keitel a dat asigurări ca ar prefera să moară decât să se mai lase implicat încă o dată în asemenea fărădelegi. Frank a vorbit despre vinovăţia care apasă asupra lui Hitler şi asupra poporului german. El i-a avertizat pe incorigibili „să nu o ia pe drumul nebuniei politice, căci acesta duce cu necesitate la ruină şi la moarte". Desigur, cuvintele lui fuseseră spuse pe un ton cam exaltat, dar exprimau exact şi ceea ce gândeam eu. Chiar Streicher a condamnat exterminarea evreilor de către Hitler. Funk a vorbit despre crimele îngrozitoare care îl umpleau de o ruşine profundă, Schacht s-a mărturisit cutremurat până în adâncul fiinţei sale „de nenorocirea nemaiîntâlnită pe care încercase s-o prevină", Sauckel, de asemenea, a spus că e „răvăşit până în fundul sufletului de atrocităţile ieşite la lumină în timpul procesului", pentru Papen „puterea răului se dovedise a fi mai mare decât cea a binelui", Seyss-Inquart a vorbit despre „excese înspăimântătoare", iar pentru Fritzsche „asasinarea a cinci milioane de oameni era un avertisment lugubru pentru viitor". In schimb, ei n-au recunoscut că participaseră la aceste evenimente.

Speranţa mea, într-un anume sens, nu a fost deşartă; culpa, juridiceşte stabilită, se aduna într-o mare măsură asupra noastră, a acuzaţilor. Dar, în această epocă nenorocită, în afară de infamia oamenilor, un nou factor îşi făcuse intrarea în istorie, diferenţiind această dictatură de toate modelele istorice şi urmând ca, în viitor, să sporească încă în importanţă, în situaţia mea, de principal reprezentant al unei tehnocraţii care, fără să se împiedice de scrupule, îşi angajase toate mijloacele împotriva umanităţii,2 am încercat nu numai să recunosc, ci şi să înţeleg ceea ce se întâmplase, în ultimul meu cuvânt, am declarat: „Dictatura lui Hitler a fost prima a unui stat industrial din această epocă a tehnicii moderne, o dictatură care, pentru a-şi domina propriul ei popor, s-a servit la perfecţie de toate mijloacele tehnice. Prin utilizarea unor asemenea mijloace, precum radioul şi microfonul, optzeci de milioane de oameni au putut fi aserviţi voinţei unui singur individ. Telefonul, telegraful şi radioul au permis celor mai înalte instanţe să-şi transmită imediat ordinele până la eşaloanele cele mai de jos, ordine care, din cauza înaltei autorităţi a organului care le emitea, erau executate orbeşte. Numeroase servicii şi comandouri au primit astfel, pe cale directă, ordine funeste. Mijloacele respective au permis exercitarea unei supravegheri foarte ramificate asupra cetăţenilor şi păstrarea secretului celui mai strict asupra unor acţiuni criminale. Neiniţiaţii ar putea să ia acest aparat de stat drept încâlceala aparent absurdă a cablurilor unei centrale telefonice. Or, tocmai ca pe o centrală telefonică, o voinţă putea, ea singură, să-1 utilizeze şi să-1 domine. Dictaturile anterioare aveau nevoie de colaboratori de calitate, chiar şi în funcţiile subalterne, de oameni capabili să gândească şi să acţioneze prin ei înşişi, în epoca tehnicii, un sistem autoritar poate renunţa la aceştia, mijloacele de comunicare fiind suficiente ca să-i permită mecanizarea activităţii organelor subordonate. Rezultatul este apariţia tipului de individ care primeşte un ordin fără să-1 discute."

Amploarea crimelor săvârşite în aceşti ani nu se explică numai prin persoana lui Hitler, ci şi prin faptul că el a fost primul care a utilizat pe scară largă mijloacele tehnice în scopuri distructive.

Mă gândeam la pericolul pe care 1-ar putea reprezenta în viitor o putere nelimitată, dispunând de imensele resurse ale tehnicii, o putere care s-ar servi de tehnică, fiind însă şi sclava ei; acest război s-ar termina prin folosirea rachetelor teleghidate, a avioanelor zburând cu viteza sunetului, a bombelor atomice şi prin perspectiva transformării lui într-un război chimic. Peste cinci sau şase ani, cu ajutorai unei rachete atomice deservite de cel mult zece oameni, s-ar putea distruge în câteva secunde centrul New Yorkului, ucigându-se un milion de oameni, sau s-ar putea, pe calea unui război chimic, declanşa epidemii şi distruge recoltele. „Cu cât se dezvoltă tehnica în lume, cu atât creşte pericolul... Ca fost ministru al unei industrii de armament foarte dezvoltate, este de datoria mea

să lansez acest avertisment: un nou mare război se va termina prin nimicirea culturii şi a civilizaţiei umane. Nimic nu va împiedica ştiinţa şi tehnica dezlănţuite de a-şi înfăptui opera de distrugere a omului, opera pe care tehnicienii au început-o într-un mod atât de barbar în acest război..."

Am continuat: „Coşmarul multor oameni, această teamă de a vedea într-o zi tehnica dominând popoarele, a fost pe punctual de a deveni realitate în sistemul autoritar al lui Hitler. Orice stat din lume este expus astăzi riscului de a cădea sub stăpânirea terorii născute din tehnică, iar într-o dictatură modernă, acest lucru mi se pare inevitabil. In consecinţă, cu cât lumea devine mai tehnică, cu atât mai necesară este crearea unei contraponderi constând în creşterea libertăţii şi a conştiinţei individuale... De aceea trebuie ca acest proces să contribuie la stabilirea regulilor fundamentale ale coexistenţei tuturor oamenilor. Ce importanţă poate să aibă propriul meu destin după toate câte s-au întâmplat si în fata unui tel atât de înalt?"

După proces, situaţia mea, aşa cum o percepeam atunci, era disperată. Ultima frază din alocuţiunea finală nu reprezenta câtuşi de puţin o teoretică profesiune de credinţă; îmi încheiasem socotelile cu viaţa.4

Tribunalul nu a fixat o dată pentru pronunţarea sentinţei, rezervându-şi astfel timp pentru deliberare. Am avut cu toţii patrii săptămâni lungi de aşteptare. Tocmai în această perioadă de tensiune aproape insuportabilă, în ciuda faptului că eram epuizat de tortura morală a lunilor de proces, am citit romanul lui Dickens Povestea a două oraşe, a cărei acţiune se petrece în epoca Revoluţiei franceze. Autorul descrie cum prizonierii de la Bastilia priveau calm, uneori cu seninătate, spre destinul incert care-i aştepta. Eu însă eram incapabil de o asemenea libertate interioară. Acuzatorul sovietic ceruse pentru mine pedeapsa cu moartea.

La 30 septembrie 1946, în costume proaspăt călcate, ne-am aşezat cu toţii, pentru ultima dată, pe banca acuzaţilor. Tribunalul a decis să ne scutească de prezenţa fotoreporterilor şi a camerelor de luat vederi pe timpul cât a durat lectura motivării sentinţei. Proiectoarele, care până atunci luminaseră sala tribunalului permiţând înregistrarea fiecăreia dintre emoţiile noastre, au rămas stinse. Sala avea un aspect neobişnuit de trist când şi-au făcut intrarea judecătorii şi când acuzaţi, apărători, acuzatori, spectatori şi reprezentanţi ai presei s-au ridicat pentru ultima oară în faţa curţii. Ca în fiecare zi a procesului, preşedintele tribunalului, lordul Lawrence, s-a înclinat spre toate sectoarele sălii, inclusiv spre noi, acuzaţii, apoi s-a aşezat.

Judecătorii au luat cuvântul pe rând. Mai multe ore în şir au citit cu glas tare şi monoton capitolul cel mai trist din toată istoria germană. Condamnarea conducătorilor mi se părea totuşi că echivalează cu exonerarea poporului german de răspundere penală. Căci dacă Baldur von Schirach, care fusese, ani de zile, Fiihrerul tineretului german şi unul dintre colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui Hitler, dacă Hjalmar Schacht, iniţial ministru al Economiei însărcinat şi cu problemele înarmării, nu ar fi fost acuzaţi de a fi pregătit şi purtat un război de agresiune, cum s-ar fi putut pune atunci această vină în sarcina unui simplu soldat sau chiar a femeilor şi a copiilor? Dacă marele amiral Raeder, dacă adjunctul lui Hitler, Rudolf Hess, ar fi fost absolviţi de complicitate la crime împotriva umanităţii, cum s-ar fi putut inculpa un tehnician sau un simplu lucrător german? în plus, speram că acest proces va avea o influenţă directă asupra politicii de ocupaţie a puterilor învingătoare: ele n-ar putea să aplice împotriva poporului nostru ceea ce tocmai definiseră ca fiind de natură criminală. Cu aceasta aveam în vedere înainte de toate fapta care constituia principalul cap de acuzare împotriva mea: munca obligatorie.5

Apoi s-a citit motivarea sentinţei pentru fiecare caz în parte, fără ca verdictul să ne fie deocamdată comunicat.6 Activitatea mea a fost caracterizată cu o rece imparţialitate, în deplină concordanţă cu tot ceea ce declarasem la interogatorii. S-a reţinut împotriva mea rolul pe care 1-am avut în deportarea de lucrători străini şi faptul că nu m-am opus planurilor lui Himmler decât din motive tactice de producţie, neezitând să folosesc deţinuţii din lagărele de concentrare şi împingând la utilizarea prizonierilor de război sovietici în industria de armament, în plus, am fost învinuit că n-am arătat nici o preocupare morală sau umană atunci când am cerut mână de lucru, contribuind astfel la săvârşirea unei crime.

Nici unul dintre acuzaţi, nici chiar dintre cei care ar fi trebuit să se aştepte la o condamnare la moarte, nu s-a pierdut cu firea la auzul capetelor de acuzare formulate de tribunal. Au ascultat, fără să scoată un cuvânt, fără să-şi exteriorizeze în vreun fel sentimentele. Nici astăzi nu-mi vine să cred că am putut să rezist de-a lungul acestui proces, că nu m-am prăbuşit şi că am reuşit să urmăresc lectura textului de fundamentare a sentinţei, desigur cu nelinişte, dar şi cu destulă tărie sufletească pentru a-mi putea stăpâni emoţia. Flăchsner era foarte optimist: „Cu o asemenea fundamentare, veţi primi probabil patru sau cinci ani!"

A doua zi, noi, acuzaţii, ne-am văzut pentru ultima oara, înainte de a asculta pronunţarea sentinţei. Ne-au strâns pe toţi în subsolul Palatului de Justiţie. Unul după altul, am urcat într-un mic ascensor pentru a nu mai reveni. Sus, ni se citea verdictul, în sfârşit a sosit şi rândul meu. Am urcat, însoţit de un soldat american: o uşă s-a deschis şi m-am pomenit singur pe o mică estradă în sala tribunalului, faţă-n faţă cu judecătorii. Mi s-a întins o pereche de căşti, şi în urechi mi-a răsunat fraza următoare: „Albert Speer, condamnat la douăzeci de ani închisoare."

Câteva zile mai târziu, aveam să primesc textul sentinţei. Am renunţat la ideea de a face cerere de graţiere către cele patru Puteri. Orice pedeapsă cântărea puţin faţă de nenorocirea care se abătuse asupra lumii din cauza noastră. Curând, aveam să notez în jurnal: „Exista lucruri de care eşti vinovat chiar dacă ai putea găsi scuze, pur şi simplu pentru că dimensiunea crimelor întrece atât de mult orice măsură, încât, în faţa lor, orice scuză omenească devine insignifiantă."

Astăzi, la un sfert de veac după aceste evenimente, asupra conştiinţei mele apasă nu numai nişte greşeli izolate, mai mult sau mai puţin grave. Vina de-abia dacă mi se şterge în raport cu unele cazuri particulare. Ceea ce rămâne, înainte de toate, este participarea mea la ansamblul evenimentelor. Nu numai că luasem parte la un război de ale cărui scopuri imperialiste noi, cei din cercul restrâns al puterii, nu ne-am îndoit niciodată. Prin energia şi capacităţile mele, eu chiar am contribuit la prelungirea cu multe luni de zile a războiului, în vârful domului ce urma să împodobească noul Berlin, plasasem acel glob pământesc pe care Hitler voia să-1 stăpânească nu numai la modul simbolic. Rezultatul acestui expansionism urma să fie subjugarea naţiunilor lumii. Eu ştiam că se dorea ca Franţa să fie coborâtă la nivelul unui stătuleţ, Belgia, Olanda şi Burgundia să fie încorporate în Reichul lui Hitler, polonezii şi sovieticii să dispară ca naţiuni şi sa devină popoare de iloţi. Faţă de cine voia să-1 audă, Hitler nu-si ascunsese niciodată planul de exterminare a poporului evreu, îl proclamase în mod deschis în discursul său din 30 ianuarie 1939.7 Or, fără să fi fost vreodată complet de acord cu Hitler, eu proiectasem edificii şi produsesem arme care au servit scopurilor lui.

La închisoarea Spandau, unde mi-am petrecut următorii douăzeci de ani ai vieţii mele, am fost păzit de cetăţeni aparţinând a patru naţiuni împotriva cărora organizasem războiul lui Hitler. Ei au format, împreună cu ceilalţi şase deţinuţi, anturajul meu cel mai apropiat. Astfel am aflat amănunte despre efectele activităţii mele. Mulţi dintre ei erau îndoliaţi după cei pe care-i pierduseră în acest război. Mai ales printre gardienii sovietici nu era unul care să nu-şi fi pierdut o rudă foarte apropiată, un frate sau chiar tatăl. Şi totuşi, ei nu m-au făcut niciodată să simt partea mea de vinovăţie personală, niciodată nu mi-au adresat un cuvânt de reproş. Pe treapta cea mai de jos a existenţei mele, în contactul cu aceşti oameni simpli, am cunoscut ceva ce n-are nici o legătură cu regulamentul unui loc de detenţie, am cunoscut sentimente autentice: simpatia, solidaritatea, înţelegerea umană... In ajunul numirii mele în func-ţia de ministru, întâlnisem în Ucraina ţărani care mă ajutaseră să scap fără degeraturi. La data aceea, încercasem numai o stare de emoţie, fără să înţeleg cu adevărat. Acum, după ce totul se consumase, trăiam din nou, mai presus de orice duşmănie, experienţa bunătăţii umane. Acum, în sfârşit, voiam să înţeleg. Este şi ceea ce am dorit prin cartea de faţă.

în 1947, în celula mea de Ia Spandau, scriam: „Această catastrofa a învederat fragilitatea edificiului civilizaţiei moderne construit de-a lungul veacurilor. Acum o ştim: edificiul în care trăim nu este asigurat împotriva cutremurelor. Prin impulsuri negative, care se potenţează reciproc, mecanismul complicat al lumii moderne se poate deregla într-un ritm irezistibil. Nici o voinţă n-ar putea opri acest proces dacă automatismul progresului ar agrava fenomenul depersonalizării omului, atrofiindu-i tot mai mult simţul răspunderii."

Ani decisivi ai vieţii mele i-am consacrat tehnicii, uluit de performanţele ei. Acum, la sfârşit, faţă-n faţă cu ea, mă încearcă îndoiala.

POSTFAŢA

Cu această carte am intenţionat nu numai să descriu trecutul, ci si să lansez un avertisment pentru viitor, încă din primele luni de detenţie, încă de la Nurnberg, nevoia de a mă uşura de aceste amintiri apăsătoare m-a împins să aştern pe hârtie însemnări amănunţite. Acesta a fost şi resortul care m-a mânat spre noi studii şi cercetări în anii 1946 şi 1947, până în momentul în care m-am decis, în martie 1953, să-mi redactez, într-un mod coerent, memoriile. A fost un avantaj, sau un dezavantaj, faptul că acestea s-au înfiripat în condiţiile unei singurătăţi deprimante? în epoca aceea, am fost adesea frapat de severitatea cu care-i judecam pe alţii şi pe mine însumi. La 26 decembrie 1954 am terminat redactarea amintirilor.

Când, la l octombrie 1966, am fost pus în libertate şi am părăsit închisoarea de la Spandau, mă aflam deci în posesia a mai mult de două mii de pagini scrise cu mâna mea; înainte de a reface totul şi de a redacta prezenta autobiografie, am completat aceste materiale cu date extrase din documentele ministerului meu, păstrate la Arhivele Federale din Koblenz.

Datorez recunoştinţă domnilor WolfJobst Siedler, director al Editurilor Ullstein şi Propylăen, şi Joachim C. Fest, membru al comitetului de lectură al aceloraşi edituri; timp de doi ani, am găsit într-înşii nişte valoroşi interlocutori, întrebările lor presante mi-au inspirat o bună parte din consideraţiile generale ale acestei cărţi, precum şi explicaţia pe care am dat-o evenimentelor abordate din punct de vedere psihologic şi istoric. Ca urmare a convorbirilor noastre, imaginea generală despre Hitler, despre sistemul său şi despre propriul meu rol, aşa cum o aşternusem eu pe hârtie în prima variantă a amintirilor, a fost confirmată şi precizată.

Datorez de asemenea recunoştinţă dr. Alfred Wagner, de la UNESCO - Paris, dr. Thomas Trumpp, consilier la Arhive, şi doamnei Hedwig Singer, de la Arhivele Federale din Koblenz, precum şi lui David Irving, care mi-a permis să preiau anumite pasaje din jurnalele încă inedite ale lui Jodl şi Goebbels.

NOTE

Dacă nu se face altă precizare, documentele, scrisorile (cu excepția celor de familie), discursurile, Cronica etc., citate în această carte, se găsesc în posesia Arhivelor Federale din Koblenz, sub rubrica R. 3 (Ministerul Armamentului şi al Producției de Război al Reichului).

Cronica este un fel de jurnal ținut de serviciile mele din 1941 până în 1944, în care s-a notat tot ce a avut legătură cu activitatea mea de inspector general al construcțiilor, apoi de ministru al Armamentului.

PARTE A A TREIA

CAPITOLUL 23 Boala

1. Regele Belgiei, Leopold al III-lea, şi Danny Heinemann, un mare industriaş belgian, 1-au consultat şi pe Gebhardt pentru un traumatism la genunchi. La Procesul de la Niirnberg, am aflat că Gebhardt făcuse experiențe pe deținuți în lagărele de concentrare.

2. Cf. notei nr. 5 către Fiihrer, din data de 29 ianuarie 1944, Dorsch acționase în calitatea sa de „Fachgruppenwalter al Ligii funcționarilor germani ai Reichului". Extras din scrisoarea adresată Cancelariei partidului: „Birkenholz... a avut o atitudine